

*Augusts
Deglavs*

JAUNA
PASAULE

*Augusts
Dēglavs*

JAUNĀ
PASAULE

JAUNĀ PASAULE ir romāns, kas ar katru jaunu nodaļu lasītāju arvien vairāk paņem savā varā.

Saista un intrigē kā dažādie raksturi tā romāna problēmas, tā arī fābula, ne vien ar galvenā varoņa jaunā Brīvnieka aso un neparedzēto dzīves pagriezienu, bet arī ar pārējiem varoņiem, it sevišķi ar latviešu bagātnieku: — negodīgā Grambova, bijušā Brauma kuciņa, un vieglprātīgā Brauma, izputējušā miljonāra paredzamo sadursmi.

Interesi kāpina notikumu neparastais atrisinājums, ko dod ne vien veikls romānists, kāds ir Deglavs, bet rakstnieks, kas reizē ir ideālists un arī naturālists, kas dzīvi skata bez plīvura.

Ar vienreizīgu spēku Deglavs rādījis strādnieku dzīvi; tās ir drūmas gleznas, ko rakstnieks ar saviem vārdiem uzskatāmi uzgleznojis.

Ar jauno Brīvnieku Deglavs devis pirmo un pilnīgāko latviešu vīrieša paraugtēlu, kuŗa tikumu pasaule sedzas ar mūsu tautas dzejas sastopamām tikuma normām, un tās ir: goda prāts, dzīves spēks un skaidra sirds.

(Turpinājums uz pēdējā vāka)

JAUNĀ PASAULE

ROMĀNS UN PASĀKĀSMĒS

II

1932

ILTA APGABALS

L90-3
481

Dubl.
L
810

AUGUSTS DEGLAVS

JAUNĀ PASAULE

Romāns 4 daļās

II

1955.

TILTA APGĀDS

AUGUSTS DEJAVS

JAUŅĀ PASAULĒ

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

~~99~~ 19.987

0308121366

1988

СЛАВА АТІВ

Pirmā nodaļa

VINA PRINCIPI

Nebija vairs svētdiena. — Kārlis Grambovs jau labu laiku nēmās savā darba istabā ar savām veikala darīšanām. Patlaban pie viņa atradās divi žīdiņi. Uzlicis zelta brilles, viņš pie dzeltena rakstāma galda studēja kādu obligāciju, kuŗu viņš neskatījās pirmo reizi. Žīdiņi nāca ar to jau trešo reizi, un viņš ar nodomu lika tiem arī tagad ilgāk gaidīt. Aiz principa... no praktiskiem piedzīvojumiem viņš zināja, kuŗās reizās veikalu vajag uz reizu ķert un kuŗās reizās vajag atturēties. Tagad vajadzēja atturēties, jo tā viņš izjauca žīdiņu augstos aprēķinus, padarīja viņus nemierīgus un iesildīja veikalam, kas beigās varēja iznākt itin labs.

Viņš nobraucīja allaž savu sārto seju, šķobīja nopietni lūpas, pabungoja arī gredzenu piebāztos pirkstus pa galdu un, allaž lasīdams, ieņurdējās: — Ā... ā... hm — nu ja!.. — Abi Mozus dēli viņam aiz muguras, cepures noņēmuši, svēti klusēdami, gaidīja, ko „porecs” sacīs. Viņi tapa arvien nemierīgāki un, no ilgas stāvēšanas piekusuši, dižlājās uz vienu kāju un uz otru kāju.

Vecāko no viņiem sauca Princi, kā „mēklers” viņš nebija pirmoreiz ar Grambovu darīšanās. Viņš bija tepat Rīgas žīds, ļoti pazemīgs, kauču arī viņa svārki bija bezmērīgi garī. Ik katru acumirkli viņš vilka ārā savu pulksteni un salīdzināja to ar chronometru uz kamī-

na, skaitīja uz pirkstiem un, sirmajā bāzrdā bubinādams, aprēķināja savu peļņu, ja veikals notiktu. Otrs žīds bija daudz jaunāks, bet netīrāks, liku degunu un nekoptu bāzrdu. Savus šķimeļainos, gaŗos svārkus tas bija sajozis ar losu drēbes jostu; tam Rīgā ik uz soļa bija brīnumi un tā arī te. Muti ieplētīs, viņš aplūkoja uz nolaištā loga priekškara veclaiku bruņinieku pili, kur kāds jātnieks, lielu spalvu pie cepures, cēla uz sava zirga kādu jaunavu. Viņš tikai nezināja, ka tie Eberhards un Kunigunde, un bailīgi noskatījās tālāk uz sudrabā kaltām pistolēm, kuŗas krusteniski karājās pie sienas pār medību tuteni. Un ozola skapis pilns biezu, lielu grāmatu, zeltītām mugurām — tam vajadzēja gan daudz zināt, šim rātskungam! Mājā viņa miestīnā gobe bija dievbijīgs un gudrs vīrs, bet tam — ne uz pusi tik daudz grāmatu!.. Sevišķu prieku un jausmību viņa krūtīs sacēla greznais naudas skapis tur stūrī... — ā Pracht! — viņš darīja savu biedru uz to uzmanīgu.

Grambovs beidzot pagriezās atpakaļ un viņus stingri uzlūkoja no galvas līdz kājām. — Kuŗš no jums ir šī papīra īpašnieks?

Princis godbijīgi palocījās un norādīja ar roku uz savu biedru. — Jennehr, Herr Raht! Er ist mer Verwantik, a cahrlacher Menss! (Viņš, cienīgs rātskungs! Viņš man rada, godīgs cilvēks).

Likdegunis kaunīgi piesarka. — Herr Prinz kennt mech — ich hob neilach verkaeuft an dem fabrikanten Breedes a partije Holz! Mer kennen aeuch Kneijes, dem Dirokter! (Prinča kungs mani pazīst — nesen pārdevu fabrikantam Briedim koku partiju. Mēs pazīstam arī Kneiļu, direktoru).

— Jei, jei. . werklach! — Princis braucija laimīgs bārzdu. (Jā, jā, patiešām).

Viņiem abiem acis spīdēja kā vilkiem. Grambovs piecēlās aizpīvoja cigāru un soļoja mierīgs pa istabu. — Es gan nedomāju... nē, es šo papīru nepaturēšu. Varbūt?.. Es runāšu ar konsulentu Brokmani!

Viņš atdeva židiņiem papīru atpakaļ, un tie tikko nepalēcās uz augšu. Līkdegunis, muti atplētis, neticīgi uzlūkoja naudas vīru. — For vos nit?! Meer hoben doch aeuch an Breedes verkaeft a partije Holz!

— Man cedētais īpašums nav pazīstams, — Grambovs strupī atbildēja. — Principā es tādus papīrus nepērku...

Princis, sērīgi smaidīdams, viņu uzlūkoja: viņam nocērētā māklera alga vējā. — Dos papihr is sicher, Herr Raht... meer kennen aelch biliker beraechnen! (Papīrs ir drošs, cienīgs rātskungs... mēs varam aprēķināt arī lētāk).

Otrs žīds sāka nemierīgi dižlāties un rāva Princī aiz svārku piedurknes atpakaļ. — Seit tach a Menss! — (Esiet taču cilvēks). Viņš sāka tam uz pirkstiem izrēķināt, ka lētāk vairs nevar atdot. Bet Princis to jau sen bija uz pirkstiem izrēķinājis. — Ich waer euch sogen, ich waer euch sogen — losen se etwas ab... de Herr Raht werd zuneimen... — Viņš mirkšķināja tam ar acīm. (Es jums sacīšu, nolaidiet drusciņ, rātskungs ņems ciet).

Viņi rēķināja viens otram uz pirkstiem priekšā un židiski bēra, ka murkšķēja vien. Grambovs sašutis piecirta kāju pie zemes un viņus asi uzlūkoja. Židiņi palika uzreiz tik klusi, ka varēja dzirdēt pulksteņa tikšķēšanu. — Es teicu, ka es runāšu ar konzulentu Brokmani!.. Pienāciet pēc kādām dienām!

Žīdīņi nobijušies kļāpojās, un viņš vēra jau vaļā durvis. — Šodien man nav ilgāk vaļas... — un, kad Princis vēl grbējja iebilst, tad: — Jā, jā, pēc kādām dienām... — Viņiem cits nekas neatlika kā līst laukā, un vecais nautīnieks smaidīdams pa logu viņiem noskatījās pakal, kā tie aizgāja, ar rokām tikpat kā ar vēja sudmalu spārniem plātīdamies. Tad apstājās un panācās jau labi atpakaļ un tad atkal apdomājās. — Viņi atnāks pie manis tā kā tā, — viņš nodomāja, — jo cik redzams, tad citur arī viņiem nav laimējies. Un tad mēs sāksim līgt, — papīrs ir itin labs... Nenāks viņi, — arī nekāda nelaime... man citi vēl labāki veikali. Hm... fabrikanta veikala biedrs — nebūtu slikti! :. Kad tikai manā nauda droša... ienes manus procentus... un kur tas lielais gods!.. Brieža kompanons... Kneija saka, ka man vajagot... viņš negrib mani ne par ko laist vaļām. Nu, redzēsīm.

Viņš atslēdza naudas skapi un izņēma no tā lielu kopu vērtspapīru. No tiem viņš izšķīroja tos, kuŗiem termiņš notecējis kuponus atgriezt, un citus atlika atpakaļ. Tad paņēma šķēres un uzsāka omulīgo skrodeŗa darbu, jo šķēres griezieni aplam nebija tik ienesīgi kā šitie.

Pie šī patīkamā darba viņu pārsteidza viņa brālis Sīmanis. — Tu, brālīt! — viņš, izlikdamies līksms, iesaucās, un Sīmanis nedabūja ne lāga apskatīties, kad viss jau bija atkal atpakaļ aiz atslēgas.

Un tikai tad viņš ar to sabučojās: — Neesam ilgi redzējušies, — kā nu iet! Vai esat visi veseli... kā iet, kā iet?

— No mājīniekiem, kā teikt, daudz simtu labu die-

nu, — Sīmanis atsēdās viņam piestumtajā krēslā, — veseli esam visi. Ēs, sacīt, jau vakar iebraucu Rīgā.

— Un tikai tagad atnāc pie manis! — Kārlis pārmeta. — Būtu labi izcienājies, būtu abi dzēruši kopā kopiju. Nē, nē, bez krietna brokasta es tevi projām nelaidīšu. Vai nesmēķēsi kādu cigāriņu?.. Pīpo, tas ir labs. Un pastāsti man, kā uz zemēm iet... kā laba pārdzīvojat?

Viņš pasniedza tam arī uguni, jo Sīmanis viņam bija tāds veikala biedrs, pret kuŗu vajadzēja izturēties laipni. Viņš savus ļaudis pazina.

— Ko nu sacīt, — Sīmanis bailīgi, kā jau nesmēķētājs, ievilka kādus dūmus, — viss tāpat pa vecam. Grūti laiki, kā teikt, neiet nekurp...

— Jā, jā, — Kārlis steidzīgi piebalsoja, — neiet mūsu laikos vairs ne šā, ne tā! Visi sarāvušies, visi ievilkušies, ne šāda šepete, ne tāda! Nav ar ārzemi vairs nekāda andele!

— Jums pilsētniekiem jau vēl, — Sīmanis atbildēja, — te jau, kā teikt, naudu vēl cik necik redz. Nu, kur mums uz laukiem! Darba dienās tev neviens cilvēks krogū neienāk, un svētdienās tie saimnieku dēli, sacīt, visu nodzeŗ tanīs zaļumu ballēs.

— Ko nu, brālīt, — Kārlis sūkstīdamies paraustīja plecus, — nav arī te vairs nekā. Ko tev nauda līdz, kad neiet vairs nekādas šepetes! Citus gadus, manu laiku, kad es Rīgā ienācu, tagad ap šo laiku bija Daugava kuŗu pilna kā meŗs. Kas tagad — tie pāris stīmeŗu tur otrā pusē! Nu jā... un kad jau pašiem kantoristiem neiet, ko tad lai mēs sakām... tie mazie ļautiņi? Neiet, neiet vairs — grūti laiki! Arī tev es nevarēŗu vairs tos

procentus maksāt... vai nu aprēķināsim tos mazākus, vai arī tu ņem savu naudu atpakaļ...

Sīmaņa kalsenā seja tapa vēl gaŗāka, likais deguns spiedās uz āru un nobāla. Viņa cigārs piepeši apdzisa, viņš kautrīgi pasmējās. — Nu, nu, — to mazu lietu tu jau gan man varēsi maksāt... Atvedu vēl vienu tūkstoši, ko varēju sagrabināt. Jā, ko lai dara, sacīt...

Kārlis uzklaušījās viņa vārdus ļoti vienaldzīgi. Saprotams, ka viņš brālīm kauna dēļ neko neatraus, bet viņš zināja ne piedzīvojumiem, ka, ja viņš Sīmanim procentus nesolījās pazemināt, tad šis plijās virsū, lai tam tos paaugstina. — Iesim uz verandas, brālīt, — viņš sacīja. — Tur drusku vēsāks...

Sīmanis paklausīja. Tur viņam plūda pretim spirdziņoša puķu smarža... rožu dārzs rīta saulē līdzinājās mazai paradīzei. Bet viņiem tādām lietām nebija acu. Kārlis nebija nekāds liels dabas cienītājs, viņam parks ar grezno vasarnīcu noderēja tikai par izkārtņi, ka viņš bagāts vīrs, un Sīmanis bija uzbudināts, ka brālis runāja par procentu pazemināšanu. — To mazu lietu tu, sacīt, savam brālīm jau neatrausi, — viņš atkal iesāka.

— Hm, hm, hm, — Kārlis salicis rokas uz muguras, likās prātojam. — Es jau nekā nesacītu, ja tie laiki būtu drusciņ labāki. Tu jau nemaz nezini — savu pēdējo dzērienu pārdotavu pavisam nodevu. Raudzīju iznomāt uz mēnešiem, bet nekā... liec tikai arvien klāt! Jāteic, vairāk klapatu nekā labuma... Lieli nodokļi, mazas peļņas, — nav vairs citreizējie laiki, mīlais brālīt...

Ir jau, sacīt, taisnība! — Sīmanis piebalsoja. — Senāk muŗiki, kā teikt, nebija tik gudri, varēja visu, kā sacīt,

iepirkt lēti jo lēti un savu grasi nopelnīt. Tās biedrības, tās biedrības! Tās, brālīt, kā sacīt, samaitā visu!

Kārlis pavīpsnāja. Tā jau bija viņa brāļa vājā puse, ka tam nebija principu. — Ā nē, brālīt, biedrības nav nemaz par jaunu! Kas nekaiš, kad esi amatos un vari uzdzert veselības! Bet arī ar biedrībām tā vairs neiet kā senāk. Labi atminu, kā bija citreiz manos vīnūžos: tautas brāļi negāja vis citur, bet nāca pie manis dzert. Apkārtējās dzērienu pārdotavas visas izputēja, bet tagad vairs nekā. Arī pašā biedrībā varēja iedzert glāzi šampanjera, bet nu ir dubulta grāmatu vešana... tas gods gan vēl ir, bet vairāk nekā...

Viņš palika runā stāvot, jo pie dārza vārtiem piestāja kāda ckipāža. Kučieris livrejā turēja sabrauktos zirgus, kas sprausloja un kārpījās, un jaunsudraba aizjūgs saulē laistījās. Mājas kunga vaigs iemirdzējās: no ratiem izkāpa fabrikants Briedis un viņa veikalu vadonis Kneija, ar kuŗu tas jau bija noslēdzis dažu labu veikaliņu. Viņš tādēļ pakāpās viņiem kādas pakāpenes pretim.

Fabrikants, slaiks gaišmatis, gan arī viņu pazina, bet viņa mājā tas atradās pirmo reizi. Viņa gurdenā seja, uzlūkojot krāšņo parku, drusku pamirdzēja, it īpaši par romantisko saliņu dīķa vidū. Kā rādījās, viņš tik daudz te nebija sagaidījis. — Sveiki! — viņš pacēla gaŗdibeni un ar nama tēvu apsveicinājās. — Jūs jau dzīvojat te kā mazajā Parīzē vai, labāk sakot, kā mazā paradīzē. Patiešām romantiski!...

Grambovs zemu palocījās. — Jūtos glaimots, ka atroņat manu būdu cik necik patīkamā vietā... Liela gan mana māja nav, bet pašam sava. Es te pietieku! — Viņš apsveicinājās arī ar pastīvo direktoru, kuŗa melnajai ķīļa bārdziņai jau daži pavedieni metās sirmi. Tad

ie pazīstīnāja viņus ar Sīmani. — Mans brālis no Kurzemes... viņš ir no tā apgabala, kur tie lielie kvieši aug... Tā, mani kungi... esam te nu tautieši savā starpā... lūdzu, ņemiet sēdekļus!

— Pateicamies, — fabrikants piedāvājumu pieņēma... — Atvainojiet, ka jūs uz kādu acumirkli uzkavēsīm. Veikala lieta, mīļais Grambova kungs! Nākam ar priekšlikumu, vai jūs negribētu piedalīties mūsu veikalā par līdzbiedru?

Kārlis atkal palocījās. — Ļoti patīkami, ļoti patīkami... par to runāsim! — Viņš piespieda elektrisko zvanu, un durvis parādījās Lavīze. Viņa saprata, kas vajadzīgs, un ienāca drīz atpakaļ ar vīnu un uzkožāmiem.

— Jūs gribēsīt zināt šī priekšlikuma motīvus, — fabrikants turpināja. — Esam nodomājuši savu veikalu ievērojami paplašināt, mums pieteikušies par līdzdalībniekiem daži ārzemnieki. Bet esam apņēmušies vispirmā kārtā ievērot savus tautiešus. Tā kā mans direktors Kneija ieteic jūs un es pazīstu jūs par goda vīru, tad jums ir no visiem priekšroka, ja jūs to gribat izlietot.

Mājas kungs sniedza viņam roku. — Mani kungi, jūsu piedāvājums mani ļoti pagodina. Es to principā pieņemu, — tikai vēl sīkumos mums tā lieta jāpārrunā... te mums būtu jānokārto vēl daži nelidzenumi. Lūdzu... pie vīna un cigāriem tas varbūt labāk veiksies... Ieskatiet, ka esat paši savās mājās... arī es principā ielaižos darīšanās tikai ar krietniem tautiešiem!

— Šis princips ir ļoti pareizs, — Briedis ar viņu sašķindināja. — Mums, tautiešiem, vajag kopā turēties, ar kopotiem spēkiem mēs varam daudz ko panākt. Tā

arī domā mans direktors Kneijas kungs, kuŗu es ļoti cienīju!

Kneija, palocīdams galvu, izrādīja savam principālam padevību. — Hehehe, to es vienādi esmu sacījis! Latviešiem naudas diezgan... viņiem to tikai vajag laist placī. Tad pie mums nekepurotos vis šādi tādi žīdīņi...

Viņi uz to piesita glāzes, bet Sīmanis šim principam pretojās. Viņš gan zināja, cik žīdīņi lietderīgi... pudeles no viņiem varēja pirkt par puscenu, jo viņi tās iemainīja no sievām pret māla traukiem un „spilkumiem”. Tāpat arī viņi atpirka no tā nekulstītus linus, ko kalpi piestūma tam par brandvīnu. Viņš tādēļ sausi ieklepojās. — Kur nav žīdu, tur arī, sacīt, nav tirgus...

Bet sajūsminātie tautieši viņa ierunu nelevēroja. — Mēs esam visi labi tautieši, — Kārlis iesaucās. — Par jauna gada vizītēm jūs ziedoņāt studentiem desmit rubļu... par saviem mazturīgiem augstskolu mācekļiem mums jāgādā. Bet arī es nedomu mazāk, es neesmu tāds, kas uz kapelkas guļ, kur man savi tautieši jāpalsta. Lai saka Kneijas kungs, ar viņu es labprāt ielaižos darīšanās... viņš varēs tikai sacīt, ka tam bijusi darīšana ar goda vīru, kas mīl skaidras lietas un paliek pie vārda. Un, ja man, kungi, kas ir... esmu to vienīgi panācis ar saviem sviedriem, jā!.. Vienu lietu tamdēļ jūs man neliegsit — vai nu es ielaižos veikalā ar jums, vai ar kādu citu: nopelnīt man vajag... redziet, to man vajag...

— Katrā ziņā, — fabrikants attrauca. — Mēs jau tad nenāktu pie jums ar šo priekšlikumu, ja nebūtu cerama peļņa. Uz to taču atbalstās visa veikalniecība...

— Un ja es ielaižos kādā veikalā, — viņš turpināja, — tad man ar to tuvāk jāiepapazīstas. Vai visa rīcība at-

balstās uz drošiem principiem — es tikai tā pieņemu — vai te nevar iestāties kāda krīze? Ar cik lieliem naudas līdzekļiem tāda veikala palielināšana izdarāma un cik tā var rentēties? Un galu galā, vai tāda veikala palielināšana principā būtu vēlama?..

Fabrikants tapa drusku tā kā vēsāks un pētījoši uzlūkoja savu pavadoni. — Viss pareizi... no mūsu puses tas apsvērts. Arī jums tiesība to darīt... bet jūs tāpat netiksīt pie citāda rezultāta. Kā jūs domājat... produkcijas paplašināšana nebūtu pēc tautas saimnieciskiem principiem vēlama? Un ja tā vēl taisni vajadzība? Mūsu veikalam tik lieli pieprasījumi, ka nevaram tos visus apmierināt, mans kungs!

Kārlis pieņēma atkal savu nopietno cienīgumu, kā katreiz, kad viņam vajadzēja savus principus aizstāvēt. — Jums nevajag mani pārprast — ar jums ielaisties veikalā es, kā jau teicu, jūtos ļoti pagodināts. Produkcija, jūs sakāt... nu labi, bet es runāju par veikaliem, pēc kādiem principiem tur būtu jārīkojas. Man ir piedzīvojumi, mans kungs! Izdot maz un ieņemt daudz, tas ir tirgoņa zelta pamata likums, bet izdot ir ļoti viegli un ieņemt ir grūti. Kādēļ mūsu tautieši, veikalnieki, labāk par citiem rīkojas... viņi to saprot. Kur nevar lielā veikalā ietaupīt, kad tikai vien grib? Uz kurināmā, uz dienas maksām... Kad man strādā pieci simti cilvēku pa dienu un es uz katra ietaupu tikai desmit kapeikas, tad tas ir piecdesmit rubļu, vai ne? Un to es jums tikai gribēju sacīt. Un tā visur... cilvēku ir tagad diezgan. Kas ir veikala dvēsele, kā Kneijas kungs, tam, zināms, var novēlēt... dod viņam procentus. Būs viņam, būs veikalam arī!.. Jā, mani kungi, kad veikalniekam par savu klapatu neatliek labi, kā-

dēļ tad viņam maz... gudrākais tad ir, noliek savu naudu bankā vai iegulda drošos papīros...

Fabrikants pasmaidīja, viņš veci noķēra, jo tam jau arī vajadzēja ko sacīt. — Jums varētu arī būt taisnība... un es domāju, jūsu prasījumus jau arī katrs veikals ievēro, cik tālu to pielaiž piedāvājumi un pieprasījumi. Un ražotājam vajag vairāk pelnīt nekā bankai, tas saprotams. jo banka jau arī savu peļņu dabūn no viņa. Vai zināt, jūs man patīkat... jūs esat atklāts... tā mēs dažus pārpratumus vienam pret otru jau pašā sākumā varam iznīcināt. Un saprotams, ka dažreiz piedzīvjuša veikalnieka padoms var būt zelta vērts.

— Tas ir prātīgs vārds, — vecis glaimots saķēra viņa roku, — es ceru, ka mēs katrā ziņā vienosimies. Es tikai āpat runāju, esmu daudz ko piedzīvojis un pieredzējis. Tā man bija reiz draugs, liels kantorists, bet viņš bankrotēja, un viņam vajadzēja no Rīgas aizbēgt, tādēļ ka... — Un piepeši viņa runas strāva bija atstusies kā pret kādu akmeni... — ak, lai paliek... tā lieta būs jums pārāk maz interesanta... Es principā nestāstu tādas lietas, kas nav interesantas... jā, jā, mani kungi, un tā... es runāšu arī vēl ar konsulentu Brokmani...

Fabrikants izvilka savu pulksteni. — Dariet to, un tad virzīsiet lietu uz priekšu. Ja jums vajadzētu kādu tuvāku paskaidrojumu, tad es un mans direktors jums tos ar lielāko prieku sniegsim. Tagad atvainojiet... mums jādodas uz biržu. Ceram jūs drīzumā sagaidīt pie mums... uz redzēšanos!

Kārlis viņus pavadīja līdz vārtiem, kur viņi vēl apmainīja kādus vārdus un tad galīgi atsveicinājās. Liksmi rokas berzēdams, mājas kungs atgriezās pie sava brāļa,

kas, 'zvilcis kabatas grāmatiņu un zīmuli, rēķināja un rēķināja. — Nu, ko tu saki par šiem kungiem? Ka manam fabrikantam ir kāds sakars ar Kross jaunkundzi, to es nomanu, bet tas te nav svarīgi. Vai man nav smalki kundes, ko?

— Tas gaŗais, ar tām dzeltenām ūsām, — Sīmanis piebalsoja. — Man rādās, ka viņš pats grib dzīvot un, sacīt, ļauj arī otram nopelnīt. Turpretim tas stīvais kāsis ar tām strīpainajām biksām un pliko pauri man, sacīt, nepatīk. Viņš vairāk glūn, nekā skatās.

— Es viņu, brālīt, pazīstu labāk, viņš ir zelta cilvēks! Cik dažs labs žīdiņš mani ar kokiem nebūtu piešmaucis, ja viņš man laikā nebūtu pasvilpis. Viņš arī gādājis, ka viņa principāls pie manis griežas. Nu — kad es šo putru nestrēbšu tik karstu, tad tā būs itin laba...

— Tu teici, ka tev neejot šeptes uz roku? — Sīmanis pārmeta. — To procenti tu gan man, savam brālim, sacīt, neatrausi...

— Ak tā, — Kārlis atminējās, — nu, gan jau mēs abi iztiksim kā patrioti... Iedzersim!.. Nu teic, kā iet pa zemēm... pastāsti...

— Gretchena liek tevi sveicināt.

— Ko—o — mana māsa! Brīvniece?.. Paldies, paldies! Kā tad viņai labi iet?!

— Nu, kas... labas mājas... lieli lauki. Iztikšana, kā sacīt, laba...

Kārlis, kā rādījās, bija drusku aizkustināts. — Tie bērņības gadi, tie bērņības gadi... tie ir tie jaukākie visā mūžā! Kā mēs visi tad kopā dzīvojām... Mūsu švāgars Indriķis, Dievs mielo viņa dvēseli, bija gan lāga vīrs, es viņu varēju mīlēt no savas pašas jaunības...

Neesmu ilgi bijis Brīvniekos... Kādas tagad tur tās ēkas ir? Vai ir vēl tās pašas vecās?.. Kā man vēl tās vietīnas visas atmiņā... Vai mūsu vecais pirts ērbēģis vēl stāv? Kas tur par brangu sienu bija strautā pie pirts... tos vezumus, ko Brīvnieki tur izdzina — un tad vēl atālu audzināja! Un lielajā grāvī uz Sausēnu pusi — ta' tad tur auga spradzeņu ogas... kā pirkstu galī. Tu gan mums ar Indriķi arvien pa priekšu pasteidzies tās noēst... Nu, un kur tad lielā pļava pie ozoļiem, gar Sausēnu lauku malu... kas tas par veidi! Vai atmini, kad Sausēniem tai pusē bija tie lielie kvieši, kā mēs tad zagāmies pa grāvī viņu ābolu dārzā?! Jā, jā... tie vecic, mīļie laiki!.. Dziļajā lomā aiz aploka bija 'abība veldrē arvien... vai Brīvniekiem tagad arī vēl tā labi paaug?

— Vai tad nu tagad, sacīt, citādi, — Sīmanis atbildēja, — labākās mājas visā pagastā. Saimnieks ir tagad jaunais... Jānis. Māsa liek tevi lūgt, vai tu, sacīt, neizbraukšot pie viņas ciemos... viņa grib redzēt tavu Julietu. Gretchena uz tevi ļaunu prātu vairs nemaz netur! Tie, sacīt, viņas vārdi: — Vai tad nu mans brālis bija vainīgs, un viņa otra puse jau guļ zem dzestrām velēnām...

Kārlim acis spoži iemirdzējās. — To viņa saka, Gretchena, mana māsa?! Viņa to ieskatījusi?! Jā, jā, patiešām, es tur vainīgs nebiju... viņa to sapratusi! Mana māsiņa... es saku, viņai ir rakters! Es viņu ļoti mīlu...

— Kā tad, to viņa saka, mīļais brālīt, jā, kā tad!.. Mēs arvien visi bijuši brāļi un māsas, kā tad, jā! Un viņa runā, ka mūsu bērni, sacīt, varētu dzīvot vēl labākā saticībā. Jānim, saimniekam, kā sacīt, vajag sie-

vas... viņa veģeklu ļoti vēlas no pašu ģamilijas. Manas meitenes, kā teikt, vēl nav pieaugušas, bet tā kā tu nu gribi savai Julietai krietnu saimnieku...

— Ko—o — brālīt... tu domā?! — Kārlis mirdzošām acīm uzšāivās no krēsla. — Es varētu savu meitu izvadīt Brīvniekos, šinīs mājās, kur es esmu tikpat kā dzimis un uzaudzis! Manu meitu jaunajam Brīvniekam... Indriķa dēlam?! Kur vēl labāk varētu izgādīties... un man nemaz nebija ienācis prātā... nemaz prātā! Brāli... Sīmani... tu esi vīrs! Nevis divdesmit pieci, simtu — simtu tev pienākas...

Viņam tiri aiz priekiem vai aprūka elpas, bet Sīmanis augstsirdīgi atrneta ar roku. — Vai tad es, brālīt, naudas dēj... es jau tikai to savēju labā, jā, kā tad! Viss tas labums un tās mājas, sacīt, lai paliek pašu ģamilijā... man būtu liels prieks, brālīt, jā, kā tad...

— Jā, brālīt, jā, — Kārlis sirsnīgi kratīja viņam roku... — tas ir mans princips jau no sākta ģala. Un kāds šis puika izskatās? Kāds viņam tikums? Nedzer... nesmēķē? Vai viņam skola... iznešanās? Protams, protams... Indriķa dēls! Mana Jūle ir ļoti mācīta... ka viņai būtu jāiet pie kāda lempja, to nebūt principā nesmu nodomājis!.. Izteic man, brālīt, izteic! Ja tā lieta notiek, tava skāde nebūs...

Sīmanis noklepojās. — No izskata viņš, sacīt, kā viens zaļoksnis un iznesties prot kā skolmeistars. Skola viņam ģandrīz tā pati, kas manam ģanim, un mans jau ir liels dzejnieks. Tikums viņam labs, jā, kā tad! Dzert un smēķēt — nu, tā pa druskai, bet tēvs jau arī —

— Jā, jā, varu iedomāties... Indriķa dēls! Nu, tad darīsini tai skuķei arī to zināmu... tūdaļ parunāsim.

Julieta, bērns, Julieta! — viņš, pagājis pie sānu durvīm, sauca: — Panāc drusku, bērns!..

— Tūlīt, papi, tūlīt... no iekšienes viņas dzidrā balss atsaucās, un drīz viņa parādījās mirdzošām acīm durvīs. Un taisni šodien viņa bija gērbusies tautiskā uzvalkā.

— Krusttēvs Sīmanis! — viņa jautri iesaucās. — Mīlais, labais, vecais onkul! — Un, viņam piesteigusies, tā apbucoja viņu apkārt un apkārt.

Tēvs ar labpatikšanu uz viņu nolūkojās un saķēra viņas smakri. — Tu mazā šķelme... šinī kostīmā tu patīc marī vislabāk... Mēs pašulaik dzeņam uz tavu veselību, uz tavu nākamību! Mana meit, vai tu gribi principā dzīvot uz laukiem?

— Tu jautā, papi! — viņa dzīvi iesaucās. — O... es mīlu ļoti dabu un arī mana draudzene Kross jaunkundze! Žēl tikai, ka viņai tik drīz jāaizceļo... mēs būtum pie jūnas izbraukušas, onkul... jā! Jūs būtu mūs uzņēmuši, ja, onkul?!

— Krusttēvs par tevi vēl vairāk rūpēsies, mana meit! — Kārlis svinīgi iesāka. — Šoreiz viņš ieradies precībās un bīdīna tevi Brīvnieku Jānim. Brašs puika un krietns patriots! Es esmu ar viņu mierā un esmu principā nolēmis, ka jūs abi precaties. Un tā tu nu zini, mans balodīt... tu nebūsi tam pretim.

Julieta, tumši piesārtusi, viņus neticīgi uzlūkoja. — Kas tas ir par Brīvnieku Jāni?... Ā... es saprotu, papi... jūs mani jokojat... hahaha.. onkul, par daudz uzmanības....

Viņa jokodama draudēja tam ar pirkstu, bet tēva vaigs kļuva vēl jo nopietnāks. — Nē, nē, mans bērns, tādās lietās es nejokuju... Brīvnieki arī nav tās mājas,

kur var jokot. Tās mājas ir ļoti labas, es tās pazīstu tikpat kā savus piecus pirkstus. Un redzēsi, kādas ēkas es tur sacelšu!.. Tev jāprecas, mana meit... un vai es nezinu, ka no tiem pilsētas kundziņiem nav ne velna? Tu arī pati to saki. Bet Jānis, kad viņam nāk tā manta līdz... viņš katru stundu var tikt par Svarupes pagasta vecāko...

Julietas jautrība apsīka, viņa kļuva tāda ērmota. — Tad tas nav joks... bet, papi, ko tas nozīmē?..

— Tā ir mana nopietnība, Julieta! Tu esi vēl jauna un pasauli nepazīsti... tavs papa grib tavu nākamību nodrošināt. Jau sen biju principā apņēmies tevi izvadīt pie kāda krietna saimnieka uz laukiem, un nu tas arī ļoti izgadās... tā ir mana svēta nopietnība!

Julietas melnās acis savādi iemirdzējās, aizskarta viņa smagi elpoja. — Un kad es nu tavam principam nepiekristu?..

— To tu nedarīsi, — viņš stingri atteica, — tu nedarīsi savam labajam papum sirdēstus. Tev jācienī mani principi... tu to sapratīsi... esmu devis tev smalku audzināšanu. Nē, nē, pie tā es palleku... Un nav jau arī nekas tā lieta tik traka... esam visi no vienas un tās pašas ģimenes!

Julieta rūgti iesmējās. — Ko jūs uz to sakāt, mīļais krusttēvs?..

— Es domāju, bērns, papiņam taisnība. Jā, kā tad!.. Mans Žanis un Alvīna par to ļoti priecāsies...

Dusmu sārtums viņai pārlaidās pār vaigu, rokas savilkās dūrēs. Nē un nē, un tūkstošreiz nē... Sašutusi viņa soļoja kādus soļus šurpu un turpu, bet tad piepeši ap viņas iūpām savilkās zobgalīgs smaids. — Haha-

ha... hahaha... es jau vēl esmu maza meitiņa... ma-
ziņa... mulķīte! Mīlais papi, vai tu patiešām tā do-
mā... patiešām?

— Tiešām tā... un tu kā laba meita mani paklau-
sīsi!...

— Nē, papi, es tev nepretošos... kad tu jau nu man
vīru esi izmeklējis. Bet saki tālāk... kas tad nu... ko
tu vēlies?..

— Par to runāsim, — viņš attrauca. — To lietu vajag
turpināt... tur nav ko kavēties. Vai ielūgsim viņu drīz
pie mums... vai arī tu brauc uz zemēm un jūs abi tur
iepazīstaties...

— O, papi, tas man garlaicīgi! Es viņu tūdaļ bildinā-
šu. Es viņam norakstīšu vēstuli, un krusttēvs to var
nodot!

— Hm, hm, — Kārlis pārdomāja, jo, taisnību sakot,
vīns viņam bija iekāpis galviņā... — Nu ja, ka es do-
mu līdz divdesmit tūkstošus... varam to lietu iesākt,
kā gribam... Viss vienalga, mans balodīt... kā tik
tev labāk tīk! Mans princips, kad tikai jūs abi appre-
ciaties!

— Labi, es viņam rakstīšu...

Viņa negribēja savu „labo papi” uzbudināt un iegāja
viņa darba istabā. Drīz viņa iznāca no turienes ar no-
rakstītu vēstuli un lasīja to tad večiem priekšā:

„Godāts kungs! Krusttēvs Sīmanis patlaban pie-
dāvā man Jūsu roku un Jūsu mājas. Jūsu mājas mans
tēvs pazīst ļoti labi un Jūsu personu mans krusttēvs
tiklīdz aprakstījis, ka es domāju, tā lieta var iet. Kā
deviņpadsmitā gadu simteņa sieviete ar šām rindi-

nām Jūs bildinu un lūdzu Jūs ierasties pie mums Rīgā,
ka varam tuvāk iepazīties. Cerībā uz Jūsu sirdi un
roku,

palieku Jūsu padevēgā

Julieta Gramboff."

Abi veči, mutes atplētuši, klausījās ... nē, tas jau par
traku, šis jau tīri velna meitēns! Sīmanis, acis ieplētis,
viņu uzlūkoja ... viņa apņems to gribošu negribošu, un
visiem būs labi ...

— Vai tā būs labi, papi? — viņa ar mokām valdīja
savu uzbudinājumu. — Vai es varu rakstīt adresi un
vēstuli krusttēvam dot līdz?

— Bravo, bravo, Julieta! — Kārlis līksmi skūpstīja
viņas pieri. — Tu esi prātīga meiča ... tev ir principi ...
Skaidra valoda un skaidra darišana tāpat kā man ...
un to es mīlu, mans bērns ...

Un drīz norakstītā vēstule atradās Sīmana rokās ...
— Un sakait, krusttēvs, lai viņš drīz ... drīz ... un, kad
tās mājas tik labas ... Piedodiet man, ka jūs tagad at-
stāju ... mana laime ir tik liela, ka nespēju tajā ne-
maz iedomāties. Saderinājusies ... laimīga nākotne ...
hahaha ...

Nākošā acumirkli viņa nozuda atkal savās istabās.

Kārlis savu prieku nevarēja valdīt. — Nu ir viss kā-
rībā ... paklausīgs bērns! Tagad, brālīt, dzersim kāzas
lai velns par mazu zēnu paliek! Mēs to varam, mēs to
iespējam! Un, kad mana meita vēl ietiek Brīvniekos,
es neko nežēloju! Aiziet mana Julieta uz Brīvniekiem ...
— Par to varu tikai, sacīt, priecāties, — Sīmanis
līksms iebilda. — Jā, kā tad! Un kad nu man tur arī kā-
di mazi pūliņi, tu jau, brālīt, zini ... to procentu ...

Iemaksāšu tev atkal vienu tūkstoti, bet to simtu tu varētu, sacīt, tūlīn atrēķināt, mīlais brālīt, jā, kā tad!... Ko lai dara... grūti laiki...

— Ka sacīts, mīlais brāli, kā sacīts!.. Iztiksim kā labi patrioti...

Saķērušies viņi iegāja atpakaļ rakstāmā istabā nokārtot savas darīšanas.

*
*
*

Juljeta iesteidzās savā buduārā... viņas krūtis smagi cilājās. Pāpā nūdien vientiesis! Viņa tikko nebija pārsteigusies un viņa apbēdinājusi... savu labo papu...

Viņa gribēja būt stipra... it kā it nekas nebūtu noticis, viņa piespiedās atkal pie sava rakstāmā galda, kur patlaban bija iesākusi kādu rakstu darbu. Jaunas domas meklēdama, viņas acis aizmaldījās pa vajējam durvīm guļamā istabā. Tur zīda priekšskari noslēpumaini pārlaidās pār viņas gultu... bet vēl caur šauru starpiņu varēja ieraudzīt segu debess zilumā un spīlvenu baltu kā sniegs. Tie pakrēslā izskatījās tik maigi un cēli, it kā tur ne vēja vēsmaņa nedrīkstētu uzpūst... Bet kāds kontrasts! Turpat gultas galā pie sienas floretes, galvas grozi, gumijas cimdi, pistoles un jājamās kančās... Velti... viņa nevarēja strādāt un nepacietīgi spārdīja kājām grīdu. Pie iesāktās noveletes vajadzēja mierīgu, omulīgu asiņu...

Viņas draudzene salonā pie klavierēm fantazēja, lēni un čukstoši šīs skaņas zagās šurp pie viņas... viņa nevarēja izprast, vai tai bija jāraud, vai jāsmejas... Viņa pameta savu darbu un iesteidzās pie savas draudzenes...

— Ne tik sēri, Klāra, jautrāk, jautrāk! Kādu labu maršu vai jautru polku! — Sieh, sieh, sieh, da kommt er, grosse Schritte nimmt er... — vai tamlīdz ko. Jā, jā, tā man jādzied... es esmu saderinājusies... novēli man laimes, Klāra!... Saderinājusies... hahaha...

Aktrise pamodās tikpat kā no sapņiem. — Tu mazais, mocošais gars... teic, kā tas noticis?..

— Nu, itin vienkārši. Kādam jaunam saimniekam uz laukiem vajag sievas. Viņš no mūsu ģimilijas, un viņa princips, ka mums jāprecas. Kā labai meitai man bija jāpaklausa, un es viņu bildināju...

Smiedamās viņa izstāstīja visu draudzenei, kas, protams, tik oriģinālu principu uzņēma par joku. Tātad gluži bez mīlestības...

— Nav arī vajadzīgs, — Julieta attrauca, — man tādām lietām nav dāvanu. Es varu pabrīnēties par savām draudzenēm, kuŗas tā iemilējušās, ka viena vīrieša dēļ vēlētos viena otru noģiftēt. Es ne. Vai tu arī mīlo, Klāra?

Pirmoreiz māksliniece viņas priekšā nosarka. — Varbūt gan, bērns... jā, es mīloju savu mākslu... tās dēļ es vēlētos noģiftēt...

— Es arī mīloju mākslu, — Julieta sacīja, — bez tam vēl sportu, zinātnes. papi, tevi un arī pa druskai Lavīzīti... bet pret vīriešiem ko sajūst... man patiešām nav dāvanu! Manas draudzenes jau mīlēja ģimnazijā, ar saviem brālēniem pastaigājās, rakstīja viņiem saldās vēstules. Viņas ar tiem prata... es nemācēju... Es gribēju zināt, vai viņi savu uzdevumu izmācījušies un ko krusttēvs un krustmāte saka par pēdējo skolas liecību... Viņiem tūdaļ zuda pret mani interese...

— Tu nabadzīte...

— Un dažreiz es priecājos, ka es tāda esmu, ka ne-
esmu tāda mīkstuļīga memmes meitiņa. — Viņa spītīgi
atmeta galviņu. — Man viņas ne pavisam nepatīk —
šis pilsoņu sievas un meitas. Visas pār vienu kārti me-
tamas... tiklab stīvā vecmeita, kā nepieaugusi knūpa.
Vairulīgi viņas nopūšas, bet saldenas un nobālušas gai-
da uz preciniekiem, sapno par vīriešu acīm un matiem,
cīkst un gaudo pēc mierīgas laulības ostas... Fui!..
Bet viena celsies... viena praviete celsies! Tā šīs na-
badzītes atsvabinās no veco aizspriedumu valgiem...
pulcinās viņas uz jauniem mērķiem un centieniem...
viena praviete celsies!..

Kross jaunkundze uz viņu vērīgi noskatījās, tā ma-
zo nekad vēl nebija tādu redzējusi... — Julieta, kas
tev kait?..

— Kas man kait? — viņa nopūtās. — Es pati nezinu...
Cik apskaužamas jūs, mākslinieces, esat... jums citas
brīvības, citi dzīves uzdevumi, citi mērķi. Ak, kaut arī
man būtu kādas dāvanas, es labprāt būtu māksliniece
un paceltos pār šo lielo pūli. Bet nekā... man nav ne-
kāda talanta, ne balss. ne dzirdēšanas... esmu mēģi-
nājusi rakstīt, bet kas tur iznāk... muļķības...

Aktrise bija nopietna, piecēlusies viņa pievilka Ju-
lietu pie sevis un glāstīja mīksti viņas pieri. — Naba-
dzīte, tu jūties nelaīmīga... Tāds jau nu ir vienreiz
mūsu liktenis, ka mums, „daiļajam dzimumam”, stip-
rais dzimums jāmiļo, tas ir mūsu lāsts un varbūt arī
patīkams lāsts. Arī nabaga skatuves mākslinieces lāsts,
tādēļ neapskaud viņu. Viņas gaita aiz kulisēm neiesā-
kas un nenobeidzas tik patīkami, kā tu to iztēlo. Viņas
moka kāds ķēms, kuŗu tu vēl nepazīsti. Daža laba māks-
slas meita apskauž turīga pilsoņa meitu, kas nepazīst

Klāra viņu asi uzlūkoja. — Tu esi nerātņa... es tādu joku nedzītu. Tas nav tevis cienīgs... Mazā, tu esi mundra, braša, sirdīga, brīva un svabada, bet es tev arī tamlīdz vēlētos lielu, es tevi vēlētos redzēt kā īstu sievieti... smaidām un nosarkstam...

Julietta nodūra acis, jo nevarēja viņas skatienu izturēt. Viņa lika tai roku uz mutes: — Par vēlū... nē, nē, morāli tagad ne... es labošos!.. Būsim jautras, es labošos... nāc dārzā, būsim jautras... Ak, es vēlētos, kaut es būtu māksliniece ...

Viņas izgāja un bija jautras...

Otrā nodaļa.

PĀRSPĒTA.

Šuvējas istabā kanarijas putniņi jauki dziedāja, blakus darbnīcā rūca, un viņa pati bārās uz savām mācekļēm.

Viņas dzīvoklis nebija liels, bet glīts. Vienā stūrī aiz rāmjiem atradās viņas gulta, otrā stūrī apaļš galds ar sofu, vienos sānos kumode ar spoguļi un pa visu telpu kāds puslucis niedru krēslu. Tad vēl pie vienas sienas balts pulkstenis ar sārtu puķi, tikpat dzīvs un nemierīgs kā pati šuvēja, un liels daudzums ierāmētu gan jaunkundzīšu, gan jaunkungu fotogrāfiju. Bez tam vēl uz galda vesels albums pilns.

Tē iekšā nu gan nekā ievērojama nebija, bet to tiesu skats uz āru! Pa vaļējo gala logu Sausēnu meitenes nevarēja ne beigt skatīties krāšņajā parkā. Ozoli, liepas, kastaņas, visi vienāda lieluma un vienāda kupluma, pacēlās starp baltajiem grantētiem takiem un zaļo maueru ple viņu kājām. Paretam arī Vāczemes egles... lepni viņu galotnes pārsniedza citus kokus, apakšējie zari augstmanīgi izplētās pār izlutināto zaļo zāli, kas bija pēc modes apcirpta. Tāpat mazie krūmiņi ap klajumiņiem un siltzemju augi bija kā rindā nostādīti... un verandas priekšā — kas par skaistu rožu dārzu! Viņas vēl nebija tik daudz rožu vienkopus redzējušas un ieelpoja kāri saldo smaržu. Nē, te patiešām bija ko redzēt... un visas tās lapenes... greznās statujas un

tiltiņi un siltumnīca! Un pašā malā lielais dīķis apaudzis ar kupliem kokiem un bieziem kārklu puduriem... tur peldēja gulbji...

Kad šuvēja ienāca, Līzete mirdzošām acīm leminējās: — Jums te ļoti jauki... ļoti jauki!..

Bidelmaniete sērīgi nopūtās. — Ach, Līzetiņ, es dzīvotu labprāt jūrmalā... jā, jūrmalā! Bet, ko lai dara... cik man tie kapitāli lieli, jāiztiek, kā redz. Ārsts saka, ka lekšpilsētas gaiss man krītot uz krūtīm, ach... es esmu tik vāja, tik nerveza! Ūum!.. Te pa vasaras mēnešiem noirēju... bet ziemu es te nedzīvošu! Te par daudz drūmi...

— Kam šī māja pieder? — Līzete ātri iejautājās.

Bidelmaniete sērīgi nopūtās. — Kādam vecam, bagātam tautietim... Grambof viņu sauc. Un viņam tikai viena vienīga meita... Julieta...

Grietiņai pārgāja „švīks” pār kauliem, šie vārdi viņai iedūrās kā nazis sirdī. Līzete viņu, muti ieplētusi, uzlūkoja. — Grambof?.. Vai tas nebūs mūsu baznīcas kroģera brālis? Viņa meitu sauc Julietu... nu, tas jau tad būs, Grietiņ!.. Un viņai vaigi dega tikpat kā ugunis...

— Jūsu baznīcas kroģera brālis?! — šuvēja ziņkārīgi iesaucās. — Varbūt gan, ka tā... viņam esot radi Kurzemē. Vai zināt ko, meitenes, mēs varam dabūt visu skaidri zināt no Lovīzchenas... ielūgsim viņu vēlāk augšā uz kafiju. Jā, jā, no Lovīzchenas...

— Vai viņi ir ļoti bagāti? — Līzete pietvīkusi jautāja.

— Ach! — Bidelmaniete lika roku uz krūtīm un nopūtās. — Es arī tā labprāt vēlētos dzīvot!.. Es arī būtu varējusi dzīvot šādā villā... ai, kad es biju jauna, es

biju skaista! Man bija daudz pielūdžēju... bāgāti jaunekļi!.. Bet es biju mulķe... es aizgāju mīlestības dēļ pie nelaiķa Bīdelmana... Nē, Līzetiņ... pie nabaga iet — jauna un skaista meitene, kas to dara, ir mulķe...

Un sārta kā roze viņa nolieca galvu, bet Grietiņa viņām nevarēja rādīt savu vaigu. Izliekusies pa logu un acis izplētusi, viņa nolūkojās šinī brīnumu pasaulē... Vai viņa pareizi dzirdējusi... tas piederēja šai Julietai?.. Viņai likās, it kā koki par viņu, zemnieku bērnu, kustinātu nicinoši un mazcienīgi galvas... abas marmora lauvas, kuņas katrā pusē apsargāja rozes un lefkojas, viņai, vienkāršai meitenei, uzgriezušas lepni muguru un mierīgi lūkojās projām uz mākslīgo salu dīķa vidū. Un reibinošā rožu smarža smacēja viņai elpu... Julieta... Julieta...

— Kā jums svētdien ļabi patika Kīšu salā, jaunkundzes? — šuvēja ātri iesaucās. — Gretchenai nu gan... viņas sirsniņa tur nebija!.. Ach jā... atminos tos gadījumus, kad pati biju saderinājusies ar Bīdelmani... Kad viņš nebija pie maniēm sāniem, es nevarēju justies laimīga...

Grietiņai kalta visi ausu gali... tas jau bija svētdien uzvaras gājiens! Gan neviena cita neredzēja no pilsētas kungiem tik daudz goda, tik daudz uzmanības... nevienai tā bariem nebija apkārt. Un ko tie visu viņai sacīja: viņa — nevainīgs dabas bērns, viņa — Fausta Grietiņa! Visi bija kā uzburti uz interesanto, bagāto laucinieka saimnieku meitu... Bet nu šī bīstamā sāncense, šī Julieta... kāda iekšēja balss viņu mocīja, ka viņa pret šo bagātņieci nozīmē tik maz... tik ļoti maz... Ak, kādēļ šai sievietei vajadzēja būt tik bagātai... šī skaistā rožu dārza īpašņiecei?! Un skaudība plosījās

viņas sirdī... Vai viņa pati arī skaista?.. Tikpat kā ugunis viņa dega to izzināt... bet prasīt šuvējai, ņemt viņas vārdu mutē — to viņa nevarēja...

Lizete pa tam bija paņēmusi šuvējas albumu un nogrimusi tur ģimetņu aplūkošanā. — Kīšu salā — jūs domājat? — viņa pēdīgi uz Bidelmanietes jautājumu attrauca. — Ai, labi, ļoti jauki! Rīgas kungi bija ļoti uzmanīgi... Tikai tā garā, bālā persona — te arī viņas portreja — tā man nemaz nepatika... viņa bija Krautberģa kungam klāt tikpat kā dadzis. Ērmoti... arī te albumā viņa tam blakām... Un tad tā resnā kundze ar rozā talju, tā, kas jums palīdzēja vārīt šokolādi... šī persona man nemaz nepatika! Vāciski vien pļurkšķēt un katrā vārda galā: bauris, mužiks... un „diezin vai tikai tāds lauku saimnieks var būt bagāts?” Jāsmejas... Uz ko gan tie cilvēki tā iepūšas! Tāpat kā Brīvnieku Alvīna, hahaha...

— Tā bija viņas mamma, — šuvēja paskaidroja... — Ir taisnība, Cekurch kundze un viņas Hulda ir lielas kārkluvācietes. Un tad viņa arī: — Diezin vai tik viena rokpelne var skaitīties pie labākajām ģimijām?... Viņas arī saucas: Cekurch, bet Huldai viņš saucas Ciekurs un negrib par vāciešiem nekā zināt. Pusģimijas vācieši, puslatvieši!.. Un Krautberģa kungs ir liels patriots, ach jā, ja viņš Huldu pēc kāzām neatgriezīs, tad viņi tā nodzīvos visu mūžu... Tāpat kā es ar savu Bidelmani... pa vāciski iemīlējāmieš, bet pēc kāzām, ach jā... es pa latviski, viņš pa vāciski... Tā mēs nodzīvojām tikpat kā suns ar kaķi...

Lizete skaņi iesmējās. — Tad Krautberģa kungam nav nekāda laba garša... Jūs domājat viņš to precēs?..

— Viņa jau tā pa pusei esot viņam pieteikusi... Vi-

nai gan esot vēl viens brūtgans, Krancbergis... tur viņa portreja ar ir. Ja tai cits nekas labāks negadīšoties, pie viena no abiem viņa aiziešot. Ciekuriņiem ir smuki īpašumi.. ach jā... viņa var izvēlēties...

Līdzete skanī noklepojās un nekā neatbildēja.

Šuvēja domīgi smaidīja un smaidīja, un beidzot iesaucās: — Vai zināt ko, meitenes!?. Kad es būtu tik bagāta un tik skaista, kā es biju?!. Es arī tāpat... Es vīriešus tītu ap pirkstiem... Ach, es viņus ar baigām cerībām mocītu... mocītu... un beidzot visiem dotu kurvīti! Es gaidītu, kamēr nāk mans īstais... manas sirds izredzētais... skaists, skaists, par traku skaists... kā viens Apolons... Ach... es varētu atdot savu dzīvību priekš skaistiem vīriešiem!..

Viņas acis tīri pavadinoši uzliesmoja, meitenes ar lielāko interesi mēmi viņā nolūkojās. Viņa fantazēja tālāk:

— Skaists jauneklis, kuplām ūsiņām... brūniem, krūzainiem matiem — tas mans ideāls... Nē... zilās acis un zeltaini mati — tas arī mans ideāls... Smalku iznešanos un bagāts... bagāts!... ach! — ... Tad mēs dzīvotum šādā villā, koša parka vidū... mums būtu zirgi un ekipāžas! Mēs apmeklētum balles, koncertus un teātri, ach — es esmu ļoti priekš ballēm un teātra! Man būtu dārgas robes... apakš divi simts rubļiem nevienas... dārgi briljanti un zelta lietas, ach, meitenes!... .. meitenes!....es izskatītos kā viena karaliene! Ai jauki, jauki, kad bagāts! es esmu ļoti priekš bagātības!..

Arī Grietiņa bija par tādu dzīvi sajūsminājusies, viņai acis spulgoja. — Bet vai jūs viņu varētu arī mīlēt?..

Bīdelmaniete drusku pārdomāja. — Mīlēt?! . O, kāpēc

es viņu nevarētu mīlēt... viņam vajadzētu gulēt priekš manis uz ceļiem un mani pielūgt... Mēs, sievietes, gan varam mīlēt. Nelaiķa Bīdelmanis nebija smuks, bija tikai laba siera lielumā, un es tomēr viņu varēju mīlēt!..

Pie durvīm pieklauvēja. — Iekšā! — viņa atsaucās.

— Ao! — Līzete līksma sasīta rokas, un Bīdelmaniete kūstošā laipnībā uzlūkoja svešo laucinieku. — Lūdzu, lūdzu...

Žiglemanis... Grietiņas vaigos durstījās tikpat kā adatas; viņa labprāt būtu no viņa kur nobēgusi, bet nu vairs nevarēja. Bet viņš neko daudz nekautrējās, viņš steidzās pirms pie viņas, apkampa viņu un nobuĉoja un tad tikai ar citām apsvēicinājās. Ar vēja spārnēm viņš steidzies šurpu pie savas līgaviņas, labi, ka no Krautberga dabūjis zināt viņas adresi, citādi... nu, citādi... Viņš pasniedza tai lielu tūtu ar saldumiem.

Tikpat kā pie nedarbiem pieķerta, viņa to ērnoti uzlūkoja un nezināja, ko ar saldumiem iesākt. Līzete gavilēdama steidzās tai talkā, pagrāba veselu sauju un deva Bīdelmanietei. — Labi, ka tu atnāci, mēs pašu laik gribējām iet uz pilsētu kleitas pirkt...

— Jā, — pēc vienas pusstundas jūs mūs vairs nebūtu atraduši mājās, — Bīdelmaniete saldi piebalsoja. — Nē, patiešām, es jūs ļoti vēlējos redzēt... es gribēju redzēt, kāds Gretchenas jaunkundzes līgavainis. Ach, Gretchen, ā—ach... viņa saldi pārgrieza acis.

Žiglemanis skrullēja ūsas un smaidīja. — Arī man ir pilsētā darišana Miljonu bankā. Kāds lielāks vērtspāpīrs jāatmaina naudā! Pats tukšākais laiks, jāķeras pie veca krājuma... Maza kaza...

Grietiņai nu nekas neatlika, viņa iebāza vienu konfekti mutē...

— Ach, tad ir jauki! — šuvēja priecējās. — Tad jūs būsīt mūsu pavadonis... ach!... Acumirkli... uztaisīšu vēl tikai drusku savu frizūru...

Viņa aizsteidzās ar Līzeti blakus istabā un atstāja jauniešus vienus.

Žiglemanis apsēdās savai brūtei blakām un spaidīja viņas roku. — Grietiņ... Ja man labi izdosies, tad brauksim pie fotografa un nofotografēsimies. Abi kopā. Es gribu saviem draugiem piesūtīt mūsu ģimenes. Maza kaza... vai es nevaru savus draugus pārsteigt, ka man skaista līgaviņa.

Viņš vilka viņas roku kāri pie lūpām... viņa lēni iedrebējās. Vai tad patiešām viņi jau tik tālu? Jā, jā, viņi jau bija uzsaukti, un viņa jutās pret viņu tik sveša, tik auksta...

— Svētdien pie baznīcas visi bocenieši kā uzkurti! — viņš turpināja. — Mūs pirmoreiz uzsauca. Diezgan viņi bija laužījuši galvas, kuņai notiks tā laime. Diezin, kas šiem papūtis, ka tu ļoti skaista un bagāta. Un arī, ka vēl otrs esot! Maza kaza... kas mani var izcelt no segliem, tas vēl nav dzimis...

Tas jau bija viss ļoti jauki, ko viņš stāstīja, ļoti patīkami dzirdēt, un viņa arī tam rādīja laipnu vaigu. Bet sirds viņai bija kā sasalusi... viņš tapa arvien vairāk mīlīgāks un runīgāks... beidzot pat ilgojās pēc tās stundīņas, kad varēšot savu līgaviņu pārvest uz Žibītēm. Nepaciecīgi viņš skaitot stundas un minūtes un, nospiesti smaidīdama, viņa iebilda: — Kas var zināt, Žiglemaņa kungs, kas var zināt?..

Beidzot šuvēja ar Līzeti ienāca atpakaļ un viņu no

ši nepatīkamā stāvokļa atsvabināja. — Esmu gatava... iesim nu, jaunkundzīt, izdarīsim savas darīšanas... Pirms darīšanas, un tad priekus... Un valšķīgi tā paskatījās sāpus uz brūtganu, kas, kā rādījās, atstāja uz viņu labu iespaidu: — Ach, — viņa lēni spieda Grietiņas roku... — mēs varam būt lepnas uz tādu staltu pavadoni.

Žiglemanis galanti palīdzēja savai līgaviņai apņemt virsjaku, un tad viņi devās uz pilsētu...

*

*

*

Tautiskā Miljonu banka atradās ar kādu lielāku restorānu zem viena jumta, un tas bija ierīkots ar gudru ziņu, lai bankas klienti te varētu uzturēties. Kad mūsu pazīstamie te ieradās, Krautberga kungs viņus jau gaidīja. Viņš nebija visai jautrs, jo lietas laikam negāja tā, kā viņš bija vēlējies. Piesēdinājuši sievietes pie kāda galda un apgādājuši tās ar vīnu un kūkām, viņi devās uz zāles otru stūri, kur pie kāda galda bija sasēdušies pulks kungu.

Krautberģis savu draugu ar viņiem iepazīstināja. Vispirms ar Ciekuriņa papu, sirmu kuplu vaigabārzdū. Tas, vaigus piepūtis, tikai ar pirkstu galiem sniedza viņam roku, klausījās citiem uzmanīgi līdz, ko konsulents Brokmanis stāstīja, un, ja kāds tam gribēja pretoties, tad dedzīgi iesaucās: — Brokmanim taisnība, Brokmanim taisnība. — Arī šim konsulentam viņš tika stādīts priekšā, kas patlaban izsacīja savus uzskatus par austruma jautājumu un citām svarīgām lietām. Tad tur vēl bija Krancberģis un citi, bet visi pret lauci-

nieku izturējās vēsi un atturīgi. Uz dažāda laba vaiga bija lasāms: — Kas var zināt, no kādas ģimenes tu esi?

Neomulīgi viņš laužīja savus pirkstus, jo maniņa, ka Ciekuriņš izturējās pret Krautberģa priekšlikumu ļoti vēsi. Žiglemani, proti, gribēja aizņemties no Miljonu bankas kāzu vajadzībām dažus simtus rubļu, un Krautberģis gribēja piedabūt savu nākošo sievas tēvu par otru galvinieku.

Gan Krautberģis iesāka to lietu izveicīgi un gudri. — Mans draugs pieskaitāms katrā ziņā pie turienes labākajām ģimēnijām... viņa mājas iepirkta par dzimtu un ir labas muižas lielumā... Par to jums nav ko bēdāt!... Iedomājieties jūs viņa apstākļos — viņam pērkama turpat kaimiņos kāda muiža... laba zeme un turpat viņam pavārtē! Iedomājieties... vai jūs šādu pirkumu laistu gaļām? Un vai jums nauda vēl kur drošāka nekā uz grunts īpašumu? Tādu izdevīgu ķērienu nevar ne par ko gaļām laist... mums savam tautietim jāizpalīdz...

Bet Ciekuriņš klausījās uz visu to tikai ar vienu ausi... neteica neko par sliktu, ne arī par labu. Brokmanis savos izskaidrojumos patlaban bija pārgājis uz zemkopības krīzi, ka labības cenas arvien vairāk kritīšot un zemes īpašumi arvien vairāk tikšot tiesas ceļā pārdoti. Drīzākā nākamībā zemkopjiem neesot nekādu cerību.

Krautberģis piesarcis košlāja apakšlūpu: — Kā to nem... kad laiki cik necik grozās...

— Tālab, kad grozās, bet uz to nav ko cerēt, — Brokmanis ātri iesaucās. — Laikraksti ziņo, ka Vācija nodomājusi uz labību uzlikt atkal jaunu muiņas nodokli. Jūs domājat, ka tas nāks mūsu zemkopjiem par labu?..

Muļķības... pardon, jūs laikam pietiekoši nepazīstat tos apstākļus...

— Brokmanim taisnība, Brokmanim taisnība, — Ciekuriņš pilnā kaklā priedējās... — nepazīst pietiekoši apstākļus...

Viņi pārgāja atkal uz citu jautājumu, bet Krautbergis vēl nezaudēja dūšu. Paklusi viņš stāstīja savam Huldas papam pilnu galvu: — ...un kas tas svarīgākais... jūs spriedīsīt pavisam citādi. Aizņēmuma jau viņam vajag tikai uz īsu laiciņu... pēc trim nedēļām viņam kāzas. Viņa sieviņa dabūn tūkstošus pūrā... divdesmit tūkstošus?.. Tad, es domāju, viņš varēs naudu aizdot vēl citiem!..

Uzreiz visi klusu... Žiglemaņa acu priekšā notika brīnišķīga pārvēršanās. Ne vien Ciekuriņš laipns, bet arī citi pārsteigti un mirdzošām acīm viņu uzlūkoja. Divdesmit tūkstoš rubļu... kādēļ tad Krautbergis to tūlīt nebija sacījis?! Un šis labāko familiju jauneklis precēja tik bagātu sievu... taisīja tādu partiju... Varonis!...

Nemanot Ciekuriņš bija saķēris sirnīgi viņa roku.
— Cik lielu summu tad jūs gribat aizņemties?

Viņš acāmirkli nesamanīja atbildēt, skrullēja savas ūsas un pētījoši uzlūkoja savu draugu. — Es domāju — kādus trīs simtniekus...

— Jā, jā, — Ciekuriņš mīlīgi piebalsoja, — un jā!.. Bet vai jūs nāksit cauri? Aizņemieties kādi simti pieci...

Krautbergis to pašu domāja, — un vai viņam tur kas varēja būt pretim! Viņa lieta bija kārtībā... viņi gāja uz bankas telpām un izdarīja savas darīšanas. Kad

viņš atgriezās atpakaļ pie savām kundzēm, viņam bija pieci simti kabatā. Zelta cilvēki!

Jā, kad kabata klausa, tad arī pavisam citādi var uzstāties, un tā arī nu Žiglemanis bija tapis tik apzinīgs, ka sevi vairs nemaz nepazina. Un kas viņš bija tapis par lielu vīru pilsētnieku acīs, — vēl vairāk nekā kāds varonis, kas izdarījis lielus, slavenus darbus. Cits pēc cita tie sanāca pie viņa galda un vēlējās iepazīties ar viņa zelta zivtiņu. Tad iesākās jautras, vispārējas valodas un nevis par kaut kādām ikdienišķām lietām. Tika ļoti cildināta lauku dzīve; tur esot jauki, tur varot nodoties dabas zinātnēm un veclaiku lietu pētīšanai, un nākt arī ātri pie slavas. Atrod kādas vecas naudas, iesūta zinību komisijai, un atradēja vārdu laikrakstos lasa visa tauta. Tā arī Krautbergis stāstīja par savu svarīgo etnografiski arhaioloģisko atradumu Sausēnos. Un tikai nu Grietiņa atskārta, cik jauka pilsētas dzīve... mūžīga svētdiena! Skaisti gērbties, lepmi staigāt, glītās mājās dzīvot un par laukiem tikai to jaukāko pasapnot! Cik te ļaudis uzmanīgi, veikli un laipni... jā, laimīgi tie, kas te var dzīvot — šinī mūžīgajā svētdienā. Un šuvēja nevarēja viņas līgavaini atskatīties vien, slepus viņa spieda tai roku un sajūsmināta čukstēja: — To skaistu vīrieti — to skaistu vīrieti... ach... un bagāts...

Beidzot nu bija arī jāšķiras. Žiglemanis, maksājot rēķinu, izmainīja smalki simtnieku un deva sulainim rubli dzeramas naudas. Pilsētnieki ļoti nožēloja, ka nevarēja ilgāk uzkavēties viņu sabiedrībā... viņi justos ļoti pagodināti. Bet nu neko darīt, bija jāvirzās projām.

Vislielākais Žiglemaņa cienītājs bija kļuvis Krancbergis. Smuks jauns kungs ar melnu ķīļa bārdziņu, — tas pats, kurš pirmīt bija izturējies pret viņu par visiem

neuzticīgāk un vēsāk. Bet, kad konsulentiem uzskati grozījās, tad viņam tie arī grozījās. Viņš to izvadīja līdz pat durvīm un beidzot savam jaunajam draugam iečukstēja: — Es jūs daru uz vienu lietu uzmanīgus — te mūsu starpā nekas — bet kādreiz labākās familijās... Šis šuvējas dēļ... viņai gan ir kādi pāra tūkstošu un viņa arī itīn pieklājīga persona, bet citas konsulentu kundzes negrib lāga ar viņu satīkties. Jūs sapratīsīt... tā veikala dēļ. Jo galu galā jau viņa arī vairāk nekas nav kā viena šuvēja...

— Es zinu, — viņš atbildēja, — viņa šuj manai brūtei. Bet jums, lūdzu, kas par veikalu?

Krancbergis drusku it kā piesarka. — Es, — es esmu viens veikala vadītājs...

Žiglemanis skrullēja ūsas. — Es būvēšu drīz Olandiešu vēja sudmalas... tiksim pie sievas tēva muķa. Man arī tad būs vajadzīgs veikala vadītājs.

— O — mūsu veikals ir liels, mēs izmaksājam katru nedēļu piecsimts rubļu cilvēkiem... — Un tā viņi viens pret otru dziļi palocījās un atvadījās.

Līgavainis nu varēja pildīt savām kundzēm doto apsolījumu un gāja viņām līdz uz magazīnu par pavadoni. Tur viņām nolika daudz un dažādas drēbes priekšā, bet Grietiņai viena it īpaši labi patika. Tā arī bija drēbe... balta zīda... vizēja un laistījās vien! Bet, kad viņa dabūja zināt cenu, tad žēlīgām acīm lika atlikt to nost... par tik dārgām lietām viņa nevarēja domāt... Tikai Žiglemanis to nepielaida. — Maza kaza... mums jau vēl nav naudas bads...

Viņš lika nomest drēbi un samaksāja par to apmēram simts rubļu. Viņa tikko jaudāja savaldīt savu prieku un, sirsnīgi aizkustināta, spaidīja viņa roku.

Viņš nebija viņas acīs cilvēks vien, bet eņģelis. — Izmeklējies, kas tev patīk — es aizmaksāšu. — Viņai šie vārdi izklausījās kā laimes māmiņas uzaicinājums: — Liec priekšā man savas vēlēšanās, un es viņas pildīšu. — Te jau bija daudz smalku lietiņu, kuŗas viņai ļoti patika, un tādēļ tā arī viņa labo sirdi neapsmādēja. Viņš turēja maku vaļā vien, sapirka viņai arī dažas zelta lietas... nežēloja viņai nekā. Vienkārt, viņš darīja tai ar to prieku, un viņa redzēja, ko viņš var un, otrkārt, nevajadzēja būt muļķim... Simtiņus žēlot, kur vēlāk iegūs no sievas tēva tūkstošus!..

Nekad Grietiņa nebija pret savu saderināto izturējusies tik silti kā tagad, kad viņš to fūrmani pavadīja atpakaļ uz viņas mājokli. To visu, visu viņš bija darījis viņas labā, jauka gan tāda bagātība. Var dabūt visu, ko vien sirds vēlas. Viņa tādēļ arī mierīgi atļāva, ka viņš lika savu roku ap viņas viduci un jo cieti pieglaudās pie viņas sāniem.

— Vai tu ilgi paliksi Rīgā? — viņš jautāja.

— Līdz kāzām, — viņa nevainīgi atbildēja. — Kamēr visas šīs drēbes pašūdinās... — Sirds viņai bija tik pilna, ka viņa par citu nespēja ne just, ne domāt.

— Es arī vēl kādas dienas palikšu... apskatīsim Rīgu labi. Bet, vai zini ko... rītā liksim noņemties!

— Ak... tu jau esi manis dēļ tik daudz izdevis, — viņa raudzīja to atrunāt.

— Maza kaza, — viņš lepmi atbildēja. — Kur to naudu liks? Cūkas viņu neēd, un radiem pašiem diezgan! Atmainīju tikai mazu, mazu papīrīti un dabūju par to pieci simti rubļu... Vai tu domā, ka es tev varētu ko aizliegt?... Nē, mana sirsniņ... tu redzēsi, kā mēs dzi-

vosim!.. Kas tik tev vien patīkas... vai tu gribi arī dārgu kažoku? Es nopirkšu...

Viņa laimīgi pasmaidīja.

— Mans tēvs tādu papīrišu atstājis vai cik... un pašam arī tie aizkrājušies. Bet šinis laikos vajag naudai naudu pelnīt... citādi neiet. Vai zini ko? Kad man labi iznāks, es pirkšu muižu. Ja tev patīk, tad dzīvosim muižā, un, ja tev patīk, tad dzīvosim mājās. Es satiku vienu... tas solīja par manām jaunajām sudmalām astoņi simti rubļu rentes. Smuka naudiņa...

Tepat jau viņi bija sasnieguši savu ceļa mērķi, viņa pacēla nejauši acis un ieraudzīja savā priekšā Grambova vasarnīcu līdz ar grezno glāžu verandu... viņai likās, ka tā smīnēdama viņu izzobotu. Tumšas asinis saskrēja viņai vaigos... iedegās atkal nāvīgs naidis krūtīs pret pašu īpašnieci.

— Vai tu man pirksi arī šādu vasarnīcu un parku? — viņa piepeši iesaucās... — Vai tu man pirksi?..

Tas pārsteigts uz viņu noskatījās. — Kādēļ tad to?..

— Nu, tādēļ!.. — viņa gandrīz pikta iesaucās...

— Vai tu domā, ka es tādā nevarētu dzīvot?!.

Lūpas cieši sakniebusi, viņa to izaicinādama uzlūkoja; acis viņai savādi liesmoja. Viņš ātri apķērās. — Kādēļ tad ne?.. Ja tu vēlies — maza kaza...

Viņa apmierināta pasmaidīja, un viņš skrullēja ūsas. — Vai zini ko? Kad es nopērku muižu un to iznomāju, es dabonu par gadu trīs tūkstoši rubļu, par mājām — mazākais pusotra tūkstoš'... par sudmalām atkal kādi astoņi simti! Ar to naudu mēs itin smuki varam dzīvot pilsētā... Mēs varam visādi... maza kaza... kā tik tu vēlies!

Patlaban arī šuvēja ar Lizeti piebrauca otrā fūrma-

bija tapusi daudz lielāka. Žēlīgām acīm viņa uzlūkoja skaisto drēbi, bet tomēr viņas Jānis... viņas Jānis...

Šuvēja nekavējās, sarīkoja ātri mielastu un nosūtīja kādu no savām māceklēm apakšā pie Lavīzītes. Vēlējā jaunava arī ieradās, bet nelika vis manīt, ka kafijas dēļ... viņai bija savas svarīgas darīšanas.

— Mīļā Bīdelman, — viņa dzīvi iesāka, — jūs jau nekad vairs nevar dabūt mājās... Nācu aprunāties par savu brūno kleitu... vajadzētu pārtaisīt... sen no modes ārā... Un tad arī freilene runāja... viņa jums atkal ko gribētu likt taisīt...

— Ļoti patīkami, ļoti patīkami, — šuvēja palocījās ar tādu smaidu: — Tas man tiks labi samaksāts... Bet nu iepazīstināšu jūs ar savām draudzenēm...

Viņas ierunājās, un Līzete dabūja zināt, ka patiešām tā bija, arī Lavīzīte dzimusi Svarupiece. Un tā viņām pie kafijas atrisinājās sirsnīgas valodas; vecā jaunava ļoti vēlējās ko dzirdēt par dzimtenes ļaudīm un vietinām. Viņai bija daudz ko jautāt.

Viņa ar savās jaunās dienās bijusi Sausēnos un bijusi Brīvniekes. No vienu māju sētsvidus varot ar otrām mājām sasaukties. Tā atcerējās arī viņu tēvu, Sausēnu Ansi, māti ne... laikam vēl būšot bijusi maza meitene. Vecos ļaudis viņa visus atceroties, bet tie jaunie, tie viņai esot sveši. Tad viņa iejautājās: — Kur tad Jēkabs, muižas sulainis? Vai viņš vēl dien Svarupē... vai ir dzīvs... pie veselības?..

Meitenes nevarēja lēti uzminēt, pēc kā viņa jautā... Svarupē viņas par tādu sulaini nebija dzirdējušas. — Ach — Grietiņa pēdīgi iegādājās, — tas jau būs Brīvnieku Zirgu Jēkabs... viņš citreiz muižā dienējis... Jā... vēl ir itin spirts...

Lavizīte domīgi lūkojās pār savu kafijas tasi. — Būs jau stipri sirms un vecs, — viņa sērīgi sacīja. — Kur tie gadiņi, kad dienējām kopā muižā. — Un tad viņas vaigā parādījās viegls sārtums... — Viņš jau mani ar pārlietu gribēja!.. Bet tā jau ir — kad to brūtganu pulka... Nevar vis tik viegli izraudzīties... un tā es savu mūžu nodzīvoju vainagā...

Piepeši viņa atjēdzās un, it kā sakaunējās, ka parādījusi citiem savu jumpravīgo sirdi... un patiesām... ar savām aprūsējušām atmiņām tā bija atstājusi iespaidu. It īpaši Grietiņa viņai juta līdz, un sirdī viņai pamodās slepenas bailes... Viņa jau atradās taisni tādos pašos apstākļos... un kad arī tai vajadzētu savu mūžu nodzīvot vainagā...

— Bet Loischen! — Bīdelmaniete pēc kāda brīža iesaucās. — Jūsu jaunkundzei gan arī būs ļoti daudz brūtganu?! Ach... kā nu ne! Tik skaistai un bagātai mantinieci...

Lavizīte lepni pasmaidīja. — Jā... viņa var mētāties ar rātseru dēliem tikpat kā ar pupu kūļiem...

Līzete skaudīgi pavīpsnāja, un Bīdelmaniete saldi iesmējās: — Huhumh! Nu... gan papiņš viņu pie laba izvadīs!..

Viešņa piepeši atmeta idzīgi ar roku. — Ko nu par to runāt... viņš jau palicis uz savām vecām dienām vientiesis! Ko jūs domājat, mīļā Bīdelman... nē, to jūs neticēsīt... — un nu viņa izstāstīja Grambova nolūkus Julietas precību lietā... — Mužiks... ko nu —

Šuvēja sasīta rokas. — Ko jūs sakāt?! Pie viena saimnieka viņš grib to aizlaist?! Nē, nē... viņa priekš tam par skādi.

— Bet varbūt arī ka ne... nē, nē, nevar vis sacīt!

Kad jūs, Loischen, būtu redzējusi tās jaunkundzes brūtganu... arī viens lauku saimnieks... Bet kas par acīm... kas par valodu, a— ach!.. Un iznešanās kā vienam lauku muižniekam...

Lizetei visu laiku mēle niezēja, viņa nevarēja vairs nociesties. — Mēs pazīstam arī to jūsu saimnieku... tas jau mūsu kaimiņš!.. Un zinām arī viņa vajadzības... Jā, jā... lai arī jūsu kungam liela manta — Brīvniekos tā saies tikpat kā jūrā...

Lavizīte viņu platām acīm uzlūkoja. — Tad tas ir Brīvnieku dēls... mana pirmā dzirdēšana!.. Tēvs jau bija gan stalts, bet... — viņa pietvīkusi atmeta ar roku — tādas domas lai met ārā no galvas. Mūsu freilene... manas nelaiķes cienmātes meita... katram taču vajag palikt savā kārtā...

— Mēs jau Svarupē arī to lietu dzirdējām, — Lizete trauca tālāk. — Tur jau arī runā, ka Brīvnieks būšot precēt no Rīgas baznīcas kroģera brāļa meitu... Viņš gan gribēja pirms manu māsu... bet, kad nu tai gadījās labāks precinieks, tad viņš nu precēšot jūsu Julietu.

Lavizīte tīri uztraucās. — Tad jau lielas lietas no viņa nevar būt... Jā... kad nelaiķe cienmāte būtu dzīva, tad tas nu gan nenotiktu! Bet ko es izdarīšu... kas mani klausā? Freilenei pašai teicu: jūs taču neesat priekš tam dzimuši, lai tāds mužiķis nāktu un jūs paņemtu... Viņa gribēja mani vai saēst: mani neviens nevar paņemt, bet, ja es gribēšu, es paņemšu to mužiķi. Un to es jums visiem parādīšu! Sakiet, mīļā Bidelman, sakiet, ko nu jūs mākat...

Karstas asinis Grietiņai saskrēja vaigos, un rokas it nemanot vistījās dūrēs. Viņa tikko neiekliedzās: — Nē, viņa to nepaņems vis!..

Kafija bija padzerta, bet valodas vairs nekur neveicās. Grietiņa tik ar mokām varēja valdīt savu uzbudinājumu, un Lavīzītei vairs nebija omulīgi. Viņa atvadījās... par velti šuvēja viņu mēģināja vēl uzkavēt. — Citā reizā, mīļā Bīdelman, citā reizā... tagad man daudz darīšanu. Un freilenei es tad pateikšu. —

— Jā, ja, — šuvēja padevīgi palocījās... — jūtos pagodināta, ka varu viņai pakalpot...

Priecādamās par savu labo kundī, viņa novadīja veco draudzeni zemē un devās tad pie māceklēm. Tur viņai bija atkal ko bārties... tās viņai nekā nebija izdarījušas pa prātam un nebija arī diezgan strādājušas.

Arī meitenes neturēja rokas klēpī, bet ņēma katra priekšā savu darba gabalu. — Hahaha, — Līzete beidzot gardi iesmējās, — tad tāda ģiptīga šī Julieta! Nu — Brīvnieku Alvīna var priecāties. Kad viņa tādu dabūn uz sava kakla, tā viņai parādīs, kas ir zostiņa...

Viņa smējās un smējās, un nevarēja rimt, un Grietiņa piespiesti smējās līdz, kauču gan viņai bija tā ap dūšu, ka tai bija jāraud. Viņa sajuta katru adatas dūrienu savā sirdī. Cik jauki būtu, ja viņa būtu tāda bagātniece kā Julieta un piederētu pie kungu kārtas! Viņa sacītu „maza kaza"... aplaimotu ar šo bagātību savu Jāni, par spīti visām kārtu starpībām. Viņa tur nemaz neapdomātos!.. Viņa pasacītu: — Es to tā gribu!.. — Un, jo vairāk viņa par to domāja, jo vairāk tā sašuta par savu nevarību, viņa apskauda laimīgo bagātnieci, viņa ienīda to līdz dvēseles dziļumiem...

Saule patlaban taisījās norietēt. Ap krūtīm viņai bija tik baigi ur smagi... viņa meta darbu pie malas un steidzās pie gala loga ieelpot svaigo gaisu... Šinī brīnuma dārzā viņa tagad ieraudzīja divas nāras. Tur tā

skaistā gaišmate un otra, kuŗas pieri apēnoja tumšas matu sprogas... viņa satrūkās, kāda iekšēja balss viņai čukstēja: — Tā viņa ir, tā viņa ir! — Viņa taisni pagriezās uz šo pusi un palika nekustēdamās stāvot. Pēdējie saules stari apstaroja viņas enerģiskos ģimja pantus... tā viņa stāvēja kā marmorā izcirsta, bet tomēr dzīva bilde. Grietiņa nodūra acis, neiedrošinājās vairs paskatīties turp, knibinājās kaunīgi gar saviem pirkstiem... Viņas sāncense bija par daudz skaista, kā lai Jānis viņā neiemilētos... arī šinī ziņā viņa jutās pārspēta. Kādēļ viņa bija braukusi ārpu, kādēļ nebija gaidījusi viņu svētdien pie baznīcas! Ko Jānis lai tagad par viņu domā? Un līdz šim tā viņu atstājusi pilnīgi neziņā... nebija vēl ne domājusi rakstīt... viņai bija tā, it kā griesti viņai uz galvas iegāztos un sienas viņu sunītu... Tad viņai iekrita acīs jaunā kleitas drēbe... viņa sadrebēja... viņu sagrāba liels kauns... atslīdējusi krēslā, viņa aizsedza vaigu rokām...

Pašulaik arī Bidelmaniete ienāca no darbnīcas. — Nu, manas jaunkundzes... svētvakars! Meitenes es jau aizlaidu uz mājām... visu dienu ar viņām tā mocīties un erroties — ach!.. esmu tik nervoza!.. Pa novakarēm es mēdzu stundīņu pastaigāties brīvā gaisā... vai jūs nenāksit, jaunkundzītes? Tepat ārā uz ielas...

Lizete nolika pie malas savu gabalu, viņai šāds uzaičinājums bija ļoti pa prātam. Viņa ņēma apkārt savu villaini, un šuvēja vēl noslēpumaini piebilda: — Tie fabrikas jaungkungi arvien nāk te pretīm. Nē... pieklājīgi jauneklji... viņi tā arvien godbijīgi grīsē... Vai jūs nenāksit, Gretchen... bet kas jums kait?..

— Lai viņa paliek, — Līzete negribēja kavēties, —

tāda jau viņa arvien. Iesim... — Un viņas abas jautri izgāja pa durvīm. — Uz redzēšanos...

Grietīņa paskatījās atkal dārzā... nāras bija nozudušas. Vai tad patiešām viņas sāncense tik bīstama? Asinis viņai atkal sacirtās vaigos... dedzīgi viņa uzšāvās no krēsļa. Savu Jāni viņa neatstās... viņa apņēmas cīnīties uz dzīvību un nāvi! Acis viņai iemirdzējās... laimīgas domas! Jo viņš jau nevarēja bez viņas dzīvot, viņš izlīdzinās visu, ko viņa pārķāpusi. Viņa tam rakstīs... viņa tam lūgs... ai, viņa jau pazina savu labo Jāni... uz viņu tā varēja paļauties... Viņam nekādi upuri nebūs viņas dēļ par lieliem...

Uztraukta viņa sameklēja rakstāmās lietas. Bet vēl viņa bija ļoti apdomīga... pie sānu loga būtu labāka redze, bet tur tās apakšā uz ielas varētu ieraudzīt. Tepat pie gala loga... viņa pabīdīja priekškarus drusku sāņus un izlietoja palodzi par rakstāmu galdu... Gan jau no koku galotnēm sitās pretim tumša pakrēsla, bet viņas acis bija stipras diezgan... sirds tik pilna... nē, vēl daudz lielākā tumsā viņa būtu varējusi savam Jānim izteikt visu, visu. Un spalva čirkstēja pa glumo papīru:

Sirdsmīlais, mīlais Jāni! Pārsūtu Tev daudz simtu tūkstoš labu dienu un piedod man, ka es svētdien pie baznīcas nevarēju būt, jo man bija jābrauc uz Rīgu, un māte tā gribēja. Piedod man, jo es tikai Tevi mīlu, tikai Tevi... citu nevienu. Te Rīgā ir ļoti jauki, un mājas ir greznākas nekā Svarupes pils. Es vēlētos te arvien dzīvot, un es arī varētu te dzīvot, bet bez Tevis es nevaru... es nespēju. Cik jauki būtu, ja Tu varētu nodot savas mājas un dzīvot pilsētā. Mans sirdsmīlākais, man

ir pie Tevis gauža lūgšana! Tu man neaizliegsi to... es Tev ticu un uz Tevi paļaujos... Viņš bija te Rīgā, un mēs izgājām pa pilsētu, un magazinā man patika ļoti kāda drēbe, bet ļoti dārga... un viņš tad man... nē, es aizņēmos no viņa divi simts rubļu. Arī zelta brošu es pirku un auskarus un aproci un dažus gredzenus... Es gribu viņam to naudu atdot, kamēr viņš vēl Rīgā, jo citādi viņš domās, ka to esmu pieņēmusi no viņa kā dāvanu. Sirdsmīļais Jāni, neaiziedz manu gaužu lūgumu, atsūti man to naudu, es tev mūžam būšu pateicīga, es tev kājas un rokas noskūpstīšu, es citādi viņam to nevaru atdot, un tad es nezīnu... Sirdsmīļākais! Es zīnu, ka Tev grūti iet un kādus upurus es no Tevis prasū, bet, ja es tiktu no Tevis šķirta, tas būtu briesmīgi, man būtu jāmirst, mīļais, mīļais Jāni...

Te viņu apakšā no dārza iztraucēja savāds troksnis... viņa vai sasala aiz brīnumiem. Diķa malā divas kāvās ar zobeniem, ka strikšķēja vien... tās pašas nāras, bet nu viņām galvā bruņu cepures! Zobeni krustodamies nošķīla ugunus vien... viņa domāja, ka no tiesas, un it kā bez elpas gaidīja uz iznākumu. Jau viena pretiniece soli pa solim atkāpās un beidzot no kāda trieciena nogāzās gar zemi. Uzvarētāja gaviļēdama tai uzmina dzelteno kurpīti uz krūtīm. — Pārspēta, pārspēta... nelīdz nekas! — Viņa nosvieda savu cepuri — Grietiņai sastinga sirds: tā bija Julieta. Smiedamās tā pārspētajai sniedza roku un līdzēja viņai piecelties, tad, iespraudušās savus ieročus krustiem maurā un saķērušās zem rokas, tās nozuda romantiskajā salīnā tikpat kā pasakā...

It kā apstulbota, viņa nekustēdamās lielu laiku nosē-

dēja, it kā tai locekļi būtu saistīti. Viņa tās vairs neredzēja, bet uzvarētājas gaviles viņai arvien vēl spilgti skanēja ausīs: — Pārspēta, pārspēta... nelīdz vairs nekas! — Un, kad viņa atkal meta acis uz šīm rindiņām, ko viņa necik sen karstā paļāvībā bija rakstījusi, tad auksti drebuļi aizskāra viņas sirdi... burti krēslā dejojā viņai acu priekšā, it kā zobodamies, ka viņa ar tiem prasījusi neiespējamās lietas. Samiegojušies kanarijas putniņi spurkšķinādami pārlaidās būrītī no vienas laktiņas uz otru, un šuvējas dedzīgais laika rādītājs pie sienas tikšķēja žigli uz priekšu: — Tiks, tiks...tas nenotiks... nenotiks...

Bez cerības un bez padoma pārspētā nu sēdēja ar smagu sirdi, un viņas acis maldījās tālumā. Stīvi tās nolūkojās, ka viņai iepretim aiz ielas kādā sētā jauni ļaudis pēc grūtiem dienas darbiem baudīja vakara liksmību. Jaunavas uzsāka patlaban kādu dziesmu, ko arī viņa mācēja:

„Rīga ir vien' smuk' pilsēta, žim follera,
Kas uz Daugavas krasta stāv, žim follera,
Iekšā dzīvo smuki puīši, dzīvo smuki puīši,
Bet neviens man mutes dod, žim follera!
Nu ardiev, un ardiev...”

Un spilgti smieklī pārtrauca šo dziesmu. — Izlaidīsim labāk kādu krusta polku! — Čikstošās harmonikas skaņas tad saplosīja viņas ausis un sirdi... un tomēr tie ļaudis tur tik jautri, tik priecīgi...

Viņa ilgi, ilgi tā nosēdēja. Apklusā arī priecīgais troksnis, dienas gaisma vairs nespēja spiesties cauri koku krēslai, pār visu apkārtni izplētās arvien vairāk nakts klusums. Beidzot parādījās koku galos vecais,

bālais mēness. Kā jau pats sapņotājs, viņš apbūra visu dabu ar savu spocīgo sapni. Spocīgu sapni baigi nospīestām sirdīm... Grietiņai viņš uzbūra diķa līmenī sudraba stabu, tik dziļu, ka tā galu nevarēja saredzēt. Te ūdenī kas noplukšķēja... laikam kāds nogatavojies ciekurs no tuvējās egles... Viņas laimes stabs sāka grīloties un šķobīties līdz pašiem pamatiem... it kā šaubīdamies: — Pārspēta, pārspēta!.. — Viņa novērsās uz pasakaino rožu dārzu... ap ziediem un lapām mirdzēja neskaitāmas sudrabotas asaras...

Arī viņa jūta, ka tai acis slapjas. It kā pa sapņiem viņa dzirdēja vēl no tālienes lēnu rībēšanu un dārdēšanu: — Pārspēta, pārspēta...

Bet klau! Uz trepēm Līzetes un Bīdelmanietes soļi... Saburzījusi vēstuli, viņa to apslēpa kabatā un atlika pie malas rakstāmas lietas...

Otrā dienā viņa devās Žiglemanim līdz pie fotografa un kopā ar viņu noņēmās...

Trešā nodaļa

VIENS!

Kad vecais Grambovs bija pārbraucis no Rīgas, Alvīna nenodeva vis tūlīn brālim Julietas vēstuli, bet paturēja to vēl vairāk nekā nedēļu pie sevis. Jānis bija pavisam tāds savāds un nepieejams, vairāk dienu viņš bija ārā no mājas, un neviens nezināja, kur viņš ir. Alvīna par viņu ļoti bažījās un noslēpumaini māšēlēm sacīja: — Es nevaru, es nevaru brālim nemaz šo vēstuli rādīt! Viņa var būt sirdī tā labākā sieviete, bet, kad viņa griežas ar tāda satura vēstuli pie viena vīrieša, kā krusttēvs saka, — tad tas aizskar manas sievišķīgās jūtas. Un ko Jānis lai uz to sacītu... es zinu, kāds viņš ir...

Bet reiz saimnieks viņas pie tādām valodām pārsteidza. Zibšņojošām acīm viņš to cietī uzlūkoja. — Tev ir no viņas man sūtīta vēstule!? Dod šurpu... un kā tu iedrošies? .

Viņa piesarkusi vēl vilcinājās. — Sirsnīga meiča... krusttēvs saka. Bet kā jau jauna un pārgalvīga vēl... tu viņai vari daudz ko piedot. Es ceru, ka tu to lietu nepemsi tik stingri, brālīt... neaizmirsti, ka tev novēl visu labu arī divas nabaga mīlējošas sirdis, kuŗas karstās ilgās tiecas viena pēc otras. Ak, kaut jel mēs varētum pieņemt to Dzirlejas novada krogu...

Jānis uztraukts triecēja un izrāva viņai vēstuli rausu no rokām. Terpa u. vietas viņš to atplēsa un, acis

izplētis, kāri aprīja tās saturu. Bet kas tas — sveši vārdi! Viņš nevarēja tikt gudrs, — un apakšā parakstījusies Julieta Gramboff... Nebija tas, ko viņš cerēja... tikpat kā ar aukstu ūdeni apliets, viņš piesarcis uzlūkoja māsu.

Viņa valšķīgi smaidīja. — Es jau zinu — krusttēvs teica, ka viņa ar mieru... Ko tad viņa labu raksta?

Piepeši viņš aizskarts saburzīja vēstuli un iebāza to kabatā. — Nieki... ko viņa man var rakstīt!.. Es viņu nemaz nepazīstu...

Viņš steidzās prom uz savu istabiņu, viņa tam pakaļ. — Neņem to lietu tik stingri, brālīt Jāni, esi apdomīgs... Jāni...

Bet viņš aizcirta durvis viņai aiz deguna un tās iekšpusē aizslēdza.

Sirds viņam krūtīs dega... atkal rūgti alojies. Un viņš tā jau bija cerējis, ka šī ziņa būs no viņas... no tās, kura viņam tagad dienas un naktis stāvēja acu priekšā... no Sausēnu Grietiņas. Kad jel viņam kāds būtu varējis pateikt, kur viņa tagad atrodas? Viņš steigtos pie viņas, pārvestu viņu pie sevis mājās un to tikpat kā savu acu ābolu sargātu un glabātu. Nekāda pasaules vara nevarētu to vairs no viņa atraut... viņš savu ligaviņu vairs neizdotu...

Bet vecā Sausēniete to no viņa slēpa un gudri slēpa. Vairāk ziņas viņš nevarēja saklaušināt kā tikai: abas meitenes viņu svētdienas rītu aizvadītas uz staciju un aizbraukušas uz pilsētu. Bet kur? Vai uz Rīgu vai Jelgavu? Tā kā viņam tagad līdz rudzu plaujamam laikam bija drusku pavaļas un Alvīnas labā vajadzēja apklaustīties pie bankas, tad viņš aizbrauca arī turpu, palika no mājas nost trīs dienas, izmaisīja abas pilsētas, bet ne

šādas ziņas, ne tādas... viņa bija kā ūdenī iekritusi...

Un viņa nākošā sievas māte bija izlaidusi par viņu ļaudīs lielas valodas; šis caurbiris un plikadīda esot iedomājies, šie laidīšot pie viņa savu bērnu. Bet šī gan par to esot gādājusi, ka viņš to vairs līdz kāzām neredzēšot, un tad Grietiņu aizvedīšot pār kalniem un lejām. Visas saimes priekšā vecā viņu bija smējusi un ķengājusi, visu ko par viņu stāstījusi, tikai to ne, ka viņš apsmādējis viņas jaunāko meitu... Bet pēdējais vakars, un Grietiņa tam neizgāja vairs no prāta; viņš sajuta vēl uz lūpām viņas karstos skūpstus, ap savu kaklu viņas mīkstās rokas... Un iedomājoties, ka viņam to vajadzētu upurēt... viņas tēls drūmi nostājās viņa acu priekšā... viņa Grietiņa izmisusi žņaudzīja rokas un viņu žēli uzlūkoja... šīs dvēseles mokas viņš nebūtu vēlējis ne savam ienaidniekam!

Tā pagāja diena pēc dienas, Sausēni naigi jau rīkojās uz kāzām, un viņš blandījās apkārt kā mēnessērdzīgs un reizām ierūcās kā krātiņā iesprostots lauva. Viņš neko nevarēja aizkavēt... bet savu Grietiņu tas viņiem neatstās... Kad jel viņam būtu kāds uzticams draugs, kāds padoma devējs, kam viņš varētu savas bēdas uzticēt... Tās viņu dažreiz vai draudēja nospiest...

Te viņam kā zibens iešāvās kādas domas prātā... vēl bija vars, kur piekerties. Viņš iegādājās veco mācītāju... rīt viņš ar ļaudīm liksies rudzu laukā, bet šodien vēl laiks. Mācītājs jau no skolas gadiem turēja uz viņu labu prātu, un arī kā jauneklis viņš bija pie tā bijis mācītāja muižā. Šis vīrs varēja viņam līdzēt, varēja laulības apturēt un ar saviem spēcīgiem dievvārdiem miekšķēt tikmēr veco Sausēnu apcietinātās sirdis, ka-

mēr tie atgriezās un atzina savu vainu. Tādēļ prom pie viņa, tūdaļ uz pēdām...

Straujais sirmgalvis viņu saņēma diezgan laipni, bet tā balsī viņš tomēr maniņa tā kā pārmetumu. — Kad tu pie manis esi pēdējo reizi bijis, jaunekli?.. Man veca galva... nevaru dažu reiz tā atcerēties...

Jānis piesarka un atradās tikpat kā uz oglēm... tie bija jau gan ilgi laiki. Viņš atcerējās, kad tas pēdējo reizi bija bijis... viņiem te bija liela vārdu maiņa. Par laikrakstiem, par „šādām tādām kaitīgām grāmte-lēm”, kas viņam pienāca no ārzemēm, un tad arī vecais dvēseļu gans viņam nevarēja piedot, ka viņš iestājies Svarupes dziedāšanas biedrībā un bija jauno centienu pats pirmais vadonis. Šinī brīdī viņš labprāt nebūtu iekustinājis atkal nepatīkamo cīņu.

Vecais mācītājs viņu ilgi uzlūkoja. — Es zinu, kādēļ tu esi nācis, un arī vairs nedusmojos, ka tu man esi darījis raizes. Jo tas velns staigā apkārt kā rūkdams lauva un meklē, kuŗu tas var sagrābt, — vai tam, kam nav stipras ticības!.. Bet mēs neviens neesam taisnoti priekš tā Kunga... un kad mūs grūtas dienas piemeklē, kad mums neviens vairs nevar līdzēt un mūsu sirdis baiļojas, tad mēs mākam atkal atrast Viņu... Un Viņš ir tā stiprā klīnts, uz kuŗu mēs varam paļauties ticībā... drīzāk kalni atkāpsies un pakalni šaubīsies, bet Viņa uzticība no mums neatkāpsies. Es zinu, es redzu, jaunekli... tava sirds ir iztrūcinājusies, tu esi nācis Viņu meklēt un tava grūta diena tev var nākt par svētību. Teic, kas tavu sirdi nospiež, Jāni?

— Gan ne taisni tā, kā jūs domājat, — Jānis ātri attrauca, — gan ne taisni tā! Man citi sirdēsti... — Un viņš tam visu izstāstīja. Viņa mēle bija atraisījusies,

un no sirds karsti vārdi plūda pār viņa lūpām. Pirmo reizi savā mūžā viņš sūdzēja... sūdzēja par lielo pāres-tību, ka Sausēni grib viņu no līgaviņas šķirt ar varu. Viņi vairāk nepazīst kā aukstus materiālus aprēķinus. Dzīli noiūkodamies, kā akmenī iestindzis, sirmgalvis uzklāusījās viņa vārdus. — Jūs varat mums līdzēt, mēs liekam savas cerības uz jums. Jūsu vārdi ir vese-ris... drauvējiet apstulboto vecāku sirdis... Jaunāko meitu viņi bija gatavi pie manis laist ar mīļu prātu, kādēļ viņi man liedz Grietiņu, kuŗu es tik ļoti mīloju. Uzsauciet viņiem pērkona balsī, ka viņi ir lieli grēci-nieki, tēlojiet viņiem, cik briesmīgas ir elles mokas! Ka tur ir kvēlošas, nedzēšamas liesmas, nežēlojiet vi-nus.. kuriniet tās viņiem svelošas un karstas... Un arī cik negants ir tumsības valdnieks, — un ka viņš, savu ugunīgo mēli izstiepis, tīko pēc viņu dvēselēm... un ka viņš tās kāri sakamps savos briesmīgos nagos un grūdis tās katlā un vāris... un ka tad nebūs neviena, kas slapina savu pirkstu ūdenī un dzesē viņu briesmīgās slāpes. Jūsu vārdi ir veseris... lai tie drauj viņiem par galējo tumsību, kur būs mūžīga kaukšana un zobu trīcēšana... lai tie smagi kā akmens notriec sirdis un prātus, ka viņi iztrūcinās un atkāpjas no savas ciet-sirdības. Tas ir jūsu amats...

— Jaunekli!.. — sirmgalvis piepeši pērkona balsī viņu pārtrauca. Istabā valdīja kapa klusums; saslējies kājās, cik liel' viņš bija, tas Jāni caur savām kuplajām uzacīm draudoši uzlūkoja. — Tu gribi mani mācīt, jeb tu esi nācis ar pasaules viltu mani kārdināt?! Es apkopju šo ganāmu pulku jau vairāk nekā piecdesmit gadu, es pazīstu savus draudzes locekļus jau no vairā-kiem augumiem, es esmu iespiedies viņu sirds vistumšā-

kajos kaktinos. Un, ja tur bija kas melns, tad es esmu to mazgājis, ja tur bija kas ļauns, tad es esmu to ravējis un nīdējis. Manas rokas ir asiņojušas, ravējot tos ērkšķus un dadžus no tiem kviešiem, bet ne tev man par to jādod atbildība, jaunekli! Tikai vienam man jādod atbildēšana par saviem darbiem, Viņam, savam Kungam un Meistaram, kas man šo grūto amatu uzticējis. „Sīmani Johanna, vai tu mani mīļo?” Un es sev varu pie krūtīm sist un sacīt: es neesmu bijis derēts gans, kas atstāj savas avis, kad redz vilku nākam. Es varu ar apustuļa vārdiem sacīt, ka esmu strādājis viens vairāk nekā tie divi desmit kopā, bet ne es... tas Kungs caur mani strādājis... Viņa vārds ir allaž manā mutē spēcīgs parādījies...

Un, Jāni pārmetoši uzlūkojot, viņa sirmā galva drebēja... šis piesarcis iesaucās: — Es negribu jūs mācīt, jūs paši ceļu atradīsiet... Bet es jūs lūdzu, palīdziet mums, nedzeniet mani izmisumā. Viņa mani mīl, un es mīlu viņu līdz ārprātam... tādēļ es stāvu šodien jūsu priekšā... Viņi mani notaisījuši par pēdējo nelieti, viņi man aizlieguši spert kāju pār Sausēnu sliksni. Kā zaglim man bija jālien pie viņas naktī, un tad tikai es dabūju ar viņu kādu vārdu runāt...

Viņš norija rūgti šos vārdus, un Rābena acis atkal iezibējās zem kuplajiem ceriem. — Naktī, jaunekli... tu teici: naktī?.. Tev jau ar viņu būtu bijusi kāda?..

Līdz ausīm piesarcis, Jānis lūkojās viņam aizskarts acīs. — Kā tad es viņai to būtu varējis — .

Un dusmu bardzība nozuda no vecā mācītāja sejas, uztraukts no prieka viņš lēni trīcēja. — Nē, nē... to tu nevari... to tu nekad nevarētu — Brīvnieku asinis nekad tik zemu nevar krist... piedod, ka es par tevi tā

varēju domāt. Nē, nē, — es jūs, Brīvniekus pazīstu jau no trešā auguma, jūs esat arvien piederējuši pie tā mazā pulciņa manā draudzē, kauču arī tava tēva ceļi nebija ikreiz tā Kunga ceļi. Kā jaunekli es viņu dažureiz esmu ar savu roku pārmācījis, viņam bija straujas, nevaldāmas asinis, bet neko viņš nav darījis, ar ko nesaietas vīra gods, par ko man būtu jākaunas. Un tu jau esi viņa dēls. Sniedz man roku, Jāni... un, ja tava sirds nespēj visas manas mācības uzņemt, tad uzņem to vienu — izturies tā arvienu... izturies tā, ka tev tava sirdsapziņa neko nevar pārnest!..

Viņš sirsnīgi kratīja Jāņa roku. — Es jums to apsolos, — tas atbildēja, — bet jums vajag man palīdzēt! Man ir grūti apstākļi, to es neliedzu, bet, ja es viņu dabūju, tad es gribu vēl divkārt plēsties un pūlēties, un es ceru, ka vēl nāksu uz kājām. Aizlieciet par mani labu vārdu, es nelikšu to kaunā! Bet, ja man viņu atrauj, tad nezinu, vai savas tēva mājas vēl noturēšu... tad es nezinu, kas ar mani, tad...

— Apmierinies, mīlais jaunekli... apmierinies! Tu nenoproti tā Kunga prātu un viņa gudro ziņu. Tēvam nebūs arvien vēlēt, ko tas bērns tam lūdzas spēlēt! Ko tu ieraugi par lielu nelaimi, tā ir tava laime... tavs krusttēvs, baznīcas krodzinieks, jau ir man par to stāstījis. Tu tikai esi ko ieņēmis galvā un gribi uz to pāstāvēt... jūs Brīvnieki esat bijuši arvien lieli varmākas... es jūs pazīstu... Labi, ka tu pie manis atnāci, es gribu tev līdzēt, tavu sirdi dziedināt, bet ne tā, kā tu to domā. Es tagad vairs ar tevi nerunāšu kā tā Kunga priesteris, — gribu ar tevi izrunāties kā vecs draugs un padoma devējs. Nu tad saki, mans dēls, kādēļ tad tava sirds tik ļoti pēc šīs meitas iedegusies? Vai viņai

ir skaista, tekoša vācu valoda, vai viņa ir mācīta un gudra? Vai no viņas gara sprēgājušas asprātības dzirksteles, vai tevi valdzinājušas viņas dziļo domu pārles? Vai viņas acīs atspoguļojusies izdaiļota dvēsele, vai tev tur mirdzējis pretim stiprs gars, kas tevi sapratis līdz dvēseles dziļumiem? Vai viņas sirds silusi par taviem ideāliem, vai viņa savās jūsmās spēj tev līdz pacelties? Vai jūsu centieni, jūsu domas, jūsu jūtas saplūdušas, ka jūs esat viens un viens, viena sirds un viena pukstēšana? Saki, vai tu to visu esi pie viņas atradis? .. Liec roku uz sirds un atbildei man!

Pārsteigts, kā no mākoņiem izkritis, Jānis lūkojās domīgi uz zemi. Elpa viņam bija sažņaugta, un viņam vajadzēja atspiesties pret galda malu ...

— Nu, tad es tev sacīšu — nekā tu neesi pie viņas atradis! .. Ne jauka, tekoša valoda valdzinājusi tavas ausis, ne viņas gara dzirksteles spirdzinājušas tavu sirdi. Un viņas paceltība — kad viņa labi paēdusi un apgērbusies, tad viņai ir diezgan. Skaists galvas apsegs tai vairāk nekā visi tavi ideāli. Tevi apmulsinājuši viņas sārtie vaigi, viņas apaļās krūtis. Tikai miesa un miesa tevi ir valdzinājusi, aklā kaislībā tu pēc viņas esi iededzies ...

Jānis ietricējās un pacēla, it kā atgaiņādamies, roku. — Mācītāja kungs — diezgan! Tie ir meli, meli ... diezgan ...

— Atļauj man, es vēl neesmu galā! — viņš stingri pavēlēja. — Tu esi savā izvēlē nomaldījies, mīļais Jāni, kā tu jau dažā labā ziņā esi nomaldījies. Viņa nav sive priekš tevis ... miesa vien tevi nevar uz visiem laikiem saistīt. Ja tas notiktu, tad tā būtu tava nelaime.

Tu sevi neapazīsti tik labi, kā es tevi pazīstu, un es pazīstu arī viņu. Es tevi esmu kristījis, es tev esmu liecis roku uz galvas un tevi iesvētījis, jau skolā esmu ar lielāko uzmanību sekojis tavai attīstībai, tavam iekšējam cilvēkam... Tu esi vairāk nekā zemnieks, un kauču tu arī man esi darījis raizes. Tev ir augstāki mērķi, tev ir ideāli. Iai gan tie ikreiz nav cienīgi ideāli, bet pie tā vainīgi tavi šaurie apstākļi un tavs nelaiķa tēvs. Viņš varēja gan tevis dēļ upurēt kādu vērši un tevi sūtīt tālāk augstākās skolās, ar tavām gara dāvanām tu būtu iznācis liels vīrs... Viņš bija tas vīrs, kas to varēja! Daudz labāk varēja, nekā tie daudzie citi, kuŗi, taisīdami parādus, upurējuši tik daudz vēršu saviem dēliem augstskolās un vairāk par tiem nav dabūjuši kā katrs vienu vērši. Tie mani, te caur savām brillēm uzlūkodami, kaitina, jo ar visu to tie vairāk nekas nav kā zemnieki... Tu tomēr centies un gribi pacelties arvien augstāk un augstāk, tu drīzāk varētu pieciest ēdienu, bet tavam garam vajag dzīvot. Un tādēļ es tev vēlreiz saku, — viņa nav sieva priekš tevis. Viņa tevi nekad nesapratīs, viņa nekad tev nevarēs līdz pacelties. Viņa tevi vilktu atpakaļ pie zemes, tavi spārni drīz vien nogurtu, un tā būtu tava nelaime... Ko tu šķetējies, ko tu raizējies pēc šīs zemnieku meitas?! Atļauj Dieva vārdā, lai viņa iet pie sava zemnieka, jo kāda tā cibiņa, tādu arī viņai vajag vāciņu!

Jānim bija tā, it kā zeme līgotos viņam apakš kājām, viņš nespēja savām ausīm ticēt. — To jūs man sakāt, — viņš aizkarts trīcēja, — tādu padomu jūs man dodāt!.. Es lai atstātu Grietiņu... nē... tur jūs prasāt no manis par daudz! Lai viņa būtu kāda būdama! Savas rokas viņa lika ap manu kaklu un lūdzās: — Neatstāj mani!

Un kā es to varētu, nē, nē, — tur jūs prasāt no manis par daudz! Es esmu viņai zvērējis, un viņa man... necik sen viņa vēl sacīja šos vārdus.

— Nabaga jaunekli! — mācītājs viņu nopietni uzlūkoja. — Man tev jādod stipras zāles, jo citādi es tevi nevaru dziedināt. Nesen vēl viņa tavā priekšā sacīja šos vārdus, tu teici? Bet necik sen vēl viņa manā priekšā sacīja tos vārdus citādi... tanī pašā vietā, kur tu tagad stāvi... skaidri un dzirdami. Un par to es nebrīnos... viņai nav rakstura, viņa šaubās kā niedre, vējā locīta, un tu vari atskārst, kāds tev ar viņu kopā būtu mūžs. Apmierinies Jāni! — viņš lika tam savu roku uz kaimiņa, — tas Kungs tevi neatstās... var būt, ka viņš ar šo pārbaudījumu velk tevi tuvāk atpakaļ pie sevis. Pie tavas dienišķās maizes tev vajag citādas garīgas satiksmes nekā tev tagad ir. Tavam tēva tēvam un tavam tēvam bija jo cietas saites ar manu vācu draudzi, tikai tu no viņas esi vairāk atklīdis. Gan manas avis ir visas manas avis, tomēr mana sirds pieķeras tam mazākam pulciņam no tās kūts, un varbūt, ka tas ir tā Kunga prāts. Šis pulciņš ir man mīļš, un mana cenšanās ir viņu pavairot... Un kad tu saki, ka tev ar tām mājām grūti iet... apmierinies... tu viņas noturēsi. Vēl mums ir kristīgas vācu jumpravas, kuŗas Dievs arī apsvētījis ar laicīgām mantām, no viņām vienu izraugies. Te ir melderim trīs, mežkungam viena un muižkungam divas skaistas meitiņas. Un tikdaudz kā viņu vecāki tev nevar mūsu pagastā iedot līdz neviens saimnieks, un lai arī viņš būtu pats tas bagātākais. Kāda palīdzība tev nāktu no muižas, kādi paviglojumi?... Jāni!.. Ja man būtu jāiet tev par precinieku, tavs vecais mācītājs to no visas sirds darītu. Viņas tevi ņemtu

labprāt, un tev vairs turpmāk nebūtu jātinās ar zemniekiem un ar viņu biedrībām...

Kā odzes dzelts, Jānis atsprāga kādus soļus atpakaļ un viņu asi uzlūkoja. — Piedodiet, cienīgs mācītājs, — viņš dobji iesāka, — ka es savā grūtā brīdī meklēju pie jums pabalstu un padomu... turpmāk es jūs vairs neapgrūtināšu. Bet, ja es jūsu vārdiem klausītu, tad es būtu suns, negodis, vārda lauzējs, nodevējs, es nebūtu vērts, ka man vairs virsū spļauj! Un tik taisni, kā jūs reiz likuši savas rokas uz manas galvas un lūguši no augšienes par mani svētību, tik taisni, kā es zinu, ka jūs esat kaislīgs aizspriedumu vergs, es jums sacītu, ko katram citam jūsu vietā: „ melu pravietis...”

Rābens satrūkās un pacēla pret viņu roku. — Tu negribi — tu apsmādē manu un mana pulciņa labo sirdi?! Vai tu zini, kas tas ir, zemniekam savu bērnu dot, un kaut viņš arī pats ķēniņš būtu! Un tās prastās meitas dēļ tu to atstum, šīs gaļas dēļ! Aklā miesas kārībā tu iekš viņas esi iededzies...

Jāņa acis spoži uzliesmoja, viņš saslējās lepni kājās. — Mācītāja kungs! Es jūs lūdzu nezaimot manu līga-viņu!.. Es negribu izmeklēt, cik jūsu tautības meitām ir gaļas un cik gaļa, bet viņu es neatstāšu! Un manas jūtas un mana kaislība ir tagad mana lieta... turēsimies pie likuma. Es ceļu savas ierunas pret šo laulību, un jūs zināsiet, kas jums jādara...

Rābena kuplie ceri uz pieres nokustējās, arvien vairāk acis zem tiem sāka zibšņot, un ap viņa lūpām savilkās spītīgs, izaicinošs smaids. — Labi — tu nāc no šīs puses... es tev arī nākšu no šīs puses pretim. Te ir tie baznīcas likumi! Uzšķīr tos un parādi man to paragrafu,

pēc kuŗa es varu ņo laulību apturēt. Piesauc man vienu pantu pie vārda, kas man to nosaka, un es tevi paklausīšu!.. Tu tur neatradīsi neviena tāda, jaunekli! Dieva pirksts... viņš tevi izsarga no lielas nelaimes... Un es esmu viņa priesteris, viņa prāts lai notiek...

Jānis satrūkās. — Tad jūs negribat ievērot manu taisno lietu?! — viņš satriekts iesaucās. — Jūs gribat Grietiņu pieļaut citam...

Sirmgalvja vaigs bija ciets kā no dzelzs, neviens vaibsts tur nepakustējās. — Tu to esi sacījis...

Jānis nokāra galvu, bet tikai uz īsu brīdi. Kā zibens viņš uzreiz saslējās lepni kājās, cēla atkal galvu uz augšu; acīs savāds neparasts spīdums, tā ka vecais mācītājs tīri vai saplaka, un viņam nācās grūti izturēt jauneklja skatienu. — Ā, nu es jūs saprotu, — arī jūs pieslienaties mani pretiniekiem! Ir labi, ir labi... es zīnu, kas man jādara, tikai es pats sev varu līdzēt un Tas, kas tur augšā. Es stāvu viens pret jums tik daudziem — nu, tad izdariat to, ja jūs to iespējat! Līdz nāvei... to esmu jau vecajiem Sausēniem zvērējis, un to es zvēru jums, — savu doto vārdu es jums neļaušu mīdīt kājām. Un kāzu rītā pie altāra, sirmgalvi, es arī tur būšu! Ar varu es izraušu savu līgaviņu no jūsu rokām! Un, ja tā ir mana nelaime, tad izlejiēt pirms manas asinis, stiepiet mani uz moku beņķa, nocērtiet manus locekļus. Citādi es nevaru, tas Visaugstais lai man palīdz! Ardīevu, mācītāja kungs... mēs redzēsimies!

Sakēris cepuri, viņš bija pa durvīm laukā. — Jāni, Jāni!.. vecais izbījies nosauca viņam pakaļ, bet tas sadzirdēja tikai rūgtus, nicinošus smieklus... viņš bija projām...

Žēlīgām acīm viņš nolūkojās uz durvju pusi un uzbudināts trīcēja. — Pauts grib būt gudrāks nekā vista... pauts grib būt gudrāks...

Un viņš murmināja vēl dažus nesaprotamus vārdus...

*

*

*

Sausēnu kāzu rītā vecais Jēkabs gāja no mājām gar lielo grāvi uz ozoliem. Segli pār pleciem un suka rokā. Priecīgu smaidu tas uzlūkoja nopļauto rudzu lauku... statiņš pie statiņa! Dzeltenie rugāji kā susekļa zari sagriezušies gan uz vienu pusi, gan uz otru pusi... tie laistījās kā vasks saulē. Kūļi žūdami izplatīja spirdziņošu smaržu, kuŗu vecis kāri ieelpoja. Pašā lauka galā kāds neliels stūris bija jau gluži kails. — Viena rija jau izkulta, otra piesērta, un tik vien liels gabaliņš novadāts, — vecis to mēroja acīm. — Rasma ir laba, un jaunā maize, ko šorīt ēdām, balta... labs gads! Nu — tam zēnam jau arī vajag... dabūs viņš drusku atdzerties...

Otrā pusē Sausēnu miežu lauks jau bija it sirms, uz dambja pie robežām bija uzcelti grezni goda vārti, otri pie pašiem Sausēniem, laidara galā. Karogi plivinājās augstu gaisā, it kā pret Brīvnieku ozoliem lielīdamies: — Šodien tik mūsu mājās prieki, kas pie jums! — Gan ozoli stāvēja lepni un rāmi, it kā viņiem tas būtu gluži vicnalga, bet taču pa brīžiem, piebraucošo kāznieku pulksteņiem atskanot, tiem vēsmiņā ietricējās daža laba lapīņa. No Sausēnu sētsvidus atskanēja smiekli, čalošana un liksmība... tur viesi tika ar maršu sagaidīti.

Tam visam Jēkabs nepiegrieza ne mazākās vērības,

smējās: — Hahaha! — Blesis pa to laiku palūkoja viņa matus un saņēma reiz tos pat tik cieti, ka vecim tīri iesāpējās. — Wart', du Halunke! — viņš iesita tam ar sukas šķautni pa ribām.

Tepat jau arī Jānis nāca. Viņa stingrais stāvs bija drusku tā kā salicis, un soļus tas spēra gandrīz par augstu. Itin kā jau tāds, kas paradis cīnīties ar grūtu nastu, un, atdabūjis brīvību, nevar vairs ar kājām lāga atrast zemi. Izmisis viņš bija kāvies rudzu laukā, nu bija lācis nokauts, bet tas nebija viegls darbs. Likās, ka viņa ģimis būtu daudz mazāks un vājāks, tikai acis zem platmales spulgoja daudz dzīvāk un spožāk un izsacīja nemieru, dusmas un nepacietību. — Jēkab, labi gneti, Jēkab! — viņš jau no tālienes raudzīja jokot, bet viņa balss skanēja ķerdamās, tādu savādu skarbumu...

Tur birzs galā viņš atspiedās paēnā pie kāda koka un stīvām acīm nolūkojās uz savitajiem burtiem goda vārtos. Vai tie viņa līgaviņu domāja tāpat savīt kā šo mēmo burtu?.. Viņš stāvēja viens, visa pasaule pret viņu. Grietiņas vecāki, viņa radi, visi ļaudis, viss pagasts, visi sacīja, ka tam tā vajag notikt... arī tas sirmgalvis stāvēja viņu pusē. Viņi to izaicināja — labi... viņš te stāvēja un pieņēma viņu izaicinājumu. Tā lielā diena nu pienākusi, kur viņam jāpilda savi zvēri: — Tam nebūs tā notikt! — Tie viņu tiktāl dzinuši! Drīz viņš zirga mugurā aulekšos panāks viņus pie baznīcas, spraudīsies caur biezo ļaužu drūzmu uz altāri pie savas pusmirusās līgaviņas un viņiem pērkona balsī uzsauks: — Līdz šejieni un ne tālāk! — Un raudādama tā kritīs viņam ap kaklu un vīsu ļaužu priekšā apstiprinās, ka viņi burti ir briesmīga blēdība, neganti meli... Uz savām rokām

viņš nems savu meitiņu, neviens to vairs no viņa ne-
atras . . . uz priekšu, nav vairs atkāpšanās . . .

Uzreiz no Sausēnu sētsvidus atskanēja spēcīgs
maršs . . . viņš saslējās kājās tikpat kā kara zirgs. Vijo-
les čigaja, trompetes plēsa, ilkšu pulksteņi žvadzēja un
dūca, kāzinieku rinda izlaida vīzīgi caur pirmajiem go-
da vārtiem! Visa apkārtnē uzreiz kā uztraukta, kā uz-
kurta. Brīvnieku kleperi ar kāzinieku zirgiem sazvie-
dzās, Lības bērni tantaru tantariski steidzās pār lauku
uz ceļa priekšā — baltmaizi gaidīt, suņi tiem pa priek-
šu riet. Arī otrā pusē Cūku Jānis grieza savu pulku uz
ceļa pusi. Pilsētnieku jaunekļi izšāva revolverus, mēr-
ķēdami karogos . . . bravo, bravo — cīņa patlaban sā-
kusies! Cīņa savas meitiņas dēļ, kas viņam uzticas un vi-
ņu mīlo! Jauns spēks bija ielējies viņa asinīs, tās jo-
ņoja nevaldāmi un traki. — Tagad, sirsnīņ, tavām skum-
jām gals . . . drīz tu būsi pie manis . . .

Sirds viņam ietrīcējās . . . viņš sajuta jau viņas mīk-
stās rokas ap savu kaklu, uz sava vaiga viņas karsto
dvašu . . . palāvīgi pieglaudusies pie viņa krūts, tā ga-
vilēja: — Tu mani neatstāsi! — Bet iekāms viņš lēca
zīrgam mugurā un aulekšoja projām, viņam gribējās
pirms redzēt viņas skumjās acis, viņas mīlo vaigu. Viņš
varēja to nepamanīts aplūkot, kad viņš ceļa malā aiz-
slēpās aiz kāda kupla legzdu puduļa . . . tādēļ žigli,
žigli turpu! Tur viņš izlaidās gaŗšļaukus . . . izmisusi
uz Brīvniekiem lūkodamās, viņa pabrauks tam gaŗām,
viņai ne prātā, ka viņš te . . . ka glābiņš tuvumā . . .

Pulksteņu skaņas ar visu sparū atsītās ozolu galotnēs,
jau viņš pa gabaliņu ieraudzīja pirmās zirgu kājas.
Viņam metās tik karsti, tik karsti! Vispirms brauca
Žiglemanis, Krautberģis viņam blakām, zirgi nopušķo-

ti vieniem kroņiem un lentām, greznajai ekipāžai pakalā Bocienas dzimskunga vapenis. Tad nāca Skumiņu melņi, tāpat vienām puķēm un kroņiem; Dāvis par kūčieri, cigārs zobos. Skumiņš nemaz nevarēja uz sava vaiga šo godu nest: brūtes vedējs. Jānim aprūka elpas... brīdis, pēc kā ilgojies... viņš nu redzēja Grietiņas vaigu... Bet kas tas?... It kā kāda auksta roka būtu aizskārusi viņa sirdi... viņš nobāla... Viņa nedz noskumusi, nedz skatījās uz Brīvniekiem... pietvīku kušu vaigu un mirdzošām acīm viņa vēdināja ar mutautiņu — kam?... Viņas brūtgans skatījās atpakaļ uz viņu, skrullēja ūsas un smaidīja...

— Grietiņ — viņam šis vārds nomira uz lūpām... viņš novērsa savas acis no kāzinieku rindas un, neiedrošinādamiēs tās vairs uz augšu pacelt, lūkojās kādā ozolu celmā. Uzreiz viņš jutās itin slābans, kā pie zemes pieļipis. Uz vēl priekš maz acumirkļiem — — — kā lepns ērglis, spēcīgs savā apņemšanā, tas lidinājās augstu mākoņos... droši spārnus cilādams, gribēja šauties lejup, paņemt savu dārgumu, sargāt un glabāt viņu, to, kas viņam pasaulē tik mīļa un dārga... Tagad naba ga ērglim spārni atšauti, viņa spēks zudis... Aizšauts un nevarīgs, viņš krita arvien lejup... līdz beidzot apslēpa savu vaigu mitrajās sūnās...

Vai tā bija viņa Grietiņa, kas tur aizbrauca? Acumirkli tā viņam izlikās tik sveša, viņa nodomātais solis tik aplams, ka viņš pats no sevis kaunējās. Kādas ērמותas jūtas... viņš bijis tik uzbāzīgs, tik uzmācīgs... ārdījies kā negudrs, kā aplamnieks. Viņai jau tā nevajadzēja... kāzinieku pulksteņi zvanīja pilnām mēlēm, it kā viņu ievainodami un izzobodami: „Džinga, džinga, džinga... Grietiņai tevis nevajag...” Cieti jo cieti

viņš spiedās ar savu sakarsušo pieri pie aukstās zemes...

Un apsedlotais blesis, šo pašu pulksteņu uztraukts, nemierīgs Jēkabam pie pavadas mīstijās, lauzās kāzinieku rindai pakāļ un pa brīžam uzbudināts nozvedzās. Jēkabs to nemaz nevar apmierināt. — Panāksi vēl, panāksi, mans košīn... ar vienu rāvienu būsi garām! — Un viņš stāstīja tam par citreizējo varonīgo blesi ar kuŗu Jāņa tēvs izdarījis brīnumus. — Tu zini, pie baznīcas krogus margas un plato grāvi... kā no šejienes, tā līdz ozoliem... Brīvnieks kāziniekiem citādi garām nevar tikt — dui vaņķa! blesis ar vienu rāvienu pār margām un plato grāvi... kā no šejienes, tā līdz ozoliem! Stiepj... un beidzot kāziniekiem lielu gabalu priekšā... Hahaha!.. Un vienreiz muižkungs sader ar Brīvnieku jāties... no tiesas nama līdz baznīcas krogam. Muižkungam liels šķimelis, no krievu zirgiem... mūžīgi kājots, bet Brīvnieks ar savu blesi — dui vaņķa!.. Muižkungs ar šķimeli vēl pusceļā, Brīvnieks ar blesi jau pie krogus... durvis vaļā — dui vaņķa! jā, Brīvnieks bleša mugurā jau pie letes izdzēris pudeli biteralus!.. Hahaha!.. Bet kur nu šis paliek?..

Viņš sāka nemierīgs lūkoties apkārt, un beidzot arī Jānis izlida no ozoliem bez cepures... nenāca arī pie viņiem. Nelikdamies viņus vairs ne redzot, tas vilkās satriekts gar lielo grāvi uz mājām. Jēkabs negribēja savām acīm ticēt, blesis galvu pacēlis, spožām acīm saimniekam noskatījās pakāļ. Bet viņš neatskatījās ne atpakaļ... Blesis nošņācās un tad, it kā septiņas dienas nebūtu ēdis, sāka Jēkabam pie kājām dedzīgi plūkt zāli. Kā bez padoma vecis vēl arvien turēja pavadu rokā...

Mājās sievas un meitas, sastājušās sētsvidū, skaļi tirgoja un rēķināja vēl pakaļ, cik liela bijusi kāzinieku rinda. — No visiem Svarupes saimniekiem, tik mūsējie vien neesot lūgti, — Lība zināja stāstīt un līksmi lūkojās, ka viņas bērni, priecīgi elsodami, steidzās pa veco ābula lauku uz mājām. Ingulim pilnas kabatas, Lībelei pilns klēpis. Suņi sukstījās viņiem cieti gar sānien: ... tiem nebija nācis ne prātā, ka, kamēr tie ries, bērni salasīs baltmaizi. — Se, — Ingulis no viņiem atgaiņājās, — te, — arī Lībele sit viņiem pa degunu, kamēr beidzot visi izeidzas gar pīļu dīķi sētsvidū.

Ieraudzījusi kuplo lūķi, Lība priecīgi iesaucās: — Ak tu Dieva dāvana! — Saprotams, ka to nu vajadzēja noprovēt, paņēmusi no bērniem maizi, viņa izlauzīja pladiņas un deva arī meitām nosmekēt. — Brīnum ogota maize! — tās priecājās. Te arī saimnieku Kārlītis un Maritiņa klāt. — Man lai, Ingul, man lai! — Kā tad nu saimnieku bērniem liegs: Lība pārļauza pladu un iedeva katram pusi.

— Man lielāks, nē, man lielāks! — bērni priecādamies lielījās, bet ilgi viņu prieki nepastāvēja. Kāds piesita lielajā kambarī pie loga, tas pavērās, un Alvīna pabāza galvu. — Fui, bērni, kaunieties... tādu apvārtītu maizi ēst! Tūdaļ dodiet to atpakaļ un nāciet iekšā!

Bērniem gan šāda pavēle nepatika, piesarkuši tie viens otru uzlūkoja. Lība raudzīja viņus aizrunāt. — Vai tad nu dubļos kritusi, kritusi uz skaidru zemi!

Bet Alvīna palika stingra: — Atdodiet to apvārtīto maizi un nāciet iekšā! — Un beidzot mīlīgāki: — Kad jūs nāksit iekšā, tad es jums kaut ko došu, bet ja jūs nenāksit, tad jūs nedabūsit nekā!

Bērni paklausīja un steidzās iekšā. Meita paņēma ap-

smādēto maizi. — Kad tikai man visu mūžu būtu tāda ko ēst...

Alvīna sadusmota pietvīka. — Kas ir, meitas, jūs te tergavāsīt līdz vakaram? Paliks tie pīlēni neplūkti, jā... kartupeļi nekasīti?! Un ogas laikam nemaz nebūs jālasa, ne? — Ak jā! Kad jums ar kruķi nestāv pakalā, tad arī no jums neko nevar izdabūt...

Viņa aizcirta dusmīgi logu un apmierināja iesteigušos bērņus ar cukuru, un tie gāja atkal savu ceļu. Šodien viņai rūpes diezgan, kad tikai pusdienu laba izdotos. Šmorētas pīles ar gurķišu salātiem un tad jāņogu ķisēlis. Žanos šos ēdienus ļoti mīl, šodien viņš būs te un svētīs savu dzimšanas dienu pie viņas. Maigi piesarkusi, viņa vēlreiz aplūkoja spogulī savu jauno zilo talju... pukstošu sirdi viņa to gaidīja... pārsteigs viņu kā vijolīte...

Beidzot viņa piesēdās pie klavierēm, izfantazēja tur saldās meldijas... spēlēja, dziedāja un nopūtās. — Putniņš kaut būtu es, ko divi spārni nes, skrietu pie Tev... jā—a, skrietu pie Tev... — Un atkal saldi akordi, līdz beidzot kāda smaga nopūta viņu aiz muguras pārtrauca. Viņa pagriezās atpakaļ... bāls un satriekts Jānis stāvēja viņas priekšā...

— Tu, brālīt —?! — viņa ātri piecēlās. — Es jau domāju, ka tu sen būtu aizjājis —

Šie vārdi viņam bija kā plīķis, izmisis viņš mūsu mēmi uzlūkoja. Viņš jau nebija cīņā pārspēts... viņš bija nodots...

— Teodors ar mammu jau sen projām, haha... Es domāju, ka tu arī gribēji noskatīties šo balaganu?..

Balaganu, ja, balaganu... bet vēl priekš kādas stundas! Tad viņš cēla uz Grietiņu pilis, un lai Dievs žēlo

to, kas tad būtu iedrošinājies viņu apvainot. Un viss tik piepeši pārvērties par balaganu... viņa ceļi ļodzījās... dobji viņš izgrūda: — Alvīn, viņa ir viltniece —; Vairāk viņš nespēja tai sūdzēt, viņa balss lūza... Aizklājis vaigu rokām, viņš aizslēpa to sofas stūrī...

Alvīna piesarkusi tam piesteidzās, viņai bija tā žēl. — Brālīt, ko nu, brālīt!.. Tu sāksi šīs sievietes dēļ vēl raizēties... ko vēl ne! Viņa nav tevis vērtā... nemūžam... tu tikai būtu izpostījis savu un mūsu nākamību... Saņemies, Jāni, saņemies, — nē, tā es tevi nevaru uzskatīt... brālīt, es nevaru to izturēt.

Līdzcietīgi viņa pie tā noliecās un šķirstīja ar saviem baltajiem pirkstiem viņa matus. — Tev uzsmaida laime... tik skaista un bagāta! Saņemies... viņa tevi sagaida abām rokām. Brālīt, esi vīrs, — viņa vilka tam nost roku no vaiga... — ko tas viss līdz...

— Patiešām... ko tas viss līdz... Kas pagalam, tas ir nost... atpakaļ to vairs nedabūs! Viņš piecēlās atkal sēdus un drūmi nopūtās.

— Rīgas onkulis nezinājis aiz prieka kur dēties, ka tu viņa znots... mīļais Jāni, vai tu domā ilgi šai laimei pretoties? ! Arī Žanos man raksta: — Manu brālēnu paši dievi velk pie laimes ar varu, viņi paši tam ieliek klēpī „nāru”. Labais Žanos!

Jānis sērīgi iesmējās. — Mana laime, māsa... nē... es neticu... Man vairs nav nevienas nāras...

Aivīnas acis iezibējās. — Tā nerunā, tā nerunā! Neaizmirsti savu pienākumu... mūs bāriņus! Kad tu paliec stūrgalvīgs un ne... ko tad lai mēs... ko tad lai mēs, bāriņi, iesākam? Nē, nē, tā nerunā... to tu nedrīksti!

— Viņi grib mani dzīvu pārdot, — viņš skumji nodomāja.

— Tu nezini, cik ļoti bēdas kremt manu sirdi... es tev neesmu stāstījusi... Redzi, krusttēvs jau bijis Dzirlejā, pieņēmis priekš Žano Novadu krogu... simts rubļu jau uzdevis uz rokas. Nu vajadzētu taisīt kontraktu, un viņš neliek tam nabaga zēnam mieru, lai mēs gādājam citu vajadzīgo naudu. Un kas vēl briesmīgāk, viņš līcis tam diezgan noprast, kādēļ tas ļāvis man viņu savaldzināt... citur viņam varbūt būtu iznākusi labāka partija! Bet tu taču zini, cik ļoti Žanos mani mīl, viņš ir par to tik drūms un līdz sirds dziļumiem noskumis, un es nespēju viņu iepriecināt. Mēs dzīvojam baigās cerībās: tu nezini, cik ļoti tas viņam sirdi sāpina... tu nevari iedomāties! Tev ir uz pasaules viens vismīļākais un visdārgākais, tu redzi, ka viņa sirdi bēdas kremt, viņa vaigs ir noskumis, viņa skatieni drūmi, tu redzi to visu un tomēr nevari viņam nekā galīga sacīt — ak, brālīt, vai tev nav žēl manas ciešanas... ak, žāvē manas asaras, žāvē manas asaras...

Skaļi raudādama, viņa pieglaudās pie viņa pleca, viņu saturēdams, tas uzlēca kājās. Un, lai arī viņš pats vairāk nebija kā cilvēks, lai arī viņam šis trieciens ļoti sāpēja, taču māsas asaras bija labākās zāles. Viņam jau tas jāaizmirst, jāpārspēj, jāpārcieš, viņš nedrīkstēja padoties glēvulībai, kamēr vien viņa kamiešus nospieda kādas rūpes. — Neraudi, Alvīn, neraudi... es žāvēšu tavas asaras! Ko vien varēšu, to jūsu labā darīšu... ļauj tikai man vēl to lietu drusku pārdomāt. Šodien vēl, šodien tu viņam varēsi to galīgi sacīt... nē, nē, tavai mīlestībai es nebūšu par šķērslī.

— Tu viņai rakstīsi? — viņa pacēla savas saraudātās acis. — Brālīt, nedomā, ka es runāju aiz patmilības... ir pats pēdējais brīdis. O, o, savam Žano es varēšu sacīt, ka mūsu skumjām nu gals... lielais akmens mums visiem novelts no ceļa. Tu viņai rakstīsi?

— Es viņai atbildēšu, — Jānis drūmi sacīja, — tas ir mans pienākums!

— Ak, mīlais brālīt, labais Jāni! Es gan par viņu sākumā šaubījos, tās vēstules dēļ... es domāju, ka viņa kāda pārspilēta sievietē, bet krusttēvs liecina, ka viņa no sirds esct tā mīļākā, labākā būte. No visas sirds par tavu lielo laimi priecājos!.. Bet nu atvaino, ka man jāiet... jālūko, cik meitas tālu tikušas.

Driz viņas soli noskanēja caur lielo ļaužu istabu ķēķi, un Jānis ieslēdzās savā istabiņā. Tātad cīņa izšķīrusies, un viņš to zaudējis! Sevis labā viņam vairs nebija jā-rūpējas, par savu nākamību jāraizējas: ko viņš šodien zaudējis, to vairs nekad neatdabūs. Bet tiem bāriņiem nebūs tādēļ ciest... nē, nē,.. ne vēja vēsmaiņai nebūs viņus aizkart. — Žāvē manas asaras, remdē manas ciešanas — ... domīgs viņš sojoja pa istabiņu. Viņš jau nemaz tam nebija pretim, tas viņa pienākums... bet kā? Kā?.. Tas bija svarīgais punkts dienas kārtībā. Viņš labprāt nestu upurus, kur un kā vien varēdams, bet viņam nekas negribēja padoties. Kā viņiem līdzēt, kā?...

Un padoms bija jāatrod, vēl šodien jādod galīga atbilde. Viņš piesēdās pie galda un paņēma savu saimniecības rēķinu grāmatu. Viņš uzšķīra to lapu, kurā saziņmēts, cik viņam uz mājām parādu. Daudz... daudz... vēl uz tām naudu sadabūt nebija ne cerams ne domājams. Piesarcis viņš knibināja pirkstus... tā-

dēļ jau arī bankas bija viņu atraidījušas. Tālāk, šķirs tālāk... Te uz vienas lapas puses zīmēti izsējumi un gaidāmie ieņēmumi, uz otras pretim izdevumi, kuŗus vajadzēja gādāt. Raudzīs aprēķināt, cik šoruden varētu labības nokult... audzis bija Dieva svētība, un lauki apsolīja labu ražu. Viņš aprēķināja lielāko graudu, ko varēja nokult, lielāko cenu, ko par pūru varēja dabūt, — un tomēr... viņš sāka svīst... kārtīgo izdevumu summa bija tik liela, ka Alvīnai neatlika pāri ne kapēikas! It kā savām acīm neticēdams, viņš uzlūkoja iznākumu, tad sāpīgi sarāvās... Kāda balss viņam iečukstēja: — Tu viņai citādi nevari līdzēt... tev jāatstāj tēva mājas!..

Šīs domas viņam izlikās briesmīgas... viņam būtu jāšķirš no savu tēvu vietīņas! Un kauču arī viņa stāvoklis grūts, viņa uzdevums nepateicīgs... nē, ne sevis dēļ. Ikkatrs kalps varēja likties vakarā mierīgāks gultā un tam iznāca daudz vairāk nekā viņam, tad tomēr viņš apzinājās uz saviem kamiešiem svarīgu un svētu pienākumu. Viņam jāaizstāv no tēviem mantotais vārds un tradīcijas. Šim pienākumam izbēgt, zem tā saļimt, tas viņam izlikās grēks, glēvums, kas ķērās pie viņa goda. Viņš nekad nedrīkstēja sacīt: — es nevaru — tā Brīvnieki nekad nebija sacījuši. Uzlēcis kājās, viņš soļoja nemierīgs šurpu un turpu. Viņa patmīlība bija aizskarta... viņš nevarēja to vairs sacīt... nevarēja pasaules priekšā to pierādīt! Vai ļaudis nesacīs: — Skat', Brīvniekos dzīvoja tēvi un tēvu tēvi — un kā dzīvoja! Bet paņēma mājas dēls un četros, piecos gados bija izputējis, tā kā izčaukstējis... — Šīs domas viņu badīja tikpat kā ar adatām!

Bet vai būtu vīrišķīgāki, ka viņš Brīvnieku un sa-

vēju labā... viņam jau bija jādod vēl viena atbilde. Vakar vēl viņš par šo ērmoto vēstuli bija sirsnīgi nopriecājies. Un varēja skaidri iedomāties, kāda pati rakstītāja. Jauna jauniņa, nebēdīga knīpiņa, kas labi apgādāta, nepazīst rūpes un raizes, bet arī no gaŗa laika nezina kur dēties. Viņai starp bērnu paiņiņām un laulības dzīvi nav lielas izšķirības... Varētu jau arī būt, ka viņa, gaŗa laika mocīta, to arī nopietnībā domājusī... vakar viņš viņas apbrīnojamo vaļsirdību vairāk neieskatīja kā par joku, par kuŗu var gardi pasmierties... Tagad jau viņš domīgāks... it kā tur kāda nopietnība. Raug', — ja viņš neskatīja sevi... ja viņš pildīja tikai savu pienākumu un aizstāvēja pasaules priekšā Brīvnieku vārdu un tradīcijas?..

Viņš pats par savām domām jutās aizskarts un pazemots. Tā izlīdzēties... tā jau būtu negodīga kupčošānās, Brīvnieku tradīcijām necienīga! Žīdi gan to iespēj. Brīvniekam viss jāiegūst ar savu spēku... viņš nav tas, kuŗam var pamest ar pirkstu: „Nāc, es tevi paņemšu!” Un kad arī viņam nebūtu sacīts nei par citu, nei par to meiteni, tad tomēr... viņš nedrīkstēja to apkrāpt! Pēc tam, ko viņš jau jutis pret citu... pēc visas šīs pagājības, kur viņa sirds tukša, viņa jūtas izlauzītas... ko lai viņš tai vēl dāvātu?! . Ja viņš pie sevis saistītu viņas jauno mūžu, viņš būtu nelietis...

Un gala iznākums — viens un tas pats. Ne kurp griezties, ceļš tikai viens: viņam bija jāatstāj Alvīnai tēva mājas. Tad viņas asaras bija žāvētas, viņa vārds turēts!.. Un ko te līdzētu vēl ilgāk pretoties, kad jau viņš nepadevās vecā Grambova priekšlikumam. Tas jau varēja savilkēt cilpu ap viņa kaklu katru brīdi, kad tikai vien tas gribēja, un viņam tā kā tā no savām tē-

va mājām būtu jāšķirās... un varbūt vēl ar naidu un prāvām. Tur nu vairs neko nevarēja darīt. Un ļaudis arī viņu nevar tagad tik bargi tiesāt... viņš neatstāja mājas tukšas un izpostītas pavasarī... Labi uzkoptas viņš tās atstāja, ar pilnām druvām... rudenī!

Un tomēr žēl, ļoti žēl. Garā viņš pārstaigāja visas savas malīņas... katrs stūrītis, katrs akmens, katrs grāvis, katra eža... pie visiem tiem viņu saistīja kāda atmiņa jau no bērnības dienām, kad viņu vēl nespieda raizes un rūpes. Šie laimīgie laiki vairs nekad atpakaļ negriezīsies, kad viņš vēl basām kājām skraidīja pa lauku. Un tad šie neaizmirstamie brīži, kad viņš kā jauneklis pilns apziņas sāka cīnīties pasaulē, un tad tās laimīgās stundiņas pie viņas...

Un, it ka satrūcies, viņš stīvām acīm lūkojās pa logu, kur vējš uz dambja grieza riņķī putekļu mākoņus. Tas ir tas pats ceļš, pa to viņa šorīt smaidīdama aizbrauca... drīz viņi brauks atpakaļ... pulksteņi zvaksķēs, riteņi dārdēs, zeme rībēs un zem viņa kājām līgosies. Prom, prom, — viņš nevarēja še vairs ilgāk dzīvot, kur Sausēni viņam tik tuvu kaimiņos, kur tie viņam ikdienas stāvētu priekš acīm. Spēju sāpju sagrābts, viņš saķēra galvu... viņam jāatstāj savi ozoli, sava lielā pļava, savas tēva mājas... nav vairs cita ceļa. Un, ja viņš ir vājš un klūp, tad lai viņam piedod... viņš jau vairs nespēj!... „Tu, Augstā Vara, kas Tu aptver visu debesi un zemi, kas Tu dod gaismu un dzīvību, kas Tu mūs, cilvēku bērnus, no sevis attīstī un atraisi, ka mēs cīnāmies un maldāmies — Tevi es piesaucu par liecinieci: — es citādi nevaru —!” Un nokritis ar vaigu uz saviem rēķiniem, viņš izcīnīja mēmās šķiršanās sāpes...

Tad viņš pēc brīža izņēma no atvilktnes pasta papīra loksni un paķēra spalvu. Julietai bija jādod atbilde.

Augsti cienītā jaunkundze!

Tādu godu, kā Jūs man ar savu vēstuli parādāt, gan reti kāds mirstīgais piedzīvojis. Es nezinu, vai šīs rindīņas Jums nākušas no sirds, jeb vai esat gribējuši pajautrināties, — tikai Jums jāzin, ka man tas gluži vienalga. Šīs laimes, ko Jūs man gribat piešķirt, es neesmu cienīgs — es tai pat nederu. Lai Jums tas būtu labāk saprotams, tad pavēstīšu, ka man bija līgaviņa... viņa man bija ļoti mīļa! Viņas dēļ es būtu gājis ugunī vai ūdenī, viņas labā es būtu atdevis savu dzīvību. Viņa man bija zvērējusi uzticību un mīlestību līdz nāvei — bet šodien... viņa jau visu aizmirsusi! Šīs rindīņas es Jums rakstu viņas kāzu dienā, kad viņa pie altāra sniedz roku citam. — Viņš apstājās... viņa roka drebēja... bet drīz vien viņš stīvu roku rakstīja tālāk... — Jūs nopratīsiet, ka es tādēļ par sievietēm nevaru turēt lielas lietas un ka arī Jūs pie manis to neatradīsiet, ko meklējat. Pateicos par Jūsu vaļsirdīgo atklātību un lūdzu man piedot, ka nevaru pieņemt Jūsu uzacīnājumu ar Jums iepazīties. Uz nekad redzēšanos, palieku visā padevība,

Jūsu

Brīvnieku Jānis.

Tā... bāriņiem tēva mājās maizes netrūks, un viņš... viņš jau arī vēl ko mantoja — brīvību. Mazākais to brīvību, kas putniem gaisā un zvēriem apakš debess. Bet putniem ir ligzdas, lapsām ir alas, bet viņam nu vajadzēja lūkot, kur no šī brīža nolikt savu galvu...

*

*

*

Puspavakarē Brīvniece pārbrauca, viņai līdz vecais Grambovs un Žanis. Nu varēja sākties dzimšanas dienas mielasts; vecais Grambovs bija paņēmis līdz skārēs arī par rubli alu. — Labais papa! — Alvīna nopūtās. — Arī to viņš atminējis! — Un Žanis meklēja „ķerlus”, kas to nestu iekšā. Citu jau nedabūja kā Krišu, un tā viņi pudeles stādīja priekšnama stūrī citu pie citas. Piesizdamās viena pie otras, tās allaž ietinkšķējās, un tādas pat skaņas pamodās Jāņa sirdī.

— Sveiks, brālēn, neesam ilgi tikušies! — Žanis beidzot spieda viņam jautri roku. — Un mums šinīs krikstajos laikos taču bija tik daudz ko runāt!.. Tagad man Alvīna visu izteica... tu esi apņēmies... Juchē, brālēn, tagad būs viss labi!

Jānis drūmi nolūkojās. — Jā — viss būs labi...

Viņi sēdās pie galda, kur nu iesākās par šīs dienas Sausēnu laulībām dzīvas valodas. — Es jau agrāk teicu, ka tur būs labs balagans! — Alvīna, klausīdamās mammas vēstis, skaudīgi nosmīnēja. — Ak skāde... es nedabūju to savām acīm noskatīties. Vai es pati labāk nevarēju Teodoram šodien krogū palīdzēt... lai meitenes būtu palikušas mājās...

Brīvniece savā krēslā tik sirdīgi pagrozījās, ka tas nokrakšķējās. — Jo pliks, jo traks... vecs sakāms vārds nemelo! Tie mazie saimniecīņi jau mūsu dienās tīri traki. Lai nu meldeņa mamzeles un muižkungu freilenes tā... tur es vēl neko nesacītu — bet lai man mazo saimniecīņu meitām šlepes vazājas līdz pus baznīcai kā zosīm! Vārta pa zemi to baltu drēbi — izšuvušas

pēc tās vistrakākās modes!.. Un tad cimdi rokā... un buketes — tpv! Pēc kā tās lauku meitas tā izskatās! ?

Alvīna pievienodamās noskatījās, kā viņa rokas izķirināja. — Hahaha, — nē, to es labprāt būtu redzējusi! Zinu, zinu, — tajās viņām taču grācijas nebūt nav... korsetēs nosprandzētas izskatās kā iešnavas! Kā šleifes bija spraudušas? Nē, nē, labprāt būtu noskatījusies to neattīstītu, rupju garšu... krāsu nesaskaņu...

— Un taisni viņas nokampušas tos glaunākos brūnganu brājus, — Brīvniece sirdijās tālāk. — Es saku, tik lepnas, tik cīrīgas... kavalieři pie sāniem „per Frack und weisse Binde”!.. Bet kas tad nu šos pilsētnieciņus nepazīst? „Ofizier vom Papier, goldne Tressen, nichts zu fressen”!..

— Hahaha! — Alvīna saldi iesmējās.

Žanis bija sekojis ar lielāko uzmanību ikkatram vārdam. — Tur man arī no sava dzejnieka stāvokļa jums jāpiebalso, es esmu pret pārspīlētu modi. Kas ir mode? Sekls āriņgums... bet tautas uzvalkā tērpusies zeltene ir kas dziļāks, kas drāmatisku dzeju radijošs un paties. Un es piederu pie tiem dzejniekiem, kuŗi zvērējuši patiesībai!

Viņš sagaidīja pēc šiem vārdiem lielu atsaucību, tikai Brīvniece atmeta strupī ar roku. — Kas tur no lopu meitām par patiesību!.. Lai nu kā — labi, ka tas tā noticis. Dievs mūsu ģimijai novērsis lielu kaunu, ka saimnieks neapķēkatājās ar to laidara meitu... es pateicu savam mīlam debesu Tēvam —

Iestājās uz kādu brīdi spiedīgs klusums, tad Grambovs sāka klepot. — Jaunais cilvēks, sacīt, kā tad nu bija!? Uz Novadu krogu, teikt, esmu uzdevis simts rubļu uz rokas... nu vajag priekš kontrakta korborierēšanas

un, sacīt, virtšaftes lietas arī visas jāiepērk. Ehem, no savas puses gribu tiem jaunažiem iesācējiem palīdzēt, bet jums, kā sacīt, vajag pie to sievišķi nobraukt. Tā jau ir nauda... un viņa jums patiks...

Jānis viegli nopūtās. — No krogus ņemšanas jau laikam gan nekas neiznāks...

Žanis nobāla un, braucīdams pasmākūr savas dūnas, žēlīgi noraudzījās uz Brīvnieci. Vecais Grambavs kā-sēja, Alvīna pietvīka, un vecajai acis sāka spulgot. — Kā tā, saimnieks, kā tā?! Par mazajiem bērniem tev jāgādā...

— Jā, miļā māt, — Jānis atbildēja, — tas ir mans pienākums. Es viņiem gribu līdzēt, bet tikai tai vienā ceļā, kā vēi varu viņiem līdzēt. Uz ko jūs visi esat cerējuši un būvējuši, tas nevar notikt... es Julietai aizrakstīju... tas nevar notikt... to tagad nejautāriet! Alvīna lai paliek manā vietā Brīvniekos... es došos pasaulē!.. — Māsa, — viņš to aizkustināts pievilka pie sevis, — piedod man, jūs bāriņi, visi piedodiet man, ka savu pienākumu pret jums neesmu varējis pildīt tā, kā to esmu apņēmis. Es skaidri sajūtu, ka Brīvniekam kauns tā saļimt, un tomēr es nevaru... ne soli tālāk vairs ne!.. Tagad tu stāsies manā vietā un būsi gruntniece, tas pamata akmens. Tev šo uzdevumu būs labāk iespējams pildīt, tādēļ lūdzama esi maniem brāļiem un māsām tā, kas es jums visiem biju. Tikai to man apsoli... tad es no dzimtenes šķīros apmierināts, tad es...

Viņa vārdi visus briesmīgi pārsteidza un tīri vai uzbudināja. Pat vecais Grambavs ieplēta muti, pamāte piecēlās uz savām stīvajām kājām un pieturējās pie galda. — Brālīt! — Alvīna krita Jānim ap kaklu. — Tu

esi mums tik labs, tik labs... bet vai tu tikai sev nedari netaisnību?! Tas izskatās, it kā mēs tevi būtu no tavas vietas izēduši!..

— Tu gribi atdot savu rektī, saimnieks?! — pamāte izbiedētā balsī iesaucās. — ...Tas neiet, tas neiet... ko mans nelaiķis kapā sacītu?!

— Lai viņš man piedod... tikai to, mīļā māt, par mani nedomājat, ka es vieglprātīgi savas tēva mājas aizsvieztu, kā daždien izlepis bērns maizes gabalu. Esmu cīnījies līdz pēdējam brīdim, esmu visu pārdomājis... man jāatkāpjas, tikai tā vēl vāru bāriņiem līdzēt! Mana nākamība man tagad gluži vienaldzīga, kādēļ lai vēl stāvētu ceļā viņiem, kas vēl cerē un tic?

— Saimnieks! — Brīvniece trīcēja. — Alvīna ir mans miesīgs bērns, bet vai tu zini, kas tas ir, atstāt viņai Brīvniekus? Tu vēlāk to rūgti nožēlosi! Un kādēļ, mīļais dēls, kādēļ?! Tu vari dabūt bagātu, patīkamu saimnieci... paturi savas tēva mājas vesels... gan arī Dievs par citiem gādās!...

Jānis sērīgi pasmaidīja. — Mans tēvs jau arī jūs precējis aiz mīlestības... Brīvnieki citādi nevar... Mīļā māt, par šo lietu vairāk nerunāsim!

— Brālēns nelaimīgi milējis, mīļā mamm, — žanis lēni iebilda. — Un es kā dzejnieks saprotu...

Brīvniece atslidēja savā krēslā un izmisusi uzlūkoja Jāni. Te notika lietas, ar kurām viņa nevarēja būt vienprātis, un viņa tomēr tās nevarēja aizkavēt. Un tad viņa iešņukstējās: — Tā lopu meita... viņa tomēr viņam to nodarīja...

Grambavs tikko varēja apslēpt savu prieku, viņam viss deguna gals spīdēja. Bet viņš jau nebija mulķis. — Mammai, kā sacīt, taisnība... vajag labi bagāti pre-

cēties, tad var visu riktīgi pildīt... Tās daļas tiem brāļiem, māsām... kur nu, sacīt, mans Žanis... cik, sacīt, viņam tās mantas... ja...

Jānis viņa nolūku saprata. — Nē, krusttēvs — jūs neko nenokaulēsīt! Kā agrāk jūs pret mani, tā tagad es pret jums... ne grasi no savu brāļu un māsu daļas neatlaidīšu! Es zinu daudz maz, ko Brīvnieki ienes... mana lielākā bēda bija Alvīnas daļa, bet viņai jau tā piederēja pašai. Un kad viņa man būtu palikusi uzticīga, jūs redzētu, kā es dzīvotu... Nē, nē! Es jums mājas neatstāju pavasarī, es atstāju tās rudenī, un tā, kā tās stāv... Tikai to, kas man mugurā un drusciņ ceļa naudas... man vairāk nevajag...

— Hm, hm, — Grambavs vēl dunduroja, — tās lielās nodošanas — un kas tur, sacīt, manam Žanim par prieku...

Brīvniece sāka kaist, viņa asi ieminējās: — Saimnieks jau atstāj Brīvniekus savai mātai Alvīnai — ne tavam Žanim...

— Jā, jā... tur, sacīt, tā Alvīna, tur tas Žanis! — viņš stomijās. — Es, sacīt, nemaz nezīnu —

Brīvniece vairs nevarēja valdīties. — Kaunies!.. Tu dabū Brīvniekus... tev vēl nav diezgan — tu klimsti! Vai tai meičai tava zeņķa vajadzīgs, — tu, tu, tu jau esi gatavais — viņas acis šaudījās īgnums, viņai trūka derīga vārda, līdz beidzot iznāca: — cūka!..

— Mamma, mamma, — krusttēvs jau tikai joko! — Alvīna trauca, un arī Žanis piebilda: — Papa joko... kā tad! — Še, še, uzdzer drusciņ ūdeni, — Alvīna lika viņai glāzi pie mutes, un Grambavs pavisam cits cilvēks. — Ehem, herzchen, kā tu gribi, jā, kā tad, — kā tu

gribi. Lai notiek Dieva vārdā, jā, kā tad... pašu familijā... vai mums jāļauņojas...

Žanis saķēra Jāņa roku. — Tavs priekšlikums ir pieņemts, brālēn! Par mūsu mīlestību Dievs bijis nomodā... tu esi tas varonis, kas nodibinājis mūsu laimi. Mana sirds ir aizkustināta, dzejas gars pār mani nācis! Es ņemšu savu dzejnieka kokli un uzdziedāšu tev vienu augstu dziesmu, brālēn... tu esi varonis, jā, varonis...

Jānis pildija glāzes. — Ir labi, ir labi... un tagad tukšosim glāzes uz jūsu laimi, uz labām sekmēm, uz jūsu nākamību. Lai dzīvo, lai dzīvo!..

Bet nu arī viņš ilgāk nevarēja izturēt, viņam vajadzēja svabada gaisa, paķēris cepuri, viņš steidzās ārā. Tik brīvs un svabads kā putniņš gaisos, tik viegli — vairs nesaista nekādi pienākumi, ap sirdi tik ērnoti un sērīgi — liekas, nevajadzīgs! Tomēr tas vārds kritis, — projām, projām —. Tur tālumā pie zilās debess, — tur priekšā viņa nākotne, tukša un neaprakstīta... aiz muguras sviedri, raizes un rūpes! Bet nelīdz kunkstēšana un sērošanās... vēl viņa locekļi veseli, vēl asinis rit tik dzīvi! Uz saviem darbiem viņam vajag palaisties, radīt sev tur neaprobežotā tālumā — ja un u p a s a u l i...

Nesamanīdams, kurp viņš iet, viņš patlaban uzgriezās uz dambja, kas ved uz Sausēniem. Viņa priekšā stāvēja ozoli, cieti savus kuplos zarus viens caur otru izbāruši, tie stāvēja kā viens vīrs. Viņam likās, it kā tie zem savas zaļās lapu segas glabātu kādu noslēpumu... — Vai tu nesaproti? Vai nevari uzminēt? — Un tomēr viņš nevarēja atšķetināt mīklu, kurā vecais Grambavs

jau sen bija atminējis, — proti, ja viņš ozolus nocirstu un pārdošu, viņš būtu vīrs uz kājām...

Kā viņš būtu varējis nākt uz tādām domām, tie taču viņa draugi, viņa pagājušo laimīgo brīžu liecinieki! Viņu ēnā tam labi, un, it kā tiem ardievas sacīdams, viņš devās tiem cauri uz lielo pļavu. Un beidzot pļavas mālā viņš atspiedās pie paša pēdējā, it kā negribēdams tik ātri no viņiem šķirties. Jēkabs turpat blakām bija nolicies zālē... segli pagalvī. Cepure bija aizripojusi kādu gabalu nost, viņa sirmie mati saulē mirdzēja, un blesis gar tiem ar zobiem darbojās. — Piepeši no Sausēnu sētsvidus atskanēja mūzika... pirmā deļa iesākās. Prom, prom, — gaiss tikpat kā uzreiz pilns kaitīgu sēru... viņam žņaudzās elpa ciet. — Jēkab, celies — es gribu izjāt. Celies —

Uzšāviens sēdus, vecis viņu pārsteigts uzlūkoja. Viņš rādīja ar roku uz Sausēniem. — Tur tie man nedod miera...

— Bauri! — Jēkabs nicinoši norūca, viņš atpina blesi, kamēr Jānis to segloja. Tad, uzmaucis iemauktus, pārsvieda pavadu pār kaklu. — Izlaid nu kājas, košņ!

— Jūs abi dabūsit jaunu saimnieku, — Jānis sacīja, — es Brīvniekus atstāšu!

Jēkabs palika kā sadulnis.

— Alvīna paliks manā vietā... es vairs ilgāk nevaru...

Vecā galva drebēja, un it kā par brīnumu viņa mēle atraisījās. — Es jau to paredzēju, sen paredzēju, — viņš kunkstēja... — Vecais papus ielaida tos lupatas pirtī, tagad viņi tā atvasi izdzen no Brīvniekiem...

— Tādēļ jau nebūšu kritis, — Jānis skaņi sacīja, — man te nebija vieglas dienas... — Acumirkli viņš bija blesim mugurā un laida pilniem auļiem prom uz Svarupes pusi.

Un beidzot Jēkabs, kā no zibens spēriena atžilbis, sāpīgi iesaucās: — Zēn, zēn — ko tu dari, ko tu dari —!?

Bet Jānis viņu vairs nedzirdēja. Uz dambja lieli putekļu mākoņi viņu aizslēpa veča acīm...

Ceturtais nodaļa.

IZDZIEDĀTS UN IZSPĒLĒTS.

Rudens bija pienācis, sējas zaļoja. Bet Svarupiešiem pavisam tāda savāda valoda: — Nav, nav vairs šinīs laikos būt par saimnieku nekāda prieka. — Gan jaunie, lielie lauka šķūņi bija labības pilni, un, kuriem nebija šķūņu, tiem bija samestas stirpas kā ēkas, bet, kad piegriezta pie tām melno lāci un tas sāka kūpēt un paudēt, tad apstiprinājās, kas, jau kādu mazumu rijā izkuļot, bija izrādījies — proti, kviešiem rasma ne pavisam! Tas nebija vēl piedzīvots... gaudi tik smalki un viegli, ka tos tīri vai varēja ar nāsīm aizpūst. Dažam labam rēķini pavisam sajuka.

Sausēni bija pārveduši Skumiņu mašīnu... tas pats Dievs! Un tiem cilvēkiem tik daudz vajadzību... meita bija jāzvada un kur, jāteic, tas saukums ar tiem zirgiem. Priekš kādām nedēļām tiem kādu nakti noņēma no lauka abus dumjos un vēl divus no labākajiem darba zirgiem. Arī kumeļš būtu noņemts, bet pati bija ar to aizbraukusi pie meitas. Tik ar bija atstāti kā tie pāris veco krampju... gandrīz, jāteic, vai stāvēt jāpaliek. Pēdas gan zagļiem nodzina līdz žagarei, bet, kad jau leišos iekšā, tad saki ardievu. Tādēļ jau viņi arī vēl ļoti maz šoruden bija aruši, bet Brīvniekiem rugāji jau nāca uz beigām.

Brīvnieku Krišus jau darbus spieda tāpat kā arvien. Viņš te bija iedzīvojies un krita arī par jauno saimnieku

ar miesu un dvēseli, bet tik apzinīgs un mundrs kā pie vecā viņš vairs nebija. Pa Svarupiešiem gāja valodas, ka nu Brīvnieku ļaudīm esot pavisam suņa ēdiens, — par to viņš vēl mazāk ko būtu iztaisījis, kad saimnieks būtu bijis jēle cik necik kā cilvēks. Nevienā vietā viņš tam nevarēja pa prātam izdarīt un dažureiz viņam nācās ļoti grūti norīt uz leju savu rūgtumu. — Tu priekš viņa skrej, plēsies un esi, bet cita vārda no viņa nedzirdēsi kā „ķerlis”. Pats no virtšaftes neko neizprot, bet citu zākāt viņš zin! — Ķerlis, ķerlis — it kā viņam nebūtu ne vārda, ne uzvārda! Jā, — kur tādu cilvēku dabūsi, kāds bija vecais saimnieks? Viņš to nevarēja aizmirst un allaž laužīja galvu, kādēļ tas gan Brīvniekus tik piepeši atstājis? Bet tā jau runāja, ka viņš esot ļoti gudrs cilvēks un varot Rīgā dabūt tādu veitu, ka viņam tādu māju nemaz nevajagot.

Uz mašīnu meistara lūgumu viens cilvēks bija nosūtīts uz Sausēniem pie kulšanas — Inga. Bet tā kā tiem bija cilvēku paknapi, tad cūku zēns atnesa vēl uz Brīvniekiem vēstuli. Krišus aiz dārza ārā rugājus un skubināja zirgus, jo bija apņēmies lauku līdz vakaram nobeigt. Te viņš izdzird, ka sētsvidū saimnieks meitai uzsauc: — Ē, Līze! Aizej tu uz lauku, kur tas ķerlis ar, un saki tu viņam, lai tas tūlīn jūdz nost — viņam jāiet uz Sausēniem pie mašīnas! — Kuņam ķerlim, vai Kristapam? — meita atsaucās, jo Mārtiņš ara otrpus mājām. — Tu zināms, zose! — saimnieks pikti atbrēca. — Bet pirms lai viņš vēl pienāk pie manis, došu viņam līdz vēstuli mašīnu meistaram. Pasaki tu tam ķerlim to!

Meita vēl nebija labi izgājusi pa vārtiem, kad viņš tai meta ar roku pretim: — Ej atpakaļ, ej — tas ķerlis jau dzirdēja!..

Līdz šim viņam, Brīvniekos dzīvojot, Jurgi nebija ienākuši ne prātā, tagad, iedams pa lauku uz Sausēnu stīrpām, tas nopietni vien par tiem domāja.

Dāvis bija patlaban katla galā, un viņš nodeva tam vēstuli. Vēstuli atplēsis, tas priecīgs iesaucās: — Ā, tā būs tā ziņge! Vadri, tavš saimnieks ir malacis... tie tik būs joki, kad mēs vakarā par to skroderi ko uzrausim, nē, tie tik būs joki! Āre kur viņš ir, salma galā... samaucis cepuri uz acīm tikpat kā cāļu zaglis! Un mel-diņš: cum tinglingling!.. būs jāpadod pušiem rokā... nē, vakarā, tie tik būs joki!..

Krišus gāja pie darba, viņu pielika pie salmu atņemšanas. Lāpis, nostājies pie kviešu stīrpas, berzēja saujā vārpas un uz viņu caur savām zilajām brillēm nošķielēja vien. Puši klusu nīrgājās un zīmīgi ieklepojās: — šneidars! — viņš nelikās ne zinīs, bet Annetes acīs tad iemirdzējās tāda slepena uguns, ka viņa smējējus būtu vēlējusies vai ar zobiem saēst. Tad arī tās pašas acis ilgojamās nolūkojās uz viņu, bet arī viņu tas nelikās ne redzis un rūpīgi izvairījās no katra viņas skatiena.

Viņš bija nācis apraudzīt, kā Sausēniem iet ar kulšanu, bet nu bija ieskrējis tikpat kā ugunis. Kas tad to zināja, ka Sausēniem Skumiņu mašīna, un šis tēviņš te viss tas darītājs?! Skaudīgi viņš nošķielēja uz Dāvi, kas savā mīkstajā ādas jaciņā ar karošu koku uz muguras arī bija meistars kas meistars, lika taukus cilindri, iemeta krāsnī pa pagalei malkas un eļļoja, kur vien vajadzīgs. Un to jau no viņa vaiga varēja nolasīt, ka viņš ir tas vīrs, un, ka ja viņa te nebūtu, tad te arī viss stāvētu klusu. Visu acis noraudzījās tādēļ uz viņu ar cieniņu, šobrīd viņš Sausēnos bija „tas gailis kurvī”.

Pati jau nezināja kā meistarū cienīt, kā godāt, kādus kumosus viņam priekšā celt, un jaunkundze bija pret viņu tik laipna kā saulīte. Viņam jau arī bija tā vara rokā, viņš varēja atļaut pie zābaka piekārt lielākus maļsus.

Lāpis viņu apskauda no visas sirds, tikpat kā tas vēlējās, kaut Sausēniem kvieši labi birtu. Jo Žiglemanis nu bija meitu paņēmis, bet tam vajadzēja arī naudas. Pēc kāzām viss izrādījās... ja Žibīte gribēja savas mājas noturēt, tad viņm vajadzēja lielas palīdzības. Viņš atradās vēl vājākos apstākļos nekā Brīvnieks. Ar Sausēnietī Lāpis par viņu vairs nemaz lāga nevarēja sarunāties, tā dažureiz gribēja viņam vai acis izplēst. No vilka esot bēguši, uz lāča uzkrituši! Savu precinieka algu viņš bija saņēmis tiku tikām, jo arī Žiglemanis viņam bruka virsū, viņš esot to piekrāpis. Viņš to drošinājis, ka Sausēni viņa sievai bez prasīšanas iedošot vismaz pāra tūkstoš rubļu — tagad ar visu prasīšanu nevarot nekā iedot. Tam nu kakls esot ciet... viņš tik nu esot to piķi iavedis! To Lāpis bija dabūjis par savu labo sirdi!.. Un vai viņš maz ļauni bija domājis? Viņš bija norēķinājis, ka vecie znotam izņems no bankas uz mājām kādus tūkstošus, un viss iznāks labi! Bet ko tu ar vecas modes cilvēkiem izdarīsi... pati ne dzirdēt! Kad mājas esot bankā, tad tās esot jau tikpat kā pagalam. Tādi uzskati mūsu civilizācijas un kultūras laikmetā. Tu mans Dievs un tēvs! Vai tad viens Svarupietis vien savas mājas bankā ieķīlājis!..

Šī lieta viņam ķērās pie sirds, ka bija jau cieti apņēmies atstāt dzimteni. Un tik tiešām... ja Sausēni viņu neklausīs, viņš laidīsies projām uz Rīgu, lai tie tad zinās un darās, kā paši redz...

Lokomobile iesvilpās, vairs nelaida iekšā. Tukšā iedamā, mašīna iesāka jo skaļi naidēt, līdz beidzot tai balss tā kā aprūka un tā aizrāvās. Sausēniete pa otru pusi bija ar meitu atnesusi palaunadzi. Paklājusi uz baltajiem rugājiem baltu drānu, viņa lika tur virsū Dieva dāvanu. — Sanāciet nu, sanāciet, ļautiņi... iebaudiet, ko Dievs devis!

Māju ļaudis nosēdās daudz drošāk, svešinieki vilcinādamies, kamēr beidzot gandrīz it visi bija saspiedušies ap balto drānu. Trūka vēl tikai klībā rēdnieka, kas ar savu sievu bija nolikts pie pelūm. Tas nu gan pie ēdiena nebija skubināms, bet viņš nejaudāja diezgan ātri no savas skrullainās, spītīgās vaigu bārzdas izkārpīt pelus un bažīgi vien noskatījās, ka ļaudis cits pēc cita paķēra pa gaļas gabalam. Beidzot bārzda bija daudz maz pusgodā, žigļi viņš iespraudās kādā starpā, grūda ar savu dunčeli gaļas bļodā un izcēla sev par lielo prieku biezu, varenu ceptu speķa šķēli. Kāri viņš nosūkstā pierkstas, lūksmām acīm aplūkoja savu laupījumu un noraustīja plecus. — Ek, iesper labu čarku un ieliec tādu ribās, tad gan var strādāt!..

Puiši pilnā kaklā nosmējās un sāka viņu jokot. Šim jau gaļu nemaz nevajagot dot, šis jau tāpat tīrais lauva. Raujot pelus ar visām zemēm laukā... rau, kādu lielu bedri zem mašīnas izkārpījis. — Jāliek tik manā vietā, lai viņš izcīnās labi ar maisiem, — priekšpūsis piebilda.

Klībais viņu baltām acīm uzlūkoja. — Ko nu ziņģējat, puišēji! Kad man tā kāja būtu vesela un pie tās maizes... eka zi', vai es jūs divus tādus neizsvaidītu! Dod tikai man šņabi un gaļu...

Visiem lielie smieklī, bet pati tā kā piesarka. — Lai

nu, lai, meistar... nebūtu mums tie zirgi nozagti un tie kvieši labāk birtu... varētu jau arī to šņabi iedzert! Bet ka nu nav... jā, ko lai dara!

— Vai akis, birst gan par traku maz! — priekšpūsis ieminējās. — Tāda stirpa kā ēka, un vēl ne pilni simtu pūru nav aizvests uz klēti. Kā lai saimnieks šogad cauri nāk?!

Kādu brīdi visi klusu ēda, tad Brīvnieku Ingus ieteicās: — Kas tas ir, ka šinīs gados tā labība vairs tā nepadodas?! Izplēstas visas atmatas, lauki lieli, un izstrādā jau to zemi arī... nu vajadzētu būt labības kalniem! Bet neko. Arī muižās tā labība vairs nepaug, kas klaušu gados...

Klibais pārgudri iesmējās. — Eka zi'! Vai tagad saimnieki strādā? Zaļumu balles viņi taisa, koncertus... teijāterus spēlē! Dziedāja, dziedāja, — izdziedāja rudzus, sāka spēlēt teijāterus — izspēlēja kviešus! Ko nu ziņgē... Sāks skaitīt pātarus — Dievs dos labākus gadus.

Šie vārdi pašai īsti nepatika, viņa aizgriezās pie Brīvnieku Krišus. — Vai tad jums mājāsā ar vēl palaunadžus dod?

Krišus palika tāds ērmots un piesarka... kā nu no mājām tā visu lai izstāsta. — Kā nu kuŗu reizu... pa brīžam jau ieogrūž ar...

Klibais, nocirtis patlaban savu speķa šķēli, balti uz viņu noskatījās un spītīgi iesmējās. — Ek zi' — ko šis ziņgē! Es Brīvniekus pazīstu no astoņpadesmit gadu... labi, lai viņi tev iedod pa Jāņiem palaunadzi, kur nu vēl pa Miķēļiem!

Šoreiz viņš Sausēnietei bija runājis taisni no sirds. — Nēmiet, meistar, nēmiet, diezgan jau ir! — viņa to

skubināja, kad tas kārām acīm bļodā noraudzījās un nezināja, kuŗu gabalu ņemt, kuŗu ne. — Tikdaudz jau nu mums vēl ir, kā cilvēkiem ēst iedot... ak ja...

Saprotams, ka viņš paklausīja, izmeklēja lielāko gabalu un nodevās no jauna savam gaļas baudījumam. Un viņa sieva, saimniecei iztapdama, iesaucās? — ... Un taisnība jau ir... Brīvnieki jau ļaudis pa laikam slikti tur. Āre, kad mans vecais tur lāpīja rīkus... cauru nedēļu nedodot vairāk kā rūgušu pieneli. Šis pārnāk vakaros mājās izgandis, stāj man virsū pēc gaļas un sāk mani daudzīt. Āre, kur tad es tev ņemšu gaļu, kad tev nedod saimnieki, kur tu strādā...

Patī smaidīdama aizgāja pie meistara aprunāties, pēc cik ilga laika šim varētu atnest palaunadzi. Puiši un meitas jau bija paēduši un sāka ķerstīties. Meitas gan brēca un kavās pretīm zēniem, bet viss tikai pa jokiem vien! Visi liksmoja un trakoja, tikai Annete viena noskumusi un ierāvusies.

Krišus paēdis viņai aplika jokodams roku ap kaklu. — Kādēļ tu esi tik trūvīga, meit?! — Bet viņa sašutusi tam ielika ar elkoni pa krūtīm. — Liec jel mani mierā!

Rēdnieks pilnā kaklā nosmējās. — Eka zi' — tā tik ir meita! Kuŗš sāk ko ziņgēt, tam mēž... un ieliek krietni pa degunu! Nu, kur šīs citas... uz puisīšiem kā uzvērtas, bet pieliec tu viņām tikai pa jokam roku klāt, viņas tevi grūž atpakaļ pelu čupā, ka vai sašķīst! Bet šī meitene visiem vienādi... iemērc tikai!

Kristapam šie vārdi ķērās ļoti pie dūšas. — Ikkuŗāt katrs nabags varēs mani izzobot! — Viņš gribēja noturēt savu puīša „rekti” un iekrita ar meitu salmos. Bet viņa sāka skaļi brēkt... ērmots un piesarcis viņš to palaida vajā...

Ļaudis bija jau visi no ēdiena atstājuši, arī klibais rēdnieks pēdīgi piecēlās. — Pieēdu kā pa tēva kāzām! — Meitas krāvāja kopā traukus, un saimniece ar Lāpi aizgāja ar tiem uz mājām. Nu bija šiem ar meitām pa salmiem laiks! Tā bija traka „jakare”... meitas, viņiem pasprukušas, meklēja patvērumu katla galā, kur Dāvim bija uzcelta vējam priekšā būda... saceltas stāvus dīseles un pār tām pārvilkta brazila. Viņas jau labprāt būtu vēlējušās, kaut arī meistars viņām pieliktu roku, bet kur pie tā gēda tiks! Meistaram tagad nav nemaz vaļas, jo, kamēr ļaudis ēd, viņam tā lielā skrūvēšana un eļļošana. Un tad arī, kas viņam par vajadzību ar kalpa meitām, kād saimnieku jaunkundze pret viņu tīri vai kusa. Tā viņu gluži apbūrusi... viņas dēļ lai Sausēni karj pie mašīnas, kādus maisus tie grib... viņa tam prātā vien stāvēja, un pukstošu sirdi viņš jau domāja par to brītiņu, kad viņa tam drīz atnesīs palaunadzi.

Prātīgākie puīši un vecākie vīri pa tam steidzās pie katla uzraut kādu dūmiņu, kamēr vēl laiks, jo citur jau nebija brīv. Viņi nu sāka prātot un gudrot, kā gan lielais mašīnas ritenis tā pats no sevis varētu griezties. — Laikam gan no tā lielā karstuma?

— Eka zi'! — klibais rēdnieks gudri nosmējās. Viņš izņēma savu ļuķīti no mutes, noslaucīja ar piedurkni taukainās lūpas un tad izrādīja ar to uz katlu. — Tur, brāl, iekšā ir pulks to mazo ratu, tu viņus neredzi, bet tie mazie griež tos lielos un tā tas iet tālāk. Tu redzi, apakš tām divām bumbām — viņas griežas cauru dienu uz vietas riņķī — tur ir tas iesākums. Tur apakšā ir tādas sudmalīņas... tu esi redzējis, kā zēni taisa pavašaros pa grāvjiem tādas pat... bet, zināms, no smalkākā

tērauda. Garaiņi tās dzēn riņķī un riņķī, tikpat kā grāvja ūdens zēnu sudmalīnas. Un tā tur iekšā sāk griezties, griežas arvien tālāk un tā griežas visa mašīna. Es, brāl, pie tādām dampēm esmu strādājis no astoņpadesmit gadu... man tādas lietas pazīstamas!

Vīri drusku pārdomāja, tad Brīvnieku Ingus ieminējās: — Jā, jā, tā iznāk gan riktīgi! Redzi, amats tev visu ātrāk apķer... kur mēs — darba cilvēki... Vai neies drīz vajā?

Klibais tagad jutās otrs no meistara, spiedās krāsns priekšgalā, aplūkoja nomometru un svarīgu vaigu izskaidroja: — Tagad rāda trīsdesmit... kad būs uz sešdesmit, tad ies vajā...

— Āre, kas tur brauc pa Brīvnieku dambi... ar pedu vāģiem?! — kāda meita iesaucās. — Patlaban, āre, kur izlīca no Brīvnieku ozoliem... vai tie nu brauc uz mūsmājām, vai?.. Divi sēdētāji... viens sievišķis, viens vīrišķis... ā, tie jau būs Žibītes, Žibītes...

— Žibīte, ja, — priekšpūsis apstiprināja, — laikam atvedīs mūsu vecim kādu naudas vīstoli. Znots mūsu vecajam varens... mājas kā muiža... tas viņam var izlīdzēt!

Rēdnieks nosminēja, ka viņam visa bārzda nokustējās — Eka zi'. Papus lai tik spēj piedot, cik viņam vajadzīgs. Ziņgē! Muižnieks jau ir labs, bet arī muižnieka izdošanas.

Katls jau sāka šņākt... Dāvis klausījās. — Vai tad jūs viņu tā pazīstat?

„Amats” izkratīja pakatlē savu ļulķīti. — No astoņpadesmit gadu... jau viņa tēvu! Tagad ap šo laiku ar

viņu liela runāšana nebija, viņš īsi, īsi... Jā uz pava-
sara laiku, tad viņš vairāk ielaidās valodās...

— Hahaha!.. Tad jau bijis varens papus.

Klibais nogrozīja galvu. — Tas nebija papus, tas bija
razbainieks...

— Uzsvied siksnu! — meistars pavēlēja, ko arī jau-
nākie puīši naski pildīja. Tad īss svilpis, un mašīna gāja
atkal vaļā. Katrs devās savā vietā... Rati knaši griezās
rūkdami un paudēdami, un tikpat knaši strādāja
laudis...

Dāvim palika rokas drusciņ svabadākas, viņš paska-
tījās uz māju pusi... viņa laime tuvojās. Tikpat kā gai-
ša diena paspīdēja Līzetes gaišais priekšauts un apaļi
saņemtais galvas lakatiņš. Glīti pārklātu groziņu rokā
viņa soļoja šurp tik stingri un cēli, it kā kājas viņai ne-
maz neaizskartu zemi. Viņa gluži aizmirsusi, ka Dāvim
rokas platas un pirksti kā pulķi, viņš bija tai interesants,
ļoti interesants!.. Visas apprecējās, un viņai jau arī
vajadzēja kādu savaldzināt. Viņu ļoti kairināja, ka tas
tīkojot pēc Sausēniem un esot tik bagāts, ka māsai va-
jadzīgo daļu varot uz vietas izmaksāt. Vēl vakar viņš
tai sacīja, šī mašīna esot sešu zirgu spēku un maksājot
četri tūkstoš rubļu. Bet, ja viņš pirkšot, viņš pirkšot
dampi ar astoņi zirgu spēku... ar to varot pavisam
citādi drāzt. Un viņš tik labs, tik labs... viņa to varēja
ap pirkstu tīt...

Pienākusi viņa tam burvīgi uzsmaidīja. — Meistara
kungs, lūdzu nu... bijām pavisam jūs aizmirsuši...

— Nekas, nekas, — viņa acis mirdzēja priekā, kāri
viņš uzlūkoja pašu nesēju. Sirds viņam dega ar viņu
drusku „pašpāsēt”. — Noslaucīšu te savas rokas jūsu
priekšautā, — viņš grasījās.

— Ai! — viņa skaļi izbijās un pabēga drusku nost. Tad valšķīgi uzčūrināja lūpiņas. — Jūs esat ļoti nerātns... es nemaz pie jums vairs nenākšu!

Dāvis sirsnīgi nosmējās. — Tas jau tikai joks! Jūs mani varētu nosist, tad es arī to nedarītu... Te jau man ir pakulu kušķis...

Kamēr viņš nogodīja savas rokas, Līzete pārklāja ar baltu drēbi viņa skrūvju lādi un lika tur atnesto Dieva dāvanu. Groziņš bija bagātīgu saturu. Rupju kviešu balta maize, svaigs sviests, galerts un vēl šis tas, tad arī maza pudelīte konjaka un liela pudele alus. Viņa pirms maigi ielēja meistaram šnabi.

Viņš kaulējās, lai tā dzerot papriekš. Viņa liedzās... tad Dāvis tai aplika mīli roku ap viduci. — Lūdzu, lūdzu, jaunkundze, man par patikšanu... — Viņa pielika arī drusku glāzi pie lūpām, un viņš sirsnīgi nosmējās. — Nav jau vīns... bet pagaidiet, kad kādreiz satiksīties atkal gada tirgū... viņam vajag plūst! — Viņš izmeta glāzi tad līdz dibenam. Ļaudis smaidīdami vien palūkojās šurp, ka viņi tik labi satika. Un klibais rēdnieks, pamanījis šnabi, spļāva baltu vien un savai sievai sacīja: — Es Skumiņu Dāvi pazīstu no astoņpadesmit gadu, bet, ka viņš tik lipīgs, to es nezināju...

Kamēr Dāvis ēda, Līzete apbrīnoja viņa mašīnu. Viņa tam izprasīja, kas tas par krānu, un kas tas par tādu, un Dāvis, — kauču arī tas labprāt savu padomu neizdeva un citam taisni acīs pateica: — tu jau meistars neizmācīies. — viņai tas izskaidroja visu ar mīlāko prieku. Tikai vienu daiktu tas aizliedza viņai aiztikt, tādēļ ka ar to varēja mašīnu apturēt, gar citiem viņa varēja meistarot, cik vien gribēja. Un tā viņš ar saldajām valodām bija drīz vien paēdis.

— Bet ēdiet taču! — viņa to mudināja... — arī pusdienā jūs nekā nebaudījāt. No kam tad jūs īsti pārtiekat... jūs laikam iemīlējušies?

Dāvis, nabadziņš, apjuka un piesarcis nemācēja neko atbildēt. Par to viņa kļuva pārgalvīga... iebāzusi mutē gabaliņu cukura, viņa atspiedās pret katlu un izaicinoši iesaucās: — jā, jā... neliedzieties! Jūs esat iemīlējušies...

Te viņai aiz muguras kas iešnācās, viņa iebrēcās un iekrita Dāvim rokās. — Nekas, nekas, — tas viņu mierināja un aizgriezta krānu, ko viņa netīšu bija atspiedusi vaļā... ar otru roku saturēja viņu jo ciešāk, lai viņa neapkrīt... Te Skumiņš, kur bijis nebijis, pabāza galvu smīnēdams būdā un Sausēns viņam aiz muguras...

— Vai, vai, kā nobijos, laidiet mani, laidiet... — Līzete nule vēl tik atjēdzās un, sakopusi savus trankus, aizsteidzās kā irbīte uz istabu. Arī Dāvis bija drusku kā uztraukts; it kā saimnieku nemaz nebūtu manījis, viņš aizsteidzās ar savu eļļas kanniņu uz kūlēju. Arī graudiniekiem vajadzēja pasvilpt, lai ar maisiem pie-manās.

Skumiņam pirmais acu uzmetiens bija uz cilindri, te bija ar krītu uzrakstīts, cik desmit pūru aizvests uz klēti. Viņa vaigs savilkās skābs. — Vai ķē!.. Pusotras dienas kuļ un vēl nav ne simts pūru! Lūzis taču nekas nav...

— Nē, lūzis nav nekas! — Dāvis, atnācis atpakaļ, apgalvoja. — Bet jau traki maz birst... to nemaz nevarētu domāt...

— Par to lielu mašīnas dauzīšanu! — Skumiņš sūrojās. — Tā jau mēs ne smēru naudu nevaram nopel-

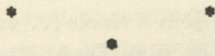
nīt!.. Kād tas būtu zināts, tad jau labāk vajadzēja kult uz dienām.

Dāvis iemeta kādas pāgales malkas krāsni. — Uz dienām, jā! Tā mēs būtu jau nopelnījuši divdesmit pieci rubļi, tagat neiznāk ne pilni deviņi. Kad nāks vēlāk un dienas īsākas, tad uz dienas maksu ir tas riktīgais!

Skumiņš spjāudīja, un Sausēns kasīja aiz auss. — Šogad jau nav tās rasmus!.. Bet no otras stirpas birs pavisam citādi... tur man bija zupuriņš sēts, biezs un biezs!.. Būs labi... iesim uz istabu iespert kādu kraukšķi! Dūšu nevajag palaist. Žibīte arī atbraucis... viņam brāl, birst šogad par traku! Viņš jau arī domā pirkt mašīnu... desmit zirgu spēku, bet papriekš jāuzceļ tās Alenšu vēja sudmalas. Fundamenti sākot mūrēt jau šoruden... tiklīdz mašīna būs projām, sūtīšu arī savus puišus viņam palīgā. Kur tu manu znotu... tam tā maza kaza! Vadzi, iesim!

Mašīnas īpašniekam šāds uzaicinājums bija itin pa prātam, tomēr viņš vēl vilcinājās. Sausēns neatlaidās. — Iesim! Mājas tev nav zaķis. Lāpis ar ir... izlaidīsim kādu revolveru... uz kapeikām, tu zini, citādi viņam nav intereses. Tikai saturies... mēs esam lieli trumpmaņi... lieli varmākas!..

— Nu kādu stundu jau arī var, — Skumiņš atbildēja, un viņi aizgāja abi uz istabu.

Skumiņš palika salonā, viņam nebija te visai omulīgi, popētājā krēslā viņš sēdēja tikpat kā uz adatām. Grīda tik spoži lakēta, ka nedrīkst ne nospļauties. Vecais Sausēns iegāja mazajā kambarī un prasīja šņabl

tālu sievas meklēt, jau nav vis ar pirkstu zīdāms. Un tev, veci, nebija acu redzēt, ausu dzirdēt. Bagātais Žibīte... Žiglemanis — ko domā... līdermanis!..

Žiglemanis, lai gan bija miegains, tomēr tapa sarakaas, viņam šis pulveris bija par stipru. Vairāk nakšu viņš nebija gulējis, bija braucis naudu meklēt, un sievas tēvs bija viņa pēdējā cerība. Jaunajai sievai sāka krūtis cilāties arvien smagāk un smagāk, viņa nevarēja valdīt asaras. — Memm, memm, ko jūs no viņa gribat? Vai jūs gribat viņu apēst... jūs gribat viņu apēst...

Viņa pieglaudās pie sava vīra un glāstīja viņa roku. — Apēst vai neapēst, — vecā spārdījās tālāk, — bet Lāpim es to savā mūžā nepiedošu! Nevienā lietā es viņu vairs neklausīšu... viņš to it skaidri zināja. Klausies nu ļaužu valodas... dabūs to nu Brīvnieki zināt, mēs jau peles alā vairs nevarēsīm glābties...

Grietiņa satrūkās... Brīvnieki... nē, Brīvnieki to nedrīkstēja zināt! Tad viņai būtu aiz kauna jāmirst. — Vai tad mums nekā nevarat līdzēt, ne uz kādu vīzi?! — viņa izmisusi iesaucās.

Sausēns to nevarēja noskatīties, viņš devās atpakaļ pie sava ciemiņa. Lāpis aizskarts iesmējās. — Kā tad nu nevarētu līdzēt, bet vai mani klausā! Vēl bankās naudas diezgan, nav jau nekāda nelaime... nobrauks, dabūs..

— Ak, kur ta liela laime! — pati pietvikusi viņu pārtrauca. — Liec tu mani ar savām bankām mierā... vēl es gribu Sausēnos savu mūžu nodzīvot, es negribu tos vēl pazaudēt! Vai redzi, kur laime... šogad bankā... citu gadu, aizcitu — zem āmura, vai tas nav redzams! Tevi klausīt! To bērnu tu jau man apēdi, vēl gribi tās mājas arī apēst!..

Lāpis nekur glābties. — Ko nu kliežat, ko nu brēcāt uz mani, ko tad es esmu ļauna nodarījis?! Grietu es ieprecināju lielās mājās, nu, labi... dodiet Līzetei Sausēnus, es viņai ieprecināšu tādu, kuņģam pulka nau-
das. Ko nu vaimanāji, viss būs labi!

Līzete spītīgi atmeta galviņu. — Ao! Kas tev vēl ne-
ienāk prātā?! Es laikam iešu pie kuņģa katra plēnča,
ja tik tam nauda...

— Nē, Līzetiņ, nē, — Lāpis taisnojas, — vai es pie
tevis nu kādu plenci vedīšu?! Krietnu tautieti, patīkamu
tēva dēlu...

— Tu vari pasvilpot! — Līzete attrauca. — Es ar tā-
diem skaparmaņiem neielaidīšos... ja man būs vaja-
dzīgs, es pati zināšu... — Un nosarkusi viņa izbēga
saionā...

Lāpis viņai nolūkojās pakal, tas viņam bija lielākais
plīķis. — Tad es nezinu, Grietiņ, ko tad lai... redzams,
ka neviens tev negrib līdzēt...

Un viņa sāka rūgti raudāt. — Brauksim, Arnold,
brauksim uz mājām... tu jau redzi, ka mūs te ne-
ierauga...

Mātei bija šnabis un pīrāgi rokā, viņa kļuva tāda jo-
cīga. Viņas sirds jau nemaz nebija tik slikta, kā viņa
to ielrādīja, kauču gan viņa bija uz sava znota dusmīga.
— Nebrēc nu, nebrēc, meit, — viņa sacīja citādā balsī,
— vai tad nu nevarēsim tev kā līdzēt... tavam vīram.
Gan jau pārbrauksit, gan... nāciet, iedzeriet, uzkodiet,
patrumpojieties. Nāc, tu ar, Lāpīt... parunāsimies, vai
tad nu padoms neradīsies. Bērni taču mums esat... val
nu ļausim jums izputēt...

Un pietvikusi viņa iegāja ar cieņu salonā pie Sku-
miņa, kas neomulīgi gorījās popētājā krēslā. — Tā, tā,

piesediet, piesēdriet, kaimiņ, lai mums tie bērni labāk guļ. Lieli gan jau ir, — viņa zīmīgi paskatījās uz Līzeti, kas pie „etašeres” šķirstīja grāmatu, — bet tā jau nav nekāda nelaime. Iedzeriet, iebaudiet, kamēr paraudzīšu vakariņas.

Skumiņš paklausīja, arī citi ienāca, un nu iesākās omulīgas valodas. — Kā tad Grietai tur patīk Boceņiešos? Lielas mājas jau ir... un vēl tās sudmalas... vecis jau mar teica. Fundamenti sāksot drīz vien mūrēt...

Sausēniete piesarkusi uzlūkoja savu saimnieku. — Ko nu, veci, tu stāsti... lielies! Kad jau mūrēs, tad uz mūrēs!.. Nu, kas tad kait! Sava māja, sava iedzīve ir... var jau savu maizīti ēst. Tikai jau tās nodošanas tiem radiem lielas... āre, jāmaksā atkal tūkstoš rubļu...

Skumiņam žokļi vēl nokustēja. — Jā, jā... Nu, vai iesim jauno šackupu... skroderis jau arī spēlē?... Cūkas nav nekāda spēle...

— Vaļai, vaļai! — Lāpis atcirta un izvilka no kabatas trumpas.

— Vai jūs mums, kaimiņ, nevarētu drusciņ palīdzēt, — pati iebilda, un viņas vaigu gali sārtojās. — Mājas un iedzīve jau viņiem, paldies Dievam, ir... nebūtu mums tā nelaime ar tiem zirgiem notikusi, tūkstoš rubļu jau būtu mums maza lieta. Bet redzat paši... šogad tā bira maza, un viss gads stāv priekšā... tas jāvada. Jūs jau mūs pazīstat, esam riktīgi cilvēki... esam katram atdevuši, ko esam ņēmuši... ne kapeikas neesam paturējuši...

— Un tavu brīnumu, tik resni pinekļi! — Sausēns pilnu krūti iesaucās. — Bet jaunie ir delnas resnumā... lai nu zagļis noņem zirgus!

Bet Skumiņš šoreiz viņu lielību neievēroja. — Hm, hm, — viņš domīgs atrūca. — Nebūtu man tie astoņi simti tam Rustoprukterim... Dārgas lietas tās māšīnas... un ar tādu kūlumu vien to naudu jau nemaz nesakasis...

— Vēl nevienu neesam apkrāpuši, — pati turpināja, — katram esam atdevuši... beidzamo kapeiku...

— Par to jau nav ko runāt, vai tad es nu nezīnu! — Skumiņš attrauca. Kādu brīdi viņš klusi pārdomāja, tad viņam iekrita acīs Līzete. — Āre, kur tad Dāvis --?!.. Kas ir, Sausēn, savā mūžā esi plēšies diezgan... atdod mājas jaunākai meitai! Nē — un Dāvis man sen jau nāk virsū... lai ieprecinot šim Līzeti, viņš izmaksāot visiem, cik vien vajadzīgs... Tam jau ir nauda...

Līzetei pārgāja karsts pār kauliem, viņa paslēpa savu vaigu jo vairāk grāmatā. Arī citi bija par Skumiņa priekšlikumu ļoti pārsteigti. — Vai jūs trak — Lāpim šis vārds nomira uz lūpām. Viņš gardi iesmējās. — Līzete taču var dabūt kādu bagātu saimnieka dēlu vai brāli...

Bet viņa smiekli un ieruna nepanāca cerēto iespaidu. Skumiņš tā kā caur zobiem norūca: — Kuram saimniekam tad šinīs laikos ir nauda? Dāvim nauda ir... viņš no bankas izņēmis. Tūkstoš rubļu viņš jums vēl šovakar var izmaksāt.

Grietiņas rūpju pilnā seja dabūja jaunu dzīvību, acis pamirdzēja cerība. Piesarkusi viņa uzlūkoja drīz māti, drīz Līzeti. Tai palika par karstu, viņa izbēga ārā. Arī pati izlikās, ka viņa lietu nebūtu īsti sapratusi. — Ko... vai jūs domājat mašīnas meistarū?

— Nu ja, mūs' Dāvi, — Skumiņš atbildēja. — Viņš jums izlīdzēt...

Lāpim tikko neaptecējās dūša. Tam tēviņam lai atstātu šīs iedzīvotās, lekoptās mājas. — Par to es gādāšu, ka tas nenotiek, un lai mani tad nesauc par Lāpi! Nu, — Līzete viņiem par to pateiksies...

Patī vēl arvien vilcinājās ar atbildi. — Nu — tad jau vēlāk aprunāsimies... patrumpojiet, patrumpojiet! Man jāiet... jārauga laudim vakariņas...

Skumiņš bija it vienaldzīgs, kad viņa aizgāja. Lāpis izjauca kārtis un deva tās pārceļt. — Tā... izspēlēsies arī beldzamo reiz...

— Ko —o, patiesi grūdīsies uz Rīgu? — Sausēns iejautājās. — Ej nu, ej! Kas tev te nekait?!

Lāpis paraustīja plecus. — Kas te nekais? Kas tu te amatnieks uz laukiem esi, par ko tu tiec turēts?! Par suni! Pilsētā citas cenas, cita darīšana. Kas te uz laukiem?! Ja kāds iedomājas pirktu šubu šūt, tad viņš nezina, kādu skroderi ņemt. Bet maksāt... jā — tas mums netīk!

Skumiņš, lūkodamies savās kārtīs, kaunīgi sminēja, šie vārdi zīmējās uz viņu un viņa pirktu šubu. Arī Žiglemanis bija par sava drauga vārdiem sajūsmināts. — Zināms... kur mēs, laucinieki, varam nākt pie pilsētniekiem! Maza kaza! Visi tie vīnūžnieki, visi tie veikalnieki, viņi neviens ar mums saimniekiem nemainīsies. Neviens pats! Kas ir mājas pret veikalu!

Skumiņš tapa nepacietīgs. — Nu, kas ir, spēlē, kam jāspēlē! — Sausēns vilka vajā... viņi lika ar dūrēm pa galdu, ka skanēja vien. Lāpis bija labs trumpotājs, viņš aplam nepaspēlēja, bet arī Skumiņš stājās pie kāršu spēles ar cietu apņemšanos kādu kapeiku nopelnīt.

Tikai šoreiz par brīnumu viņiem neveicās ne vienam, ne otram, lai gan viņi gandrīz arvien bija abi „lielie” un pretinieki. Vinnētāji bija Sausēns un Žiglemanis, Lāpis tik vilka sudrabus no vestes kabatas un Skumiņš no sava jērādas maciņa, pie kuŗa bija piekārtā maza atslēdziņa. — Skaties, maksā atkal...

Un Sausēns lielīdamies lielījās. — Ar mums spēlēt... paraugi tik labu naudas kuli! Mēs jau esam lieli gudrinieki, lieli bankieri!..

Mašīnas īpašnieks nesacīja ne vārda, bet beidzot arī viņam duša aptecējās. Tādas labas kārtis rokā, bet Lāpis trumpo un trumpo, skaidri parādi viņam uz pirkstiem, kādu slaku lai spēlē, bet viņš neredz, mazie pāņem uz dūžiem divus pēdējos stīkus un vinnē. — Ūja, Lāpi, tu jau pavisam dulli spēlē! Kādēļ tad tu nevilki kreicu, es būtu devis pa acīm?! Nu viņš to izspēlē, kad man vairs nav nevienas trumpas ko kaut!.. Kā jau, jāteic, tāds skroderis...

— Skroderis, skroderis! — Lāpis sapīcis mēdījās. — Vai es varu ost, kādas slakas jums rokā?! Jūs domājat, man tik paspēlēt, esmu jau vairāk zaudējis nekā jūs!

— Maza kaza! — Žiglemanis lesmējās. — Tev, vecam puisim, tas labāk... nelaime kāršu spēlē, laime mīlestībā, zini.

Viņš bija šos vārdus izsacījis, it nevainīgi domādams, bet Lāpis jutās trāpīts tikpat kā ar āmuru pa pieri un palika aiz dūsmām sarkans un bāls. — Viņš mani piezob, — tam iekšā vāriņās, un teju teju viņš gribēja sviest kārtis čupā un sacīt: — es vairāk nespēlēju. — Bet citi nesamanīdami viņu uzlūkoja, un viņš atjēdzās. Labāk zobus sakost un paciest... kad viņi dabūtu just,

kādēj tam jālaižas uz Rīgu, tad viņš kristu vēl lielākā apsmieklā. Un tad viņš arī gribēja nogaidīt tās lietas, kas te šovakar notiksies... nē, nē, pirms viņš izjauks šiem tēviņiem viņu rēķinu, un tad viņš aizies. Un iekarsis tas sīta uz galda tīlāk: — Pīķis... dūzis... kreica... trumpa... laiž... kauj..

Bet neba viņam vienam rūpēja vakara iznākums, arī jaunās sievas sirds par to baigi pukstēja, jo no tā atkarājās viņas nākamība. Kaut tas notiktu — nosēdusies pie loga, viņa domīgi lūkojās dārzā. No stirpām vējš nesa šurp mašīnas ņaudēšanu... drīz drēni dārdēdama, drīz lēni čakstēdama tā atsitās viņas ausīs, it kā par pagātņi stāstīdama nesakarīgus nostāstus un atsaukdama nobālušus tēlus viņas gara acu priekšā... Tagad viņai rūpes par nākamību, par pagājību sirds cieta klusu. Sava vīra labā viņa būtu labprāt atdevusi matas no galvas, ja tikai varētu viņam līdzēt... Mašīna ņaudēdama, vēja allaž pārtraukta, stāstīja un stāstīja... Reiz viņa mēnesnīcā pa logu bija lūkojusies Grambova krāšņajā parkā, bija skatījusi skaistus ziedus un burvīgas puķes un sapņojusi par laimi un bagātību... tagad kaila, nežēlīga patiesība žņaudza viņai kaklu ciet... Logam pretim kādā ābeles galotnē vēl rēgojās ziemas āboli... tik burvīgi balti, tik sārziem vaīgiem. Tos uzskatot, viņai siekalas satecēja mutē... Bet logs ciet, āboli augstu pašā galotnē, un viņai sāpēja sirds...

* * *

Darbs bija mests pie miera, un ļaudis sanāca vakariņās. Pašai pilnas rokas darba, jāliek ļaudīm ēdiens

galdā un jāpalasa vēl no grāpja labākie kumosi kambarī ciemiņiem. — Ak tu mī... gaļa un tāpiņi! — rēdnieka sieva iesaucās. — Godā gan tos ļaudis... tikpat kā pa kāzām...

Lāpja zvaigzne Sausēnos rādījās būt norietējusi. Līzetei, ar mašīnas meistarū runājot, tīri vai uz mēles medus. Mazajā kambarī viņa tam nolikusi siltu ūdeni, uz to labāko... un vēl savas smukuma ziepes... Un tomēr mātei vēl ko žēloties. — Vai, Līzet, meit, kāpēc nedevi meistaram smalkāku dvieli? Slaukās tādā rupjā puslinu dvielī...

Šie vārdi viņam iegriezās tikpat kā nazis sirdī. Un šis tēviņš vēl atbildēja: — Lai, lai, pietikšu ar to pašu rupjo. Man cietas rokas, es jau neesmu skroderis! Skroderim, tam vajag dot labus smalkus pankokus un labu smalku dvielī. Hahaha... kas tad tos klibos pilēnus cits apēd?!

Un Lāpim līkās, it kā Sausēniete vēl par to klusu nopriecātos. Dumjš kerlis! Ko šis gan neiedomājas? Kad tu ļauj pie mašīnas piekārt drusku lielākus maisus, tad arī tevi drusku pagodina, bet būs mašīna projām, būs arī tava godība pagalam! Ko tu, puisīt, esi nodomājis, tas jau nu gan nenotiks!

Līzete klāja galdu tai pašā vietā, netālu no krāsns, kā toreiz, kad Žiglemanis bija ple savas sievas pirmoreiz uz precībām. Un Dāvi nezināja, kur sēdināt, kā godināt. Tas kā viens brammanis... nomazgājies, uzķemmējies, apvilcis atkal mīksto ādas jaciņu... ko tu viņam padarīsi! Māte viņam aiz muguras vien, lika viņam labākos kumosus uz šķīvja... kad tikai viņam kā netrūktu, par pārējiem viņai nebija nekādas daļas. — Ēdiet, meistar, ēdiet!.. Lāpītī, uzvecl alu...

Saprotams, ka viņam nu sekste auga, un viņš meklēja, kā vien varēdams, ar Lāpi trīties. Pati ieminējās, vai cilvēku pie mašīnas nu pietiekot? — Pietiek, diezgan, — šis atbildēja, — tikai pie pelūm vēl kādu vajadzētu. Tas klibais īsti nevar vārēt... mūrē man sietus ciet!

— Tebe nu, tebe, viena cilvēka tad vēl vajadzētu. Bet kur to lai nu ātrumā saķer?

Dāvis zīmīgi uz viņu noskatījās un ļauni iesmējās. — Āre, kur tad skroderis! Vai mūžš... vai jums viņa pie ēšanas vien vajag? Vai tāds vīrs nevar strādāt... dod grābekli rokā, lai viņš ecē...

Nekauņīgs ķerlis! Un visiem vēl gardie smieklī. Lāpis nu nerunāja vairs ne vārda, viņš tikai gribēja redzēt, kas te šovakar notiksies... kas te īsti notiksies...

Skumīgš jau visu laiku gribēja valodas uzgriezt uz precības lietu... tā aplinkus... bet vecais Sausēns viņu īsti neapķēra. Bet, kad bija paēdis un galds noņemts, viņš to noņēma stingri pie pavadas. — Kā tad nu būs, Sausēn? Znots brauc šovakar projām... jālzpalīdz taču viņam ir! Ko tu domā, ka Dāvis ienāk Sausēnos? Labāku cilvēku tu nedabūsi...

Sausēns stomījās un grozījās. Ko viņš tur varēja, tā jau viņa otrās puses darīšana. Viņš tādēļ atrūca: — Lai saka māte...

Šī domīgi noklepojās. — Kas nu, — mēs jau esam uz miera... Kad tikai var to vajadzību pildīt un jaunajiem pašiem patīkšana!.. Varam jau arī paņemt savu daļu un nodzīvot savas vecuma dienas mierā...

Lāpis negribēja savām ausīm ticēt... vai tad Sausēniete traka?! Jeb vai viņa šos preciniekus tikai pārsmēja un gribēja no viņiem smalkā kārtā atkratīties? Līzeti, šo smalko meiteni šim stampam...

Ari Dāvis bija drusku tā kā aizskarts, ka par viņu vēl varēja šaubīties. — Par vajadzībām?! Ja patīk, vēl šovakar... Un lepni viņš izrāva savu denķelbuku... tajā naudas kā biezs! Viņš jau varēja, ja patīk, uz vietas noskaitīt... Un, nolīcis savu cigāru sāņus, viņš slāpēja pirkstus mutē un nopietnu vaigu noskaitīja uz galda lielas čupas... simtniekus... divdesmitpiecniekus... desmitniekus.. Istabā uzreiz svētsvinīgs klusums. — Te ir tūkstoš rubļu, — viņš beidzot lepni sacīja. — Un, ja vajadzēs, dabūsim vēl...

Visi palika kā mēmi. It kā elektrizēts, Žiglemanis uzšāvās no sofas un skrullēja ūsas, un viņa sieva, piespiedusies pie viņa rokas, uzlūkoja mirdzošām acīm lielo naudas čupu. — Cik labi, cik labi! — viņa dudināja. Māte tuvojās mīlīgi Līzetei, kuŗa savu vaigu bija apslēpusi priekšautā. — Nu meitiņ?! Vai iesi pie Dāvja? Prātīgs cilvēks un pārticis...

Viņa neatbildēja, un māte vārdoja tālāk: — Tā jau jums, bērniņi, savā starpā vajag izlīdzēties! Āre, kā Brīvnieks izūdzēja savai mātai... vai viņa vīru būtu citādi dabūjusi?..

It kā akmeņi sastindzis, Lāpis gaidīja, ko meiča atbildēs. Vai viņa aiz sava priekšauta smējās vai šņukstēja, to nevarēja saprast, tikai viņas ķermenis drebēja kā drudzī. Beidzot jaunā sieva saņēma dūšu, paņēma viņu pie rokas un pieveda Dāvim. Viņa nepretojās... ielika savu mazo rociņu viņa lielajā...

Dāvis no prieka samulsis iesaucās: — Kas ņems to naudu... kas ņems naudu?!

Sausēns un Žiglemanis uzlūkoja māti, it kā pavēles nogaidīdami. Viņa vēlīgi noklepojās. — Lai ņem tie jaunie, lai...

Žiglemanis likās uz savu laupījumu, un Dāvis cēlās kājās. Vezdams savu brūti pie rokas, viņš nobučoja roku tēvam un mātei. Sausēniete bija aizkustināta līdz asarām, viņa noglaudīja tam abus vaigus. — Lai nu Dievs jums palīdz, bērniņi, lai!.. — Žiglemanis pietvīkušu vaigu skaitīja naudu un bāza to tik savā makā, kas līdz šim bija pavisam šļaugans, bet nu briestīn brieda. Grietiņa uzlikusies uz viņa pleca, priecājās par raibaļiem papīriem tikpat kā mazs bērns. Viņš bija galā. — Tūkstoš rubļu... štimmē... tad aplika gumijas šņori savam denķelbukam, kas tikko nesprāga pušu, un iebāza to savā krūšu kabatā.

Viņš nosēdās ar savu sievu uz sofas un, sadūruši galvas kopā, viņi sāka lēni dudīnāt. — Nu ir labi, nu ir viss kārtībā! — Grietiņa, saķērusi viņa roku, laimīgi čukstēja — Tos parādus mēs tagad aizmaksāsim! Kad Brīvnieki būtu dabūjuši zināt, ka mums ūtrupe... es to nebūtu pārcietusi...

Žiglemanis smaidīdams skrullēja ūsas. — Labi ir!.. Bet vai tu ņemā, ka es tik muļķis būšu un maksāšu parādus? Aizmaksās tos, būs jāmaksā atkal citi...

Viņa pārsteigta lūkojās tam acīs. — Bet ko tad...

Viņš noskūpstīja viņas pieri. — Muļķīte... man ir zināms kas labāks, bet tu to nesaki nevienam. Vienu nakti mums norunāts... mēs izņemsim visu mantu no žibītēm un dosimies uz Rīgu. Uzņemsim tur veikalu, vīnūzi... man ir jau sarunāts... labā vietā! Tur ar to naudu var pavisam citādi grozītles. Man netik vairs ilgāk uz laukiem klerot — tās mājas tā kā tā pārdos...

— Rīgā — veikalu? — viņa uztraukta čukstēja. — Vai tu domā, ka mēs tāpat varēsim iedzīvoties kā baznīcas krodzinieka brālis?

— Maza kaza, — viņš pasmaidīja. — Kas man tur nekais, tur man nauda un kredīts... Un kur tad pil-sētnieki citur to naudu grābj? Man lai neviens nesaka... es zinu, kā to lietu iesākt!

Mirdzošām acīm viņa uzlūkoja savu vīru, tas bija viņas acīs varonis. Viņas sapņi nu varēja piepildīties lepnajai Julietai par spīti... viņai par spīti! Un pie tam vēl viņa tika vajā no negantās vīra mātes... Viņa apkampa viņa kaklu, skūpstīja viņa vaigus un lai-mīgi čukstēja: — Tu esi labs, Arnold... tik labs...

Vecajam Sauscēnam nu bija mute atplaukusi. — Mums jau ir nauda, — nauda! — viņš pilnu krūti lielījās. — Ko tu, brāl... iedzēsim! Jo arī, jo nabags, jo dzeļ, jo bagāts, jā' — Un Dāvis, turēdams savu brūti uz klēpja, atbildēja: — Droši, fātar, droši! Un, ja nebūs vairāk, aizsūtīsim vēl uz krogu pakaļ... jūs zināt, es neesmu nekāds ķēpa...

Lāpis vairs nekā nesaprata, viņš palika mulķis. Jau-nam pārim augstas laimes... tagad sadzēra visi krus-tiem šķērsām! Dzēra Grietiņa, dzēra Līzete, dzēra mā-te, tikai viņš nedzēra, sacīdams, ka tam galva sāp. Nu, spiest jau arī neviens nespieda, bet sirds viņam krūtīs vārījās, viņam bija no dusmām vai jāsmejas. — Taviem dulliem cilvēkiem, taviem trakiem cilvē-kiem, taviem bezprāta cilvēkiem!.. Kas nu tūkstoš rubļi par naudu... lai mani nesauc par Lāpi, kad es uz šīm mājām katru stundu trīs tūkstošus nedabūju! Lai man tādēļ grūž savu bērnu pie prasta, nemācīta kalpa puīša?! Un Līzete — Līzete... to es no viņas ne-būtu domājis! Viņa pati kaņas tam kaklā... tā ir tā pateicība par manu labo sirdi. Bet kas man par daļu... es aiziešu uz Rīgu... lai viņi dzīvo, lai kaņas augšā...

Viņš labāk izgāja pie kambaŗa durvīm noskatīties, kā laudis dzīvo. Jaunākie puīši, sasēdušies galda galā, izlaida balsis, meitas otrā pusē, sasēdušies gultās viņiem palīdzēja. Vecākie vīri galda otrā galā kāva „šāckupu” un neīkās gar viņu „trivogu” ne zinām, turpretim sievas un bērni bija uzmanīga publika. Arī klibais rēdnieks, gaļas labi paēdis, kūpināja krāsns galā uz beņķa savu ļuļķīti un likās, ka dziedāšana viņu omulīgi aizkustina. Tikai Annete, atvilkusies viena aizkrāsne, un Brīvnieku Krišus velti pūlējās dabūt viņu no turienes laukā.

— Ej, ko tu nu aiztīec šo skābu putru, — Sausēnu priekšpūis viņu pārtrauca, — es jau tādai ne virsū nespļauju! Lai viņa smok savā aizkrāsne... meīcu mums diezgan. Drīz valaidīšu Žībītes... Kalniņu Jēpis būs ar ermupīkām klāt... izdancināsim krietni viņas!

— Nē, brālīt, man jāīet, Krišus piesarcis atbildēja. — Jāredz, vai zirģi mājās un stallis noslēģts. Tu zīni, kāds dūmu lācis Mārtīņš īr, un, kad notīks kas, ka: citam prasīs kā man!

— Nu, aizskriesī jau, aizskriesī, — otrs attrauca, un puīši pilnu krūti īesāka: — Ak eģlīte, ak eģlīte, tu allaž zaļa esi... — Iāpis, meītām tuvodamīes, arī dunduroja līdz, un, kad dzīesma nobēīdzās, viņš skaļī plauķķīnāja; — Bravo, bravo! Vareni. Tikai jums, puīši, vajadzēja uzņemt pareizā tonķkārtā un jums, jaunkundzes, īeturēt vairāk taktī. Kad es būtu jūsu dirīģents, mēs darītu brīnumu līetas! Uzdzīedīet vėl ko, jaunkundzes...

Meītas jutās ģlaimotas, un viena jau īesaucās: — Uzdzīedāsim, meītenes, Antonījus vīens vārgulīt's! — Bet puīši aiz muguras īesaucās: — Tagad nāks viena jauna

dziesma... melniņš: cum tinglingling! — Un, labi noklepojušies, tie drāza vaļā:

„Ak draugs, ak draugs, ak uzklausies,
Ko pastāstīšu es, ko piedzīvoj's pats es,
Cum tinglingling, ka Lāpis
Uz klētsaugšu bij' kāpis,
Cum tinglingling, cum tinglingling,
Ar meitām lakstoties.

Ak Lāp', ak Lāp', kā man tas sirdī sāp,
Kam lien pie otra brūt', tādēļ tev gāj' tik grūt'.
Cum tinglingling, tev pēriens,
Tiem puīšiem briesmīgs ķēriens,
Cum tinglingling, cum tinglingling,
Vai Lāp', kā tie tev trāp'!

Tu tu, tu tu, tu spicais skroderi,
Tu spicais skroderi, tu lielais rakari!
Cum tinglingling, pie Annas
Tev puīši grāhļ aiz sprandas,
Cum tinglingling, cum tinglingling,
Kā tie tev met un lāp'!

Vai traks, vai traks, kāds tevīm pierē rags!
Un zilas brilles ar — uz mājām aiznest var!
Cum tinglingling, vai šķietī,
Pie meitām turmāk ieti?
Cum tinglingling, cum tinglingling,
Tiem puīšiem briesmīgs nags!..”

Lāpis pats nezināja, kā viņš bija aizkūlies līdz kambara sienai un tur atspiedies. Sievas un meitas smējās pilnā kaklā, Krišus sēdēja kā nopliķēts, un klibais krāsps galā nosplāvās: — Es Lāpi pazīstu no astoņpadesmit gadu, bet tādu stiķi es nebūtu domājis! — Viņš

gribēja šmaukties kambarī, bet Dāvis ar Līzeti stāvēja saķērušies kambara durvīs un arī smējās pilnā kaklā. — Redzēsīm, ko pagasta tiesa teiks! — viņš šņāca, tad apsitās rinķī un kā vējš laidās uz mazažām durvīm, tās aiz sevis aizcirdams, ka vai visi sienmaļi notricēja...

Nama galā izsteidzies, tas vēl dzirdēja lielo smiešanu un zviēģšanu, it kā visi pakšķi cilātos. Tad viņam piepeši divas mīkstas rokas cieti jo cieti apskāvās... Annete izmisusi kunkstēja: — Neej, brālīt, uz Rīgu, neatstāj mani vienu, vai Dieviņ... Un arvien ciešāk viņa vijās tam apkārt...

— Laid mani... nost, maita — Lāpis šņāca, pūlēdamies no viņas atsvabināties. — Lai mani... es tevi negribu savās acīs redzēt... man tevis dēļ šis kauns...

— Nē nē, es tevi nelaidīšu, mīļais brālīt... nelaidīšu... Kur es palikšu, vai Dieviņ, man ar tevi jārunā —

Iesākās īsa, spērīga cīņa. Mēness tik rāmi izlēja savu sudraboto gaismu pār ēku jumtiem, koku galotnēm, pār mauriem, tekām, birzīm, laukiem, dabā viss tik gaišs, kluss, mierīgs, — bet te kaŗš... divas tumšas ēnas cīkstējās, divas uztrauktas krūtis cīnījās pēc elpas. Vairāk nedzirdēja kā izmišušu elsošanu un kaulu brikšķēšanu, tad Annetei rokas šļuka... stiprs grūdiens, lēns iebrēciens... viņas galva atsitās pret istabas pakšķi...

Viņai aasis žvinkstēja, prāti reiba... ar vienu lēcienu otra tumšā ēna nozibēja pār sētsvidu un pazuda aiz vecajām klētīm. Tad viņa atjēdzās... kāds klauvēja iekšā pie istabas sienas.

Kā iztrūkusies, viņa klausījās... Meitas sāka dziedāt:

„Kas klauj, kas klauj, kas klauvē tur aiz durvīm?
Tā ir vien' atstāta meita;
Viņa meklē savu mīlo draug', vai viņš šeit nevaid iekšā-”

Viņa pazina to dziesmu, tā bija jauna, nupat kā cēlusies, cik reizu viņa to pati bija dziedājusi līdz, bet kādēļ viņai tagad sirds tik baigi trīcēja?.. Kā dziesmā parasts, kads puisis atrunāja neuzticīgā mīļākā vārdus:

„Še viņš nav bijis, nedz ar būs!”

Un meitas dziedāja tālāk:

„Tā iet, tā iet, kad uzticas tiem puisiem!
Kas uzticas tiem puisiem,
Tas top pa dubļiem izvazāts un pēc pa dubļiem vār-
tīts!”

„Ej projām, kanalijs, es tevi sitišu!”

Viņa nodrebēja ..

„Lai būt', lai būt', lai būt' es kanalijs!
Bet projām es neiešu,
Kamēr tu man to laik' apsol', kad tu man' nems par
sievu.”

„Hahaha. pagaid', meitiņ, kamēr būs laiks!..”

„Es būt', es būt' sev galu darījusi
Un ūdenī ielēkus' —”

Spēju sirdssāpju sagrabta, viņa daudzija savu galvu pret sienmali — viņa jau bija šī nabaga atstātā meita!..

Piektā nodaļa

„NOŠTIFTĒTĀ KĀRTE.”

Arī Grambovu vasarnīcas parkā rudens. Lai gan trek-nā, labi koptā zemē lapas ilgāk turējās zaļas, tomēr arī viņām bija reiz jādzeltē. Vējam caur zariem pūšot, izlikās, ka viņas nāves bailēs grabētu, trīcētu un drebētu, it kā vēl gribēdamas prcīm turēties, vēl tikai īsu lai-ciņu dzīvot... Bet dzestrā, nāvīgā vēsma nebija pie-lūdzama... savītušajiem kātiem vairs nebija spēka... tie trūka. Un, it kā negribēdams no šejienes šķirties, kur viņām tik labi, tās vairākreiz apgriezās gaisā riņķī, tad tirinādamās nolaidās sētmalā trūdiem. Bagāt-nieku nāve! Un statujas, kas puskailā dārzā vairs ne-slēpjas lapās, it kā sastingušas noskatījās, kā tās cita pēc citas nokrita, locījās viņu kāju priekšā, un viņas tām nespēja līdzēt...

Gan vēl verandas priekšā rudens puķes tāpat ziedē-ja un izlikās krāšņas un kuplas, bet kādēļ tās, it kā kaunēdamās, slēpa pie apakšas savas lapas? Raug, tām gan vēl bija dzīvība, bet arī jau pusvītušas — melni, tumši laukumi, drošas nāves zīmes... Viņu laiks note-cējis, tur nelīdz vairs nekāda pasaules māksla... vēl tikai īsu brīdi, un viņām jāsabrūk...

Dzestruma dēļ uz verandas vairs nebija lāga iespē-jams uzturēties, un mājas kungs dzēra šorīt „kopiņu” sa-vā darba istabā. Kā jau arvien, tā arī tagad viņš prin-cipā izlikās ļoti nevaljīgs un arī savu brokasta laiku

izlietoja lieti. Viņam bija jāskatās cauri pienākušās vēstules, kuŗas pēdējā laikā, kur viņam stāvēja priekšā lieli veikali, tam pienāca lielā mērā.

Tas bija omulīgs darbs, kuŗam varēja nodoties tīri baudīdams... pie tam jau vēl cigārs bija smaržīgs un gards. Bet piepeši sirmā vaigu bārzdiņa ietricējās, vaigs paraustījās un kļuva vēl sārtāks, gluži tumši sārts. It kā neticēdams savām acīm, viņš lūkojās drukātā vēstulē... jā, jā, viņš varēja pats pārliecināties... tā tur stāvēja melns uz balta...

Aiz sašutuma viņš tikko neapgāza savu kafijas tasi un, saķēris zvaniņu, pāra reizes nelabi iezvanījās. — Luiz, Luiz!.. — viņš aizsmacis iekliedzās un uzlēca kājās; tad vēl arvien vēl uztraukts, papīru skatīdams, soļoja uzbudināts pa istabu.

Beidzot arī Lavizīte parādījās durvīs un nelaipni sacīja: — Ja neesmu pārklaušījusies, tad jūs zvanījāt? — Jo tas jau bija parasts, ka, ja kungs tai nelaipnā balsī ko pavēlēja, viņa tam vēl nelaipnākā atbildēja.

Bet viņš to uzrunāja pieglaudīgā, aizskartā balsī un sniedza tai vēstuli. — Nu saki pati, šo „šveinerei”! Šinīs laikos, tu cilvēks, nevari vairs ne savam brālim uzticēties! Haahaha!.. Mani priecina, priecina visu laiku un beidzot Brīvniekus patur pats...

Lavizīte platām acīm uzlūkoja gan papīru, gan savu kungu, tad sāka slaucīt brilles, pavisam aizmirdama, ka tā prot lasīt tikai dziesmu grāmatā. — Kas tad nu ir?! — viņa lēni un vērīgi jautāja.

Kārlis Grambovs vairs nevarēja savā ādā valdīties. — Kas ir?! — Ielūgums uz jaunā Brīvnieka kāzām! Vai zini, kas tagad ir jaunais Brīvnieks? — Sīmaņa dēls

žanis. — Luiz, vai tagad uenoproti... jau agrāk noštiftēta kārte!..

Sāpīgi viņš nopūtās, kamēr Lavīze viņu pārsteigta uzlūkoja... viņai jo vairāk šī lieta sāka interesēt. — Un kur tad tas Brīvnieka dēls, tas Jānis?

— Tu man to prasi? — Grambovs pārmetoši attrauca. — Diezin kur viņš tagad ir... mājas atstājis māšai! Sīmaņa dēls to apprec. Un mans labais brālis — man viņam jāaizmaksā simts rubļu, man viņam jāpierēķina par viņa naudu pus procenti, un skaties, ko viņš man padara! Mani principi bija, ka manai Jūlei... jā, jā... Loviz — noštiftēta kārte! Noštiftēta kārte...

Valšļīgs smaids pārlidoja Lavīzei pār lūpām, kas liecināja, ka viņai it pa prātam, ka viņas kunga nodomi izjukuši. Tomēr viņa izlikās, ka viņai lieta ķertos ļoti pie sirds. — Tebe nu tebe, ka viņš tāds!.. Ko te lai nu dara...

Grambovs pārgudri iesmējās. — Hahaha! — Ko es prātīgs veikalnieks var citu darīt? Apmierināties! Un tā lielākā „šveinerei” ir tā, ka es Sīmanim šim brīdim nevaru viņa kapitālus uzsacīt. Man jādod viņam tā procenti, vai tīk, vai netīk, jo man — te piepeši viņš apķērās, ka pret savu principu Lavīzei stāstījis par saviem veikaliem par daudz, un viņa arī vēl, ausis ieplētusi, grībēja dzirdēt tālāk — un ja... ko tu arī muļķa sieviete, par tādām lietām zini! — viņš beidzot strupi norāva.

Lavīze, mazuliet kā aizskarta, atdeva viņam atpakaļ vēstuli. — Es arī par tām negribu nekā zināt! — Procenti, kapitāli, veikali, tā ir jūsu dziesma no rīta līdz vakaram, un es to pazīstu diezgan. Bet lai nu es arī būtu muļķa sieviete, tikdaudz es zinu, ka manas cienmātes

meita nav mužikam domāta. Es priecājos, ka tas tā noticis... vai patik vēl tase kafejas?

— Nē, pateicos! Fui, to „šveinerei”! Mans brālis nav patriots... Klausies, — viņš sacīja, kad Lavīze jau bija saņēmusi traukus un gribēja aiziet — es gribu ar savu Jūli par to runāt. Es domāju, ka mēs uz kāzām nebrauksim. Lai viņa atnāk pie manis, kad tā uzcēlusies... tā līdz kādiem vienpadsmitiem es būšu mājās. Vēlāk var būt, ka es izbraucu, tas ir — ja konsulents Brokmanis neieronās pie manis. Es viņu gaidu... gādā, ka mums ir labas brokastis. Ir ļoti svarīgas darīšanas... ko tu mums celsi priekšā?

— Ak nu, to dumjo prasīšanu! — Lavizīte atmeta ar roku. — Brokmana kungs, es domāju, nav pirmoreiz pie mums uz brokastu, un es gan zināšu! „Luizes jaunkundze, kad jūs pagatavojat ēdienu, viņš vēl necik sen teica, „tad, kad ir būtu nomiris, jāceļas augšām ēst.” Un to jūs neteiksiet, ka konsulenta kungs nav ķeneris... „Kūriš juksis” ir viņa mīļākie salāti. Bet ko es jums tik daudz stāstu... ko jūs zināt no smalkiem ēdieniem...

Viņa sagrāba kafijas traukus, ka nodžinkstēja vien, un vecis palika muti ieplētis. No savas kalpones tas bija gan to jau radis, tomēr šoreiz tas bija ļoti jūtīgs. — Klausies, Loviz... — viņš tikko neizrījās, — ka tu man neizgrūstu tādas piezīmes svešu klātbūtnē... Loviz, vai tu dzirdi!..

Bet viņa jau bija projām.

Vēl kādu brītiņu viņš par to skaitās, tad apmierinājās un sāka domāt par saviem veikaliem. Kas viņam daļas gar Brokmana salātiem, bet tas pats gan bija ilgus, ilgus gadus viņa slepenais padomnieks. Neizklausījās

viņa padomu tas neielaidās nekādās svarīgās darīšanās. Un, kad tam parādu neatmaksāšanas dēļ bija jāsūdz kāds pie tiesas, tad Brokmanis viņa lietas aizstāvēja tik rūpīgi un apdomīgi, ka viņš vēl līdz šim nebija ne kapeikas zaudējis, — jehšu gan dažāda laba ūtrupe bija ienesusi tā tikai līdz nagiem, cik vajadzēja. Pie tam arī vecais konsulents nebija ar saviem honorāriem tik visai plēsīgs un labprāt atlaida no saviem pienācīgiem procentiem, ko likums nosaka par prāvas vešanu. Un tomēr citi kollēgas viņu tīri vai apskauda! Tīri bez kaut kādas galvas laužīšanas, tā sakot, tikai izpildu listes pildīdams, viņš no Grambova vien par gadu ievācot lielas naudas summas.

Pēdējā laikā vecais naudas vīrs dzīvoja lielā uztraukumā, jo viņam stāvēja priekšā divi labi veikali, no kuriem viens bija jāatlaiž. Ja viņš vien iespētu, viņš ķertu tos abus ciet ar abām rokām. No žīdīņiem piedāvātā obligācija uz poļu grāfa muižu Kaunas guberņā bija ļoti laba. Brokmanis caur drošiem aģentiem bija izzinājis, ka viss labā kārtībā, ka muiža brāļu starpā ir četrreiz tik daudz vērtā, nekā uz to obligāciju izrakstīts. Bez tam viņam piedāvātā bija pirmās rokas. „Tikai jaunais grāfs,” tā skanēja vēstījums, „ir liels izšķērdētājs un sēj naudu tādā mērā, ka viņam konkurss droši paredzams.” Tā nekāda nelaime, — kad tikai droši dokumenti, lai viņš arī savu kaklu lauž. Taisni pie tādiem konkursies var ar kapeiku labāk kapeiku nopelnīt — to viņš it ļoti zināja. Viņš arī nebija mulķis un zināja, kādēļ žīdīņi grib šo drošo papīru atmainīt skaidrā naudā. Viņi ar to var grāfam naudu atkal no jauna aizdot un nopelnīt smuku grasi. Tas bija labs princips.

Bet arī otrs veikals, palikt par Brieža veikala biedru vai kādā nebūt citā kārtā ar šo firmu tuvāk saistīties, nebija smādējams. Pēc taisnības viņš jau no tā nemaz nedrīkstēja atsacīties. Gan viņš labākajās ģimenēs un savu tautiešu starpā bija iecienīts vīrs un lai arī neviens viņam to acīs nesacīja, tad tomēr viņš noprata dažu labu reizi, ka par viņa veikaliem zoboja. „Vuchergeſſte” esot ienesīgāka nekā jebkurš cits rūpniecības zars un neprasot nekādas lielas pūles. Na, muļķības vien, kā Brokmanis mēdza sacīt, bet katrā ziņā viņš gribēja uzturēt savu renoņeju kā labs tautietis un goda vīrs. Un, iestājoties Brieža veikalā par biedru, viņam bija labākā izdevība šinī ziņā spīdēt. Firma bija veca un cienīta — jau tēvs bija tuvējs draugs viņa kungam, nelaiķa Braumam, un bagāts. Arī tagadējais īpašnieks bija labs tautietis un smalks kungs, bija ilguš gadus pa ārzemēm nodzīvojis un ar naudu nepavisam neskopojās, tā ka ikviens tīkot tīkoja ar viņu nākt kādās darīšanās. Ar viņu tas varēja noslēgt līgumu ar vislabākiem nosacījumiem, un it īpaši vēl tagad, kur jaunais fabrikants uz viņu, tā sakot, bija tīri uzkritis, jo direktors Kneija, ar kuŗu tas stāvēja tuvā draudzībā, bija viņu savam principālam ļoti silti ieteicis. Viņš jau sen būtu pieņēmis viņa priekšlikumu, ja reizā ar to nebūtu iegādījusies arī tā otra lieta, kur tāpat vajadzēja visa viņa kapitāla, un Brokmanis vēl nebija spējis galīgi aprēķināt, kuŗš no abiem ķerieniem labākais. Viņš nu gan bija pratis diezgan izmanīgi galīgo atbildi novilcināt, tā ka ceļš viņam vēl arvien svabads, bet šinīs dienās nu vajadzēja izšķirties „jā” jeb „nē”. Jo Briedis bija jau fabrikas paplašināšanu uzsācis un, ja viņš negribēja, tad viņa vietā stājās cits.

Kaut jele nu Brokmanis vienreiz dotu to padomu, — viņš nepacietīgi ķēra pēc kabatas pulksteņa. Viens no šiem veikaliem, diemžēl, tā kā tā jāatlaiž, bet uz kuŗu pusi gan viņa padoms svērsies? Žēl gan, žēl, bet labāk ir, kad lieta vienreiz izšķirta, nekā dienas un naktis par to domās nokauties un atrasties nezinā.

Tā domās iegrimis, viņš nepacietīgi soļoja pa istabu. Te viņš iegādājās arī ko jauku, un viņa lūpas savilkās uz smiekliem. Zelta cilvēks šis Kneiņa! Nule pat viņam bija atkal tāda maza darišana ar diviem žīdiņiem. Viņš bija aizdevis tiem naudu uz kādām koku stāpelēm, par pieņemīgiem procentiem un uz noteiktu laiku. Ja viņiem ātrāk palaimējas kokus pārdot, viņš dabūn savu naudu atpakaļ jau tūlīt. Bet tie pārdod kokus un nesa-ka viņam ne vārda... pavisam citādi, nekā runāts! Par laimi viņi pārdod tos Brieža kantorim, un Kneiņa ir tas pircējs. Tas laikam ir dabūjis ko ost un, bīdamies, ka tie viņam neiztaisa kādu stiķi, tam vēl istā laikā no tās lietas pasvelpj. Citām reizām Brieža kantorī iet ar nau-das izmaksāšanu tikpat kā pa taukiem, šoreiz direk-tors maksāšanu šā tā novilcināja, — un patlaban jau žīdiņi taisās naudu saņemt, te viņš jau arī klāt! Tie tā pārsteigti un nobijušies, ka tikko nepalecas uz augšu! Katrā ziņā tie bija ko nodomājuši, un tas nu viņus nēma trīcināt uz nebēdu. Nēma vienam pat aiz krāga... šie „šmoki noštiftējuši kārti”, nodomājuši viņu piekrāpt! Viņi liedzās un dievojās, ka ne... Dievs sodi, viņi tū-daļ ar naudu būtu devušies pie viņa. Bet kas to varēja zināt... tā arvien bija tāda bailīga lieta. Nu — viņš tos nostrostoja, lai tie uz priekšu vairs tā nedara un paņēma savu naudu, bet viņi platām acīm viens otru uzlūko un nevar izprast, kā šis dabūjis zināt viņu no-

slēpumu. Caur direktoru jau ne mūžam ne, jo tas jau viņu draugs!.. Zelta cilvēks, šis Kneija.. tāds veikālā gan ko vērts...

Pašulaik kādi rati pieripoja pie durvīm, viņš palūkojās pa logu... pareizi, Brokmanis — un liksms izsteidzās viņam pa durvīm pretim.

Viņi sirsnīgi apsveicinājās... tie patiešām viens otru turēja par lielu ozolu, un varēja arī būt abi vienos gados. Izšķirība tikai starp abiem tā, ka Brokmanis bija par kaču galvu augstāks, un arī viņa baltās ūsas un šķeltā bārzda gaŗāka. Citādi viņa vaigs bija tikpat sārts kā Grambovam, un tikpat kā gludi noskūtais smakra gals atspīdēja arī viņa galvas kauss, tiklīdz tas noņēma savu gaŗdibeni. Neraugoties uz to, viņa acis mirdzēja vēl diezgan spulgi. — Nu, papa Gramboff! — viņš, joviāli smiedams, iesāka, ka arī blakus telpās atskanēja. — Pie labas veselības, žirgts un mundrs, kā?!.

— Paldies par vaicājumu, konsulenta kungs, — mājas kungs smaidīdams līdzēja viņam noņemt virsdrēbes, — jūtos spirgts kā jau arvien. Priecājos ļoti jūs pie sevis redzēt... redziet, tās lietas dēļ...

— Par to runāsim, runāsim, — Brokmanis ātri attrauca. — Lielākā lieta, ka jūs pieturaties pie mīlas veselības... tas ir viens no jūsu labākiem principiem. Hahaha! Mans nelaika draugs un amata biedrs barons Heselstrens mēdza sacīt —

No iekšienes atskanēja soļi, Julieta parādījās durvīs. — Ā, Brokmana kungs, esat sveicināti! — viņa dzidrā balsī iesaucās un sniedza viņam roku, ko tas godbijīgi saņēma. — Labrīt, mīļais papi! Tu vēlējies ar mani runāt... bet varbūt, ka jūs tagad traucēju, jums veikala darīšanas?

Viņa bija gērbusies vienkāršā melnā uzvalkā, ap kaklu stāva krādziņa un melna šlipse. Arī ausis tai vairs neapgrūtināja auskari, bet krūtis greznoja zelta pulksteņa ķēde un uz pirksta tai bija gredzens, ko viņas draudzene Klāra Kross tai aizceļodama bija dāvājusi par piemīņu. Rādījās, ka viņas vaigs būtu nopietnāks nekā agrāk un arī drusku bālāks.

Grambovs viņu silti noskūpstīja uz pieres. — O, ne, mans bērns, tu mus netraucē! Tas ir — mums ir gan mazas darišanas un mēs vēlētumies arī brokastu. Vēlāk tev sacīšu, ko es tev gribēju teikt, mans bērns!

— Taļ jau brangi, brokastis pašulaik tiek klātas, — Julieta atbildēja — Bet, ja es jūsu sarunas nedrīkstu noklausīties, tad arī jūs neapgrūtināšu...

— O nē, muļķības, jaunkundze! — Brokmanis steidzīgi iebilda. — Mums nav nekas runājams, ko jūs nedrīkstētu dzirdēt. Pardon, mana mazā, — viņš to sāka tuvāk aplūkot, — jūs topat ar katru dienu lielāka un skaistāka. Es bīstos, ka jaunekļiem... jā, patiešām skaistāka...

Un, it neapzinādamies, viņš izvilka no kabatas mazas sukas un atsukāja savu šķelto bārzdu uz katru pusi. To viņš mēdza darīt arvien, ir kundžu klātbūtē, bet viņas jau arī labprāt šo viņa mazo vājību nepamanīja.

Julieta viņam draudēja ar pirkstu. — Ai Brokmana kungs, jūs vecais, nelabojamais! Jūs mani vēl arvien dēvējat par mazo. Citādi jūs man gan ar saviem glaimiem varētu būt ļoti bīstams, tas ir — ja jūs būtu kādus divdesmit gadus jaunāks. Nu, atstāšu jūs pie savām paraduma tiesībām... sauciet arī mani arvien jo projām tā! Man ir uz to prātīgs iemesls... negribu no-

kauties ar greizsirdību. Jo mūsu pilsētā jums tā slava, ka esat liels kundžu cienītājs...

Brokmaņa virslūpa viebās uz smiekliem. — Ak, muļķības! Tas jau nemaz nav loģiski. Kādēļ tad es ar saviem augstiem gadiem vēl neesmu apprecējies? Jūs taču nepieņemsit, ka man nebūtu bijis izdevības? Hahaha!

— Es to saprotu tā, ka jūs nemīlat pārsteigties, — Julieta smaididama atbildēja. — Kā jau arvien, mīļais Brokmaņa kungs!

— Ach, pardon, jaunkundze, kad man nebūtu tās citas darīšanas! Tieslietas, medības un tad vēl tas nevainīgais kāršu prieks. Buķetes, ko piesūtīju Krosa jaunkundzei, kā zināsit, arī nav manu likteni grozījušas... noderu tiešām jauniem ļaudīm par biedinošu piemēru, kā var bez sievas palikt... Ai, ai, šī daiļā Kross... kur viņa gan tagad atronas?..

— Berlīnē, konsulenta kungs, — sagaidu katru dienu no savas draudzenes vēstuli. Ja vēlaties, tad piebildīšu nākošā vēstulē, ka liekat viņu sveicināt...

Viņi sāka par Julietas draudzeni vairāk sarunāties, kamēr vecais Grambovs kļuva nepacietīgs. — Mēs varētum gan doties pie galda, — viņš ieminējās. — Tu arī, mans bērns, tas ir, ja tu mūsu starpā vari justies omulīga...

— Kā ne, mīļais papa, labprāt! Brokmaņa kungs māc stāstīt tik jaukus anekdotus.

— Lūdzu! — sirmais jaunkskungs piedāvāja viņai savu roku, un viņi devās uz ēdamistabu, kur Lavizīte bija jau gādājusi par labām brokastīm, priedādamās, ka labi var pacienāt Brokmaņa kungu, kas arvien pret viņu tik „ārtīgs.” Tā arī tagad viņš to godbijīgi apsvei-

cināja, tādēļ viņa vēl ātri sarīkoja traukus un traucienus, ka tie viņam būtu labāk pieejami, tad pati palika tuvumā, lai varētu apkalpot.

— Brokmaņa kungs, vai zināt, ka mēs, sievietes, esam tagad nodibinājušas biedrību, — Julieta iesāka, kad bija pie galda piesēdusies, — „Ozolu vainagu” to sauc. Tagad mēs uz priekšu savas tiesības citādi aizstāvēsim, kungi!

— Tā dziržu, tā dziržu, novēlu daudz laimes! — Brokmanis dzīvi attrauca. — Ka mūsu skaistās, mīļās kundzes ko panākušas, par to būs mums tikai priecāties. O, — interesantai vajag būt tādai sapulcei... skais-tules vien, skaisti vaigi vien!

Julieta, kā rādījās, drusku sapīka... — Jūs patiešām neesat labojams, jums sieviete tikai rotaļu lietiņa... arvien tik saldi un tik saldi! Tā mēs varam sanākt konfliktā. „Ozolu vainags” nevēlas, ka kungi runā par viņu daļumu, izsacīti glaimi tiek ieskatīti par pietiekošu iemeslu izaicināt uz divkauju. Neaizmirstiet, ka man jāaizstāv savas biedrības uzskati...

Brokmanis smaidīdams atmeta ar roku. — Ak, muļķības! Kas to saka, ka tie ir glaimi un ne patiesība? Un, ja skaistas rokas man par taisnību grib brūces sist, nu, tad Dieva vaļā... es sniedzu savas krūtis... Pardon, jaunkundze, — viņš piepeši iesāka citādā balsī... — Sieviete manās acīs ir arvien mīļš radījums, bet piedodiet, ka man, vecam jauneklī, ir tomēr pret citām aizspriedumi. Mākslas laukā sieviete ir patīkama parādība, arī sports tai pietāv labi. Turpretim literāriskā zilzeķe jau mazāk pievilcīga, bet mācītā, kuŗa par zinībām vien grib triekt, — piedodiet — man šaujas prātā arvien kāds bezprātīgs salīdzinājums —: sausi žagari!.. Tā ir mana mocība...

Julieta viņu piesarkus uzlūkoja un nesamanīja, ko atbildēt. — Patiešām oriģināls salīdzinājums, tikpat oriģināls kā jūs paši. Tikai šinī jautājumā mēs nevienosimies, tādēļ omulības labā nerunāsim vairs par to... Lūdzu mēģiniet šīs irbes! Vai esat jau šoruden daudz šāvuši?

— Ne visai, — bijām izlaiduši ar fabrikantu Briedi un direktoru Kneiju uz Vidzemi pie kāda muižas īpašnieka. Trīs zaķus gan cēlām, bet irbes nemaz. Un pilsētas tuvākā apkaimē šis interesantais medījums nepavisam nav sastopams.

— Nav, to es zinu no piedzīvojumiem, — Julieta atrauca. — Zināt, ka arī es nodarbojos ar medniecību, konsulenta kungs...

Brokmais ieplēta acis. — Patiešām... tas ir ko vērts! Redzat, tam es pievienojos! Tas sievieti padara interesantu... tāda daiļa Nimrode liek bisi pie vaiga un „pif paf” — Jānītis guļ gar zemi! Tas man patīk, tas man patīk, tur mēs varam būt biedri!

— O, man nebūt nav tik droša roka, — Julieta piesarkusi atrauca. — Man nav laimes... nav diezgan auksīas asinis. Mērķī es varu trāpīt itin brangi, bet uz medījumu... Jānītis, saglaudis ausis, aizskrien vien...

— Kādu bisi jūs lietojat?! — Brokmanis iesaucās, kuram, par medībām runājot, acis spulgoja vien. — Pakaļlādējamu ar bezdūmu pulveri? Es vēl nebūt neesmu pārliccināts par šī pulvera pietiekošu spēju. Jo kādēļ tie ļaudis, kas lieto šo pulveri, visvairāk pūdelē? O, man ir piemēri... Man šķiet, tikai ar vāju pulveri... kauču gan tas pilnīgi nav izzināts, bet piecdesmit procenti no tiešamības jārēķina uz to. Jā, jā, no laba suņa un no labas bises daudz kas atkarājas...

— Ari ar suņiem man neveicas, — Julieta turpināja.
— Mana Diana it nesaprotamā kārtā zaudējusi ošanas spēju...

— Tas nāk no karstas barības, mana mazā, — Brokmanis ātri attrauca. — Tamlīdzīgi gadījumi man ļoti pazīstami, man ir piemēri. O, cienītā jaunkundze, par saviem medību piedzīvojumiem es jums varētu daudz ko stāstīt! Brīnums tikai, ka papa nav mednieks... Kurzemnieks un tomēr ne mednieks...

Julieta līdzietīgi uzlūkoja savu tēvu un nopūtās. — Mans nabaga papa... viņam tik daudz ko darīt! Būs gan laisnība, ko viņš saka: pastaigāšanās brīvā gaisā ir viņam atpūta no dienas darbiem...

Grambovs nepacietīgi ieklepojās, viņam šīs sarunas sāka kļūt garlaicīgas, jo, kā zināms, tad viņam daudz svarīgāka lieta gulēja uz sirds. — Tādām lietām man neatliek laika, es principā piegriežu lielu vērību savām darīšanām. Ka man ir galvas griešanas diezgan, to jūs gan zināsiet, un it īpaši tagad — šinīs vārdos bija manāms tā kā pārmetums — it īpaši tagad, un es vēl nezinu, kur man būtu derīgāk. Ar Daļutkinas obligāciju, domāju, nebūtu slikti, bet tad man Brieža priekšlikums būtu jāatraida...

— Jā, jā, viņš kust kā ūdens zāle, — Brokmanis domīgi uz viņu nolūkojās. — Bet, kas attiecas uz veikalēm — muļķības! Abi ir labi, cērtiet tik iekšā!

Grambova vaigu bārdiņa ietricējās, un, it kā aizskarts, viņš divreiz no vietas ieklepojās. — Konsulenta kungs, kā rādās, esat piemirsuši mūsu pēdējo sarunu. Principā gan abi labi, tomēr mani līdzekļi... cik tālu tas deķis sniedz...

— Pardon, zinu jau it labi, — Brokmanis sacīja. — To

lietu vajag iesākt citādi... mums ir piemēri... Franciju Ludviķu laikos nospieda sajūtami naudas trūkums. Skanošas monētas, toreiz vienīgais maiņas līdzeklis, zelts un sudrabs, bija gluži no zemes nozuduši. Apstājās tirdzniecība, un toreiz jau tā nevisai attīstījusies rūpniecība, aiz nedzirdēta naudas dārguma neviens vairs nespēja rīkoties. Francija būtu aizgājusi bojā, ja viņai nebūtu nācis palīgā Džons Lavs, kāds ģeniāls skotietis, ar savu padomu. Šis padoms ienesa Francijai atpakaļ viņas zeltu...

Viņš drusku picstāja un, kā jau paradis, atšķīra savu šķelto bārdu, bet mājas kungs, viņu nesaprazdams, uzlūkoja. Te Julieta piepeši ieminējās:

— Džons Lavs ieskatāms kā pirmais papīra naudas un kredītsistēmas nodibinātājs, vai ne, konsulenta kungs? Viņš lika valstij aizņemties naudu, sapirkt par to nekustamus īpašumus, lielus zemes un gruntsgabalus un izdot uz tiem atkal ķīļu zīmes. Nomas ienesa izdotās naudas procentes, bet ķīļu zīmes bija tikpat kā otra nauda, ar tām varēja izdarīt jaunas operācijas. Vai tā ir, konsulenta kungs?

Brokmanis platām acīm viņu uzlūkoja un dzestri atbildēja: — Jā gan tā, mans bērns, bet kur jūs pie tā esat nākuši?

— Nu, gluži vienkārši, esam lasījusi to tautas saimniecības vēsturē!..

— Aha, konsulenta kungs, — Grambovs priecīgs iesaucās, — jūs nevarat vis to noliegt! Jā, — mana skuķe lasa grāmatas, un viņai arī galva...

— To viņai nevajadzēja, — Brokmanis izrādīja savu ncpatikšanu, — neesmu nebūt ar mūslietu audzinā-

šanu mierā. Jums vajadzēja agrāk uzmanīt, kas viņai kaitīgs...

— Kaitīgs, pasarg' Dievs! — Grambovs nopietni iesaucās. — Nē, nē, viņai nevajag nekā kaitīga...

— Šādas augstas lietas rakstītas tikai aroda vīriem, — Brokmanis nosacīja, — tās nav nekas jaunām meitenēm, kuŗas tikko vēl no bērna kurpēm izaugušas. Ar tādām lietām galvu grozot, viņa nekā laba nepanāks. Te audzināšanā jau notikusi kļūda... to viņai nemaz nevajadzēja zināt. Piedodiet, mazā, es varu būt arī kādreiz ļoti atklāts. Nepemiet man ļaunā... kad jūs bijāt maza, es jās dažu labu reizi uz sava ceļgala pašūpoju...

Julietta viņu piesarkusi uzlūkoja. — Ai, Brokmana kungs, vai tad es esmu ko noziegusies, kad es to zinu!... Nu labi, kad jums tas nepatīk, nerunāsim arī par to...

Turpretim Grambovs bija citādās domās un jutās ļoti aizskarts. — Manai meitai vajag zināt visu, konsulenta kungs! Es pats gan neesmu mācīts cilvēks, bet viņas māte, mana nelaiķa sieva, tā bija varbūt vēl mācītāka un gudrāka nekā...

— Es tikai gribēju sacīt, ka sievietē var nodarboties ar daļē literātūru, ar mākslu, ar sportu, — Brokmanis energiski atbildēja. — Bet ar sausu zinātņi... tas nav viņas lauks. Tas viņu padara par briesmoni, par vīriešu mocītāju. Tomēr mēs nokļīstam no lietas... atpakaļ pie Džona Lava teorijas. Te jums ir drošs piemērs, papa Gramboff. Nopērciet Daļutkinas obligāciju, ieķīlājiet to bankā un slēdziet tālāk ar šo kapitālu savus veikalus ar Briedi!

Grambovs aizmirsa tagad visu citu, viņš tīri priecīgi sadrebējās, un viņa vaigs sāka mirdzēt. — Patiešām, konsulenta kungs, patiešām — uz tādu vīzi es varētu

šos abus veikalus... jā, patiešām! Kā es uz to nemaz nebiju nācis, — viņš sita sev pie pieres, — kā žīdiņi nav uz to nākuši? !.

— Tādēļ, ka viņi muļķi, — Brokmanis apzinīgi pasmaidīja. — Mēs jau visu ko varam izdarīt, vajag tikai prast kombinēt!

— Uz to vēl vienu glāzīti, konsumenta kungs, patiešām! — mājas kungs liksmi trauca tālāk. — Vai zināt, cik man bija žēl no viena vai otra atkāpties, šīs dienas es lāgā nebiju ne dzīvs, ne miris. Bet nu ir labi... arī Kneijas kungs ļoti priecāsies! Bet arī drošību es mīlu, par visām lietām drošību, un tā ir jūsu lieta... Sveiki... uz to, lai zied un kuplo mūsu veikali!

Brokmanis piesita. — Sveiki, lai Dievs jums palīdz nopelnīt! Un, kas attiecas uz drošību, — muļķības! Par obligāciju jau nav ko runāt, un ar Briedi varam tā apdrošināties, ka jūs savus kapitālus varat uzteikt un neizdevīgā gadījumā viņš par tiem galvo ar savu mantu. Cik es viņu pazīstu, tad viņš smiedamies paņems šādu noteikumu, jūs tur nevarat zaudēt ne kripatas. Sveiki!

Tā viņi vēlreiz sašķindināja, un brokastis bija paturētas. Julieta atvadījās un devās uz savu istabu, tādēļ ka viņai šī lieta patiešām maz interesēja un pie tam viņa arī bija sabozusies par Brokmaņa varmācību. Veči devās vēl Grambova kabinetā iepīpot pa cigāram un apspriest pašu lietu tuvāk. Sprotams, ka bija jābrauc tūdaļ uz pilsētu un viss jānokārto.

Uz pašu prombraukšanu Grambovs vēl tomēr ienāca pie savas meitas, kas, to pamanījusi, piecēlās no rakstāmā galda. Viņš līdzcietīgi to uzlūkoja. — Julieta, mans bērns... no tās lietas vairs nekas neiznāk...

— Kā — nē? !. Bet Brokmaņa kungs jau tev tik gud-

ri un pārliecinoši izskaidroja... — ap viņas lūpām savilkās zobgalīgs smaids.

— Ak nē, tā ir tā otra lieta... no Sīmaņa tas pavisam bezkaunīgi! Viņa dēls apprec Brīvnieku Elini jeb Alvīnu, kā viņu sauc, un arī patur tās mājas. Škandaal —! Pirms viņš man izrauj simts rubļu, izkaulē lielus procentus un tad izkrāpj istajam mantiniekam Brīvniekus. Noštiftēta kāрте! Mans brālis nav patriots, to esmu teicis un teikšu vēl... Ar Brīvnieku Jāni tātad, bērns, vairs nekas neiznāk...

Julietta piepeši saduga un piesarka, it kā būtu dabūjusi kādu plīķi. Krūtis viņai smagi cilājās. — Papi, — viņa, acis nodūrusi, stomijās, — kādēļ tu man to atgādini...

— Bezkaunīgi! — vecis uztraucās tālāk. — Un viņš vēl mums sūta vēstuli un uzlūdz mūs kāzās. Na, es pateicos!

— Papi, kādēļ tu mani ar šo zemnieku moki? — viņa smagi izdvēsa. — Es negribu par šo lietu dzirdēt... es negribu par viņu nekā zināt... ak, tas nav izturams!...

Viņai saskrēja tīri asaras acīs... — Nu apmierinies, mans bērns, apmierinies, — vecis viņu silti noskūpstīja uz pieres, — es jau tev viņu arī vairs nemaz neuztiepju! Jo, kad viņam nav to māju, tad tur jau arī vairs nav nekāda principa. Zināms, ka viņš pats vainīgs nebūs, tā ir radu gudrība... šinīs laikos jau pat brālim vairs nevar uzticēties. Škandaal —!... Bet tādēļ jau, manu galviņ, mēs nebūsim krituši... o ne! Dievs tavu papi ir svētījis... un tagad vēl ar tiem veikaliem tik labi izkrīt... es esmu tikpat kā no jauna piedzimis... Tu vari dabūt baronu katru stundu...

Julietta sirsnīgi apķērās viņam ap kaklu un nolieca sa-

vu galviņu pie viņa krūts. — Mans mīlais papa, ļauj man dzīvot tikai pie tevis... es nekad neprecēšos! Tu zini, papi... kamēr es esmu „Ozola vainaga” biedrene, man pavisam citi mērķi un citi centieni! Kā tu varēji domāt, ka es ar viņu, ar zemnieku, kuŗu es nemaz nepazīstu... haha, smieklīgi, patiešām smieklīgi...

Viņa sāka vēl skaļi priecāties. — Prātīga meitene, — vecis pie sevis nodomāja. — Kad jau kāds veikals izjuccis, ir arvien labi, kad saka: „es ar viņu neiegāju.” Gluži mans princips!

Viņš silti to uzlūkoja un plīkšķināja tai pa vaigiem.

— Nav gan nekāda nelaime, bērns, dabūsim citu, dabūsim baronu... Bet saki, mīlā Julieta, kādēļ tu nesarīko mazas viesības... mēs jau to varam! Mūsu labākās ģimenes varbūt ar nepacietību gaida uz tavu ielūgumu. Kad būs kas vajā? Taisnību sakot — nav daudz ļaužu, kas to var, ko mēs varam...

Julieta atmeta pārgalvīgi galvu. — Es negribu pret šīm saldenām, nobālušām kundzēm izrādīt viesmīlīgas nama mātes lomu. Un lielmutīgo knauķu mīlestības apgalvojumus es arī negribu dzirdēt. Pat vecais Brokmānis vairs nav panesams! Es gribu satikties tikai ar sev līdzīgām, ar „Ozolu vainaga” biedrenēm, ar mūsu priekšnieci... Tikai ar varonēm...

Viņas acis iemirdzējās.

— Nu ja, kā tu pati gribi, mans kunkulīt! — viņš laimīgs sacīja. — Pēc īk kuŗa katra jau mums nav note... tavam papam maks klausu... Bet tagad paliec vesela... mani sauc darišanas...

Vēlreiz viņš to noglaudīja... tad drīz rati uz ielas aizripoja. Viņi abi ar Brokmāni aizbrauca uz pilsētu...

*

*

*

Julietta palika tik uzbudinātā stāvoklī, ka noveli vairs ne domāt rakstīt! Papa jau viņai nepastāstīja neko jaunu, Jāņa vēstuli viņa jau bija saņēmusi sen, bet tas palika viņas noslēpums. Ka nocerētais joks nebija izdevies, viņa jutās tikpat kā nopliķēta un uz sevi sapīka tā, ka dienas vairs nevarēja satikt pati ar savām kājām un rokām...

Bet viņa lūkoja aizmirst. Patlaban tajās dienās viņa bija iepazinusies ar „Ozolu vainaga” priekšniecīti Austru un bija iestājusies šinī sieviešu sabiedrībā, kas mācīja vīriešus nīdēt un nicināt. Pēc „Ozolu vainaga” mācībām šis joks bija vislabāk attaisnots, jā, pat pelnīja uzslavu. Jo viņa jau tikai bija iedrošinājusies mazu pārgalvību pret zemnieku, kuŗu viņa domāja katrā ziņā par sevi uz zemākas garīgas pakāpes esam. Nu, viņa to bija bildinājusi, — vēlīga mātes meita, to dzirdot, vien jau pagībtu, — bet viņa jau nu vienreiz bija uz trakulībām... Viņa izdarīja to tāpat, nemaz ilgi neapdomādamās, kā tā, jaunāka būdama, pārlēca pār sētu, nemaz neprātodama, vai tiks ar veseliem locekļiem pāri. Tādas lietas viņu ļoti kairināja!

Šis zemnieks tomēr par to bija juties aizskarts, bija licis manīt, ka viņam tas nācis nereizā, ka viņa to vārīgi aizskārusi. Viņa atbilde tai dziļi iespiedās sirdī... viņš jau arī tāpat bija cilvēks. Viņu sāka mocīt pārmetumi. Tā iedomājās viņa tēlu, kāds tas varētu izskatīties... sirdī sacēlās tādas liegas jūtas, arvien un arvien viņš prātā, — dažureiz viņa būtu vēlējusies vai sevi sapliķēt par savu gļēvulību. Itin kā tā būtu kāda liela lieta! Gan zemnieks to visu aizmirsīs, lai tikai viņa to aizmirst...

Tīra vientiesība — „Schwamm drueber” — viņa nemaz nevarēja saprast, kā tā varēja vēl arvien par viņu interesēties...

Un tā cik reizi viņa noņēmās par to vairs nemaz nedomāt un tomēr, it nemanot, tai uzmācās šis tēls, kuru viņa nemaz nebija redzējusi, un tad stundām viņa savās domās gar to nodarbojās. Ka viņš godīgs cilvēks, to viņa redzēja, ka viņam jūtīga sirds, to viņa manīja, un, ka viņam daudz augstāka izglītība, nekā viņa domājusi, par to viņa tagad bija pārliecināta. Un kad viņa ņēma tā vēstuli rokās, tai bija tā kā jāsadugst... viņa jutās pret to tikai muļķa meitene! Viņš par sievietēm neko vairs netur... neko. Un taisni par to viņa jutās aizskarta... arī viņa to zināja, ka ar sievietēm nebija lielas lietas, bet ka viņš arī viņu tām citām pieskaitīja, to viņa nevarēja piedot. To viņa tam labprāt būtu pierādījusi, labprāt atmaksājusi... kādēļ viņam taisni tā vajadzēja rakstīt?! Kaut papa tai viņu nemaz nebūtu atgādinājis! ..

It kā gribēdama atkratīties no šīm domām, viņa sāka šķirstīt kādu burtnīcu... „Ozolu vainaga” pagaidu statūti. It kā neapzinādamās, viņa tur ieskatījās.

1.

„Ozolu vainagā” var tikt uzņemta par biedreni ikkatra sieviete, neraugoties uz tautību un ticību, ne vecāka par piecdesmit, un ne jaunāka par piecpadsmit gadiem...

Domīgi viņa nolūkojās rakstu likumos. Viņai bija jāatzīst, ka „Ozolu vainaga” biedrenes gan vai nu stipri vecas, vai ļoti jaunas...

2.

„Ozolu vainaga” uzdevums ir gādāt sievietēm jaunus mērķus un jaunus centienus. Biedrenēm kā cienīgs un derīgs laika kavēklis tiek atļauts: a) medības; b) rata braukšana; c) jāšanas ar zirgiem u. t. t.

Piezīme. Dejošana pielaista tikai tai gadījumā, kad biedrenes pašas kavalierus izmeklē un uzaicina.

3.

„Ozolu vainaga” biedrenes atsakās no liriskiem dzejoļiem un mīlestības uz vīriešiem, it sevišķi no nepraktiskas, muļķīgas mīlestības. Turpretim citādi viņu pienākums nodarboties ar literatūru un pēdējo kultivēt, ar mērķi apgaismot un nostādīt smieklīgā stāvoklī muļķīgo mīlestību.

Piezīme. „Ozolu vainaga” biedrenēm pēc iespējas jāatsakās no saldu kūku cepšanas un citādiem salkaniem darbiem, tam ir kalpones un vīrieši.

4.

Ik divas reizes nedēļā „Ozolu vainags” noturēs kluba vakarus, ik reizi mēnesī literārus priekšlasījumus, pie kam pārsprīdīs svarīgākos laika jautājumus. Pa gadu reizi noturēs Olimpa svētkus ar cīkstēšanos, skriešanos un citām cienīgām rotaļām, kas sievieti paceļ uz augsta stāvokļa...

Nemanot viņai rokas ar visu manuskriptu noslīdēja uz klēpja, svešais, nepazīstamais tēls skaidri redzami bija nostājies priekš viņas gara acīm un it dzirdami tai noskanēja ausīs šie vārdi: „Jūs sapratīsiet, ka par sievietēm es vairs neturu lielas lietas!” Viņa uzlēca kājās,

it kā gribēdama to atspēkot... vai ar visu to, vai ar visu to!... Bet nebija jau neviena... istaba gluži tukša, viņa viena pati... Kas viņai to ausīs iečukstēja, vai ne tikai viņa pati? Un atkal viņa domīgi nolūkojās, it kā sevi pētīdama... tai uznāca par „Ozolu vainagu” tā kā šaubas. Šie centieni viņai vairs neizlikās tik noteikti kā agrāk...

Viņa varēja būt labu laiku tā nostāvējusi un savu sirdi jautājusi, kad beidzot tā uztrūkās tikpat kā no sapņiem... tuvojās soļi. Viņa lūkojās uz durvīm... Lavizīte ienāca un pasniedza tai vēstuli. — Pastnieks atnesa! — Un tad tā viņu cieti uzlūkoja. Vecajai jump-ravai acis tādas patumšas, bet viņai izlikās, it kā Julietas acis mirdzēja asaras...

— Nieki... — viņa jautri iesmējās un atrāva aploksnī. Tad viņai acis iemirdzējās, un krūtis sāka strauji vijņot. — Uzaicinājums no Austras, — viņa piesarkusi iesaucās... — mēneša beigās uz literāro sapulci. Austrā likusi manu darbu uz dienas kārtības... „Julietas Gramboff jaunkundzes literārais priekšlasījums: Mana pirmā mīlestība. — Tiek rādīta neprātīga, muļķīga iemīlēšanās... Mans gara darbs!.. Brangi, brangi... nu vienreiz es to ceļu atklātībā... izšķirsies, vai mana spalva spēcīga... Jā, jā, Lavizīt, uzaicinājums uz sieviešu sapulci...

Lavizīte viņas priekos nolūkojās neizprazdama un beidzot ziņkārīgi iejautājās: — Ko tad jūs, sievietes, tur, kopā sanākušas, darāt?

— Mēs tur? !. — viņas pierē parādījās dziļas grumbas... — Nu, mums ir jauni mērķi un jauni centieni. Lavizīt — bet tu jau laikam būsi par vecu... tu tos nesapratīsi...

— Par vecu — jā, — Lavīzīte aizskarta nopūtās. . . — es, freillen, tādas lietas gan nesaprotu. Neesmu arī redzējusi. Lai arī visu ko, bet tās, kas te pie jums nāk. . . jauni bērni, bet smēķē papīra cigāriņus un tik notuļu vēl kā vīrišķi. Toreiz, kad es vēl dienēju Svarupē, grāfiem arī auga kumteses, bet tādas lietas viņas nemācēja. Lai viņas darija ko darīdamas, lai rakstīja, lai ceļināja, vai arī tām bija priekšā roku darbi, — to gan viņas vēl nemācēja! . .

— Ak Svarupē, vai tur ir jauki, ko? ! — Julieta ar gudru ziņu raudzīja valodu uzgriezt uz citām lietām. — Mēs būtu tik jauki izdzīvojušās. . . tur pie mūsu radiem. Uz zemēm brīvā gaisā. . . un medus arī viņiem esot. Bet papa atkal ar saviem radiem saķīlojies. . . mūžīgi sanīdies!

— Jā, tā viņš man stāstīja — uz kāzām nebraukšot.

Atkal karstas asinis saskrēja Julietas vaigos. — Tu tur tos ļaudis pazīsti, Lavīzīt, — viņa pietvīkusi sacīja. . . — kāds tad tas Brīvnieku Jānis izskatās? Es domāju — nu, kādi viņam mati, kādas acis? . .

Vecā jumprava domīgi nogrozīja galvu. — To es jums, freillenīt, nevaru pateikt! Kad es dzīvoju Svarupē, viņš laikam vēl nebija dzimis, vai bija varbūt tikai kādus gadus vecs. To lāgā vairs neatceros. Bet viņa tēvu es ļoti labi pazinu. Kad viņš vēl bija puisis, cik reižu neesmu ar viņu dancojusi! Bija paliekam gnets un izvedīgs cilvēks. . .

— Varētu būt, ka dēls tāds pat, — Julieta ieminējās.

— Prāvu augumu, plecīgs, kupliem, brūniem matiem un lielām, dedzīgām acīm, — Lavīzīte sapņoja tālāk. — Kad viņš ar tām cilvēku kādreiz uzskatīja, — tad, —

viņa apklusā. . . — Varētu jau gan būt, ka dēls tāds pat, bet priekš jums viņš, freilenīt, nav. . .

Julietta jutās pieķerta un piesarka kā biete, viņa pati to nomanīja un tādēļ uz sevi saskaitās. — Kas, kas, Loischen, ko tu runā? ! Kas to teic, ka viņš priekš manis. . . Fui, tu esi dumja. . . dumja, jā. . .

— Lai nu lai, — viņa pavīpsnoja, — labāk arī, ka tā! To jau es sen no jums vēlējos dzirdēt. . .

Viņa aizgāja atkal atpakaļ pie savas saimniecības, un jaunkundze, daudz maz apmierinājusies, piesēdās pie savas noveles. Viņa nevarēja vairs kavēties, jau laiks nosacīts, kad viņai to būs priekšā celt! „Mana pirmā mīlestība”. . . viņa kā rakstniece visus pārsteigs. . .

Un tomēr viņa nevarēja savas domas piekalt pie šī darba, tās lidoja apkārt, un tā ērnoti un savādi tai metās ap sirdi. It kā uzburts nepazīstamais tēls parādījās atkal viņas gara acīm, tagad daudz noteiktākās, tuvākās krāsās un veidā. Prāvu augumu, plecīgs, kupliem, brūniem matiem un, kad viņš to ar savām dedzīgām acīm uzlūkoja, tad. . . — Uz nekad redzēšanos, jaunkundze —

Piepeši viņa uzlēca no sēdekļa un soļoja uzbudināta pa istabu. Krūtis tik nospiestas, gaisa par maz! — Es palikšu nervoza, es palikšu jūtīga, kas no manis iznāks — sapņotāja! Savu darbu es vairs nepabeigšu. . . vai arī izblamēšos! . . Man jātiek brīvā gaisā, man jātop svabadai. . . nē, nē, ilgāk tas tā vairs nevar iet —

Un bēgdama no šī sāpīgā sapņa, viņa bija drīz rata mugurā un aizriboja brīvā gaisā. „Ozolu vainaga” biedrene nedrīkst nodoties sentimentāliem mīlestības sapņiem. . .

Sestā nodaļa

OZOLU VAINAGS

Svarīgā literārā sapulces diena bija pienākusi. „Ozolu vainaga” telpas pildījās biedrenēm un viešņām. Lokāls atradās pilsētas viducī, un tā kā tur agrāk bija bijis kādas studentu sabiedrības mitekļis, tad arī tas „Ozolu vainaga” vajadzībām bija visai noderīgs. Bija manāma jau rosīga dzīvība. Vairāk biedreņu bija sapulcējies bibliotēkas istabā un trieca par jaunāko literātūru un prātoja, ka no Julietas Grambovas šīs dienas priekšlasījuma gan nekas liels nevarot būt. Virsraksts nekā laba neapsolot un katrā ziņā esot jāsagatavojoties uz oponēšanu. Citas atkal atradās ēdamā istabā, kur no lokāla pārzinātāja pret atlīdzību varēja visu ko dabūt, un mielojās ar vīnu un raušiem. Tās uz jauno rakstnieci turēja vēl mazāk labu prātu un runāja visnotaļ par izsvilpšanu. Paretam arī kādas jau bija ieņēmušas sēdekļus sapulces zālē, bet tās pa lielākai daļai bija ievestas viešņas, kuŗas te bija ieradušās pirmo reizi. Tās tad izturējās arī klusu kā pelītes un tikai klusu ko viena otrai ausīs iečukstēja. Mēmi viņas uzlūkoja lielo ozola kroni pie sienas līdzās katedram un zem kroņa krustīm saliktas floretes. Tālāk karājās arī visādas bildes, kuŗas rādīja sievieti gan uz zirga, gan uz rata... tikai nevarēja no tālienes tik labi saredzēt un pieiet tās aplūkot tuvumā... Nē, viņas neuzdrošinājās atstāt savas vietas.

Te arī parādījās aulā pati referente, no rata brauk-

šanas piesārtusi. Lepni krūtis izgāzusi, viņa devās uz katedru un, lēni galvu pamājojot, apsveicināja sapulci. Savā ziņā viņa bija ļoti lepna un arī zināja, ka tai ir vairāk skaugu un pretinieču nekā piekritēju. — Tā viņa ir, tā viņa ir, junge Frau, — kāda pusvītusi roze čukstēja savai biedrenei, — vai jūs viņu pazīstat?

Julietta gan nelikās neko redzam, bet manīja, ka tā bija viņas šuvēja Bīdelmaniete, kas par viņas ierašanos tā bija sajūsmināta, bet jaunā sieva, kuŗu viņa nepazina, bija Grietiņa — Žiglemaņa kundze: viņas vīrs patlaban kā bija uzsācis Rīgā veikalu. Karstas asinis viņai saskrēja vaigos, kad dzirdēja vēl šuvēju turpinām: — Cik skaisti viņai piestāv mans taisītais rata braucējas uzvalks! Kairinoša parādība, ach jā! Diezin, kāds gan šo dabūs...

Smaidīdama Julieta piesēdās pie galdiņa... par to viņai gan mazas rūpes! Viņas sirds šodien pavisam par ko citu pukstēja... kaut viņa ar savu darbu iegūtu uzvaru. Reizu reizēm viņa to bija cauri lasījusi, pārlabojusi un valodu nogludinājusi... viņa to mācēja gandrīz vārdu pa vārdam no galvas. Pašai tas viņai patika ļoti, bet citai nevienai viņa nebija to rādījusi, un tādēļ ar visu lielo kuražu tai, jau šurpu ratojot, sirds baigi vien pukstēja. Viņa ieskatījās manuskriptā... iedomājoties, ka tai drīz ar to būs jāstājas uz katedras un visas acis uz viņu raudzīsies, tai iekšā metās karsts vien. Tomēr viņa iedzēra no karafes glāzi auksta ūdens, saņēmas un allaž drošu skatienu pārskatīja sapulci...

Kāds raibs skats... sprogainas galvas, visādām lentēm un spalvām! Te nu vajadzēja Brokmanim būt klāt un to visu apbrīnot. Gan jaunības, vēl gluži nepieaugušas meitenes, īsi apcirptiem matiem un stāvām krā-

dziņām, gan gluži nevainīgas, gan fanātiskas sejas! Cik lieliski dažāda uzspraudusi uz strupo deguntiņu pansneju un apzinīgi gudri caur to lūkojās, cik švītīgi un pār-gudri cita kūpināja savu papirosu! Kas viņām daļas, ka pussārtušās rozēs, kuŗas te bija ieradušās pirmo reizi, ar to jutās apgrūtinātas un, it kā nobijušās, diev-tiesīgām sejām gaidīja, kas vēl te notiks. Viņas bija te ieradušās aiz ziņkārības un modes, jo, kad jau citas sievas un meitas nāca, kā tad nu atrausies... noturēs vēl tevi par neizglītotu. Viņas tāpat kā mazās knīpeles gan laikam vēl nebija izpratušas „Ozolu vainaga” pamatu un droši vien neatteiktu nevienam, ja viņas bildinātu par līgavām. Pati lieta gan tikai kādas re-tas kopoja. —

Zāle, acīm redzot, pildījās, un sacēlās arvien lielā-ka kņada. Divas īsti tuklas kundzes ienāca un nosē-dās pašā priekšā. Julietai gandrīz ieblakām. Kā zi-bens izplatījās aulā vēstis, ka tās abas ir „Ozolu vai-naga” principiālas pretinieces, kritiķe Kristolde un no laukiem iebrākusī avižu korespondente Māte Lauciniece. Abām bija asas spalvas un asas mēles, par viņu rakstiem mazās knīpeles bija tiktāl skaitušās, ka bija dabūjušas jau gandrīz aknu kaiti. Tādēļ tās arī uzlūkoja abas daudzīnātās kā kādus brīnuma zvērus. Bet šodien tās varēja viņām smalki atriebties... lai tik viņas „panāk uz placi”. Viņas sacels tādu troksni... izsvīlps viņas „uz notīm”. Citas jau lika pie bufetes ap-gādāt jēlas olas.

Saprotams, ka abas tuklās kundzes uz to nebija sa-gatavojušās, viņas sapulci uzlūkoja ar mazcienīgām acīm un allaž nosmīnēja vien. Viņas tāpat aiz ziņkārības bija likušas sevi te ievest, lai dabūtu tos brīnumus īsti re-

dzēt un varētu tad vēlāk „Ozolu vainagu” vēl jo labāk atklātībā nozobot.

— Saki, mājā, kurā tad ir pati tā priekšniece, tā Austra? — Māte Lauciniece jautāja savai biedrenei. — Tādi strupi kartupeļa deguntiņi vien te redzami... kāda tad gan tā pati barvede var būt?

— Tūlīņ tev parādīšu, — Kristolde skatījās apkārt. — Vai tu redzi tur to sauso, gašo kārtsgabalu, kas tur viņā pulciņā runājas... Tā ar tiem sarkanajiem matiem... vaļējas krūzas nokarājas līdz pus pleciem.

— O, jemine! — Māte Lauciniece nicinoši savieba lūpas. — Tad tāda tā priekšniece!

Pašulaik priekšniece pienāca pie Julietas un viņu apsveica. — Nu, mana cienījamā Gramboff, jūs man rādāties mazliet kā uztraukta. Jā, jā, varu iedomāties, esmu to visu izbaudījusi. Pirmoreiz uz katedras kāpjot, man sirds, ar vārdu sakot, iekrita tīri kurpītēs...

Julietta priekš viņas godbijīgi piecēlās un saķēra silti viņas roku.

— Novēlu jūsu pirmajam ražojumam labas sekmes, — Austra sacīja.

Julietta vēl arvien turēja saķērusi viņas roku. — Es jums pateicos, es jums no visas sirds pateicos un priecājos, ka jūs esat mūsu barvede...

Zālē jau visas vietas bija ieņemtas, un mazās knīpeles, kuņas jau bija sagatavojušās uz ovācijām, spārdīja nemierīgi kājām. Paretam arī atskanēja saucieni: — Iesākt, iesākt!.. Atklāt!..

Priekšniece piegāja pie katedras un, pulkstantiņam atskanot, iestājās tūlīt dziļš klusums. Bet, tiklīdz viņa pati parādījās katedrā un gribēja sākt runāt, kad no visām pusēm atskanēja tādi aplausi un bravo saucieni,

ka griesti vai gribēja uz augšu celties. Un nemaz norimt! Nelīdzēja ne Krirstoldes smīnēšana, ne Mātes Laucinieces galvas grozīšana, vēlreiz un vēlreiz „pērkonbazūnīgs urrā!” Julietai acis mirdzēja it kā kādā svētsvinīgā skatā... viņa sajuta saldu gandarījumu sirdī, ka barvede tiek tik milzīgi godināta skaudīgajām plāpām par spīti...

Priekšniece jau bija sākusi runāt, kad tikai vēl ovācijas aplūsa... — ...un šodien es te redzu ļoti daudz jaunu vaigu, — nu varēja dzirdēt tālāk, — būs apmieram trīsdesmit personas, trīsdesmit no labākajām ģimilijām pulcējušās atkal no jauna ap mūsu karogu. Tas mani apmierina, manas cienījamās, tas mani sajausmina. Es lasu šinīs sejās, ka tās nav dzimušas būt kalpīgi gari, ka tās ir gara aristokrates, sieviešu kārtas labākais kodols. Un kas mums ir daļas gar kalponēm! Mūs pulcina kopā augsts un cēls mērķis, izcīnīt savas tiesības, pacelt sieviešu kārtu no pīšļiem... Lai dzīvo „Ozolu vainags,” slava! slava!..

Tas nu tik bija troksnis un aplausi! Mazās knīpeles nevarēja nemaz beigt grīdu spārdīt, un pussārtušās rozes, ierautas strāvā, sāta plaukstas aizkusušas — tīri asarām acīs. Tikai Julieta bija aizmirsusi tagad visas goda parādīšanas, domīgi viņa nolūkojās uz zemi: kas bija šie mērķi, kas bija šie centieni? Tikai viņai vienai rokas stāvēja mierā, pat Kristolde un Māte Lauciniece plaukšķināja.

— Kā tas nāk, ka tā Aspazija te nepiedalās? — Māte Lauciniece jautāja.

Kristolde nosmīnēja. — Divi lieli gari kopā nesatiek... „Ozolu vainaga” priekšniece pie gadījuma šo dzejnieci labprāt apkaņo... Viņu uzskati un centieni

loti izšķīras. „Ozolu vainaga” un Aspazijas mērķi viens otram gluži pretēji. Aspazija s i e v i e š u emancipāciju sev priekšā stāda gluži citādu. Ratu braukšana un citi „Ozolu vainaga” centieni esot tai taisni pretīgi.

Kad lielais troksnis daudzmaz bija aprimis, viņa atkal iesāka: — Tagad pāriesim uz dienas kārtību. Mūsu cienītā biedrene Julieta Gromboff ārkārtīgi apdāvinātā vingrotāja un rata braucēja, nolasīs savu literāro ražojumu: — „Mana pirmā mīlestība.” Ceru, ka šis darbs atradīs sapulces piekrišanu. Cienītā Gramboff, topiet lūgta!

Julietai atkal tāds savāds karstums pārskrēja pār kauliem, viņa saķēra savu manuskriptu. Kādas divas trīs rokas ieplaukšķinājās... tad briesmīgs šņāciens caur visu zāli un krēslu grabināšana... — Ss! mieru!.. Piekritējas, it kā nokaunējušās un nobijušās, nodūra acis un tika no visām pusēm dusmīgi uzlūkotas. Julietai sirds tīri nostāja pukstēt, tai vietā, kur klausītājas sēdēja, viņai stāvēja priekš acīm raibs... tomēr nākošā acumirkļi viņa bija katedrā...

Viņa labprāt būtu sacījusi kādus aizbildināšanās vārdus, lai no viņas nesagaida diezin kādu mākslas darbu. Viņa tikai mēģinājusies kā iesācēja... Bet domas pavisam sajukušas, sirds sīta piecpadsmīt... viņa nejaukāja acis pacelt no manuskripta. Un beidzot iznāca tādā nospiestā balsī, kuŗu viņa nemaz nepazina:

— Mana pirmā mīlestība...

Viņa atkal piestāja, jo tai likās, it kā tā būtu dzirdējusi klusu nīrgāšanos... — Tālāk, tālāk, — dažas balsis sauca... — diktāk...

Viņa saņēmās, iesāka skaļāk un drošāk:

— Biju palaidusi patlaban sava mūža vienpadsmito

gadu un apmeklēju skolu. Mūsu vecā skolotāja bija katrā ziņā nodomājusi mani un manas biedrenes uzaudzināt par tikumīgām sievietēm, tādēļ viņa arī katru dienu vienu stundu mums iekala jēdzienus par tikumu un grēku. Sievietes tikums, pēc viņas domām, bija: zeķes lāpīt, ēdienu vārīt, savu saimniecību labi vadīt un, ja Dievs devis bērnus, tos godam kopt un audzināt... — skaļa smīnēšana... — turpretim grēks — lasīt tos romānus, kuŗus var dabūt irēt atklātā bibliotēkā. Ar to viņa domājās pie mums savu pienākumu izpildījusi, tikai vienu lietu tā bija gluži piemirsusi. Arī Ieva zināja, ka tas ir grēks, „ēst no augļiem tā koka tās atzišanas tā laba un ļauna”, un tomēr viņa gribēja savu ziņkārību apmierināt, un tā arī es, kā īsta ziņkārīga Ievas meita, nogāju vecajai skolotājai par spīti uz bibliotēku. Tur manas vajadzības man nolāsīja no acīm un pasniedza man traku mīlestības romānu veselos trīs sējumos.

Tikai tagad viņa bija tiktāl apmierinājusies, ka uzdrošinājās pacelt acis un sapulci pārskatīt. Mazās kniņas strādāja ar zīmuļiem, nicinoši purināja galvas un smīnēja, tā ka viņai no tās puses nebija nekas labs sagaidāms. Gandrīz visa sapulce, sabāzusi galvas kopā, čukstēja, izņemot pussārtās, kuŗas vēl arvien atradās šīs dienas iespaidu varā. Tāpat arī Kristoldei un Mātei Laucinieci, kā rādījās, saturs interesēja, viņas tam uzmanīgi sekoja un darīja priekšnieci uzmanīgu uz nebēdnieču trokšņošanu, un tā arī viņas ar savu pulkstenīņu apsauca.

Priekšālasītājai iedūrās tikpat kā nazis sirdī. — Man līdz tam nebija ne prātā ienācis, — viņa iesaucās, — ka grēks tik patīkams, bet nu to nopratu. Šī grāmata bija

man desmit reiz lielāks baudījums nekā indiāniešu stāsti no skolas bibliotēkas un simtreiz lielāks nekā manas skolas grāmatas. Es tapu pavisam nemierīga, kad lasīju, kādas jūtas valdījušas sieviešu krūtīs, kā viņas ļoti mīlējušas un kā sērojušās pēc saviem varoņiem savās dienas grāmatās. Man uznāca it nemanot vēlēšanās arī rakstīt dienas grāmatu un mīlēt, — bet ko?..

— Bleķis, bleķis — salkana mīlestība! — kāda balss iesaucās, un knīpeles sāka kājām daudzīt tik stipri, ka viņa vairs nejaudāja turpināt. Tā bija Trausliņu Anna, kas iesāka, satiriķe un dzejniece. Atkal atskanēja priekšnieces zvaniņš. — Es lūdzu netrokšņot un netrampelēt, — viņa stingri sacīja. — Vēlāk katra dabūs vārdu no katedras, ja tai būtu pie šī darba kas piebilstams...

Pretinieces sakaunējās un palika klusu, un Julieta dusmās piesārtusi iesāka tālāk:

— Līdz tam biju apmierinājusies, mīlējama savu tēvu un audzinātāju Lavizīti, bet nu manai mīlestībai vajadzēja cita priekšmeta: varoņa, kas vai nu mani izglābis no nāves, vai arī gatavs doties dzīvības briesmās. Vajadzēja varonīga vīrieša, plecīgu stāvu un kuplām ūsām, bet man neviens cits tāds nebija pazīstams kā vien mana tēva kučieris un alus puisis Mārtiņš, kas labprāt dzēra brandvīnu un bija stiprs miesas spēkos. Jau no mazām dienām viņš ar mani jokoja: — Freillen, es jūs precēšu. — Kā Lavizīte stāstīja, tad arī viņš patiesīgi bijis manas dzīvības glābējs: maza būdama, es reiz ievēlusies dārza grāvī un būtu noslīkusi, ja viņš mani nebūtu izvīlīcis no ūdens. Tā Mārtiņš arvien, kad bija iedzēries un omulīgs, sauca mani par savu brūti;

agrāk es šī vārda nozīmi nesapratu, bet nu man gan atausa, ko tas nozīmēja. Lai neviens nesaka, ka no romāniem nevar tapt gudrs: mans redzes aploks bija tapis uzreiz plašāks. Es uzreiz nopratu, ka esmu bagāta vīra meita, ka pēc viņa nāves mantošu daudz naudas un ka Mārtiņš ir nabaga kučieris, kuņģam vairāk nav, kā tas, cik viņš pie mana tēva pa gadu nopelna. Bet tas neko nekaitēja, arī romānā bagātajai tēva meitai bija gluži nabags mīļākais. Viņas tēvs vēl bija grāfs, un tā kā viņa pils atradās netālu no kāda liela ezera, tad viņa bija iemīlējusies kādā nabaga zvejniekā. Vecais grāfs nekad šo pliko jaunekli nebūtu pieņēmis par znotu, tādēļ viņa ar to slepeni aizbēga. Tad viņi svešās zemēs bija salaulājušies un laida tēvam ziņu. Tas gan sākumā tikko nedabūja trieku, bet vēlāk apmierinājās un deva tiem savu svētību. Mīļotāju pāritis pārvadājās uz grezno pili un dzīvoja laimīgi. Īsi sakot, šis jaukais kopiespāids man gāja tā pie sirds, ka es iemīlējos Mārtiņā un jau cieti pie sevis noņēmos, ka, tiklīdz būšu uzaugusi liela un tēvs man liegs ar viņu savienoties, tad mēs abi slepus aizbēgsim un ātrāk atpakaļ negriezīsimies, līdz būsīm dabūjuši tēva atļauju un svētību.

Saprotams, ja jau tādas lietas grib izdarīt, tad arī vajag būt ar pašu līgavaini skaidrībā. Man grauza ļoti sirdī, ka Mārtiņš tapa ar katru dienu pret mani svešāks un vēsāks, un tikai tad vēl, kad bija labi piedzēries, ar mani pajokojās. Tobrīd vēl neapķēru, ka, man lielākai un gudrākai topot, kučierim nācās pret mani būt godbijīgākam. Es tomēr negribēju ilgāk dzīvot nezināšanā un, lai gan man tas nācās grūti, tomēr es viņam piesarkusi jautāju, vai arī es tam patīku. Viņš nosmējās

tik labsirdīgi un gardi, ka viņam tīri asaras spiedās acīs... es viņam ļoti patīkot...

— Arī jūs man patīkat, — es kautrīgi sacīju, jo: „jūs mīlēju,” to nevarēju dabūt pār savām lūpām.

Nu Mārtiņš ilgi, ilgi smējās, asaras viņam bira pār vaigiem kā pupas. — Nu, tad jau labi, kad jūs izaugsit liela, tad es jūs precēšu. Papiņš mums dos naudu, un mēs pieņemsim krogu...

Viņš nevarēja beigt smieties, bet man tapa karsts ap sirdi, kaunīgi piesārtusi, es aizskrēju projām. No tās dienas Mārtiņš iesakņojās manā sirdī vēl dziļāk, jo nu es taču biju ar viņu skaidrībā. Ar pilnu tiesību es tagad kā viņa brūte tam raudziju darīt prieku. Kad Lavīzīte viņam nedeļa no mūsu ēdiena, tad es domāju, ka viņa skopa saimniece, un pasniedzu viņam šad un tad kādu labāku kumosu vai dāvināju tam pa rublim no savas kabatas naudas, ko viņš vēl tai pašā vakarā aiznesa uz krogu un nodzēra. Ziemas svētkos viņš pie savām dāvanām: mīkstas, siltas šalles un cauna cepures, dabūja arī no manas puses klāt ar pērlēm izrotātu jostu, bet viņš it nebūt nenomanīja, ka es tā dāvinātāja. Īsi sakot, no šī brīža es biju labprāt viņa tuvumā... vai nu viņš tur sukāja zirgus vai smērēja ratus, es biju viņam palīdzīga. Kamēr viņš mauca riteni, es peķēju uz ass smēru, bet allaž par daudz... viņš nevarēja diezgan gardi nosmieties, ka es tik devīga...

Māte Laucīniece piepeši sapīkusi uzšāvās kājās. — Fui, cik neestētiski... Nāc, mīlā, mēs varam te savu garšu samaitāt... — Bet Kristolde smīnēdama attrauca: — Pagaidi taču... noklausīsimies to balaganu līdz galam... Knīpas nesamanīdamas viena otru uzlūkoja, it

kā nezinādamas, kā šinī gadījumā izturēties. Iestājās atkal miers, un Julieta turpināja ātrākā tempā:

— Cik reizes Lavizīte mani tādās reizēs izbāra, cik viegli es varot nosmērēt savas labās drēbes. Es šādu bārienu pacietu it mierīgā garā, it labi paredzējama, ka mana mīlestība uzdursies turpmāk uz vēl jo lielākiem šķēršļiem. Gāju tad pie savām grāmatām un sapņoju vaļējām acīm par baigo nākotni, kur būšu liela izaugusi un ar Mārtiņu aizbēgusi, un gaidīšu ar pukstošu sirdi no dzimtenes uz tēva svētību...

Nemaz nebūtu jāšaubās, ka līdz tam man augumā un saprašanā pieņemoties, arī šī karstā mīlestība uz Mārtiņu būtu it pavisam atdzisusi, ja nežēlīgais liktenis nebūtu parādījis savu valšķību un nebūtu nobeidzis manu jauko mīlestības sapni spējām sāpēm. Kādā svētdienas pēcpusdienā tēvs sacīja Lavizītei, ka viņam jāraugot jauns alus puisis un kučieris, jo Mārtiņš viņam uzteicis dienestu. Tas apcēlis kādu pārtikušu atraitni, būšot to precēt un pieņemt Piņķu tīrelī zemi.

Šī vēsts mani pārsteidza vēl vairāk nekā zibens spēriens skaidrā gaisā, es jutos kā no septītā padebeša izsviesta! Ka Mārtiņš tā varējis lauzt savu uzticību, to nevarēju iedomāties. Bet vēl tajā pašā dienā dabūju ar rūgto patiesību vairāk iepazīties, kad viņš atveda savu brūti parādīt tēvam un Lavizītei. Tie abi viņiem novēlēja laimes, bet manu sodošo, pārmetošo skatienu tas mulķis nemaz nesaprata. Viņš mani vēl it vaļsirdīgi uzrunāja: — Freilen, vai jūs pastaigādamās mūs kādreiz neapciemosit? — Es viņam atbildēju, nicinoši klusējuma, un aplūkoju šo sievieti, ko tas bija izraudzījis. Dzeltenu seju, stipri veca, priekšā tai trūka pat vairāku zobu, un tomēr viņš to turēja labāku par mani! Iegā-

dājos atkal savus romānus — jā, jā, — te jau bija tāda pati intrigante, kas ievilkusi manu varoni savos tīklos... vairs īsti nesamanīju, vai Mārtiņu par viņa nekaunīgo uzticības laušanu nicināt, vai viņu nožēlot, ka tas kritīs šai briesmīgai sievietei par upuri. Un es pret šo briesmīgo nevarēju uzsākt cīņu, kaut arī man sirds sāpēja!

Tad tēvs sāka ar Mārtiņu aprēķināties, un man vai- gi dega kā ugunīs. Rēķins abiem nesaskanēja. Mārti- ņam pēc sava rēķina vēl nācās desmit rubļu, turpretim pēc tēva rēķina tas bija nodzēris viņa krogū jau piec- padesimt rubļu vairāk, nekā tam pienācās. Cēlās vārdu maiņa, un mans labsirdīgais Mārtiņš, kuŗu vēl nekad nebiju redzējusi dūsmīgu, bija pavisam manas sāncen- ses samaitāts. Viņš kļuva rupjš un sacīja, ka tēvs gri- bot viņu apkrāpt. Par to tēvs kļuva nikns un, piecirtis kāju pie zemes, bargi iesaucās: — Ārā no manām acīm es saku! — Tagad arī es vairs nevarēju ilgāk savaldī- ties... manās acīs Mārtiņš bija „spicbuks”. Kā atrie- bības dieviete, pacēlusi savu dūri, es viņam tuvojos, piecirtu kāju pie zemes un sažņaugtā balsī uzsaucu: — Ārā no manām acīm es saku! — viņš kādu brīdi tā ērmoti noskatījās, tad atmeta ar roku. — E, ēdiet ar, kad neesat ēduši! — un aizgāja ar savu jauno līgavu projām.

Atkal zālē cēlās troksnis, kāju spārdīšana bija dzir- dama arvien biežāk, šņākšana un jau paretam svilpieni. Julietai vēl atlika stāstīt, kā viņa savas dvēseles sāpes pārcietusi, šo mīlestību aizmirsusi, un tagad uz to no- skatās kā uz muļķību, bet pie tā viņa vairs netika. **Knipeles** cēla tādu troksni, kāds vēl nebija pieredzēts. — Nost, nost, — bleķis!.. — un skajie svilpieni plēsa

vai ausis pušu. Par velti tagad priekšniece zvanīja un atgādināja mieru, iekarsušās jaunavas to vairs neievēroja... žestikulēdamas citas jau spraudās ap katedru un bija gatavas runātāju no turienes nodzīt ar varu zemē. Bāla un lūpas sakniebusi, Julieta noskatījās šinī satracinātā pulī... viņai nekas cits neatlika kā atstāt runātājas krēslu. Sašutusi viņa nosvieda manuskriptu uz galda, un nu bija arī miers... viņa bija izsvilpta.

Priekšniece aprāja trokšņotājas, kuŗas gribot ar kāju spārdīšanu un svilpšanu panākt to, ko vajagot izcīnīt gara spēkiem, un lūdza pieteikties pie vārda, kas šinī lietā ko gribētu piebilst.

Skuŗes saskatījās, tad viena, pieturēdama uz atliektā deguntīņa uzkniebto pensneju, devās steidzīgiem soļiem uz katedras un nākošā acumirkli tur bija augšā. Labu laiku viņa ko nesaprotamu šļupstēja un stostījās, tad tālāk iznāca: — ...un man Julietai Gramboff jaun kundzei jāpretojas, jo te ir tēlota tikai salkana mīlestība, un tā mūsu „Ozolu vainagam” nav svarīga. Bet kur paliek mūsu nabaga brāļi, kur sadzīves trūmi un augoņi? Mums vajag graizīt sadzīves trūmus un netikumus — tas ir mans priekšlikums...

Pēc skaļiem aplausiem, „urrā” un „bravo” saucieniem Trausliņu Anna kāpa katedrā, un tā jau bija daudz vairāk bīstama. — Man cienītai priekšrunātājai jāpiebalso, — viņa ar sarkastisku smaidu iesāka, — šis Julietas Gramboff gara raŗojums ir vistrakākais bleķis, kāds vien piedzīvots. Es nezinu, ko rakstniece gribējusi panākt ar šo smēru, tur vairāk nekas nav redzams kā jaunās paaudzes apķengāšana. Būtu prātīgāk, ja runātāja būtu palikusi pie savu saldo kūku cep-

šanas, nekā uzbāziesiems mums ar saviem salkaniem ideāliem un savu salkano mīlestību. Viņa nemaz nepazīst sadzīves. Var jau būt, ka viņas tēva kučieris dzer ik rītus kafiju, bet mums, sievietēm, vajag būt augstākiem mērķiem un augstākiem centieniem. Es saku vēlreiz: tas bija tīrais bleķis, ko rakstniece mums te sastāstīja. Un par to es arī nebrīnos... ir taču skaidri redzams, ka viņa vairāk nekā nezina, kā tikai saldas kūkas cept un gaudot savos sacerējumos par salkanu mīlestību. Cerēsim, ka viņa mūs uz priekšu ar saviem smēriem vairs neapgrūtinās, jo viņa varētu būt viss cits kas, tikai ne rakstniece...

Kamēr Trausliņu Annas runa tika saņemta atkal skatām gaviļēm, Julieta sēdēja tikpat kā sapliķēta. Gan necienības pierādījumi priekšlasījuma laikā bija viņu sāpīgi aizskāruši, tad tomēr šis apvainojošais uzbrukums nāca viņai tik piepeši, tik nejauši, ka tā pat savās domās nepaspēja sakārtot, ko uz to atbildēt. Viņa bija savu darbu ar mīlestību strādājusi, bija pie tā daudz nakšu bez miega pavadījusi, un tagad to ņēma tā sagrozīt un saķēmot... nē, nē... to viņa nevarēja pielaut. Sašutusi un piesārtusi viņa uzskrēja bez atļaujas katedrā un, smagi nospiesta, iesaucās: — Tas ir melots!.. Ko abas priekšrunātājas sacīja, tie ir nekaunīgi meli...

— Oho... — no visām pusēm draudošas balsis iesaucās, un priekšniece viņu ar savu zvaniņu pārtrauca. — Lūdzu lietot pieklājīgākus vārdus, mana cienījamā... sapulce jau tā pret jums satracināta...

— Tas ir melots! — viņa smagi izdvēsa. — Es ne pavisam neaizstāvu salkano mīlestību un dzīvi esmu tēlojusi faktiski tādu, kādu es to pazīstu. Es citādu nabaga brāļus neesmu redzējusi, mūsu kučieris dzīvo pa-

tiešām tādos apstākļos, un mūsu dvornīku dzimta patiešām dzer ik rītus kafeju...

Māte Lauciniece un Kristolde tagad tik sirsnīgi aplaudēja un visiem spēkiem izrādīja savu piekrišanu, bet šis aplausss pazuda, kad dūšīgās knīpas sāka atkal no jauna sist kājām, svilpt un šņākt. — Nost, nost... nost ar salkano mīlestību!..

Julietta spītīgi saslējās un sauca visā spēkā: — Es neatkāpšos ne soli, kamēr es nebūšu uzbrukumus atraidījusi... Tomēr nelīdzēja nekas, troksnis kļuva arvien trakāks... no zāles otra gala laidās pa gaisu viena jēla ola un pēc tam vēl viena, abas nokrita pie katedras un saplīsa pie viņas kājām...

Atkal atskanēja priekšnieces zvaniņš. — Tā kā par šo lietu ir diezgan debatēts, tad sapulce slēgta...

— Prātīgi, bravo, sapulce slēgta... — viņas pretinieces, skaļi smiedamās, klīda ārā no zāles, un arī citas piecēlās uz iešanu. Asarām acīs un dūres sakiebusi, Julieta vēl stāvēja uz katedras... sapulce bija slēgta... viņai jau cits nekas neatlika kā doties uz mājām...

Drīz arī viņa atradās uz ielas sava tērauda zirga mugurā. Dažs labs sieviešu draugs palika stāvēt un kārām acīm noskatījās uz šo kairinošo parādību, bet neviens nezināja, kas viņai grauzu sirdi...

* * *

Nelaimīgā caurkritusī rakstniece nu bija mājās, bet viņai nekur nebija miera. Viņa jau pati nevarēja pateikt, kas tai kait. Ar kādu pašapziņu viņa bija devusies ar savu darbu uz sapulci, cik viņa bija bijusi uz savu darbu lepna... bet nu viss vājā, viņas apzinība lauza,

slavas vietā iegūta nicināšana!.. — Bleķis, tīrais bleķis, — biedrenes liecināja, — salkana mīlestība! — Un var būt arī, ka viņām taisnība; viņai jau nav nekādu piedzīvojumu... viņa nepazīst ne nabaga brāļus, ne to apstākļus. Nu — viņa raudzīs ar tiem iepazīties, bet to vajadzēja jau agrāk darīt... Tad varbūt viņa būtu bijusi šīs dienas varone, bet tagad...

Bet vai tad patiešām viņas ražojums bija tik niecinājams, ka viņu ar to nodzina no katedras kā kādu ienaidnieci? Aizskartās pašmīlības jūtas atkal sacēlās... viņas nievātājas jau tikai bija muļķa knīpas!.. Viņa jau tikai labu vien bija domājusi un labu gribējusi sacīt, bet viņas aizbāza ausis... Taču stāsta beigās bija sa-cīts, un to viņas būtu dzirdējušas, ka viņa ar šo piemēru gribējusi pierādīt to, ka īstai varonei neklājas noslīgt salkanā mīlestībā, tikai varoņus viņa drikst mīlēt, ja tādi ir, pārcilvēkus... Šīs muļķās knīpas jau nemaz nesaprata, par ko viņa uzstājās...

Bet vai tad patiešām viņa bija tāda varone, tāda gara aristokrate? Un vai visas tās „Ozolu vainaga” biedrenes un viņa — vai viņas bija tās izlasītās? Kur tad ir viņu varonība, viņu spēks un viņu pārkums par citiem mirstīgiem? Vai tā tik nebija tukša iedomība, ko viena otrā pabalstīja, tikai šaurs egoisms un pašapbrīnošana? Vai jau ar ratu un sportu ir sasniegta dzīves pilnība un sieviešu emancipācija... un kādēļ tad nevarētu arī saldās kūkas cept, kad tās var ēst?.. Un kāda mīlestība ir salkana, kāda ir rūgta?.. Viņa nevarēja atrast uz to atbildi un jutās nelaimīga. Nelaimīga, jā... viņa nebija vairs mierā ne ar sevi, ne ar saviem apstākļiem, ne ar „Ozolu vainagu”...

Un, it kā vēl tālāk sevi jautādama, viņa, pie rakstā-

mā galda piestājusies, svēra uz rokām kādu pabiezu vēstuli... kā lai viņa dabū gandarījumu par šīs dienas nievāšanu? Acis viņai stīvi noraudzījās uz vēstuli un beidzot priecīgi iemirdzējās... Tas jau bija Klāras rok-raksts!? Viņa tai beidzot rakstījusi, labi, labi... citādi viņa tagad nezinātu ko iesākt! Labā Klāra, ko viņa gan tai rakstījusi?.. Aploksne bija jau atrauta, kāri viņas acis lidoja pa saturu.

Mana mazā, mīļā Julieta!

— Piedod, ka tik ilgi esmu kavējusies uz Tavu pēdējo vēstuli atbildēt, saņem manu skūpstu, mazā, un piedod, jā!... Man bija tik daudz darba ar savām studijām, un Tu biji tik daudz rakstījusi un jautājusi, ka visu to Tev nespēju maz vardos atbildēt. Bet vienmēr esmu domājusi par savu mazo Julietu tālumā un tā nu atlieku beidzot visu mālā un gribu Tev rakstīt īsti gaŗu vēstuli.

Priecīgi mani pārsteidz Tava vēsts par jūsu jauno biedrību — par „Ozolu vainagu”, novēlu tam no savas puses daudz sekmju. Ir laiks, ka sievietes, kuŗas savā starpā tik daudz skaudušās un nīdējušās, sniedz roku viena otrai kopīgai dzīves cīņai. Viņām dzīvē jācīnās patiešām ar daudz vairāk šķēršļiem un grūtībām nekā vīriešiem. Tikai dažas lietas no tā, ko Tu man atrakstīji, man izrādās it kā „afektācija”, it kā jūs ar to meklētu līdzekļus pret gaŗu laiku, — piedod man, mazā, ka esmu tik vaļsirdīga. Es jau labprāt vēlētos, ka būtu maldijusies... pārbaudi manu ierunu un, ja atzīsti, ka man netaisnība, tad nekavējies sekot spraustajam mērķim. Tev pašai to vajag zināt vislabāk.

Un, kas attiecas uz manu bērnību, tad šo stāstu es Tev patiesi paliku parādā. Tu to tagad gribi zināt. Es negribēju Tev klāstīt lietas, no kurām Tev nav jausmas un no kurām Tu biji pasargāta. Bet tagad Tev vairs neslēpšu... Tu jau esi mana mīļā draudzene un, es redzu, ka esi sākusi nodarboties ar svarīgiem jautājumiem. Tu gribi mācīties patieso dzīvi, un mani agrīe jaunības gadi Tev var rādīt kādu mazu, bet patiesu stūrīti no tās. Nav tā, kā Tu domā... neesmu nebūt cēlusies no „kādas labākas ģimējas”, aukļu lolota. Par savu tēvu es nekā nezīnu, bet gan atceros savu nelaiķa māmiņu, kas bija pie teātra par apkalpotāju un mīlēja garīgus dzērienus vairāk nekā mani. Tātad sapratīsi, ka nebūt neesmu no mazotnes tik glīti audzināta un labi skolota, kā Tu esi iedomājusies. Ar pliko, kailo nabadzību iepazīnos jau tad, kad pratu izšķirt rītu no vakara, bet viņa mani nespieda. Es jau toreiz vairāk vajadzību nepazīnu kā sausu maizi un kafijas malku, jutos ar to tik dzīva un laimīga kā zivs ūdenī un nevarēju ne iedomāties, ka citiem cilvēkiem varētu būt par mani labākas dienas. Bet, tiklīdz es sāku iet skolā, sāku diezgan laikus mācīties pazīt pasauli un to, ko nozīmē būt bagātu ļaužu bērnam un nabaga apkalpotājas meitai. Laimīgajām biedrenēm nācās man grūti iestāstīt, kāda starpība valda starp mani un starp viņām, jo man bija tāda iedzimusi stūrgalvīga pašapziņa, ka es par to negribēju nekā zināt, ar ko es savai māmiņai maizes pelnīšanā sagādāju daudz raīžu. Tikai pēc tam, kad šīs biedrenes bija daudzkārt un daudzkārt mani atstūmušas un ievainojušas, viņām izdevās lauzt manu stūrgalvību...

Mūsu ceļi tālākā dzīvē šķīrās. Pārtikušie vecāki gādāja savām meitām tālāk par vispusīgu izglītību un maksāja arī viņām par dejas stundām, turpretim mana māmiņa bija izlūgusi man vietu pie skatuves par statisti, lai palīdzētu viņai maizi pelnīt. No dabas nebiju vis diezin cik paklausīga, tomēr viņai es nepretojos un biju uz savu peļņu lepna. Arī citādi man pie skatuves ļoti labi patika, te es dabūju tik daudz redzēt un dzirdēt, — kad tikai man nebūtu vajadzējis citiem mechaniski paklausīt! Es toreiz sacirtos, kad uz mani tā, bez iemesla, ar nicināšanu noraudzījās pār plecu. Bet nelīdzēja nekas! Man vajadzēja mācīties, kas ir liels un kas ir mazs, kas ir augsts un kas ir zems.

Mans stūrgalvīgais gars drīz vien kļuva padevīgs, kad noskatījos lielu mākslinieku tēlojumos un sāku tiem just līdz. Viņiem es būtu labprāt vēlējusies atraisīt kurpju siksnas un biju kļuvusi tāda nemierīga, tāda pati sev nesaprotama, ka patiešām nezināju, kā man trūkst. Dažureiz man uznāca pat tāda liega vēlēšanās, kaut būtu varējusi dabūt spārnus un aizlaisties projām tālu, tālu debešu dzidrumos. Mana mīļā mazā, tā bija māksla, kas mani bija savaldzinājusi! Un kad vēl noklausījos drāmās un lasīju romānos, ka ļoti daudzas nabaga zemas kārtas meitenes tikušas par ievērojamām māksliniecēm, tad arī šī vēlēšanās mani sagrāba, manas asinis ritēja tik strauji, mana sirds pukstēja tik karsti, kāda iekšēja balss man uzsauca: — Tev jātop māksliniecei!

Un tad mācījos saprast, kas ir romāns un kas ir patiesība. Cik viegli bija romānos tapt par mākslinieci, cik interesants tur ērkšķainais ceļš, un kādi

šķēršļi patiesībā man stājās pretim!.. Biju iesvētīta un labi daudz jau nodarbojusies ar mākslas noslēpumiem, kad atklāju teātra vadībai savus mērķus un lūdzu mani vairāk izmēģināt skatuves mākslā. Jā, — ja mana māmiņa nebūtu bijusi turpat par apkalpotāju! Mazākām lomiņām pieteikušies jau tik daudz citu vecāku bērnu, tik daudzi ar labām ieteikšanām, no labiem aizgādņiem, kuŗus teātra vadība nevarēja atstāt neievērotus. Un man nebija neviena, kas par mani ieliktu labu vārdu. — Es varēju tikai pati ieteikt un apgalvot savu spēju, par ko direktors un režisori tikai smaidīdami paraustīja plecus. — Iedomas, mīļais bērns! Ikviens no mūsu statistēm domājas būt dzimusi māksliniece. Tas nāk no tā, ka par mākslu nav nekādas sajēgas...

Es nevarēju valdīt asaras. Mākslas priesteri mani pieskaitīja tiem tūkstošiem pārspīlētu radījumu, kuŗi iedomājušies tikai tādēļ sevi par lieliem gariem, ka tie pārsapņojušies tvīkst pēc slavas un ārējā spīduma un vēlētos ietikt patīkamā stāvoklī. Viņi man neticēja, ka es mākslu biju ieslēgusi dziļi savā sirdī un par kādu atlīdzību vēl nebiju ne domājusi, ne prātojusi. Es to mācījos un zilēju, es to pielūdzu dienas un naktis, un tomēr man pateica acīs, ka es — tās iedomīgā pameita... saistīja manas rokas tai kalpot...

Mans nodoms tika zināms aiz kulisēm, un par šo pārdrošību man atmaksāja no visām pusēm ar nicināšanu. Skaudība un nenovēlība neplosās nekur tik traki kā uz skatuves dēļiem. Lielie gari par manām apšaubāmām iedomām līdzcietīgi pasmaidīja, bet mazie katrā izdevīgā gadījumā raudzīja man „galvu mazgāt”. Mani vajadzēja morāliski gluži satriekt, lai es

tad uz visiem laikiem atsacītos no tādas sacensības, viņiem blakus nostāties un tā ar savu konkurenci pacelt viņu maizes grozu augstāk. Līdz tam biju baudījusi tikai tādu pazemošanu, kādu statistei jāpieņem no lielākiem spēkiem kā dabiska nepieciešamība, tagad tiku tīšu aizskarta un ķircināta. Un, kad mans mākslinieces gars izmisis cīnījās pret šādu uzpūšanos un neļāva man noliekt galvu, tad ar to iemantoju arī sev līdzīgo biedreņu naidu. Es gribēju būt vairāk kas nekā viņas, — viņām cēlās pret mani aizdomas. Mēs taču it visas bijām viena otrai dabiskas sāncenses uz kādu mazāku lomiņu, kas kādā aklā brīdī varētu atgadīties, bet mums visām bija uz tām vienādas cerības. Manīdamas, ka es apzinīgāki iztuos, viņas domāja, ka es ar to gribu pierādīt savu pārsvaru pār viņām; viņas arī visas pret mani sacēlās un atrāva man savu draudzību, teikdamas, ka es esot lepna. Lai arī... starp viņām man nebija nevienas cienīgas gara radniecības, un draudzību es gribēju sajust, ne liekuļot.

Tā es palaidu ilgus gadus pie sausas maizes šini nicinātā stāvoklī. Bet savu mūzu es neaizmirsu. Bija man liegts viņai kalpot atklātības priekšā, tad es to darīju ieslēgusies savos kambažos. Nekad nepalaidu gažām, kad lielie spēki tēloja savas lomas; aiz kulisēm aizstājusies, vērīgi noskatīju viņu vaigā katru mazāko dvēseles kustību un arī to mācījos saprast. Ko mana acs vēl nebija baudījusi, to iekalu prātā un sirdī, bet tāpat man dega dažu labu reizi krūtīs, kad redzēju citus mākslu pulgojam. Es būtu tad varējusi skriet uz skatuves, nobīdītniecīgo pie malas. Dažu labu reizi šādā sajūsmībā aizmirsu savu pienākumu un atjēdzos kailajā patiesībā, kad tiku ierakstīta so-

du grāmatā. Es nemitējos atkal un atkal prasīt lomas, bet dabūju katrreiz atraidošu atbildi. Nebiju ņēmusi pat ne drāmatiskas stundas un varēju būt tik iedomīga! Un pēdīgi, kad biju jau zaudējusi visas cerības, ka kādreiz pasaulē sasniegšu savu mērķi, pēdīgi tad, it nejauši, kādai aktrisei saslimstot, dabūju mazāku lomiņu. Sākumā es tam nemaz negribēju ticēt, tad mani sagrāba liels prieks un satricināja līdz kauļiem. Man likās, it kā visa pasaule piepeši būtu apvilkusies svētdienas uzvalkā. Lai es parādot, ko spējot — saprotams, ka to gribēju parādīt. Šinī lomiņā gribēju uzstāties kā varone. Bet lielie prieki un pirmā uzstāšanās mani satricināja, — nopratu it labi, ka pirmie kaķēni noslīcināti, un es — izgāzusies cauri. Piesarkusi vaigā, es klausījos, par ko tad publika tik skaļi gaviļēja un aplaudēja, nemaz nenomanīdama, ka taču ne man ... ka es te bijusi, nebijusi. Taču publikas vietā mani bija vairāk ievērojuši skatuves vadītāji, un tie sacīja: — Nu, — pietiekoši. — Un drīz pēc tam manas biedrenes būtu vēlējušās mani ar saviem naidīgiem skatieniem saģiftēt, jo tiku salīgta trešās šķiras lomām ...

Tagad man sākās jauns laikmets: ka mana karstākā vēlēšanās apmierināta, par to es sākumā sajutu tikai reibinošu prieku, bet vēlāk noskārto, ka arī šai manai dzīves nodaļai savas sāpes. Gan manas lomiņas bija niecīgas un šauriņas, bet citā jau varēju parādīt savu spēju un biju ar sevi mierā. Te mani aizskāra pavisam jauni cirtieni, kuŗus līdz šim nemaz nebiju pazinusi. Tiklīdz biju izrādījusi pirmo labāko lomu, es otrā dienā steidzīgi ķēru pēc laikrakstiem, gribēdama tur lasīt aprakstu par savu uzvaras gājienu.

Bet kā alojos! Par mani stāvēja tikai maz nelabvēlīgu vārdu, — negribēju savām acīm ticēt, — teātra vadībai bija pārņemts, ka tā uzticējusi man šo skaisto lomiņu un ļāvusi to sabojāt... Par to izbijos... otrreiz uzstājoties, saņēmu vēl vairāk savus spēkus, jo tikdaudz pašpaļāvības man bija, ka varu pildīt savu pienākumu, lai visi ir apmierināti un vadībai manis dēļ nebūtu jādzird pārmetumi. Es lūkoju sevi pārspēt, bet tomēr bārgie tiesneši palika pie sava sprieduma, ka es skatuvei nederīga. Un to tagad nu zināja visa pasaule, tas stāvēja melns uz balta... mana nevarība bija pasaules priekšā apliecināta! Es nāvīgi noskumu un sāku jau izmisusi par sevi šaubīties... sāku jau ticēt, ka esmu mākslas pameita un neesmu cienīga aizskart viņas drēbju vīles...

Bet, kad es šinīs rakstienos meklēju pēc savām kļūdām, tad dabūju par viņiem pavisam citādus uzskatus. Es nāvīgi sašutu. Tajos nebija vilkta taisna mēraukla, arī spriedumi nenāca no lietpratējiem. Tur taču arī no niekiem bija iztaisīta Dieva dāvana; dažas manas biedrenes kuŗu nevarība nebija nekāds noslēpums, bija paceltas līdz debesīm, jā, pat viņu kļūdas un aplamības pārdroši nostādītas par paraugu. Man nokrita it kā zvīņas no acīm. Šie raksti, kas mani tik daudz bija sāpinājuši, nebija vairāk nekā tukšu tenku sakopojumi... par šādām ēnu grābstīšanām jau varēja tikai vieglu sirdi pasmieties.

Vieglu sirdi pasmieties, — ja lieta nebūtu bijusi man tik nopietna. Laikrakstu izdevējiem varēja būt vienalga, kas viņu slejās rakstīts, lasītājiem vienalga, kas tajās slavēts vai nopelts, bet man tas bija citādi! Šī liekulīgā nožēlošana, šī sistematiskā vajā-

šana kā nāvīgi, paslepeni cirtieni apdraudēja manu eksistenci un aptumšoja manu nākamību. Atzinīga kritika pieder pie skatuves mākslinieku dieniskās maizes un vēl jo vairāk jauniem iesācējiem, kurus vēl lielais, muļķīgais milzis — publika — nav ieņēmis savā mutē. Tādēļ es apjautājos tuvāk par saviem tiesnešiem un atsaucos uz viņu sirdsapziņu... Un es pārliccinājos, ka viņiem tās nemaz nebija...

Kas tad bija šie mani bargie tiesneši? Padzīti ierēdņi nožūpojušies un izbijuši studenti, — cilvēki, par kuriem bija zināms, ka tie nekur savu pienākumu nebija mācējuši un vīzojuši pildīt. Pašuzturas cīņā tie savas cilvēcīgās un goda jūtas bija sen pārdevuši par maizes gabaliņu, tie nejaudāja vairs, ko sirdsapziņa, bet ko vēders sacīja. Jauni, nepiedzīvojuši vējagrābšļi un untumaini āksti, kas, sajuzdami sevī nespēku nopietnu darbu pastrādāt, apmētāja skaudības dubļiem ikvienu, kas gribēja ko ar darbiem pierādīt... Īsi sakot — un kā tas vēl, diemžēl, visā plašā pasaulē — radijumi, kas citur nebija lietojami ne pīpē, ne ragā, — par avižniekiem un mākslas tiesnešiem tie „derēja” visi, un jo vairāk tie ar tukšām tenkām balamutējās, jo vairāk lasītājs ar kāri baudīja uztraucošo gara barību. Viņi jau izrādījās par tādiem it kā tie ar asu šķēpu būtu nomodā par mākslas tiesībām, bet patiesībā dzina tikai riebīgu, neglītu veikalu. Pagriezdami bijīgi ceļu stiprākajiem, tie spaidīja jaunus skatuves spēkus tikmēr, kamēr dabūja no viņiem pienācīgos meslus, ko katram vajadzēja. Avīžu izdevēji un vadītāji tur daudz pakaļ nemeklēja. Par citu tiesneši varēja spriest, ko gribēja, kad tikai slejas bija pildītas, — un tomēr šīm rindiņām bija vara izšķirt

manu dzīves jautājumu. spriest par mani nāves sodu...

Es dabūju ieskatīties dziļāk tai, tā sauktajā, mākslinieku dzīvē un mācījos pazīt skatuves pasauli, kāda tā patiesībā. Nu arī sapratu biedreņu slavas dziesmas. Viņām bija savi aizstāvji, „ideāli” vīri, kas stāvēja viņām tuvu un izdevās par jausmīgiem mākslas cienītājiem un apsargātājiem. Bet patiesībā tie vairāk nebija kā negodīgi starptirgotāji. Tie uzpirka viņām atzinīgas recenzijas, uzsvēra katru labu vārdu ar smagu naudu un pārdeva to tālāk. Tā necilvēcīgi un bez nosarkšanas šie kupči ieguva arvien jaunus upurus. Bet neba viņas par to noskuma un raudāja. Kādā ceļā un kādiem līdzekļiem varēja tikt „uz priekšu”, par to arī viņas bija savu sirdsapziņu iemidzinājušas... Jā, — tāda bija sadzīve, tāda cilvēcīga cenšanās manā apkaimē! Visi sauca un brēca pēc ideāliem, visi slavēja nevainību un cēla augsti tikumību, un tas viss tomēr noderēja tikai par segu dubļiem un netīrumiem...

Arī es būtu varējusi panākt savus mērķus un nodibināt savu slavu pa vecām, iemītām tekām. Man bija jāiztur dažāda laba kārdināšana, mana mīlā mazā, un dažureiz es nezināju, vai mans augums un mana gaita ir mana laime vai nelaime. Es biju modinājusi dažāda laba „mākslas drauga” uzmanību. Man tikai vajadzēja pasniegt vienu pirkstu, un manā labā būtu viss kas darīts, lai es tiktu mākslas virspriesterienes godā. Un vai tad es būtu pirmā, kas šādā ceļā sasniegusi mērķi? Citādi jau man nekādas cerības, nekādas!.. Un tad šinīs grūtos brīžos, mana mīlā mazā, tikai vēl tas lielais, neredzamais gars, kas mājoja

mānās krūtīs, mani pasargāja no krišanaas. Tas saslējās un necieta zemošanos un pīšļos krišanu. Viņš man bija devis savu gīmi, un es prasīju savas tiesības taisnā ceļā... pa dubļu kaudzēm es negribēju brist!.. Lai arī es ar ikkatru atraidītu labvēli ieguvu jaunu ienaidnieku... mani apkaņoja sistēmatiski... tad... kad es vientule, trenkāta un vajāta biju izmisumam tuvu un vairāk nepaspēju kā tikai šos neliešus savā sirdī nolādēt, — tad vēl arvien šis lepnaiss, nelokāmais gars bija mans mierinātājs, ka es vēl stāvu augstu pār viņiem, ka es pildu savu pienākumu ar godu, ka varu vēl arvien noskatīties uz viņiem ar nicināšanu...

Bet pasaule un dzīves kārtība, kuŗā es dzīvoju, tā domāja citādi... kas negribēja viņai peldēt līdz, tam vajadzēja bojā iet. — Tas man brīnums, — kādā dienā direktors uz mani sacīja, — esmu ar jūsu tēlojumiem pilnīgi mierā, bet kad kritika jūs ne pavisam neatzīst un arī publika izturas pret jums tik vēsi, tad mīļais bērns, nevarat cerēt uz jaunu angažementu. — Viņš mani pamācīja, lai es taču kaut kādā ziņā rauģu vienoties ar recenzentiem, manis pašas labā viņš mani pamācīja! Tā arī viņa piedzīvojumi... ja viņš to nebūtu pratis, tad tas varbūt vēl tagad nomaisītos pa skatuves stūriem citiem pa kājām un nebūtu vis direktors... Tad sirds man sāpīgi saņņaudzās... vai patiešām vairs cita ceļa nebija, vai patiešām man vajadzēja zēmoties?..

Man, pēdējās reizes uzstājoties, biedrenes skaudīgi gāvilējošiem skatieniem pavādīja mani uz dējiem. Viņas nevarēja apslēpt savu prieku, ka drīz taps atsvabinātas no nepatīkamās līdzcensones, par kuŗu neviens negādāja, kuŗas lepno galvu daudzie, varenie preti-

nieki lieca pie zemes, un tai ar visu pretošanos būs drīz jālaižas dibenā. Jā, jā, es sapratu šos skatienus, es sapratu — nekur vairs zara kur pieķerties! Un publika, šis daudzgalvainais elka dieveklis, kuŗa labvēlību un žēlastību skatuves mākslinieki meklēja un piesauca, kuŗam arī es ziedoju savus spēkus un savu mūžu, tas negribēja par mani nekā zināt. Vai viņa simts ausis bija kurlas, vai viņa simts acis stulbas? Viņa tūkstoškārtīgās krūtis tukšas, tajās ne mazākās līdzjūtības dzirkstelītes man!.. Lomai beidzoties, es izmisusi noraudzijos skatītāju telpās uz dievināto molochu, mani vārdi atskanēja tik žēli kā izrautas sirdstīgas, izteikdami: — Glāb mani, glāb — kādēļ tu mani nesaproti, kādēļ liec man aiziet bojā?! Priekšgars lēni vēlās zemē... viss velti — mobs auksts kā akmens dieveklis, neviens vaibsts nepakustējās. Rūgtums saņņaudza manas krūtis... nē... it kā tumšā naktī man pamirdzēja cerības zvaigzne: netālu no skatuves pāris mirdzošu acu bija mani sapratušas! Tās lūkojās uz mani, kāds prāvs vīrieša stāvs jausmīgi aplaudēja un nedaudzās rokas viņam piebalsoja. Īss, debešķīgs brītiņš, tad priekšgars to aizsedza manām acīm... viss palika klusu...

Tu man jautā, vai es mīlu, vai sen mīlu, ko mīlu? Jā, šo mīlo acu pāri es mīlu vēl arvien. Es atstāju skatuvi un steidzos uz mājām... kā divi mirdzošas zvaigznes tās stāvēja man vienmēr priekš acīm un sildīja manas krūtis... tajās kas pamodās, ko nevarēju izskaidrot. Sirds gaviļēja, it kā es būtu uzvarējusi visu pasauli, un, kad es aizmiglu, es sapņoju jaukus sapņus. Biju aizmirsusi visas rūpes un zūdījos tikai par to, vai arī nākošā vakarā viņu ieraudzīšu. Un at-

kal sirds priecīgi pukstēja — viņš bija starp klausītājiem tanī pašā vakarējā vietā. Savām jūsmām apmierināta es nogrimu pilnīgi savā tēlojumā, man jau vairāk nevajadzēja kā viņa atzinības... Un to es arī mantoju, bet nebiju vēl labi tikusi kulisēs, kad priekškarš atkal uzvēlās... mani sauca atpakaļ... kapelmeistars man sniedza pār rampu pretīm krāšņu buketi. Es zināju, no kā tā nāca, aizgrābta es viņu pateicīgi uzlūkoju, un mūsu skatieni sastapās... Kā pa sapņiem es vēl atceros, ka daudzgalvis elks, it kā no miega pamodies, mani tūkstošs acīm stīvi uzlūkoja. Viņa interese bija modināta, nejutīgais vienaldzības dambis pārrauts! Maz acumirkļos to karsta piekrišanas strāva nopostīja... lielajā pūlī cits caur citu lūkoja pārspēt ar skaļiem aplausiem un gavilēm, it kā kādas neredzamas varas dzīti, it kā uztraukti un paši nezinādami par ko. Vairākas reizes man bija jāparādās, vienaldzīgi es saņēmu elka dievekļa padevību, pēc kuŗas sen izmisusi biju ilgojusies, jo tagad biju mantojusi daudz vairāk, spiedu pie krūtīm daudz cienīgāku dāvanu...

Kā viss no viņa vakara līdz šim manis labā grozījies! Saprotams, ka mani ienaidnieki vēl tūdaļ neatstāja cīņu pret mani, viņu kalpi vēl šo to rakstīja, brīnējās par jausmīgo piekrišanu, kuŗa, kā tiem šķietot, publikai pielipusi no klaķes. Bet tas nu viss neko nelīdzēja, lielais elks bija stūrgalvīgs, tas apbēra mani ar dāvanām un puķēm, man tikai vajadzēja parādīties. It nemanot es biju tapusi par dienas varoni... veca, parasta lieta, jo nebiju jau pirmā, kas ar kādu nejaušu gadījumu, tapusi populāra. Tagad tikai vajadzēja izrādīties, vai es to patiešām pelnu. Daudz tādas

neīstas maldu zvaigznes, publikas dienas jausmām nobeidzoties, ir nobālušas un nobāl un top pamestas aizmirstībā. Tu zināsi, ka man to izdevās apliecināt, teātra vadība man piedāvāja pirmās šķiras lomas un taisīja pie tam labu veikalu. Un man tapa dota izdevība ne vien savus aklos cienītājus sajūsmināt, bet arī nolikt spožu liecību, ka esmu šīs piekrišanas cienīga. Paši pirmie spēki uzņēma mani kā mākslinieci savā pulkā, direktors man, sirsnīgi roku spiezdams, zīmīgi apgalvoja: — Es nebiju vīlies. — Mazo, naidīgo dvēselīšu kurnēšana apklusā, tās noraudzījās uz mani tagad ar bijību. Maniem ienaidniekiem vairs neienāca ne prātā mani ķircināt, un recenzentu kungi bīstījās par mani ko sliktu rakstīt. Viņiem jau bija diezgan, kad tie nevarīgos iesācējus varēja spīdzināt, mākslinieci, pēc kuŗas teātri sacentās, viņiem pietika, kad tie kalpīgā meldījā varēja viņas kurpju siksnas atraisīt...

Tā, nu Tu zini, kā esmu sasniegusi savu sprauto dzīves mērķi... vēl tikai Tev gribu kādu vārdu minēt par šīm mīļajām acīm, kuŗas vēl tagad garā redzu savā priekšā un kuŗas ir mana pirmā un pēdējā mīlestība. Tu jau gan līdz ar savu biedrību esi principiāla mīlestības pretiniece, bet, mana mīļā, viņu tomēr nevar svītrot no literātūras un izraut no cilvēka sirds. Esmu ar viņu satikusies un runājusi, mēs esam labi draugi, bet viņš nezina, cik ļoti es viņu mīlu. Tu jautāsi: kādēļ, — vai viņš ir pārcilvēks? To Tev objektīvi nevaru nosacīt, bet tādēļ, ka es viņu mīlu, man tā liekas. Neslēpšu Tev viņa vārdu... Roberts Briedis, Tava paņķa veikala biedrs, toreiz viņš Berlīnē studēja. Un varbūt, ka reiz būšu neizsakāmi lai-

mīga, un viņš mani bildinās... es gaidīšu... man jāgaida. Es, lūk, mazā, neuzdrošinos iet tik tālu, kā jūs „Ozolo vainaga” biedrenes un pati līgavaini uzrunāt... bet vienu tiesību es paturu, ka tam, kuŗu mīlu, es driķstu dāvināt, kas man visdārgākais, savu mīlestību, savu dzīvību, sevi pašu... Es gaidīšu... Arī pēc kā cīnoties, sievietē nedriķst zaudēt savas rotas: smaidus, asaras un nosarkumu... mīļā sirds, tas jau ir tas ozolu vainags, kas pušķo viņas galvu. Esi sirsnīgi sveicināta un paliec vesela, mana mīļā mazā, labprāt ar Tevi vēl ilgāk tērzētu, bet mans laiks ir apkārt, man tūdaļ jādodas uz teātri. Paliec vesela un raksti drīz

Tavai Klārai Kross.

NB. Kādas sekas bija Tavam oriģinālajam bildinājumam? Kādu atbildi dabūji? Mana mīļā, saku vēlreiz, bet nejaunojies — šis joks nebija Tevis cienīgs.

Vakara krēsla jau stipri uzmācās, Julieta vēl tikko varēja salasīt pēdējos vārdus... viņa nolika vēstuli un piesārtusi, smagi elpodama, soļoja kā mēnessērdzīga uz vasarnīcas iekšējām telpām. Viņa apstājās pie savas mātes bildes... Vakara sārtumā vēl varēja saredzēt lepnos, apzinīgos ģimja pantus, dedzīgās acis un cieti sakniebtās lūpas... meita uzskatīja viņu, it kā lūgdama, it kā padomu prasīdama. Bet šīs lūpas nepakustējās, vaibsti neparaustījās... nav varoņu, nav pārcilvēku...

Cik liela viņas draudzene, cik daudz jau viņa sasniegusi un cik tā augstsirdīga! Un viņa tikai muļķa auša, viss viņas ražojums, visa viņas dzīve jau tikai tīrais bleķis. Mīlestību jau nevar no literātūras svītrot un izraut no cilvēka sirds... nē, nē, viņa labosies... un

ar nabaga brāļiem un sadzīves apstākļiem viņa arī iepazīsies. Viņa vairs nekad nenāks klajā ar tādu bleķi..

Domīgi viņa nolūkojās parkā, kur pār koku galotnēm lidinājās mazi, sārti mākonīši, it kā atgādinādami viņai pasakaino notikumu. Un tad priekš viņas gara acīm nepazīstamais tēls, plecīgu stāvu, brūniem kupliem matiem, ar savām dedzīgajām acīm tas viņu uzlūkoja tā.. „...Piedodiet, jaunkundze, ka es par sievietēm nevaru turēt lielas lietas... uz neredzēšanos!” Sirds sāka tik žēli un sāpīgi pukstēt, viņa spieda roku cieti jo cieti uz krūtīm. Viņa jau nenoliedza, ka darījusi nepareizi, — viņa labprāt būtu to satikusi un nolūgusi — — bet kā?.. Tā bija dzirdējusi Lavīzīti ar tēvu runājam, ka viņš vairs neatrodies Brīvniekos... viņš tagad esot Rīgā, bet kur... kur? ..

Septītā nodaļa

AIZ VĀRTIEM

Miglains rudens rīts... gaismiņu knapi manīt. Bet Rīga jau kājup; caur biezo miglu visur manāma ro-sība un dzīvība. Ielas dārd un dun no vezumnieku sma-gajiem riteņiem, pie kuģiem dzird kokus svežam, un mazie vilcēji tvaikonīši Daugavā jau stenēdami, velk uz priekšu smagās nastas. Nobaidījušies tie allaž ie-svilpjas, viņi bīstas, ka viens ar otru nesaduŗas... tad kukst un sten atkal tālāk. Un fabriku svilpes jau strā-dā visu rītu, viena beidz, otra sāk, gan rupji, nedabiski krākdamas, gan smalki aurodamas un spilgti spiegdama-s, it kā savus strādniekus mādamas un labinādamas, lai tie neaizkavējas. Pēdējie vēl ar saviem maizes knu-pīšiem un skārda kafijas kanniņām steidzas pa nelī-dzeno trotuāru klupdami krizdami, jo drīz ies vajā un katram vajag būt savā gaitā...

Jā, katram savā gaitā! Bet tur pie Roberta Brieŗa koku fabrikas vēl liels pulks palika aiz vārtiem. Tiem tagad darba nebija, bet tas viņiem bija solīts drīzumā. Jo pie fabrikas paplašināŗanas topot naigi strādāts, — to jau varēja redzēt, blakus vecajai fabrikas ēkai bija jau jaunā gatava. Bezdarba ļaudis to ieskatīja par lie-lu Dieva svētību, — un darbs viņiem solīts, viņiem tikai vajadzēja drusku uzgaidīt, kamēr iekŗtelpas nāks gatavas.

Viņi arī gaidīja. Katru rītu tie bija jau agri jo agri

klāt, kad vēl nemaz nebija darbs sākts, un dažreiz tajā laikā sapulcējās pie vārtiem vai savs simts cilvēku. Un tad katrs nēmās stāstīt, ko zināja par jauno fabriku: būšot no jauna nākt klāt pavisam četri „gateņi”... tik lielas „zāģu dzirnas” vairs Rīgā otras nebūšot. Un uz otro „forcugu” tie iešot, katrs griezīšot ap divi simti koku pa dienu. Tad jau arī gan vajadzēs labas daļas jaužu... „būs maize, būs maize” — vecie vīri, kāri savus ļuķīšus vilkdami, nospļāvās. Tā viņi vēl nogaidīja kādu stundu un vairāk, un, kad neviens tos vēl pie darba neaicināja un neuzrunāja, tad dūšīgākie iegāja kantorī tuvāk apjautāties. Viņi iznāca pie citiem ar atbildi, — tā pati vecā: „Pienāciet pēc kādām nedēļām.”

Viena daļa saņēma šo vēsti ar mierīgu vienaldzību, varēja gandrīz sacīt, ka viņiem tā patika. Jo, kad darbs ir grūts, ir diezgan jālokās, bet kad tā vēl nav, tad jau viņi taču spiesti vēl pagaidīt... Nu, ies uz priekšu... izkaulēsies vēl kādu glāzi „uz stepku”... vienreiz jau darbs būs tā kā tā. Bet bija arī tādi, kas nemierīgi sūkstījās un kasījās aiz auss... Cik labi būtu, kad tiktu kaut kur kādā robā, jo ilgi tā vairs turēt nevar!..

Žēli viņi noskatījās pār augsto fabrikas sētu, palūkojās pa vārtiem uz rosīgo darbību iekšpusē, apskauda tur tos laimīgos un tad izklīda katrs uz savu malu...

Migla nošķīrās, un beidzot saulīte kā spoža ripa pacēlās otrpus Daugavas pār māju jumtiem. Jau viņa sāka vizuļot fabrikas īpašnieka staltās mājas logos un verandā un sārtot melnos dūmus, kas no fabrikas skursteņa virdami devās taisnup, taisnup uz debesīm. Kā gaiša diena atspoguļojās aiz sētas baltās koku „stāpeles”, uz kuņām parādās melni cilvēki, nosviež no pleca, ka noklaudz vien, tad, noskatījušies apkārt, ie-

saucas: „Lati, lati, lati!” vai atkal: „Skodņi, skodņi, skodņi —!” Un, riņķu zāģi čīkstēdami šķēla kokus, kas no tālienes izklausījās, it kā kāds plēstu zīda drēbi..

Visi citi darba meklētāji aizgājuši, tikai viens palicis un, domīgi atspiedies pie vārtu staba, nolūkojas rosīgajā dzīvē. Liekas, jauns, spēcīgs cilvēks, — vai mēs neviļamies, — tas jau ir Brīvnieku Jānis? ! — Patiešām, tas pats! Bet kāds izmisums lasāms viņa sejā, cik nemierīgi un spulgi pamirdz acis..

To brīnumu viņš agrāk ne sapņot nebija sapņojis.. ka viņš nevarētu sev nopelnīt pārtiku. Viņš bija gluži lieks, un šinī ļaužu kraumē vairāk atstāts vientulis nekā kādos dziļos meža biežumos. Te nevienam par to nebija bēda, ka cilvēks, kam ir veseli locekļi, gaišs prāts un saprašana, ka cilvēks, kam uz visu tā labākā griba, nonīkst bez darba un bez mērķa. Te nelikās gar viņu zinām..

To nabaga zēns nekad nebūtu ticējis, iekāms tas vēl nebija uz Rīgu nācis, jo viņš jau patiešām te nedomāja atnākt kā svešinieks. Te viņam bija priekšā tautas brāļi. —

Bet tagad viņš nu zināja, ka viņam jāpaļaujas pašam uz sevi vien un pašam jāredz, kā tiek uz priekšu. Enerģiski viņš meklēja pēc vietām un pieņēma arī vidūtājus.. ātri viņam vajadzēja to lietu izdarīt, jo viņa līdzekļi nebija lieli un nāca uz beigām. Bet laime viņam nesmaidīja, un apstākļi nebūt nepiemērojās. Par kancelejistu askultēt un strādāt gadiem bez algas, to viņš nespēja, par šveicaru viesnīcās, — tur bija tā savādi locīties. Tam viņa mugura par stīvu, viņš radis galvu taisni turēt. Apstākļu spiests, viņš tomēr arī šādu vietu būtu pieņēmis pret dabu un raksturu, ja viņam tikai

būtu laimējies to dabūt. Jo arī uz to gribētāju bija liels bars, un viens tikai varēja to dabūt. Un iet atpakaļ uz Svarupi — nē, to viņš nevarēja. Tur viņam vairs nekas nebija meklējams... un ko ļaudis sacītu...

Nē, — atpakaļ vairs ne... un Rīgā arī viņam laime nesmaida. Ko viņš bija skrējis un bijis, bet laimes — nepavisam! Tad tomēr viņš vēl nezaudēja pašapziņu. Viņš dosies tālāk — tālu plašā pasaulē. Dūšas viņam netrūka, tikai gan ceļa naudas, un tā bija vēl jānopelna. Un tā viņš apņēmas strādāt par vienkāršu strādnieku. Hahaha, ko viņš klimta un kautrējās kā kāds vientiesītis, — darbs taču neviena nesagāna! Vai tad arī līdz šim viņš nebija strādājis smagākos, vienkāršākos darbus, protams, pie sevis paša. Tikai pats viņš nevarēja vis sev algu maksāt, ko viņa darbs bija vērts, — tagad viņa peļņa paliks tikai viņam pašam. Viņš raudzīs ietikt kādā fabrikā vai citur kur, dzīvos taupīgi, krās naudu tālākiem mērķiem un tad, ja labāks nekas negadīsies, tad — ardievu dzimtene uz ilgiem, ilgiem laikiem!..

Bet drīz viņš nāca pie kāda svarīga atraduma, kas viņa nodomus izārdīja un viņa pašapziņu ļoti notrieca. Arī par vienkāršu strādnieku vai citur kur nelaimējās tikt. Cik savādi! Ja viņš uz laukiem būtu gribējis saderēt par puisi, kas viņam būtu saimnieku! Bet te nekā. Viņš apstaigāja fabrikas — nekur vajadzības, steidzās rītiem jo agrī Daugavas malā pie kuģu izlādēšanas, bet cilvēku jau pūļiem priekšā. Pa lielākai daļai jau visiem tačkas rokā, lai gan vēl neviens tos nebija darbā aicinājis. Lūk, vēlais rudens! Viņam nāca prātā, ka te nevajag neko kautrēties, ka nevajag neko gaidīt, bet raudzīt dabūt kādu tačku rokā... va-

jadzēja krist pie darba ar varu, ja negrib palikt pēdējais. Bet arī viņa godprātīgā daba to viņam nebūtu atļāvusi. Vēlāk tad viņš varēja noskatīties, kā citi strādāja, bet cik grūti tas viņam nācās! Cik grūti pa ielām blandīties un bez darba klimst... bez mērķa, bez nolūka! Viņš nebija tādu dzīvi radis... viena diena gaŗa kā mūžība un otra tāda pati sekoja.

Par lielu meklēšanu viņš beidzot bija uzgājis jauncelamo Brieža fabriku. Te bija cerība, — darbs tika solīts, tikai lai vēl kādas nedēļas uzgaidot. Tātad viņš nu šim solījumam tikpat ticīgi pieķērās kā tie daudzie citi, bija katru rītu agri klāt, pārliecināties, vai neies drīz vaļā, bet atbilde viena un tā pati stereotipiskā: „Pēc kādām nedēļām!..” Arī ārā uz ielas, kas citādi diezgan paklusa, sāka rasties vairāk dzīvības. Tika izstumti pa sliedēm jau vairāki vagoni izstrādātu koku no „plača” Daugavas malā, ļaužu partijas likās naigi klāt un nesa tos tālāk prāmjos, uzsauca: „Īvē!” un svieda tad stunguļus no pleca, ka klaukšķēja vien. Necik tālu sānielā bruģētāji strādāja, sita un kala akmeņus tik dūšīgi un, pa diviem, trim lielo buku saķēruši, sita pa jauno, nelīdzeno bruģi, ka vai visa zeme nodunēja. Un tāda pat dzīva rosība blakus Daugavā, kas no kokiem gluži pilna, un tikai vēl paretam atspīd zilās strīpas un laukumi. Enkurnieki patlaban pielaida jaunus baļķu plostus fabrikas kanāja galā, puikas ar ķekšiem klāt, izārdīja „plenicas” un dzina baļķus tālāk pa vienam kanālī, jautri čalodami, viens otram uzsaukdami. Tālāk uz upes vidus strūgu poļi ramoja pāļus. Nosituši reizas piecpadsmit, tie atlaida rokas no auklām vaļīgi, atpūtās kādu brīdi, tad viens iesāka sērīgā rudens meldijā:

Nu rebjata, priņimaisja,
Za dubinušku, chvataisja!

un tad uzreiz viss koris:

Ej, dubinuška, uchņem!
Ej, zeļonaja, sama poidjot!
Sama poidjot! Sama poidjot!

„Vhū, vhū,” rama atkal ar sparū nogāzās, dzīdama pāli collas uz reizi zemē. Un viņš savā apkārtnes ap-
lūkošanā tā nogrimis, ka nemaz neievēroja jaunas šu-
vējas, kas, steigdamās uz darbu, kāri un ziņkārīgi uz
viņu noskatījās, ko tad šis smukais puisis te stāv un
gaida? Ielas slauķis slaukot bija jau pienācis viņam
gluži klāt un kārpīja jau teju teju ar savu slotu viņam
zem kājām.

Tad viņš sarāvās un pamodās tikpat kā no miega.
Ko viņš te meklēja, ko viņš te vēl gaidīja? Viņam taču
tapa teikts, ka „pēc kādām nedēļām!” Šimbrīžam viņa
te nevajag. Atkal noskanēja ramotāju dziesmas pēdējie
vārdi: „Sama poidjot! Sama poidjot!”... it kā no ne-
redzama spēka balķi skrēja paši fabrikas galā augšā,
ka ķēdes vien nograbēja... tāpat uz Daugavas krasta
bagarmašīna cēla koku pēc koka gaisā un tad to nolikusi
uz „stāpeles”, lieca atkal, it kā sevi lielīdama, savus
līkos nagus uz zemi pēc cita. Viss gāja pats no sevis, —
viņš te bija lieks! Un žēlām acīm viņš noskatījās ap-
kārt... apskauda ielas slauķi, apskauda akmeņu skal-
dītājus, apskauda strūgu poļus — tiem visiem bija
darbs, tie strādāja un viņu dzīvei bija kāds mērķis...
bet viņš bija lieks... viņam nebija nekā...

„Pēc kādām nedēļām,” — nē, nē, nevienu dienu, ne-
vienu stundu viņš ilgāk vairs nevarēja gaidīt! Tie kungi

nezināja, ka viņam vēl tikai kādas divdesmit kapeikas naudas kabatā, un viņš vairs nekur nevarēja cerēt uz padomu un uz pabalstu. Vakarā viņš vairs nevarēja iet atpakaļ uz „kortēli” gulēt, jo viņš to nevarēja samaksāt! Tas būtu traki, ka viņam ar veseliem locekļiem būtu jānonīkst... nē, nē, viņš jau vairāk neko negribēja kā darbu... tad viņam līdzēts... Tie kungi jau to nezināja, viņi domāja, ka viņš var gaidīt! Viņam tas jāizskaidro un cietāk pēc darba jāuzstājas... kā tad lai viņš citādi tiek uz priekšu? Viņš jau nelūdz tiem nabaga dāvanas, viņš lūdz tiem darbu, un kautrēties viņš arī vairs nedrīkstēja, jo kāda iekšēja balss tam čukstēja: „Tu vari strādāt un tev pilna tiesība darbu prasīt...” Pilnīga tiesība, jo, kad viņš strādās, tas nebūs arī šiem kungiem par skādi, jo arī tie jau no tam dzīvoja. Un te, kur tik daudzus jau nodarbināja, te arī viņš kādā stūrītī varēja būt noderīgs... tādēļ dūšu! Ieles vēlreiz, prasīs darbu un neļaus sevi tik viegli atraidīt...

Pēc kādiem maz acumirkļiem viņš jau atradās kantorī. Direktors Kneija ar abiem ierēdņiem jau strādāja čakli pie grāmatām, bet vaigi tādi saviebušies. Skaidri bija redzams, ka tie vakar vairāk iežūpojuši un tiem galvas sāpēja. Tie bija tie „kungi”, kuŗi viņam varēja darbu dot... cik viņš tagad sajūtās pret viņiem maziņš. Tie neievēroja viņa dievpalīgu un nelikās viņu arī ne redzot, un viņš neuzdrošinājās tos traucēt; it kā nesamanīdams, ko darīt, viņš uzlūkoja piesarcis pie dibensienas vācu uzrakstu: „ Ehrlich waehrt am laengsten!”

Pēdīgi pēc liela laika vecākais ierēdnis kūtri piecēlās, panācās klibodams pret bufeti un viņam jautāja, vai tas gribot malku pirkt.

— Nē, cienīgs kungs, — Jānis pazemīgi atbildēja, — es gribu darbu!

Vecis savieba vaigu un īdzīgi novērsās... — Tur — pie direktora!

Direktors ātri pacēla acis un viņu pār grāmatām asi uzlūkoja. — Pēc kādām nedēļām! — tas noteikti atbildēja.

Jānis piesarcis saslējās kājās. — Cienīgs kungs, es nevaru tik ilgi gaidīt! Es nevaru nevienu dienu ilgāk bez darba dzīvot —

— Nevari gaidīt? — direktors smīnēdams viņu pārtrauca. — Nu, tad danco, kad nevari gaidīt!.. Vajag mācīties gaidīt... Herr Schmidt, haben Sie so was gehoert?

Klibais vecis nicinoši nogrozīja galvu un pasmējās. — Die Kerl's sind ja schier verrueckt...

Samulsis Jānis vairs nekā nemācēja atbildēt. Patlaban piebrauca pie kantoņa durvīm vaļēja ekipāža un no tās izkāpa kāds jauns, glīts kungs dzeltenām ūsiņām. Tas bija pats fabrikas īpašnieks, viņam ienākot, ierēdņi piecēlās un direktors palocījies panācās kādus soļus pretim.

Gurdeni smaidu viņš nolika gaŗdibeni, pameta uz ierēdņu sveicinājumu ar galvu un sniedza Kneijam roku. — Mīļais direktor, šodien tiks uzstādīti jaunie gaŗeŗi. Kad jūs domājat, ka varēsim tos sākt darbināt?

— Nu, kad padodas, jau pēc īsa laika, — Kneija atbildēja. — Gramboff kungam, kā rādas, mūsu jaunais ierīkojums ļoti patīk. Vakar man vajadzēja viņam visu izrādīt. Un, kad es viņam izskaidroju, cik lieli būs mūsu apgrozījumi un cik procentus mēs pie tam pel-

nīsim, tad vecis ieplēta acis. Līdz šim jau viņam tikai bijušas darīšanas ar sīkām lietām.

— Viņš tomēr ir liels tiepša, — fabrikants attrauca, — viņš citādi nebija piedabūjams biedroties, ka es lai viņam dodu pirmās kreditora tiesības. Ja es būtu tāds pats tiepša, tad no mūsu biedrošanās nekas nebūtu iznācis... Šodien viņš izdara savus iemaksājumus biržas bankā uz mūsu rēķina, es devu viņam drošību, kādu viņš grib.

— Es zinu, — direktors pasmaidīja, — un tas arī bija itin pareizi. Šis vecis jau nav nemaz tik ļauns, kā viņš izliekās... viņš jau galu galā nav nemaz pārlicinājies, ka viņam tādas drošības vajadzētu. Bet nu viņam savi „principi”... tā citādi viņš ir omulīgs... Es domāju, mums šodien būs jāaizbrauc uz augšu un jāsalīgst no tā žīda tā lielā partija koku. Par to cenu mēs varam nemt katrā laikā!

— Labi, mīlais direktor, esat tik labi un izbrauciet! Dodiet viņam arī to cenu, ja viņš nepielaižas. Es šodien nekādā ziņā nevaru braukt līdz, pēc biržas man vēl dažas privātas darīšanas... O, šie mūžīgie cigāri un skaitļi, tie cilvēku gandrīz notrulina! Cik laimīgi taču tie cilvēki, kuri var nodarboties ar citu ko, var ziedot savu mūžu mākslai...

— Jā, jā, — Kneija saldi atbildēja, — un kad vēl māksliniekiem tādi pabalstītāji kā jūs... A propos, vecais Šmits bijis vakar teātrī un sajūsmināts tā no „Orleanas jaunavas”, ka vēlāk gājis cauri un šorīt veikalā ieradās veselu stundu vēlāk. Redziet, ko arī šinī ziņā māksla iespēj.

Klibais vecis kaunīgi pietvīka un negribot smējās līdz. — Ir arī direktora kungs — — piedošanu, princi-

pāla kungs... kad tā ko redz, tad cilvēks pats nemaz nezina, kas ar viņu notiek... te iekšā kas mostas, kas runā, un sirds paliek nemierīga... jā, patiešām, principāla kungs, es nevaru to izteikt...

— Es saprotu, saprotu, mīlais Šmidt, — fabrikants labirdīgi pasmaidīja, — tā ir mākslas vara. „Orleanas jaunavu” vakar izrādīja? O, jums vajadzēja redzēt Klāru Kross šinī lomā, tad jūs tikai īsti mācītos saprast mākslas iespaidus! — Viņa acis iemirdzējās, un vaigs uzreiz tapa dzīvs. — Viņa ir — dzimis ģenijs... uguns... dedzība... viņa patiešām savā laukā nepārspējama. Kad uz mūsu latviešu skatuves reiz parādīsies tādas mākslinieces?..

Domīgi viņš nolūkojās, un Kneija piebilda: — Jā, — viņai līdzīgu aktrisi es vairs neesmu sastapis. — Tad viņš pamanīja, ka Jānis vēl tepat stāv un pikti uzsauc: — Ko tu vēl gaidi?

Skumīgām acīm Jānis viņu uzlūkoja un nevarēja vairs nostāvēt uz vietas. — Ko jūs vēlaties, mans mīlais? — arī fabrikants kļuva uzmanīgs.

— Darbu, — Jānis aizžņaugtu balsi atbildēja, — kaut kādu darbu! Man sola to tikai pēc kādām nedēļām, kad jaunā fabrika būs gatava. Bet esmu jau tiktāl nonācis, ka nevaru ilgāk nevienu dienu bez darba palaist... tad man nav vairs ko dzīvot...

Fabrikas kungs viņu silti uzlūkoja. — Vai tad jums direktora kungs darbu nedod?.. Griezieties tak pie viņa...

Kneija sarauca pieri. — Šimbrīžam ar vislabāko gribu nevaram pieņemt cilvēkus, jo mums jau to ir par daudz. Visai ja daudz, tad viņu varētu pielikt pie planku ne-

sējiem partijā, bet vai viņš to darbu izturēs?! Lai tak nu vēl pagaida drusku, tad jau būs. — Viņš uzlūkoja Jāni no galvas līdz kājām. Kur tad tu līdz šim strādāji?

— Uz laukiem saimnieks? Saimnieka dēls? Nu, — tad jau varbūt kāds plānā galdiņa urbējs!

Karstas asinis saskrēja Jānim vaigos. — Esmu grūti strādājis un nebaidos ne no kāda darba...

Kneiņa īdzīgi iesmējās. — Kāpēc tad savās mājās nestrādāji? Nē, nē, cita darba mums šimbrīžam nav!

Fabrikanta kungs likās lietu pārdomājam. — Nu, kad jūs smagus darbus esat raduši, tad jau itin brangi! Pamēģiniet pie planku nešanas... lai arī grūtāks darbs bet peļņa divreiz tik liela nekā citur... Direktora kungs jums darbu iekārtos... Tātad uz redzēšanos, Kneiņas kungs, — — jūs izbrauksit uz augšu... var būt, ka mēs vēl vēlāk redzamies...

Viņš atvadījās, un rati drīz aizripoja. Jānis vēl stāvēja tai pašā vietā. Izvadījis principālu pa durvīm, direktors devās atkal pie savas grāmatas un nelikās viņu vairs ne redzam. Tikai klibais vecis uz viņu dusmīgi noskatījās un sāka viņu strostēt lauzītā latviešu valodā, lai gan fabrikas kunga klātbūtnē bija itin labi latviski runājis. — Dume puise, dume puise, ko tu lēn kungem acēs! Kad direktor kungs tev sak: atnāc pēc kād' nedēļ', — tad atnāc pēc kād' nedēļ'... Voit tu to nesaprot, mužik! Kot nāc uz Rīg uz blau Dunst? Ak tu dome, te tev cepte baloz mutē krīt!.. Na, dabes bušu uz mugur, tad tu gan nesvilpēs... redzēs vilkt...

Pats direktors nesacīja ne vārda, bet Jānim vaigi dega tikpat kā ugunīs. Ja vien viņš vēl būtu varējis kādu dienu pārtikt, viņš būtu gājis no šejienes, kur viņa kājas nes, — bet viņš nevarēja vairs, viņam bija jāņem

viss par labu. Viņš uz visu ko sagatavojies, viņam vien-
alga, kas ar viņu notiek...

Vēl ilgu laiku viņš dabūja kājās nostāvēt un klausī-
ties vecā pātaros, līdz beidzot direktors bija beidzis
grāmatā savilkt skaitļus. Tad viņš piecēlās, paķēra ce-
puri un skarbi sacīja: — Na, nāc līdz!..

*

*

*

Jānis knašiem soļiem steidzās direktoram līdz dziļāk
fabrikas laukumā, — viņa karstā ilgošanās izpildās,
viņš dabūn darbu! Tiklīdz viņi tika fabrikas otrā galā,
tad te īsti varēja sacīt: „Sama poidjot!” Zāģiem šņā-
cot un čirkstot gatavas plankas bira no fabrikas tikpat
kā pupas zemē, un apakšā ļaudis strādāja kā biezs. Ātri
viņi paķēra nastas uz pleciem un krāva tās uz zirgu
dzelzceļa vagoniem. Šādiem cilvēkiem bija sava ziņa,
ka viņi netika no augšas trāpīti, jebšu gan pēc viņa
domām te katru brīdi cilvēka dzīvība stāvēja briesmās.
— Kāds nesējs atkal patlaban bija sagraibis smagu nas-
tu... viņam pārgāja auksts pār kauliem... kāda plan-
ka nāca no augšas, tieši viņam pār galvu... bet viņš
pabēga... izvairījās... tecinus vien noskrēja līdz va-
goniem, nosvieda nastu un steidzās pēc citas. Kāda ne-
redzama vara šos ļaudis sargāja, — vai viņu izveicība?

Piekrautie vagoni tika izvadāti pa sliedēm tālāk „pla-
cī”, kur pacēlās augstas koku „stāpeles,” citas vai tik
augstas kā augstākie Rīgas nami. Šauras laipas tām
apkārt un apkārt veda uz augšu, un solīti pa solītim,
zem smagajām nastām salīkuši, nesēji tur kāpj. Soļi

tik gurdeni, ka pat jādomā, viņi nākošā acumirkli saklups uz deguna, un tomēr viņi vēl nebūt nav galā... vēl viņiem lieli augstumi jākāpj. Tur patlaban viens ticis galā uz augstākas „stāpeles” nekā fabrikas jums, viņam, no apakšas vien skatoties, jau galva reibst, — bet šis cilvēks dodas vēl vienu laipu pāri tukšajam gaņģim, pār zirgu dzelzceju, uz otru vēl augstāku „stāpeli”...

Direktors it labi nomanīja, ka viņam šādas lietas nāk priekšā kā zili brīnumi, viņš tādēļ iejautājās: — Nu, vai varēsi „cvingot”?

Jānis jau sāka šaubīties, bet ko tad lai viņš atbild?! — Domāju gan, — tie taču tāpat cilvēki, kas to darbu strādā...

Direktors pavīpsnoja, un viņi devās atkal tālāk. Beidzot viņi sasniedza kādus planku vagonus, pie kuriem kāds vīrs stāvēja, lielu sarkanu bārzdu un strīpainu kreklu. Viņa uzdevums — pacelt nastai vienu galu, kamēr nesējs tai var palīst apakšā... tad viņi tos atsver uz pleca taisni un dodas uz „stāpelēm”. Ieraudzījis kungus nākam, sarkanbārzdis uzklie dz saviem biedriem: — Eh, stabojas, stabojas, eh, kaijas, rāpjas kā nedzīvi! Šipka, nolokāms, — vai tu sapīts esi?! Cits jau otrreiz aiziet gažām, nolāpīts dreņa! — Tad, noņēmis cepuri, viņš savu priekšnieku godbijīgi sagaidīja.

— Faktor, te tev atvedu kādu malaci! — Kneija viņu uzrunāja. — Viņš grib palikt par nosčiku... viņam tas esot nieks! Es viņu ielieku jūsu partijā uz paša lielkunga vēlēšanos, vai saproti!

— Saprotu, saprotu, — sarkanbārzdis pamirkšķināja acīm, — vajag uzspert! — Tad ņēmās Jāni aplūkot.

— Jā, jā, kauli gan ir, — būs jārauga ārdēt, vai var arī ko ciest. Hahaha!

— Ej nu pie radiem! — direktors izgudrēm attrauca. — Viņš tev necietīs?! Tas ir saimnieka dēls no laukiem, vai viņš mazuma jēra gaļas ēdis? Pielūko, ka viņš tev visu partiju neizcvingo... Liecies nu pulkā, saimnieka dēls!

To teicis, viņš devās pa gaņģi projām, un Jānis pie-sarcis skatījās uz lielo koku vezumu.

— Nu, brāl, nu, ko nu skaties, — faktors viņu mudi-nāja, — īvē nu tik jetliņus un stājies rindā! Vai tev paduška ir?

— Īvē jetliņus — tas nozīmēja nolikt kamzoļus, tāpat Jānis arī vēl nezināja, kas ir paduška. — Līdz vakaram es tev varu palienēt savu, — faktors sacīja, — bet rī-tā tev pašam to vajag iegādāties. Īvē tik jetliņus... te, brāl, jāņem forši!

Viņš arī paklausīja, faktors izņēma no „stāpeles” apakšas tādu daiktu, kas būtu varējis zirgam noderēt par segliem, un uzpogāja to viņam uz labā pleca. Viņam kļuva tīri neomulīgi ap dūšu, un paugas nemaz negri-bēja labi stāvēt...

Faktors piegāja pie planku vezuma un izmeklēja vi-ņam gabalu. — Un vai tu gaŗumus zini, — mitlenģus, īsos gaŗumus, septiņpadsmit, vai zini platumus un zor-tes, puskrņņus, krņņus un trešo zorti? Vai, brāl, te tev būs galvas lauzīšana! Še, tas tev būs mitlenģis, trīs colli deviņi... ej te tikai pa to steķi taisni augšām!

Tikko viņš to bija pacēlis, kad kāds jauns malacis, noskrandušu kreklu un aizpozājušām acīm, vienā kājā galošu, otrā tupeli, piesteidzās un gribēja likties apakš

planķas. — Ej, ej, — sarkanbārzdīs tam uzsaucā — nav tava „čereda”! Ačeku ir vīrs, kas ķers klāt...

Skrandainis migacis tikai tagad Jāni pamanīja un, it kā nobijies, nospļāvās. — Трѣх, тѣп, тѣп, балтсāни, kur tu te gadīies, — muķiks?! Ko tu spokojies te ar savu balto kreķlu dienas laikā! Tu kāds nosčiks esi, ko tu gan domā!?

Faktors gardi nosmējās. — Ej nu, čamuli, ko čabi! Tas ir saimnieka dēls no laukiem, pats saimnieks, vot kur sudraba pulkstenis karājas. Būs iedzeršana, — šaujies tik pēc maisiņa!

— Tā ir lieta! — migacis līksmi iesaucās. — Ķeld arī uz mazpusdienu maisiņš... Viņš sprādzēja nost savu padušķu.

— Ā, būs maisiņš, maisiņš! — arī citi biedri, viņu pamanījuši, steidzās cits aiz cita pa laipām zemē. — Jauns malacis partijā... iznāks maisiņš! — Drīz vien Jāni bija apstājuši kādi desmit līdz trīspadsmit ne visai piemīlīgi vīri, kuŗi viņu uzbāzīgā, pārdrošā draudzībā uzlūkoja. — Vot puisis, vot lietas koki! — Šipka, kas bija nule pat no faktora dabūjis lielo lādiņu, priecājās. — Vajag, „iespricēt”, vajag... citādi pleci deg!

— Nu kas ir, kad iešana, tad iešana, — migacis nepacietīgs atgādināja. — Par cik liksi nākt maisiņā, draugeli?

Jānis nemācēja atbildēt, jo viņš jau arī nemaz nezināja, kas maisiņš ir. Faktors viņam to izskaidroja. — Jā, draugeli, kad tu iestājies partijā, tad jānāk stopam un uz katra vīra pa pudelei alus... tā ir veca partijas rekte. To visu tur iebāž tai maisiņā, jo citādi kad Līkais (direktors Kneija) ieraudzītu, ka tu stiepi pudeles placi,

viņš tevi aiztriektu pie rata ... Velc vienu mizu laukā, tad varbūt pietiks!

— Jā, bet tik daudz man nav, — Jānis piesarcis atbildēja, — man vairāk nav kā 20 kapeikas. — Viņš tās nolika uz plankas.

—Ē, klīsteris! — migacis viņam ļauni uzbrēca. — Ko tad tu nēsā tādus sudraba pulksteņus kabatā, kad tev nav naudas?!. Viens, otrs, kas jau bija droši nocerējis, ka maisiņš būs, kāri nospļāvās un īdzīgi sacīja: — Saņem te tādas kaijas partijā, lai sajauc zortes... — Bet šipka „klārēdams” izrādīja ar roku un pirkstiem. — Runā kā bērni, — kuņam darba cilvēkam nauda kabatā danco?! Vai tad partijai steņkas vairs nemaz nav? Un faktors lai pieraksta uz malača vārda, gan viņš cālūngā atdos!

— Liecies nu, liecies pakal! — faktors migacim māja, — kad jau viņš necietīs, samaksās kompanija. Man jau rādās, ka viņš nosčīks nebūs... būtu labāk meklējis vietu kur par kādu skrīveri. Nāc, ķer gabalu... tur taisni uz viņu tāpeli, gaņais, puskronis — trīs collu vienpadsmit.

Kad Jānis nevarēja tik labi nokampt un paduška viņam reizu reizēm nobruka, tas uzbrēca: — Ķer ciet, ķer ciet... nemeties tik liks! Skaties, zagli, biji saimnieks uz zemēm, nemācēji strādāt, mocīji ļaudis... Mācies nu Rīgā strādāt pats! Domā, ka ilgi turēsi... līdz vakaram noziedēsi!

Jānis nu bija rindā... šis gabals bija gan ļoti svarīgs, bet tie citi nāca atkal vieglāki. Uz visiem šiem zobojumiem viņš sajuta sevī saldu gandarījumu, ka nasta tomēr viņam tīrais nieks... viņš vēl neko nejuta no grū-

tuma. Kad tikai tās paugas, ko viņi sauca par padušku, viņam nebūtu brukušas vienādi vien no pleca nost! Un kad tas visus tos gaļumus un zortes būtu varējis acumirkli galvā paturēt un nebūtu reizu reizēm uzgājis uz nepareizas „stāpeles”. Tad viņu lamāja, lai vai svilst! Citi no jaunajiem darba biedriem viņam bija diezgan piepalīdzīgi, bet citi viņu diezgan mulsināja, ka viņš nevarēja tapt ne gudrs, un pie tam jau katrs viņu zoboja, ko vien mācēja. Viņam tomēr vajadzēja izciest šo sutu, viņš citādi nevarēja ...

Tikai kad maisiņš bija atnests un mazpusdiena nosaukta, un katrs jau pa čarkai iespēris, tad prāti pret viņu tapa laipnāki, darba biedri gribēja tagad par viņu ko tuvāk zināt, no kurienes viņš un kas viņš tāds, bet viņš no atbildes izvairījās. Arī otru šnabi viņš nedzēra, ko viņam pēc rindas piedāvāja, bet novēlēja labprāt šipkam dzert divus, par sevi un par viņu. Un kad tad tika pārrunātas viņa nepareizības, cik reizes viņš jau ar gabalu maldījies, tad šipka viņu ņēma drusku savā aizsardzībā. — Ko nu, biedri, runājat kā mazi bērni, — tā jau mums katram gājis! Kā nu jūs gribat, lai viņš pirmajā dienā zin zortes — tā kā mēs, veci nosčiki? Bet apķert viņš it labi apķer, vajag tikai vēl drusciņ parādīt... un savu gabalu evingo arī! Spēka cilvēks... un kad viņam vēl tikai plecs apradīs, viņš nonesīs mūs dažu labu!..

Izdzēra katrs vēl savu alu tāpat no pudeles, migacis pievāca kaulus (pudeles), un darbs sākās atkal no jauna. — Vai zini ko, faktor? — šipka sacīja. — Cel man pa priekšu un jaunajam biedram tādu pašu gabalu man pakaj... tā viņš nemaldīsies. — Manis dēļ, — faktors atbildēja, — bet velti mīlēts, viņš neizturēs. Kamēr vēl

tā mocījies, laidies jau labāk tūlīt projām. Kad jau katrs varētu izturēt, tad mums jau būtu nosēiku daudz ...

Jānis neatbildēja ne vārda, ņēma tūdaļ pēc Šipkas savu gabalu. Nu gāja jau drusciņ labāk, viņam vairs nebija jāmaidās, tam vajadzēja tikai iet Šipkam pakal. Un ka viņš neizturēs ... par to viņš tikai pie sevis pasmejās ... viņš par to vēl nekā nejuta. Bet jau ar katru jaunu ņēmienu viņa nasta kļuva grūtāka, jo viņa neieradinātais plecs sāka silt, un faktors viņam izmeklēja arvien smagākos gabalus. Dažureiz tas pat viņam uzspēra tādu nastu, kuŗu pēc taisnības vajadzēja nest „pa draugam” (pa diviem), bet Jānis jau nezināja tos likumus, un viņam arī ne prātā neienāca, ka tam tiek darīta kāda pārestība. Viņš tādēļ arī nevarēja saprast, kādēļ viņa biedri smīnēja, kur viņš taču tik dedzīgi strādāja.

Pienāca pusdiena, fabrikas svilpis nokauca, nosēiki pa lielākai daļai aizsteidzās savas pusdienas noturēt tuvākajās dzērienu pārdotavās un, kuŗi dzīvoja tuvāk, tie aizsāvās uz mājām. Nu viņš varēja drusku atpūsties, jo bija slapjš kā izpeldināts. Pusdienas viņam līdz nebija un naudas arī ne, ko citu nopirkt, bet viņam jau arī ēdiens nenāca ne prātā... sakarsis nodzērās aukstu ūdeni un ar to pietika. Vienas rūpes un vienas bēdas viņam tikai dega sirdī, ka viņš varētu ar šo grūto darbu aprast un to izturēt, ka viņam nebūtu „placis” ar kaunu jāatstāj — un ko tad tālāk?.. Ko tad?..

Nē, viņam jāiztur! Kad darbs atkal sākās, viņš atkal ar sparū klāt, nevienam nebija manīt, ka viņam ir grūti. Bet plecs arvien vairāk sāka degt, un pusvakarē viņš jau vēlējās, kaut būtu vakars. Nevienam vairs nebija noslēpums, kas viņam kait, viņš vairs ne pavisam gabalu uz pleciem nevarēja paņemt, un faktors smīnē-

dams uzspēra viņam to „zaptīgo štuku” un nikni uzbrēca: — Ko tu mokies kā velns ar krupi... vai es te stundām uz rokām turēšu! Ko tu ķeries pie plankas, kad nevari to valdīt... ej labāk atpakaļ uz zemēm govis ganīt! — Viņš tad pakampa nastu un steidzās projām, — kā nu bija, bija. Tā skaidri vilka viņu atpakaļ, un viņš streipuļoja. — Neturēs vis puisis, ziedēs gan, — biedri līdzietīgi nogrozīja galvas, un viņam vēl bija augstu gaisā jāiet. Nupat beigas... kakls žņaudzās ciet, plecu lauza nost, bet vēl bija jāiet viena laipa pār tukšo gaņģi. Zaļš vien viņam metās priekš acīm, viņš gribēja planku jau sviest nost. Bet tad iegādājās zobošanu un nicinošos vārdus, ka viņš neizturēs, — uz priekšu... izturēt; Izturēt — un kaut tur viņam arī vai galva ietu nost... izturēt vajag... viņam cits neatliek...

Un beidzot arī atskanēja skaļš sauciens pa visu „placī”: „Feirabents”! Viņš vēl nebija galīgi augšā, tādēļ steidzās vecajam biedram pakaļ un nometa pēdējo gabalu. Tātad vakars sagaidīts, un viņš vēl — gods Dievam! — nebija „noziedējis”. Bet bija pats pēdējais brīdis, ilgāk viņš patiešām vairs neizturētu... nonācis apakšā, viņš noraisīja padušku un aptaustīja vārīgo plecu. Caur kreklu sūcās asinis...

Citi visi jau bija aizskrējuši projām, tikai Šipka, kas nāca viņam nopakaļ, to redzēja. — Plecs caurs? — viņš gādīgi sacīja. — Es zinu, tā tas visiem ir bijis... nu tikai, kad pārej mājās, samazgā labi ar šņabi. Es zinu. Un ar to padušku tu arī vēl nevari nest... man ir mājās tāda vecāka, mīkstāka, tikai būtu jāsataisa. Uz krogu nav jāiet, šovakar kompanijas vakars nav... kad tu man varētu nākt līdz, raudzītu to „izbeserēt”...

— Tad jau būtu gan labi, — Jānis atbildēja.

Viņi apvilka savus kamzoļus. — Kur tad tu, biedr, dzīvo? — Šipka jautāja.

— Man vēl nav nekur korteļa, — Jānis atbildēja. — Līdz šim gulēju iebraucamā vietā, bet... — Viņš kautrējās izteikt, ka tam vairs nav ne kapeikas naudas.

— Ā, brāl, tas iznāk par dārgu, divdesmit pieci kapeiki par nakti, tas ir par korteli par daudz... Pie manis arī var viens puīša cilvēks piemist... nāc man līdz! Vairāk gan ir kā verste ko iet, bet kas tas jaunam cilvēkam! Vienu nakti vari pārgulēt tāpat, kamēr apskatās. Un, kad patīk, vari nākt pie manis tad uz „mīti”. Es dārgi nerēķinu, tikai pusotra rubļa pa mēnesi.

Jānim šī cena izlikās nedzirdēti lēta. — Varbūt gan, ka varētu arī pie jums notaisīt. Man būtu gan labāk, kad ar visu „kosti”... cik tad jūs gribētu pa mēnesi?

— Uz kosti — nē, mana sieva to negrib! Jā, — iedod viņai naudu, viņa tev ēdienu nopirks un iztaisīs. Bet tā uz kosti mēs cilvēkus neesam turējuši... mēs nezinām, kā tā lieta iznes. Jā, — paši ar bērniem paēd, kā redz... Bet iedod sievai naudu, viņa tev ēdienu nopirks un iztaisīs uz labāko!

Jānis vēl pārdomāja. — Vai jūs nezināt, kur es te savu pulksteni varētu ieķīlāt? — viņš piesarcis jautāja.

— Ā, es zinu, tev vajag elpas! — Šipka iesaucās. — Es tevi novedīšu pie sava bodnieka, kur es ņemu uz stņķu. Atstāj pulksteni tur ķīlām, viņš tev preces dos, cik vien vajadzīgs, iedos arī naudu pusstopam... plecu samazgāt tev vajag! Leitis gan ir, bet ir godīgs cilvēks. Ko tu bēdājies, draugeli... cālūngā nauda būs, tad samaksās.

Jānis gāja viņam līdz, labi tālu ārā priekšpilsētā. Beidzot kādā sānieliņā viņi sasniedza zemu bodīti, un tās īpašnieks bija mierā ar šipkas priekšlikumu. „Ģeras,

ģeras" (labi, labi), paņēma no Jāņa pulksteni un lika, lai tas sev izmeklē preces, kādas tas vēlas. Jānis nopirka gabalu žāvētas cūkas gaļas, kukuli maizes, siļķes, tēju, cukuru, — ko tad vairāk! Četrdesmit kapeikas skaidras naudas arī tirgonis aizdeva un Šipka pārgāja pāri kantorī un paņēma pusstopu... nu viņiem bija viss, kas vajadzīgs, tie varēja iet atkal tālāk.

Vēl tie gāja kādu brīdi krustiem un šķērsiem pa mazajām, likajām ieliņām, līdz beidzot Šipka pie kādiem vārtiem apstājās. Tad vēl gabalu pa tumšu, nelīdzenu sētu, līdz beidzot dibenā sasniedza vecu, mazu ērbeģīti. — Nu, biedr, esam mājās, — Šipka ieminējās un pavēra durvis. No iekšas viņiem sitās nāsīs pretim nelabs, piesmacis gaiss... Lepnas lietas gan Jānis nebija cerējis sagaidīt, tomēr drusciņ labāku ko viņš bija domājis. Biedra „plašais dzīvoklis" bija tik liels, ka tanī knapi varēja apgriezties, un cik pa mazo lodziņu vēl varēja blenst, tad arī pilnum pilns iedzīvotāju, kuŗi visi vēl dzīvoja pa tumsu.

— Kas tur ir — vīrs, vai tu pārnāci! ? — kāda skarba sievietes balss trauca viņiem no dibena pretim.

— Es, sieviņ, es! — Šipka traucās atbildēt. — Atvedu arī vēl līdz kādu ciema brāli, viņš grib pie mums pa nakti izgulēt. Rūmes jau mums ir diezgan...

— Nu tad, bērni, iededziniet uguni! — sieva iesaucās. — Žigli!

Kādus gadus desmit veca knīpele iededzināja ātri netīru petrolejas lampeli, kuŗai trūka cilindra. Uguntiņa uzreiz atspīdēja kā vilka acs, bet tā kā istabiņa bija ļoti maza, tad varēja vēl viens otram acis saredzēt. Pirmais, ko Jānis pamanīja, bija pie sienas divas netai-

sītas gultas. Vienai bija līdzās šūpulis, un sieva, nosēdusies uz tās malas, zīdīja pie kailas krūts bērnu un viņu stīvi uzlūkoja. Pie otras gultas, savilkušies čupinā, pulciņš bērnu, netīriem, bāliem vaidziņiem noskattījās uz viņu kā uz svešinieku ar ziņkārīgu bailību.

Arī viņš pats bija tā sakaunējies un apjucis, ka tikai ko samanija noņemt cepuri un pateikt: — Labvakar! — Viņš nesamanija, kur te palikt. Lielo daļu no istabiņas ieņēma liela ķieģeļu krāsns, balti novitēta, bet vietām jau arī bērni sildīdamies bija ķieģeļus noberzuši. Ap šo krāsni bija sažautas mazā bērna drāniņas, kuņas arī no savas puses gādāja par nepatīkamiem garaiņiem.

Šipka bija patlaban nolīcis savu padušku zemē pie krāsns un pakāris kamzoļus līdz ar visu pudeli pie sienas. Viņš nolika tagad Jāņa iepirkumu sievas gultas galā uz galdiņa, kas tamlīdz arī noderēja par skapīti. — Sieviņ, tev nu būs te tam ciema brālim jāpataisa vakariņas... āre, te viņš pārnesa... gaļa jāuzcep!.. Vai tu nezini, kur mana vecā paduška? Tā man viņam jāizbeserē...

— Lai Alma pameklē, tur viņai vajag būt pagultē, — māte pavēlēja. — Mari, — iekur tu uguni... mums pašiem arī jāuzvāra vakariņās kartupeļi... — Un atkal viņa Jāni, stīvi blenzdama, uzlūkoja. — Piesēdies, ciema brāl, piesēdies... nekaunies! Pie mums jau tu esi tikpat kā mājās. Šipka, padod viņam ķēbli kur apsēties... viņš jau kaunas!.. Var jau redzēt, ka nav rīdzinieks...

Šipka noņēma pirms no ķēbļa vecu drēbju muskulu un iesvieda to sievas gultā, tad pastūma to Jānim... — Apsēdies te! Jetliņu vari pakārt te pie naglas, istabā ir karsts un vēl kurinās... Ir, Mari, tev taisnība,

viņš par daudz kaunīgs. Šodien placī arī — visi ņemas ap viņu, viņš nesaka ne vārda pretim. Rīgā tā nevar... tev vajag prast katram atbildēt, citādi tu esi kritis. Un kad citādi nevari glābties, babelē un smeijies pats līdz... Tāpat, kad tev izspieda to maisiņu, būtu teicis: — Labi, manas spriskas — man jāizmaksā... bet, faktor, vai tad no partijas puses nekas neiznāks? Liec sūtīt pēc otra maisiņa — redz', tā ir partijas rekte!

Partijas rekte, — sieva viņu pārtrauca, — es gan zinu, Šipka, kas tava partijas rekte... kad tik tev rīklē gāzt! Tā jūs pavedat arī visus tos jaunus cilvēkus, kas ienāk no laukiem. Vai sievai un bērniem ir mājās maize ko ēst vai ne, kad tikai jums, tiem tēviņiem, ir ko savas rīkles plucināt... To lielu naudu, Šipka, ko tu pelni, cik es dabūju no tās?.. Ak jā, jā — es varētu gan pavisam citādu maizi ēst... es varētu baltu maizi ēst ik dienas!.. Mari, pasteidzies tu ar to uguns kuršanu, tu gaŗā diena! Netiksi ne līdz pulksten divpadsmitiem ar vakariņām gatava...

Šipka, uztaisījis savu ļuļķīti, nosplāvās. — Tu sieva, runā tikpat kā mazs bērns! Kas tad to lielo naudu pelna, vai tu pelni? Un vai tu tādu smagu darbu vari strādāt, kad savu lāsi neiedzersi? Ko tad es nesu, vai pereklatas? Tev, sieva, paldies Dievam, sava maize ir... ko tu vēl vairāk gribi!

Bet sieva nebija uz mutes kritusi. — Jā, jā, Šipka, ir jau, ir! Aplam tu esi, vīrs, savu sievu uzbarojis, skaties, kā man miesas no kauliem nokarājas! Ak Dieviņ tētiņ, ko nu runāt — cik tie mazie tur tā pavalga redz? Un tādas lielas naudas pelna, kur viņas paliek? Tad tev pieci rubļi steņkas jāmaksā, tad desmit, tur tava peļņa paliek, un krodzeniekam, tam maks briest...

Ko mums, sievām, vajadzētu darīt — sataisīt vienu prošeniņu pie gubernātora vai policijas meistara, lai visus tos vīnūšus aiztaisa ciet... es saku, vienā dienā ciet! Un redzētu, vai jūs man, kundziņi, nemācētu dzīvot!

— Hm, hm, hm, — Šipka dziļi un gardi nosmējās, — runā nu ar muļķi!.. Kur tev ienāktu tās patentes un akcīzes?.. Alma, kas ir, vai tu dabūji to veco pa-dušku?!

Skuķe kūņojās gar pagulti un bailīgi atpīkstēja: — Es nevaru dabūt...

Viņš gāja pats turp un atrada meklējamo turpat aiz gultas kājas. — Nevaru dabūt, vai redzi ko? — viņš pagrūda to skuķei zem deguna. — Nevari palocīties? — Vērīgi to grozīdams, viņš atnāca atpakaļ pie Jāņa. — Tā tev tagad būs itin laba, biedr, kamēr plecs ap-radīs. Te virsū ir gan caurums, te jāuzšuj kāds ādas gabaliņš... man ir tāda veca pastala! Tad te vēl iznāk lieta, kas savu pāra rubļu vērtā... droši...

— Tā nauda jums gan drusciņ būs jāuzgaida, — Jānis atbildēja.

Šipka sirsnīgi nosmējās. — Ko nu, brāl, par vecu nesnaku naudu ņems, hahaha! Par divi rubļi jau var dabūt jaunu. Izmaksāsi kādreiz čarku un pudeli alus — diezgan! Humhmhm! Bet vai zini ko? Iedzersim kā-du čarku, plecam jau vēl atliks diezgan. Dosim vecenei arī, lai viņai labāka dūša...

Jānis bija ar mieru. — Sieva, patlaban pazīdījusi bērnu, lika to atpakaļ šūpulī un bija tāda saīgusi. Bet, tiklīdz viņa manīja, ka Šipka izvilka no kamzoļa pusstopu, viņas acis kaislīgi iemirdzējās. — Mari, paraugi nu glāzi, — viņas vīrs skubināja... — ciema brālis dos šnabi...

—Paņem, paņem, tur ir skapīti, — viņa dedzīgi atrauca. Bet tad jau arī pati papriekš pasteidzās to izdarīt. — Skaties kur cilvēks, viņš tev neies vis uz krogu, viņš pārnes savu lāsi mājās! Āre, kur tu, šipka, tev kompanijas vakari un kompanijas vakari, — viens pats tik zini visu nodzert ar saviem brāļiņiem...

— Ak nu, siev, dod glāzi! — šipka nepacietīgs iesaucās. — Vai tad nu nepārnes mājās, pārnes jau arī... Bet partijas rekte paliek partijas rekte... kad visa publika nospriež, ko tu viens vari pretoties...

Sieva neizlaida glāzi no rokām un uzdzēra pirmā Jānim. — Būsim veseli! Brr, kur stīprs! Lai tad nu iet uz laimīgu iznākumu! Vai puisa cilvēks esi, vai ir jau sava pamilija?..

—Esmu vēl puisa cilvēks, — Jānis atbildēja... — veseli...

— Nu, tad dzer, — varēsi no mūsu meitām kādu izlūkoties, — viņa trauca tālāk. — Man ir daudzas pazīstamas, citas strādā fabrikā, citas dien pie kungiem, es saku — skuķes glaunas un dancotājas! Manas draudzenes... Arī es biju liela dancotāja... bet nu jau septītais bērns, neklausu tās kājas vairs tik labi. Skuķi ir... nebēdājies nemaz — tev tikai vajag ieradināties pa Rīgas modi. Nevajag kaunēties, vajag mācēt ar viņām špāsēt, šmeiķelēt. Bet gan jau tevi mūsu meitas pašas izmācīs... dzer un dod šipkam arī...

Jānis gan nomanīja, ka glāze nav visai tīra, tomēr viņš nevarēja nekādi izvairīties, viņam vajadzēja dzert. Un tad arī viņam, visu dienu neēdušam, dūša bija tīrl plakana, jaunā apkārtne un draudzība tik neomulīga, ka viņš līdzinājās izslāpušam, kuņģam vairs neatlika

laika prasīt, vai ūdens ir tīrs. Un tā viņi dzēra visi. Šipka sagrieza vienu no pārnestām silķēm zakuskai, ar ko, protams, Jānis bija ar mieru, un viņi iedzēra vienu, otru un trešu šnabi un deva bērniem arī. Nama tēvs tik allaž apskatīja pudeli. — Pietiks vēl ko plecu samazgāt? — Pietiks!

— Klausies, sieviņ, ko, — viņš beidzot sacīja, — še nu tev tā pudele. Es salāpīšu viņam to padušku, apskaties tu viņam to plecu! Tā jau mums vajag savam biedram izlīdzēt... sēdišos tūdaļ pie darba...

Nama māte arī paklausīja un nāca pie svarīga at-raduma. Smalkais linu kreklis vienās asinīs... gluži pie miesas piekaltis. Pirms vajadzēja to ar siltu ūdeni at-mērcēt, tad tikai dabūja nost. Tad nāca redzams no-berzums... Jānim plecs bija caurs kā zirgam dažkārt krūtis...

— Ak tu nabadziņš, kā tu vēl varēji strādāt! — viņa žēli iesaucās. — Tāda liela vaina.. vī, vī...

Bet Šipka tikai labsirdīgi pasmējās. — Tā tas ir gājis visiem, no tā neviens jauns „nosčiks” nevar izbēgt. Viņam vajag noārdēties...

Sieva, kas pirmāk spēra zemes gaisā, bija tagad aiz-kustināta līdz asarām. — Ej nu, ej, vīrs, kā tu tā vari runāt?! Plecs izgangēts tikpat kā laidars... Pag', pag', brāl, kur tā pudele, es tev samazgāšu... Man arī tāda zalve mājās... bērniem priekš galvas izsitumiem... sasmērēšu ar to arī, lai novelk to karstumu. Mari, vai tu nezini, kur tā mūsu zalve, Mari?!

— Es nezinu, — meitene atsaucās... — tur viņa būs stūrī uz plauktiņa.

— Paga, paga, ciema brāl, iešu pameklēt... — Tagad

arī šipka vainu lietpratēja acīm aplūkoja un izmēroja ar sprīdi lāpāmo padušku. — Es zinu... uzšūšu te tādus prukultiņus, lai tev nespiež grād' uz vainīgo vietu... Labs ir! Bet vienu padomu es tev varu dot, biedr! Kad tu prunguli (dēļu vai planku nastu) ņem, tad noņem to taisni uz pleca pašā vidū, ka tev nav ne uz priekšu, ne uz pakaļu smagāk. Neej ātrāk uz priekšu, kamēr tev ir riktīgi! Es šodien noskatījos, kā tu dariji — tas tev tikpat kā divas nastas jānes. Tā tu ilgi nevari izturēt...

Jānis atzina, ka viņam pilnīgi taisnība un bija tam par labo padomu savā sirdī pateicīgs... Sieva pa tam bija dabūjusi „zalves” podiņu un tajā vēl bija tik daudz kā vainu sasmērēt. — Tāda liela brūce! — viņa vēl arvien sūkstījās... — Bet tagad nu vajadzētu kādu tīru lupatu ko aptīt!.. — Tad pati piesarka, jo laikam gan viņai tādas nemaz nebija mājās.

Piegājusi pie lādes, viņa tur cilāja un cilāja kādus drēbju gabalus, līdz beidzot atrāva stūri no kādas savas jakas, kura gan bija vienā vietā caura, bet tomēr skaidra un izmazgāta. Viņa noplēsa no tās arī lentas un tad rūpīgi pārsēja Jānim slimo vietu. Ievainotais patiešām juta, it kā viņam tagad būtu drusku vieglāk.

Pa tam „mazais Maris” ziņoja, ka kartupeļi mīksti, viņa gāja un nokāsa tos, tad cēla uz galdiņa, kuru pāpriekš notīrīja no maizes drupatām. Šipka viņai pačukstēja, lai aicinot arī ciema brāli pie kartupeļiem. To viņa arī darīja, bet par to atkal Jānis atvēlēja kopīgam mielastam savas siļķes un atdeva saimniecei savu cukuru un tēju, lai tie būtu visiem. Tas viņai ļoti patika. — Vai zini, ciema brāl, kad tu nāktu pie mums mītē, mēs itin labi satiktu. Un sievu arī es tev labu ieprecinātu...

Šipka sirsnīgi nosmējās. — Nu, tu domā, ka viņš kur citur paliks... mums rūmes diezgan ir... Nebēdā nekā, biedr, mēs dzīvosim! Lai tev ar tagad būs ar to plecu pagrūtāk, bet vēlāk tu nesīsi kā mēs ikkurš katrs... ziņgēdams... Un tā jau ir nauda, ko nopelna... un darbs vienmēr — ziemu un vasaru. Mūsu fabrika nekad nestāvēs, mūsu kungs ir miljonščiks! Es jau tēvu pazinu... šis bija vienīgais mantinieks. Visu to kaufmaņu būšanu viņš študierējis Vāczemē un pērn tikai to šefi pats uzņēma. Ellīgs cilvēks! Viņš saka: „tā šefte te man par mazu, to fabriķi vajag pārtaisīt, lai ļaudīm tiek vairāk darba.” Un tagad viņš dabūjis vēl bagātu kompanščiku... tas vēl lielāks miljonščiks nekā viņš pats, un nu taisa to fabriķi vēl otrreiz tik lielu. Kad nāks vēl tie četri jaunie gateři un divi zēmeri klāt, tad, brāl, — Rīgā te otras tik lielas koku fabrikas vairs nav...

Tā viņš vēl ilgi lielīja savu kungu un stāstīja par viņu visu labu. — Tas likais nu ir gan tāds kā ir, bet citādi te var dzīvot... Siev, kas nu ir, — viņš beidzot tapa miegains... — taisi nu gultas... ciema brālis jau arī gribēs gulēt...

Nama mātei nu bija drusku ko padomāt.— Kur nu mēs visi sagulsim? Kad būtu to ātrāk zinājusi, būtu viņam guļu savrup pataisījusi... bet man nav tik daudz to drānu... Nu, darīsim tā... citus bērņus ņemšu pie sevis, citiem pataisīšu vietas zemē... jūs varat abi gulēt kopā lielajā gultā! Šipka, tavus vecos paltrakus varat ņemt pagalvī un šubu apsegā... guļa jums būs ērta un silta...

Jānis arī bija no šīs dienas grūtībām samiegojies, bet uzreiz tam nogāja viss miegs... Brr — viņam pār-gāja salts pār kauliem — kāds melns, rupjš maiss! Šie

ļaudis nepazina ne deķu, ne palagu... viņam bija jā-
aizmiedz acis un jāpārvar pretīgās jūtas, tikai tad viņš
varēja iekāpt šinī midzenī. Labprāt viņš būtu nolicies
savrup uz plikas grīdas un tā nakti pavadījis, bet viņš
bijās apvainot šo ļautiņu labsirdību... viņi taču tam
novēlēja savu labāko. Un citur iet guļas vietu meklēt
bija jau par vēlu... un naudas arī nebija. Visiem spē-
kiem viņš raudzīja pārspēt pretīgās jūtas... arī uz lau-
kiem, mežā braucot, viņš taču cik nakšu bija izgulējis
krogus lielajā istabā uz plika cisu maisa, un miegs bija
gards un salds... Jā, toreiz krogus istabā, — tā bija
cita lieta, bet — te ģimenes klēpī... dzimtas paspār-
nē... tā jau bija tā aukstā roka, kas viņu aizskāra.

Istabā visi drīz ieslīga saldā miegā, viss klusu, tikai
zīdains allaž iečīkstējās, un šipka garšīgi iekrācās.
Tikai Jānis nevarēja un nevarēja iemigt... plecs ne-
gantī sūrstēja...

Šodien viņam atvērusies pavisam cita pasaule... šī
diena ar savām lielajām grūtībām viņam izlikās kā
sapnis, un tomēr viņš bija vēl nomodā... Kādā gaisā
viņš tagad iekļuvis, kā viņa krūtis tik smagi nospies-
tas!... Godīgs darbs jau nesagāna... tas nesagāna ne-
vienu... bet viņam bija tā, ka viņš būtu sagānīts... Viņa
sirdī attīstījās jauns cilvēks, kuŗu viņš nepazina; it kā
no zemes apakšas viņš izdzirda spilgtus smieklus, kas
viņu satricināja līdz kauliem. Viņš sāka svīst... tas
bija nāvīgs ienaidis pret visu savu apkārtni, pret visu
cilvēci. Tā nebija viņa vaina, ka viņš tik tālu nonācis.
Viņš jau bija dzīvs, viņam pret visu bija tā labākā
griba... bet viņam lika papēdi uz galvas un iemina
to dubļos...

Un tad atkal viņa vecais, labais cilvēks pamodās, tas

sevi arvien aizliedza un citiem labprāt līdzēja, ja vien varēja. Žēlabu sagrauzts, tas nu bija nācis pie atziņas, ka pasaulē daudziem, daudziem ļaudīm tā klājas. Vai viņš bija labāks nekā šī nabadzīgā ģimene, šis lielais, pieticīgais pūlis... tie neraizējās, bet bija ar savu likteni mierā. Viņš negribēja tiem ciest līdz, viņš domājās būt kas labāks. Kādā ziņā tad labāks? Tas, lūk, bija jautājums, uz kuŗu viņš nevarēja atbildēt. „Intelligence, gara spēks”, viņš savās domās vēl tālāk maldījās, „zināšana ir vara,” — cik nepareizi: kad tās nav vajadzīgs, tā ir tikpat kā lieka nauda. Ko viņam šinī stāvoklī līdz zināšanas... viņš prata kurmēr vairākas valodas, prata ir rēķināt un tomēr klupa ar planku uz deguna, kamēr viņa biedri gāja taisni. Vajag ņemt lietas tā, kā tās ir, un apmierināties. Nekas nav labāks viens par otru, ko Dievs radījis. Vai lopīnš ir labāks nekā tārpiņš, kuŗu tas samīn? Vai tārpiņš ir labāks nekā ziedu puteklis, kuŗu tas apspļauj? ..

— Hahaha! — svešais, jaunais gars, spilgti smiedams, viņu atkal pārtrauca. — Vientiesīgais! Ja pasaulē viens dzīvo, tad otram jācieš... tu gribi dzīvot un negribi likt ciest...

Astotā nodaļa

PA DRAUGAM

Šipkas mitekli Jānis ilgāk nepalika kā trīs nakts, un abās pēdējās nama māte pēc viņa vēlēšanās tam pataisīja vietu uz ķebļiem. Gaŗām ejot, tas ievēroja priekšas mājas logā izlikto sludinājumu, ka tur izīrējama kāda maza istabiņa un apstākļu dēļ pārdodamas tajā atrodošās mēbeles. Pēc tās viņš apjautājās, un istabiņu sev salīga. Tās maz vecmodes mēbeles piederēja kādai atraitnei, kuŗa reiz bija redzējusi labākas dienas, un arī mēbeles viņš paturēja uz nomaksu.

Šipka ar savu sievu tīri vai sastinga no brīnumiem, kad viņš no tiem izvadājās. Kā apaļš puiša cilvēks, kas kaut kur var piemesties, apdzīvo viens pats veselu istabu, tā viņu acīs bija tīrā izšķērdība. — Vai tad pie mums te par sliktu bija?! — sieva reizu reizēm tāda ērmota iesaucās. Bet viņas vaigs atkal noskaidrojās, kad dabūja zināt, ka Jānis gluži no viņiem neatkritīs. Viņš uzticēja tai joprojām ēdiena paraudzīšanu un sava kortēļa uzkopšanu un maksāja tai par to to pašu cenu, ko tā prasīja pie sevis ar visu korteli kopā.

Viņam nu bija savs mājoklis, viņš dzīvoja te apmēram tāpat kā Brīvniekos. Istabiņa bija vēl mazliet plašāka, ar baltiem logu priekškariem... par uzturu arī vairs nebija jāraizējas, jo savu kapeiku jau nopelnīja. Ar visiem spēkiem viņš nu lūkoja savā stāvoklī iedzīvoties un ar saviem apstākļiem aprast, jo lietas jau nu

vienreiz jāņem tā, kā tās ir. Tad tomēr viņa darba biedri par to gādāja, ka viņa dvēsele atkal apmācās, un rūgtums un idzība ielējās atkal sirdī. Viņš vēl arvien bija mērķis citu zobošanai un smiekliem, un, tā ka viņš savā darbā vēl nebija tik vingrs, tad dabūja dzirdēt jēlākos un prastākos lamu vārdus. Viņam klājās tāpat kā latīņu (laktu) nesējiem un steķu cēlējiem, kas strādāja pie partijas par dienas maksu. Viņu pat nosauca par ubagu, kam citi maizi nopelna...

Viņš būtu tad vēlējies no kauna vai zemē ielīst. Viņš jau nevarēja noliegt, ka brāziņš nepelnīts, jo, kad viņš nevarēja tik veikli strādāt un padarīja nepareizības, kauču gan ne ar nodomu, tad partijai cēlās viņa dēļ zaudējumi. Cik maziņš tad viņš ar visu savu gara pārākumu sajūtās pret saviem biedriem, viņam bija jāsaņūm pret tiem cienība! Viņi savā darbā izveicīgi un varoņi, viņi patiešām varēja būt lepni, un pilna tiesība tiem arī lūkoties pakal, ka viņš, kā mazāk spējīgs, savu pienākumu pilda un neņem algu par velti. Kāda tiesība tad viņam prasīt no tiem kādu lološanu? Viņam cits nekas neatliek, kā jācenšas un jāvingrinās... jāiegūst darbā tāda pat izveicība kā tiem. Kas tiem kāda daļa, ka viņam grūti klājas?.. Un, zobus sakodis, viņš cieta un arī izcieta... „lubas” no viņa pleca nobira, un viņš izveseļojās...

Ar laiku viņš paņēma savu gabalu tāpat kā katrs nosčīks, tikai sarkanbārdainais faktors to vēl arvien negribēja atzīt un mānīja viņu, ka tas nezinot zortes, stāpeles un gaŗumus. Bet Jānis drīz vien nomanīja, ka tas tišām viņam ceļ nepareizas zortes un gaŗumus kopā. Vairāk reizes viņš tam apakš četrām acīm godīgi pateica, lai tas tādus niķus vairs netaisa, bet bārdainais

tik nosminēja vien: šis — tāds ķūlis, būšot viņu mācīt! Kad tas nemitējās, Jānis reiz nosvieda punguli atpakaļ uz vagoniem un piesauca biedrus par lieciniekiem, ko tas viņam cēlis. Bāls no dusmām faktors viņam iekrita rīklē, bet nelīdzēja... it mierīgā garā Jānis viņu ar vienu roku nospieda pie planku vezuma, ka tas nočīkstēja vien. Bārdainis nu viņu lūdza, lai to laiž vajā. Biedri Jāni tagad uzskatīja pavisam citādām acīm, pat mīgacis, kuŗam visā partijā bija „tas pārākais nags”, par tādu ķērienu sirsnīgi nopriecājās. Faktoram tomēr nepatīkamākais bija, ka nu nāca gaismā, ka tas tišām jaucis zortes, un tas nu par to dabūja sodu. Šipka ne par ko nebija ātrāk apmierināms. — Sūti nu tik pēc maisiņa... ja ne, tad paduška uz pleciem un tavā vietā stāsies cits. — Neko darīt... „partijas rekte”, — faktoram bija jāatzīst sava vaina, jāpadodas un jāupurē maisiņš, citādi no amata nost!

Un tā nu atkal viss pa draugam! Faktors gan uz Jāni nošķielēja vien, tomēr sargājās no tās reizes viņu mānīt un necēla arī viņam vairs tik pārliecīgi smagas nastas. Arī citi biedri viņam nu bijīgi pagrieza ceļu un agrākā zobošanās mitējās. Tagad tie viņu ieskatīja ne vien par sev līdzīgu, bet arī par partijas varmāku.

Bet laimīgs viņš par to nejutās... Ko tas līdzēja, ka viņš bija labs strādnieks, kad, pie šī darba ķerdamies, bija uzcēlis mūri starp sevi un starp citiem laimīgākiem. — Visi uzraugi un pārlūki, kam vien pār viņiem bija kāda darīšana, lika viņiem sajūst zemākumu, bet viņa biedri par to nebūt neuztraucās. It īpaši viens, tas lielākais no viņiem visiem, Ruģis, kam bija darīšana tiklab par visu koku „placi”, kā arī par nolādēšanu un ko viņa biedri dēvēja par „kungu”, bija briesmīgi

augstdegunīgs un „ēda” tos par visiem citiem vairāk. Tas apgājās ar viņiem tik pazemojoši un nicinoši, it kā tie nemaz nebūtu cilvēki, ne arī tiem būtu sirds. Un ķēzīties viņš mācēja... vai tur nu bija vaina, vai ne, kad viņam dūša bija apšķebinājusies, tad tas izlaida uz darba ļaudīm savas dusmas un nogānīja viņus, cik nejauki vien varēdams. Jānim jau arī pašam bija bijuši cilvēki, bet tik prastus lamu vārdus tas nekad nebija nēmis mutē. Tādēļ viņš arī tos negribēja bez vainas ciest un uzstājās pretim. Žults viņam apskrējās, un dažu labu reizi jau viņš gribēja pacelt roku un savu gānītāju piekaut...

Tas viņu tad uzlūkoja kā kādu neparastu brīnumu putnu, kādu tam laikam vēl nekad nebija gadījies sastapt starp strādniekiem. Un ar sirdssāpēm viņam tad vajadzēja pieredzēt, ka biedri tādās reizās viņu atstāja kaunā, kur taču viņš tos visus raudzīja aizstāvēt pret netaisnību. Tie no savas puses „kungam” palīdzēja viņu izķēzīt, izzoboja to par muļķi, tas jau esot vedams uz Rotenburgu. Šie paši ļaudis, par kuņiem, pēc agrākās iturēšanās pret viņu spriežot, bija jādomā, ka tie to neatļaus, varēja būt ar tik biezu ādu, ka tiem ne agrākās izturēšanās pret viņu spriežot, bija jādomā, ka visu: — Paldies, paldies! — Un tomēr šie glēvuļi un padevīgie līdēji varēja būt tik mežonīgi un rupji pret tiem, pār kuņiem viņiem vara!? Saprotams, ka „kunga” priekšā viņi to sunija tikai izgudrēm, lai noturētu viņu par muļķi. Apakš sevis tie viņu pamācīja jau daudz lēnākā garā, it īpaši šipka. — Tu muļķi, vai tu gribi savu robu paspēlēt!? Neesi vēl ne labi degunu apsildījis un gribi jau „kungam” pretim runāt! Lai viņš arī ķēzījas, vai man par to sāp? Un, ja viņš grib, lai paliek arī ma-

na vaina, kaĶ tikai „kungam” labs prāts... Te mums vajag zināt iztikēt pa draugam...

Un tādēļ viņam bija grūti ar savu jauno dzīvi ap-
rast... ar katru jaunu dienu viņš jutās jo vairāk ievai-
nots savā dvēselē. Viņš noskārtā, ka cilvēkam, kā tas
jau rakstīts ceturtā lūgšanā, vajadzīgs vēl vairāk, nekā
tik vien maizes garozas un miesas barības, lai tas ne-
apniktu, nebūtu, dzīvs būdams, miris. Viņš noprata, ka
viņš te nepiederēja, ka viņam vajadzēja cita gaisa. Ne
tādēļ, ka darbs grūts un vienmulīgs, tāds vienu dienu
kā otru... Viņš jau labprāt būtu vēl grūtāk strādājis,
— tikai ar sev līdzīgiem cilvēkiem.

Te šinī pūlī maz kas bija manāms, ka cilvēku krūtīs
mistu jēl arī kāda drusciņa no tās dievišķīgās dzirkste-
les, kas cilvēcei uzliek par visu radību kroni. Nekādas
zīmes, ka tiem jēl būtu kāda drusciņa, ko sauc par gara
vajadzību. Par viņiem pasaule varēja apsvērties uz
otriem sāniem, kas viņiem gar to daļas! Viņu vienīgā
cenšanās bija dabūt pilnus savus vēderus un apmier-
nāt savu zvērisko kāri uz alkoholiskiem dzērieniem, ar
kuŗiem katrā izdevībā tie pielējās līdz acīm, līdz kak-
lam viņu parastās, jēlās runas, meţonīgā nezināšana,
muļķīgā pārgudrība un uzmācīgā, riebīgā brālība, bet
viņš to nevarēja nokratīt no sevis, viņš bija pārāk cie-
tām saitēm ar tiem saistīts. Starp šādiem radījumiem
viņš bija notiesāts dzīvot... vēl gan viņi to turēja par
muļķi, par kādu slimu parādību, ka viņš pasauli vēl
lāgā neizprot. Bet ar laiku vien tie viņu novilks zemē
pie sevis, tad viņš būs gudrs un vesels un viņam līdzīgs!
Cilvēku iekšējais saturs taĶu arī ir, ko viņa apkārtne
rada. Vēl viņš sajuta līdzjūtību, vēl viņam sirds sa-
ţņaudzās par nelaimīgiem, kuŗi nevar savas acis paceļt

uz debesīm... ar laiku šīs sāpes mitēsies, viņam izliksies viss dabiski...

Bija jau vairāk nedēļu pagājis, kamēr viņš iestājies darbā, bet vēl nebija bijis nevienas svētdienas. Bija iegādījusies liela lādēšana un kad darbs ir, tad vajag nemt... gan vēlāk varēs svinēt svētdienas katru dienu. Nu galīgi tika atļauta viena svētdiena... gan būtu bijis jāstrādā, bet, tā kā sestdienas vakaru bija „cālunga”, tad kungi paredzēja, ka ļaudis būs tādā mērā piedzērušies, ka ar tiem nebūs nekas izdarāms. Sāks tādēļ labāk pirmdienā no rīta.

Svētdiena un ļoti jauka, spoža diena... Jānis bija jau agri augšā un skatījās pa logu savā apkārtnē, kur tam līdz šim vēl nemaz nebija bijis laika tuvāk aplūkot. Rīta pusē pret viņa logu augļu dārzs, koki pa lielākai daļai jau kaili, un zāle pārklāta ar biezu, baltu, sudrabotu sarmu, kas jau saulē sāka kaunēties. Šodien viņam bija daudz jautrāk ap dūšu, viņš apzinājās atkal cilvēka brīvību. Šodien viņš pats par sevi kungs un nav kā citām dienām vienā vietā saistīts, šodien viņš var noiet, kurp tam tīkas.

Pie durvīm pieklauvēja: šipkas sieva viņam ienesa kafiju. — Tu jau augšā, — viņa iesāka, — un laikam arī vakarā itin skaidrs pārnāci? Mans vecais tikai pār-radās pusnaktī un piezīdies kā dēle. Šodien gribēja iet baznīcā, bet kur tad aizies, kad guļ kā nosists! Kā tad tu nebiji uz to kompanijas vakaru?

— Es negribu, — Jānis atbildēja. — Kas jādod — savu daļu es aizmaksāju: uz krogu līdz es negāju...

— Tas ir itin prātīgi, jā, — sieva runīgi attrauca. — Kad grib savu lāsi iedzert, — var jau likt mājās pārnest. Tu esi prātīgs zēns!.. Šodien gan tu varētu likt

atnest šņabi un alu... skuķi būs! Tu jau nu gan, zināms, vari pameklēties... Viena dien tepat aptiekī... viņai esot pieci līdz seši simti rubļu naudas. Kas kaitētu, kad tādai varētu piesviesties, es arī savu lāsi dabūtu...

Jānim savilkās piere grumbās. — To šņabi un alu es jau labprāt dotu, saimniec, bet es gribu iziet...

Sieva vērgi uz viņu noskatījās. — Tad tev jau pašam sava zināma — un diena jau gan jauka izešanai!.. Bet diezin, vai tā būs tāda... aoh, es saku, aptieķa Līze — skuķe miesās apaļa kā klucens. Vaigi zied kā rozes!.. Un kad tu nu liktu pārnest kortelīti un piecas, sešas pudeles alus, es uzvestu viņu augšām. Viņa nosēstos tur pie galdiņa, tu viņai otrā pusē, un jūs tad patriektos un pašpāsētos... Es savu lāsi iedzērusi, vai man pie jums vaļas, man jāiet apakšā ēdiens raudzīt. Un tad jūs abi varētu dzīvot. Varbūt ka vēl vēlāk ieskaties un pasaki man paldies... tā jau mums jādzīvo pa draugam, brālīt...

Viņa kāri noskatījās, un Jānis redzēja, kas viņai visvairāk rūpēja. — Še jums būs kortelišam, iedzeriet uz manu veselību... Bet ar tām skuķēm... to lietu mēs vēl varētu atlikt...

Viņas vaigi līksmi iemirdzējās, aptaustot rokā sudraba divdesmitnieku. — Paldies, paldies... nē, tu esi krietns zēns! Šorīt vēl ne lāsi neesmu baudījusi, un nu gan derētu uz tukšu dūšu. Jāsūta Maris pakaļ... Bet varbūt, ka vēlāk būsi mājās... mēs uznāksim?..

Jānis neatbildēja, un viņa, mēli kārstīdama, izslidēja pa durvīm. Viņš steidza dzert savu kafiju... saulīte tik jauka, ka viņš nevarēja vairs savā ādā norimt. Un

varbūt, ka vēl nelūgta nelaime uznāk kaklā, tādēļ prom ārā no mājas!.. Drīz vien viņš bija apvilcies savas svētdienas drēbes, noslēdza rūpīgi istabiņu un devās ceļā.

Uz priekšu, uz priekšu, šodien viņš varēja svabadāk uzelpot!.. Tur pāri pār Daugavu, pa pilsētas ielām, vienalga, kur viņa kājas nes! Baznīcas pulksteņi atskanēja tik svinīgi, ļaudis straumēm plūda šurpu un turpu, un daudziem cilvēkiem bija rokās dziesmu grāmatas. Bet arī pa retam tiem nāca pretim kāds nosmulējies kroga brālis, kas laikam bija žūpojis no vakar vakara, tos stīvām acīm uzlūkoja vai arī iegavilējās savu dzērāju dziesmu. Turpat jau bija arī gorodovojs un to apmierināja. Viņš steidzās tālāk krustiem un šķēršiem pa ielām, viņš nevarēja rimt un nezināja, kur dēties...

Tā pēdīgi viņš atradās kāda nama priekšā un pamodās it kā no sapņiem. It kā kāda neredzama vara viņu bija atvilkusi šurp, viņa priekšā atradās „māmuļas” — biedrības telpas: kādas paslēptas saites viņu te saistīja? Un tomēr viņš jau tur nedrīkstēja ieiet, tur viņam vairs nekā nebija ko meklēt... Bet kādēļ tad, kādēļ tad?! Viņu sagraba žēlabas un dusmas, asinis ritēja ātrāk un straujāk... Atstāts vientulis viņš bija un palika šinī lielajā, ļaužu pilnajā pilsētā. Cilvēku ap viņu simtiem, bet tomēr visi auksti un sveši vaigi, nevienam viņš nevarēja savu sirdi atklāt, kas viņu nospiež, ne ar vienu savas domas izmainīt un saprasties... Huh... cik briesmīga tāda vietulība!..

Viņš grieza atkal šai vietai muguru un soļoja uz pilsētas alejām. Un savā sirdī viņš zvērēja, ka, ja viņš nāks reiz dzīvē uz augšu, tad viņa krūtīs griezīsies pret šiem „goda vīriem”, kuŗi viņam aizsprostoja ceļu pār

jaukumus, jūsu ozolos apmaldījos, — Krautberģis piebilda. — Pie jums uz zemēm viss tik pirmatnīgi, tik vienkārši un jauki... Visi jautri, pieticīgi, nesamaitāti un dabiski... jā, arī sieviešu emancipācijas... izvirtības jau Svarupē nepazīst —

Viņš norija šos vārdus kā kādu rūgtu kumosu un palika klusu.

— Jūs laikam to lietu nezināt? — viņš atkal iesaucās, kad Jānis viņu lielām acīm uzlūkoja... — Hulda — piešārcis tas izvilka no savas kabatas grāmatiņas karti un pasniedza to Jānim. Tur stāvēja:

„Hulda Cekurch,
Jeanot Krautberg,
Verlobte.”

Jānis saķēra viņa roku. — Nezināju vēl nekā... bet novēlu jums no sirds laimes.

— Ak nē taču, — Krautberģis ātri atvainojās, — jūs to lietu nezināt! Viss ir beigts! Viņa iestājusies „Ozolu vainagā” un par mūsu saderināšanos vairs nekā negrib zināt. — Viņš smagi un sērīgi nopūtās.

— Es savu Huldu vairs nepazīstu! — Mīļais Jeanot, — viņa saka, — līdz šim es staigāju tumsā, nu esmu nākusi pie atziņas, tādēļ uzskati, mīļais, mūsu saites par saraustītām. No jauna man jānācās tevi pazīt, no jauna mūsu sirdīs vajag rasties jaunai gara un dvēseļu harmonijai (saskaņai). Un tad, ja tu gribi būt mans draugs, tad es vēlētos... es gribētu nostaiģāt savu mūžu pie taviem sāniem kā tava līdztiesīga dzīves biedre... — Un es taču viņu tik ļoti mīloju...

It kā bez elpas Jānis noklausījās šo stāstu, viņš tādas lietas, kā mīlestības bēdas, it labi saprata. Bet jau vieg-

lāk viņš uzelpoja, ka beigas, pēc viņa domām, nebūt nebija tik tragiskas. Mierinādams viņš lika savu roku nelaimīgajam brūtņam uz kamieša. — Viss jau vēl labi, kad tikai viņa nav tapusi jums neuzticīga...

— Man ir sāncensis — Krancberģa kungs, — Krautberģis stāstīja tālāk. — Viņš stāv tikpat labi kā es, mēs vienādi pelnām. Jā, jā, mīlais draugs, pie jums uz laukiem tā lieta savāda. Tā mans brālēns ielūkojās uz laukiem vienā daiļā tautas zeltenē... tādas gražošanās nebija! Triju nedēļu laikā viņi bija iebrakuši laimīgā laulības ostā. Un varu jums apgalvot, ka viņi dzīvo vēl ļoti laimīgi!

Tikai tagad viņš pamanīja, ka Jānis tikpat kā nopliķēts sēdēja, un arī pats piesarka. — Ak jā, — es atceros... viņa jau no jūsu kaimiņiem!.. Tā arī teica, ka jums ar šo jaunavu bijušas kādas tuvākas saites... viņa ilgi nevarējusi apņemties —

Nodūris acis, Jānis rušināja ar savu nūju pa salijušo smilti un nesamanīja ko atbildēt. — Kā tad viņiem tagad iet?..

Žiglemaņiem? Aoh, it vareni! — Krautberģis atkal dzīvi iesaucās. — Viņi tagad te Rīgā uzņēmūši veikalu. Savus lielos īpašumus uz zemēm viņš iznomājis. Taisnību sakot, viņš bija drusku par traku saimniekojis, — nu ja, jūs sapratīsit: jaunības vieglprātība! Kuŗš tanīs gados nav izdarījis savas mazas nerātnības?.. Bet kā lietas tagad stāv, tad viņš ir vīrs uz kājām. No sievas vecākiem dabūja daudz maz palīdzības, es un vēl kādi draugi, mēs arī piepalīdzējām... pagalvojām pie Miljonu bankas par kādām lielākām naudas summām. Viņam iet labi! Viņam X ielā ir veikals, sacīsim — tāda dzērienu pārdotava. Viesi tur gan nepieiet visai glauni,

pa lielākai daļai tikai fabrikas strādnieki... ir nu gan arī meistari un ierēdņi. Taisnību sakot, mūsu labākajām ģimenēm — bet kad nauda nāk, tad nevar daudz uz to skatīties —

Viņš uzlūkoja Jāni, it kā gribēdams viņa vaigā lasīt, vai arī tas žiglemani varētu aizbildināt. — Tā tad labi! — tas aizžņaugti čukstēja.

— Labi, ļoti labi! — Krautberģis apstiprināja. — Vīnūzis ļoti labā vietā, tuvākais pie Roberta koku fabrikas, lielākā koku veikala Rīgā! Jūs zināt, Briedis ir mūsu tautietis, ai —

— Zinu, zinu, — es viņu ļoti labi pazīstu! — Jānis piepeši iesaucās. Viņš cīnījās apmākt savu uzbudinājumu. Tad arī viņš nebija varējis savas mājas noturēt, un tagad viņa nu atradās te, tepat blakām viņa darba vietai. Tādas liegas, savādas žēlabas draudēja viņu sagrābt, pagāja labs brīdis, kamēr viņš no tām atkratījās un nomāca savu vājumu.

Krautberģis viņu vēl arvien uzlūkoja platām acīm. — Jūs pazīstat fabrikantu Briedi, jūs esat viņam draugs?! Nav brīnums, nav brīnums! Pilsētu labāko ģimeņu vislabākie uzskata laucinieku gruntniekus par sev līdzīgiem. Tādēļ jau arī es, ar jums mīļais tautietī, izrunājos tik vaļširdīgi par savām lietām. Jo ne mazākā mērā mēs baudām to cienību uz laukiem... nemūžam neaizmirsīšu tos brīņus, kurus Svarupē pavadīju. Kad pārbraucat, tad sveiciniet no manis Sausēnu Līzetes jaunkundzi. Nīprs skuķēns, ko?

— Es vairs nebraukšu atpakaļ uz zemēm, — Jānis tagad pacēla acis taisni. — Es dzīvoju tepat Rīgā. Turpat tai ielā, kur viņi... netālu... turpat blakām...

Krautberģis kļuva jo vairāk priecīgi pārsteigts.

— Aha — tad arī jūs savus lielos īpašumus uz zemēm esat iznomājuši? .. Brangi, brangi, tas man liels prieks! Mums vajadzētu tuvāk iepazīties, nūdien, tuvāk... vai zināt, aiziesim uz Romas pagrabu uz kādu kausu! Pašu tautieši no labākajām ģimenēm... un kā jums iet ar savu veikaliņu? .. Man šķiet, it brangi!

Sirsniņi aizkustināts, Jānis viņam sniedza roku. — Pateicos jums, Krautberģa kungs, mēs varēsim gan tur aiziet! Piedodiet, es vienlaik domāju par saviem tautiešiem citādi, bet tagad redzu, ka visi it nebūt tādi nav... Neesmu ilgi ar cilvēkiem tik daudz vārdu mainījis, nedz arī viens zin, kas manās krūtīs plosās. Esmu bijis gluži vientulis! .. Un tomēr cilvēks nevar viens dzīvot... top tāds idzīgs, modīgs... Vajag kādreiz ar kādu izrunāties... jā, mīļais tautieti! Un es jums varu sacīt, ka es Grietiņu gan reiz tā — es viņu ļoti mīlēju... šis trieciens mani gandrīz darīja ārprātīgu. Bet, kad nu liktenis ir lēmis citādi — — lai Dievs viņiem palīdz! Tagad jau man tā lieta izgājusi puslīdz no prāta... ilgus, ilgus laikus nebiju par to domājis, ticiet man! Un, taisnību sakot, man daudz par citu ko bijis domāt nekā par izbijušām mīlestības sērām, jo, redzat, mani apstākļi... Savus īpašumus uz zemēm neesmu vis iznomājis, mīļais draugs, — man tādu vairs nemaz nav! Es tos atstāju saviem radiem... man tie bija jāatstāj...

— Nu, zināms, gan pret labu atlīdzību? — Krautberģis rūpīgi iebilda. — Un galu galā jau arī nav nekāda nelaime... var jau dabūt citu patīkamu veikalu...

— Hahaha! — Jānis rūgti iesmējās. — Jūs alojaties! Es varu Dievam tencināt, ka vēl šo vietu dabūju. Un pirmajās dienās es domāju, ka tas ir Sibīrijas darbs...

tas man nēma vai dzīvību ārā... Bet tagad vairs nemaz...

Krautberģa roka Jāņa cietajā sauļā sāka drebēt un raustīties... — Atvainojiet, — viņš stomijās... — jūs taču sacijāt, ka pazīstat fabrikantu Briedi?..

— Pazīstu, pazīstu, — Jānis vaļsirdīgi attrauca, — strādāju viņa koku placī...

Tikpat kā odzes dzelts, Krautberģis uzšāvās kājās un atrāva no viņa savu roku. — Nevar būt!.. — tas, ticis no viņa soli nost, caur zobiem norūca. — Tad jūs būtu tikai —

— prasts strādnieks, planku nesējs, — Jānis pasteidzās atbildēt. — Negribu to jums slēpt... tagad nu zināt un, ja gribāt, tad aiziesim arī uz Romas pagrabu...

Krautberģim vairs nebija atbildes, acis nedroši bolijās, un vaigs liķa bālumā. Un, sāpīgi saviebtās lūpas, mēmi izteica: — To taču varējāt man tūdaļ sacīt... — Tā viņš vērsās un vērsās sāņus un beidzot, uzgriezis viņam muguru, norūca: — Ardievu... — Bailīgi apkārt skatīdamies, vai nav kādu pazīstamu pamanīts, tas lavijās projām...

Jānis platām acīm viņam noskatījās pakaj, un tikai tagad no sava iesiluma atjēdzās. Spilgti smiekli atkal noskanēja viņa sirdī: viņš taču zināja it skaidri, kādēļ šis cilvēks no viņa bēg. Šoreiz nu viņam gan šis spēriens mazāk sāpēja, jo pēc šīs īsās sarunas viņš bija nopratis, ka tas ir viegls cilvēciņš... viņam izlikās, ka tam trūktu pat vienas skrūves. Bet siltais vēligums un sirsnība viņa sirdī bija zuduši, viņš juta, ka ap to savelkas atkal auksts ledus...

Devītā nodaļa

JAUNA STENKA

No tās reizas, kad Jānis pret faktoru bija parādījis savus miesas spēkus un to kā bērnu nospiedis, viņa cieņība biedru acīs bija lieliski cēlusies. Tikai vienā lietā tie nebija ar viņu īsti mierā, ka tas tik ciets un negāja viņiem līdz uz krogu iedzert. Kas tas par nosčiku, kas negrib „ieķert gīmi”! Ko tie bija ar viņu izpūlējušies, bet viņš kā ne, tā ne!.. tikpat kā nozvērējies. Jā, savu daļu, cik faktors kompanijai prasīja, to viņš samaksāja bez vārda runas... bet tā jau, lūk, bija viņu acīs tīrā muļķība! — Jāmaksā tev tā kā tā, un tu par to nekā neredzi... — viņš saka: — Lai dzeņ, kas grib... Viņa saimnieks šipka, kas viņam stāvēja tuvāk nekā citi, taču kompanijas vakaros ar pilnu tiesību uzstājās kā viņa pilnvarnieks un izdzēra arī viņa daļu. Par to citi darba biedri laimīgo vai apskauda, un varēja manīt, ka dažs labs tagad centās iegūt viņa laipnību šādai pilnvarai.

Bet pirmdienu pēc tam, kad Jānis bija saticies ar Krautbergi, visai partijai pienāca nebalta, sausa „mandaga”. Priekš mazbrokasta migacis aizlikās uz krogu pēc maisiņa, bet atnāca noskaities tukšā atpakaļ... stenka ciet! Lai samaksājot vecu, tad dabūšot jaunu. Nikni viņš noskatījās uz faktoru un balti nospļāvās. — To es, vīri, gribu zināt, vai mēs sestdien savu kompaniju viņam aizmaksājām, vai palikām parādā?

Partijai tas bija negaidīts spēriens. Dūšas no vakardienas tādas sašķobījušās, uz mazbrokastu tā būtu derējis „pachmiļītes”, — bet nu paliek mutes ieplētuši! Un cits pēc cita iesaucās: — Vot žuļiks!.. skat’, braģegs!.. redz’, ko viņš tev izstrādā?! Faktors nesacīja ne vārda, bet nolūkojās klusu biedru drūmajās sejās. Viņš zināja it labi, ka šis joks viņam varēja maksāt činu un amatu.

— Kur tu naudu liki, zagli, ko mēs tev sestdien maksājam?! — migacis viņam uzmācās un ķērās tam jau riklē. — Vai tu gribi mūs dienas laikā „obežāt”... vai gribi pa klīzi, ka vai saplaksi?!

Faktors gan mēģināja attaisnoties. Viss maksāts, kas tērēts, viņš nav paturējis ne kapeikas. Bet krodziniekam sajukuši rēķini, tas neatmin un prasa otrreiz, kas maksāts. Viņš izvilka savu kabatas grāmatiņu par liecību, ka viņam viss pierakstīts... Bet biedri netika no viņa raksta gudri, cik tad maksāts un cik tad! Acīm redzot, sarkanbārzdim rēķini bija pašam gluži sajukuši. Iznāca, ka vaina bija vilkusies jau no ilgākiem laikiem, ka tas no kompanijas naudas paturējis arvien kādu daļu atpakaļ, līdz parāds sakrājies tik liels, ka krodziniekam zudusi beidzot pacietība.

— Diezin, vai arī „kungam” esi maksājis mīti? — šipka asi iejautājās.

No šīs atbildes sarkanbārzdīs izvairījās, bet dievojās, ka krodzinieks esot blēdis. Gan viņi dabūšot citur stēnku, viņš aprunāšoties. Un, kad tagad vajadzīgs, viņš jau arī varot likt atnest par savu naudu. Šo piedāvājumu biedri gan neatraidīja, un, kad maisiņš atnāca, prāti arī drusciņ apmierinājās. Bet tikai tai dienai... pie visiem apkārtnes krodziniekiem faktors bija jau samai-

tājis gluži savu kreditu, un naudas tam arī nebija vairs ko dot, — nākošā diena atkal tukša un auksta, biedru īgnums un dusmas pret viņu auga augdamas. Cits vēl varēja uz sava vārda dabūt kur kreditu, citam nebija nekā, un vispār — „ieķeršana” bija savienota ar lieliem grūtumiem. — Sviež viņu nost, šo maitu... liek apakš buškas (paduškas)! Cels jaunu faktoru... vai mums vajag mānekļa! — Tāda kurnēšana vien bija dzirdama.

Tas jau nu būtu arī noticis, tikai tie vēl īsti nezināja, ko celt viņa vietā. Migacis būtu labs, punguli tas notur, kā spēlēdamimes, ar vienu roku, bet viņam nebija ne rokkraksta, ne „skrīves”. Rēķini varētu uz priekšu tāpat sajukt. Šipka atkal, Jānim nezinot, visiem spēkiem agitēja par viņu. Ka viņam spēks kaulos, ka viņš pazīst zortes un paņem savu nastu kā vecu vecais nosčiks, to jau katrs redzēja pats savām acīm... tomēr viņš partijā jaunākais, necik sen kā piestājies. Tad Šipka pastāstīja lietas, kas visus ļoti pārsteidza. Viņam vajadzējis sūtīt savam sievas brālim zaldātu dienestā grāmatu, un Jānis izrakstījis visu uz to smalkāko. To nemaz nevarot iedomāties, kas viņam ir par „skrīvi”!

Tā kandidātūra svērās arvien vairāk uz Jāņa pusi... visi sunīja un sodīja veco faktoru. Drīz vien izrādījās, ka Šipkas bažas dibinātas, un faktors partijai nodarijis vēl lielāku ļaunumu. Uznāca steidzīga lādēšana, pēdējā „plote”, un visiem bija jāiet malā. Citām reizām lādēšana viņiem bija īstais kviešu laiks, kur varēja naudū ieraut un īsti iedzert, šoreiz viņu partijai lādiņš tāds, ka par kādu lielāku peļņu ne domāt... labi, lai tik vēl iznāk dienas maksa. Kuŗu cedeli no kunga dabūn — garie garumi vien un platie..Jauž tīri vai padušku nost. Pavisam tāda ērmīga, sajukusi būšana. Spļaudīja

Šipka, splaudīja biedri. — Šo cālungu no naudas nekā — iznāksim uz „duršniti”... Viņi zināja gan, kas par vainu: faktors arī „mīti” nebija maksājis, un tādēļ „kungs” viņiem „grieza rutku”. Turpat otra partija blakām dzīvoja ziņgēdama, gāza trīs collu septiņus un astoņus klēpjiem prāmī un stiepa maisiņu pēc maisiņa, viegli jo viegli izdzīvodamās. Viņiem jāsvīst ar trīs collu divpadsmitiem, gaŗie gaŗumi maksā par gabalu tikpat kā šaurie, — un jāņem tik grūti ar sausu muti. Tie nēma vēl viņus zobot. — Kas tad jums, ļaudis, maisiņu nemaz neredz? Vai sātībā esat iestājuši? Vai ķē... puīši, — jūs jau tā pie tiem platajiem noziedēsīt!

— Kur tad turat steņku? — Šipka aprunājās ar viņiem pa draugam, jo diezin vai neiznāk no viņiem kāda glāze.

— Ao, mēs tik esam apcēluši krodzinieku! — kāds malacis attrauca. — Kančo, lai deg... tad vari strādāt, un arī nauda griežas...

Šipka kāri nolaizījās. — Kur tad tā? Vai jaunajā vīnūzī?

— Jā, pie Žiglemaņa, tur jau Rūģis pats arī tagad turas. Es saku, ir krodzinieks kā nagla: kad kungs ir teicis vārdu, „dod viņam” — tad stiepj pa dienu, ja gribi, desmit maisiņus. Pie tāda vērts turēties. Mūs’ ļaudīm viņš dod visiem, kungam tikai vajag sacīt. Parunā ar Rūģi, tad lieta būs darīta...

Runā nu, runā ar viņu, kad tas tā ieēdies, ka sper vai zemes gaisā. Un nerrot viņš nerroja tos uz beidzamo. Te pēc cedeles nebija izdots pareizs skaits, te ielādēts nepareizā prāmī un vajadzēja nest pāri, te atkal jāpārkravā kāds stabs, jo pašā apakšā ielikts kāds izmetams gabals, — un tāda laime vien! Saprotais, ka darbs tā-

dējādi pavisam neveicās, un viņš tos ņēma lamāt, ka tie diezgan nelokās. — Slinki maitas, sātani, ko man jūs līdzēja ņemt pie lādēšanas, kad nevīžojat strādāt! ? Naudas lielas pelnīt jūs gribat, bet locīties jums netīkas! Citas partijas man ielādē pa divi tūkstoši gabalu dienā, jūs ne pieci simti... Ko jūs domājat „figūras taisīt”, vai te kāda bērnu spēle... prāmis jādod vēl šovakar pie kuģa! Kad negribat strādāt, tad atsakiet, kantoris lai tad rauga citur cilvēkus. Nolokami dreņas, sātani, diedelnieki, pa vārtiem jūs vajadzētu izdzīt, pa vārtiem...

Un tā viņš tiem deva virsū svelošo. Jānis, kas to lietu nezināja, nevarēja izprast, kādēļ tas taisni viņu partiju tā gānīja un pret citiem bija kā tēvs. Kad nu patiešām būtu bijusi kāda vaina, — bet viņi jau strādāja melnās miesās. Žults tīri aptecējās visas dienas to lādēšanu noklausoties; beidzot viņš vairs nevarēja ciest un trīcēdams nosvieda planku atpakaļ uz v ezuma. — Mēs neesam jums nekādi diedelnieki un dienas zagļi, kungs! Dodiet mums tādu pašu darbu kā citiem, tad arī mēs tikpat daudz pastrādāsim. Es negribu vairs jūsu rupjības dzirdēt... kad nav, lai nav...

Biedri stāvēja tīri nobijušies par tādu pārdrošību, un „kungs”ieplēta muti. — Tad tu, puisīt, man esi tas gudrinieks arvien pie pretimrunāšanas... pa', pa', kundzīn, vai tevi nevarēs pamācīt!..

Varbūt ka Jānis būtu bijis arī no roba ārā, bet šipka uz ātru roku viņa kļūdu apķērīgi izlaboja. — Ko tu runā, kas tev jārūnā?! — tas pikti viņam uzbrēca. — Āre, kur sarkanbārzdis ir iznācis malā, kāpēc viņš nerūnā? Kāpēc mēs nevaram neko ielādēt, lai viņš saka? Nolikāms diedelnieks, kad stepku vien būtu aizsaldējis?! Lielais faktors, vai viņš prot izmanīties! Vai kungs

brālis vienam, vai otram, bet pašam jau arī vajag sevi zināt... viņš guļ placī un iznāk tikai tad pie maikas, kad visas labās cedeles jau izņemtās. Vai mājās nevari izgulēties, maita, — un kam par to jācieš? Mums! Ir labāk lādiņš kopā ar otru partiju, viņš nevar ne tāpeli vien uzdabūt... otrs jau pa to laiku īsos gaļumus izdevis. Kur tā mēs varam tikt?! Jāliek tikai apakš buškas, pagāns!.. Faktors, ko domā, faktors — klīsteris!

Sarkanbārzdīs gan bija par visiem faktoriem izmanīgākais uz īso gabalu nokampšanas, bet šoreiz viņš nebija pratis izmanīties, nebija nodevis „kungam” parasto „mīti”. Ruģis Šipku klusu saprata un apmierinājās.

— Nu, ko es ar jums, kazaragu partija, izdarīšu, — viņš beidzot smiedamies sacīja, — ejiet vien placī atpakaļ... nav man vairs gaļo gaļumu jums. — Un, pacēlis cepuri, viņš tos vēl zobodams „nogrīsēja”. — Faktors jums ir malacis, tur nav vārdam vietas! Kad būs jālādē garie un platie, tad atkal jūs pasaukšu...

Skaidrāk viņš vairs nevarēja izsacīties, bet nu arī partijas pacietībai pret sarkanbārdi bija beigas. Tam jau arī sirds vairs nemaz nebija vietā, tādēļ pusdienas stundā aizlikās viens uz krogu un „iekampa ģīmī”. Kad pēc „vieniem” atkal nosvilpa, viņš bija „riktīgs” pie redas un uzsauca: — Sāks nu, biedri, kas nu ir, saņem! Bet Šipka jau viņam no muguras puses bija ar padušku klāt un viņu apsegloja. — Pagaid', draugs, mēs tevi nokronēsīm... tagad stājies rindā...

Kaunīgu smaidu bijušais varmāka nolika midžuli (platuma mēru) uz plankas un atkāpās no v ezuma... viņš zināja, ka tas notiek pilnā nopietnībā. Bet, tiklīdz Jānis parādījās pulkā, tad jau kāds biedrs viņam bija padušku noraisījis, cits to sēdināja uz plankas, un,

iekāms tas vēl atjēdzās, kas te notiek, tie viņu trīs reiz pacēla gaisā un uzurrāja.

— Stājies nu pie redas, faktor, un cel! — Šipka viņu pēc šīs cermonijas uzrunāja. — Noturi savu kanti un neaizmirsti cālunga vakarā spriskas!

— Kā — es faktors? — Jānis attrauca. — Oho — es nemaz negribu tāda goda...

— Nē, nē, ko visa publika nospriedusi, tam tu nevari pretoties — viss pūlis uz to pastāvēja. — Tu esi no partijas iecelts par faktoru, — un stājies pie redas. Un gādā, ka mums ir drīz steņa... kompaniju mēs maksāsim...

Nelīdzēja Jāņa stīvēšanās, viņam bija uzticētais gods jāpieņem. Pagaidām viņš jau arī kādas reizas bija šo celšanas amatu pildījis un zināja, ka tas nebija vieglais, bija pat vēl grūtāks darbs nekā nešana. Bet viņš jau to „vārēt” varēja un, mainīdams savu stāvokli, viņš sajuta sirdī arī tā kā gandarījumu. Jo, lai gan viņš no godīga darba nekaunējās, tad tomēr, liekot šo ādas sedulku uz pleciem, viņa sirdi katreiz aizskāra kā kāda auksta roka.

Tagad nu viņa priekšgājējam bija jāpiedzīvo grūtas stundas. No nešanas aizradis, tas sāka nu tikpat kā no jauna, un biedri jau nepalika viņam arī parādā ar zobšanu. — Mācies nu, kundziņ, strādāt... nemācēji spēlēt par faktoru, par kungu! Nolāpīts — atstāj mūs sausā, kunga mītes naudu nodzīvoji... māneklis tāds! Pakarāms būtu aiz vienas ribas! Bet mēs tevi izmācīsim, kundziņ, mēs tevi izmācīsim! Faktor, uzspej viņam pa krietni... lai viņš nedomā te locīties...

Jānis būtu tagad varējis viņam par visu atdarīt, bet viņš darīja pienācīgi, jo tam jau tā no visām pusēm bija

ko ciest. Viņš pat tam nelika manīt, ka viņš par tā krišanu priecātos, jo patiesībā viņam tagad bija tā žēl. Tā pagāja atkal dažas dienas, un, kad Rugis atkal pārstaigāja placi un redzēja, kas bija noticis, tas arī vairs nelamājās. Pienācis pie vagona, viņš apmēroja ar savu collu mēru dažas plankas, augstprātīgi noklepojās un uz Jāni noskatījās. — Tu esi tagad tas faktors... vai zini arī ko vajag?! Vai zini, kas rītā par dienu?

— Nē, — Jānis viņu pārsteigts uzlūkoja. Tik daudz viņš zināja, ka rīt maksāšanas sestdiena, bet ka vēl būtu kas sevišķs, par to viņam nebija nekas zināms, lai gan šipka, turpat priekš kunga noņēmis cepuri, met viņam ar acīm.

— Tu, šipka, neaizmirsti, — kungs atgādināja. — Par rīt manai lielai mātei dzimšanas diena...

— Mēs jau zinām, zinām, kungs, — viņš padevīgi pliku galvu locījās, — mēs jau tie vecie, to zinām. Tikai tas faktors mums ir tāds jauns... jauns cilvēks no zemēm, viņš to lietu vēl neizprot...

— Nu ko tad jūs tādu govju Jāni ceļat par faktoru! — kungs strupī atbildēja. — Būs tāds pat lops kā tas vecais...

Karstas asinis saskrēja Jāņa deniņos, un rokas savilkās dūrēs. — Nē, kungs, viņš ir lāga zēns, — šipka viņu steidzās aizrunāt... — gan mēs vecie to lietu izdarīsim. Kur nu tas braģegs sarkanbārzdīs: zaglis pataisīja mūs sausā, ne kungam varam pudeli alus izsaukt, ne pašiem kas. Kompanijas naudu mēs visi esam maksājuši. Bet Dievs viņu zin, kur tas zaglis to naudu licis... iagājušo nedēļu pie lādēšanas izvilka viņš mums katram pa petjorkai no kabatas! Šis jau ir goda zēns, tikai drusku tāds padurnis... Mums viena liela lūgšana pie jums,

kungs... rītvakar taču būsit pie Žiglemaņa? Mēs gri-
bētu tur uzņemt stepku... redzat, pavisam jau bez sa-
vas lāses nevar... Un citādi... mēs vecie to lietu iz-
darīsim...

Kungs apmierinājās. — Nu ja, labi, labi, — es tur
būšu...

Kad viņš bija aizgājis projām, Šipka sāka gandrīz
Jāni bārt. — Tu nepavisam neproti izmanīties, gandrīz
mums izgāja pavisam šķībi. Lielai mātei uz dzimšanas
dienu kas jāšķiņķo. Domā, ka citas partijas nedos...
tas vēl nāk īpaši bez mītes naudas. Rīt saies pie Žigle-
maņa un sametīs to naudu pa rubļam, pa pusrubļam.
Un domā, ka mums tā nauda būs zudusi? Pieliks pie
„ausvurfiem”, pie sniega slaucīšanas, pie steķu taisī-
šanas, un kad tad tiksīm pie lādēšanas, tad būs cita
lieta! Tikai tev kā faktoram vajag izmanīties!

Jānim tas „govju Jānis” vēl arvien grauza sirdi.
— Labi būtu partijai, ja manā vietā ieceltu citu. Es lai-
kam gan nekad nepratīšu izmanīties...

Šipka viņu ērnoti uzlūkoja. — Neesi bērns, ko vajag,
to vajag... ko citādi tev tā smalkā „skrīve” līdz?! Jā,
brāķeri — tas ir nieks, gribi, izsauc viņam no partijas
puses kādu čarku, gribi — nesauc nekā, — darīt viņš
tev par to nekā nevar. Bet ar Ruģi vajag mēcēt apieties,
citādi tu vari kauties ar darbu nost, un tev iznāks tikai
uz „durchšniti”. Vai neredzēji, kā bija ar lādēšanu?
Citi faktori arī neslinko... bet tagad ņem tu to dzim-
šanas dienas papīru rokā un sāc rakstīt, lai kungs redz,
kā tu esi tas darītājs. Ja tu nešiverēsies, tad citas par-
tijas mūs apjās apkārt un apkārt!

Jānis sērīgi pasmaidīja. — Tālab viena partija ņemas

aiz otras! Bet, kad visas sarunātos kopā, cik labi mēs varēsim iztikt bez šādiem liekiem izdevumiem...

Par šādu ierunu šipka tīri izbijās. — Vai tu traks esi! Tu gribi taisīt šumu un neesi vēl labi degunu apsildījis! Citi faktori — vecu vecie ektes... ierunājies tik to: tevi izdzīs pa vārtu vārtiem! Kā tāds mazs bērns... un vai tev no savas kules tas jāmaksā?! Uzliec uz čupu, lai partija samaksā. To jau katrs zin, kas vajadzīgs, un cik mēs tam braģegam kādreiz lielu kompanijas naudu maksājām! Tu tikai pateic, cik vajag, tā ir tava darišana. Kungs jau tā mūsu partiju ienīdis... tev labi tagad ar viņu jāsapiņčo kopā, citādi mēs nevaram dzīvot. Rīt aiziesim uz Žiglemani, ietaisīsim steņku, tu sakančosi ar kungu kopā — būs jest... Un krodzinieks esot varens!

Viņš kāri nospļāvās un likās atkal ar savu nastu projām, un Jānis it skaidri noprata, ka viņš nespēs „partijas rektei” pretim atturēties. Ja jau gribēja dzīvot, tad arī citādi nevarēja. Un tur vēl bija savs āķis, kādēļ gan nabaga ļautiņi tik ļoti pēc tādām kompanijām centās... viņi jau arī paši dabū iedzeršanai netraucētu kreditu, un šīs lietas dēļ tie nebijās ne no kādiem upuriem. Par alkoholu viņi atdotu savu kreklu no muguras, savu barību no mutes, viņi pārdotu vai savu dzīvību, savas asinis... Un varbūt, ka viņi tās jau pārdevuši...

Bet vēl otra lieta bija, kas viņu vēl vairāk aizskāra un padarīja nemierīgu. Kādēļ jāiet taisni pie Žiglemaņa, vai nevarētu citur?.. Bet tur jau „kungs” turējās... Kā viņa gan tagad dzīvo?.. Un it kā uzburta pēc ilgiem laikiem viņam stāvēja priekš acīm Grietiņa un Grietiņa. Viņa un viss pagātnes stāsts tikpat kā

atšķirta grāmata! Viņš iegādājās Skumiņu kalpa kāzas, viņas pirmo bučīņu, karstos mīlestības zvērus zem sirmā ozola, un krūtis viņam bija tik pilnas, ka tās vai gribēja pušu sprāgt... Kalnus viņš toreiz viņas dēļ būtu apgāzis, kokus ar visām saknēm izrāvis, zvaigznes no debesīm norāvis — un tomēr viss citādi bija noticies...

Nu viņš to atkal redzēs, bet ar kādām acīm lai viņi saskatās? Kādas liegas, sēras jūtas sāka vandīties atkal pa viņa krūtīm!... Sirds viņam sila, iedomājoties rītvakaru, un it kā kāda neredzama vara vilka viņa domas turp... viņš to redzēs, viņam vajag to redzēt!.. Un tad atkal viņš būtu atstājis viņu, darbu, kungu un partiju... nozudis viņiem bez pēdām un bēdzis projām tālu, tālu no šejienes, lai tikai viņiem vairs nebūtu jāsatiekas ar Grietiņu... Iedomājoties šo acumirkli, viņam bija jāsadreb...

Un pēdīgi viņš atjēdzās un sāka pats sevi sunīt par šādu glēvulību. Ko viņš šķetējās — kā tāds vientiesis! Dzīvē taču vēl daudz vairāk jāpanes nekā tas, un arī viņam bija tagad vēl daudz par citu ko domāt. Gan noliedzams nav, ka viņš šo sievieti ļoti mīlējis, bet tā jau pirmā bija novērsusies no viņa, savas sāpes viņš pārcietis, un tādēļ arī viņam vajadzētu būt vīram un izraut pēdējo atmiņu no savas sirds. Viss reiz apraksts un pārciests... viņa ir otra laulāta vīra sieva... nav pieklājīgi un gudri te taisīt „kādas mīļas acis” un pēc viņas sēroties. Viņam tā ir sveša kā katra sieviete, un neba viņas dēļ viņam jābūt rītvakar Žiglemaņa vīnūzī... Tur viņam jāuzņem savai partijai stenka un jāsatiekas ar „kungu”... Viņam veikala darīšanas ar Žiglemani, kas viņam daļas gar šī vīnūžnieka sievu...

*

*

*

Nākošu vakaru Žiglemaņa vīnūzis dūca kā bišu strops. Kuŗa partija dabūja kantorī savu naudu, tā steidzās šurpu, tā ka drīz vien pie galdiem nebija vairs lāga telpas. Jo arī daudz sievu ieradusās saviem vīriem pretim, bija atnākušas tiem līdz uz krogu un jutās te omulīgas, neraugoties uz biežajiem tabakas dūmiem. Protams, ka viņas arī aizņēma savu rūmi, tā ka komijam Fricim bija galvas griešana, kur lai visi paliek. Gan dibensistaba aiz bufetes, kur atradās biljards, bija vēl gluži tukša, bet tur strādnieku ļaudīm par glaunu... bez tam tur arī mēdza pieiet „kungs,” un kā tu lidīsi viņam acīs! Iztika jau tādēļ labāk, kā nu redzēja, saspie-dās cietāk, maksāja savas kompanijas un steņkas, un dzesēja naigi karsti sajastās slāpes.

Pēdīgi arī ieradās Jāņa partija un dabūja vietu kādā stūrī. Nu varēja teikt, ka krogū visi... laukā no debess nāca arvien vairāk sniegs ar lietu un pārsedza uz ielas pēdējās melnās pēdas. Visi iekšā zem jumta sausumā, kur istaba izkaisīta biezu kārtu zāģu skaidām. Tikai tie divi tēli, kas uzkrāsoti ārpusē uz durvīm zem Žiglemaņa vārda, nebijās no slapjdraņķa. Gurdenas vējluktura gaismas apspīdēti, tie, acis pārgriezuši, turēja arvien paceltus savus pār un pāri putojošos alus kausus, gaŗāmgājējus ar tiem kairinādami. Izlikās, ka viņiem no slapjdraņķa sviedru lāses lītu pār vaigiem... šie tēli Jānim uz pirmā acu skatiena bija iespiedušies dziļi dvēselē...

Tagad viņam priekšā uz galda liela naudas čupa, ko partijas vīri bija salikuši kopā „kompanijai”, un balta

loksne papīra, kur piezīmēt tos vārdus, kuŗi ko devuši „lielās mātes” dzimšanas dienai. Citi faktori sāņus vien skatījās. — Skaties, — tā viņš tev izliekas, ka nemācētu ne pieci izskaitīt, — bet kā viņš tev saprot izmanīties! — Ko darīt, kad viņš bija pirmais to lietu iesācis, tiem arī bija pie viņa jāpiedalās... atteikties nevarēja. Tā visi drūzmējās gar viņu, lika pierakstīt savus vārdus, deva naudu un priecājās par viņa „skrīvi”... Galvu nodūris, viņš rakstīja un bijās savas acis pacelt uz augšu. Vēl arvien viņam vaigi kaita kā ugunis, vēl arvien viņš sajuta uz tiem asās krusas pārslas... Sperot kāju pār šo sliekzni, viņam uznāca tādas savādas jūtas... it kā viņš būtu ienācis svešās, aizliegtās telpās: viņa varētu to katru brīdi ieraudzīt un — — —

Arī ar kompanijas maksāšanu viņu partijā nebija nekad tik glumi gājis kā šovakar. Biedri nekad negribēja tik daudz maksāt, cik faktors prasīja, lai gan viņi gribēja no savas kompanijas visādus labumus un dažureiz tādēļ bija ilgi jāstīvējas. Kad tikai viņi tikuši vaļā, lai faktors zinās! Bet šoreiz Šipka jau bija norēķinājis un nolika savu naudu pirmais galdā; citi lika tikpat daudz pakaļ, ne vārda nesacīdami. Gan migacis vēl iesaucās: — Kādēļ tad tik daudz? Šinī cālūngā taču nekas čupā dzerts nav!

— Tā — un mīti nevajag maksāt?! — Šipka pikti atčukstēja. — Un šovakar tu citiem acīs skatīsies... un kungu laikam nemaz nevajag pačavāt? Pirmo dienu laikam esi partijā? Kur tas cilvēks lai to ņem, vai lai pats no savas kules maksā? Runā kā tāds bērns... labi zini, cik lielu kompanijas naudu mēs tam braģegam maksājām!

Migacis to gan zināja, bet viņš nebija radis tā kom-

panijas naudu bez vārda runas dot projām. — Par ko tad viņš faktors? Viņam jau tādēļ var arī būt lielākas izdošanas...

Bet kad neviens to nepabalstīja, viņš maksāja arī ciet.

Jānis sērīgi pasmaidīja. — Pēc manām domām arī šādas liekas nodevas nemaz nevajadzētu. Bet ja nu jūs domājat, ka tās partijas labā vajadzīgas, tad arī tās taisnīgi partijas labā gribu izdot. Sev nepaturēšu ne kapeikas... par to varat būt droši...

Biedri nogrozīja galvu... viņš vēl ir jauns un mulķis. Būs ilgāk par faktooru iedzīvojiem, tad gan vairs tā nerunās.

Nu nāca šņabis un alus galdā, viņam bija jāuzdzer pirmajam, tad biedri iekampa cits pēc cita, pēc tam attīstījās jautras valodas. Viņi prēcājās, ka nu gavēnis reiz pāri... dabūs atkal uz steņka. Šipka nevarēja diezgan noslavēt to kompanijas būšanu, no kuņas tikai visiem atlecoť peļņa. — Skaties, sauc tu viens pudeli alus, tā tev maksā astoņas kapeikas, sauc visi kopā, dabūn par pusrubli astoņas pudeles, par rubli sešpadsmit. Skat', kas tev te nāk virsū! Sauc tu viens stojaku, maksā par to četras kapeikas, pusstops maksā četrdesmit kapeikas, un tu no tā vari izliet divdesmit līdz trīsdesmit stojakas. Kas man nekait par četrdesmit kapeiku paņemt un tad tu vēl redzi, no kuņas mucas viņš tev ielej! Jā, biedri, to visu vajag prast aprēķināt...

Jānis viņu valodas neuzklausījās, viņš bija nogrimis šīs vietas aplūkošanā, jeb mazākais viņš to tā izrādīja. Tur vienā stūrī aiz bufetes Žiglemanis saņēma steņkas naudu; tas izskatījās tagad īsti pēc vīnūžnieka kunga.

Vaigi ziedēja kā rozes, vēders pieņēmies kuplumā, pār balto vesti smaga talmija ķēde, un pirksti pilni zelta gredzenu! Ļaudis spiedās bariem ap viņu un maksāja savu dzeršanas parādu, ko viņš, kūpinādams resnu, bet labu cigāru, it vienaldzīgi saņēma, nolika reizu reizām savu smēķi blakām uz galda, izdzēsa no grāmatas vai no tāpeles skaitļus un pasacīja komijam, cik tas lai pasniedz šim vai tam labam maksātājam magaričām. Un maksāts tika labi, vīnūžnieka kungs ar naudu tīri vandījās... Un tad Jānim sirds uz kādu brīdi palika mierīga... it kā pienaglotas viņa acis palika uz vienu vietu. Tur jau arī viņa rīkojās aiz bufetes, — tā, kuŗu viņš tik karsti bija ilgojies ieraudzīt... Vēl vienu reizi nepamanīts aplūkot... un tad lai viņa sapņainais, romantiskais stāsts nobeidzas.

Arī viņa bija tapusi pilnīgāka un skaistāka... iespiebies stūrī, viņš tīri bez elpas noskatījās, kā tā, apņēmusi villaini ap pleciem, palīdzēja komijam. Viņa to neievēroja, viņai arī ne prātā nevarēja ienākt, ka viņš te viņas tuvumā. Parastais darba uzvalks laikam viņa vaigu bija ļoti pārvērtis... spējas sāpes iedūrās viņa sirdī. Viņai vairs nebija viņam acu, viņa pārtikusi vīnūžnieka kundze, un viņš tikai nabaga, neievērots strādnieks... Nauda nāca no visām pusēm, — viņa smaidīja tikpat laimīgi un bezbēdīgi kā toreiz, braucot uz baznīcu pie laulības, un viņš tad tikpat kā aizsauts putns palika guļam vēsajās sūnās...

Nē, nē, šī sieva jau nebija viņa Grietiņa, — viņa Grietiņa bija mirusi jau no tās reizes... Viņš pieķēra pats sevi atkal pie lielas aplamības. Kas tās par muļķībām, ko viņš ieņēmis prātā?!. Vienreiz un par visām reizēm

„tas ir beigts“! — un vai viņš te grib ļaužu priekšā izgāzties...

— Kas ir, faktor, ne tu dzeļ, ne tu runā?! — viņa biedri to iztraucēja. — Kas ir ar tevi? Tev taču vajag būt kurāžīgam, mācēt ar vienu un otru izrunāties... vai tev trūkst vārdu! Sēž cālūngas vakarā tāds nobēdājies, — iekamp labāk čarku, tad veiksies...

Jānis jutās pieķerts un sakampa glāzi. — Ielej! — viņš skarbi sacīja un izmeta to ar vienu metienu saušu... Ā — varēja manīt, ka palika labāk!.. Tīri bezjūtīgi viņš tagad varēja uzskatīt svešo sievu, kas tur aiz letes patlaban atrāva pudeli un saņēma smaidīdama naudu...

Biedri sirsnīgi nosmējās. — Tā — atmet labāk to študieri un iemet glāzi brandvīna! Visu vakaru viņš neredz nemaz savus ļaudis...

— Es jau ar saku, — tagad šipkas sieva viņam aiz muguras iesaucās, — viņa bija atnākusi savam vīram pretim, — nemaz savus cilvēkus nepazīst! Vai neredzi, ka saimniece atnākusi uz krogu un tai vajag izmaksāt...

— A, jūs arī te! — viņš ātri attrauca. — Labprāt, labprāt! Vai dzersit glāzi vīna?

— Ūja, trakais! — viņa iesaucās, — kur nu es — strādnieka sieva tev dzeršu vīnu?! Lai dzeļ gaspažas un cienmātes vīnus un smalkus snapškus... es jau pietikšu ar to pašu čiščiņu. — Viņa saķēra glāzi. — Ja ir laba sirds, tad pārnes līdz uz mājām kādu pusstopu, — tā jau tie vīri tās sievas nemaz neatmin...

Jāņa piere atkal samācās. — Nu jā, jā! Kad jau jūs vēlaties... to varam dabūt...

— Viņš ir lāga zēns, Mari! — Šipka klusu uz savu sievu nopriecējās. — Tikai tāds pakluss... viņam nav daudz valodas...

Viņa pagrozīja galvu. — Ei, Šipka, ei, tu nezini to vainu! Man lai neviens nesaka, es cilvēku nosvēršu uz pirmo acumirkli. Es jau noredzēju tūliņ pirmajā vakarā, kad viņš pie mums ieradās, kāda viņam daba. Kālab viņš mītēja augšā sev īpašu istabu? Kālab viņš to svētdienu izlaidās... skuķis visu dienu sagaidīja kā nerrs? — Viņš ir drusciņ par lepnu mums...

Šipka domīgs sūca savu kaļķīti, bet nu vairs neatlika laika par to prātot. Viņš manīja, ka kungs pa dibensdurvīm ieradās glaunajā galā. — Faktor nu, nu! — viņš meta Jānim ar acīm. — Taisi kā tieci pie viņa pirmais un noturi kanti! Uz mums vairs neskaties, mēs iesim drīz uz mājām... sieva te man atkūlusies pakaļ... Tu uzpasē, — tagad tikai faktoriem tā darīšana sākas. Paliec līdz pašām beigām un tikai, kad viņš iet, tad ej uz mājām...

Jānim gan grūti nācās sevi pārvarēt... tas bija nepatīkams solis! Bet tad viņš sevi apmierināja, ka gar to viņa personībai nav nekādas daļas: viņš jau tagad bija tikai partijas rīks, un viņam vajadzēja rīkoties partijas labā. Šie ļautiņi uzticējuši viņam svarīgu uzdevumu, un viņam jādara viss, lai tiem rīkle netiktu aizsieta. Ātri viņš ievīstīja vienā papīrā dzimšanas dienas naudu līdz ar dāvātāju sarakstu, otrā vajadzīgo „mītes naudu”, un neviens no citiem faktoriem nemanīja, ka viņš iemanījās dibensistabā.

Kungs tur sēdēja pie galda un slaucīja vēl slapjo, nolijušo vaigu; godbijīgi viņš pacēla cepuri un padeva tam labu vakaru.

— Ā, labvakar, labvakar, — jūs esat tas jaunais faktors! Nu, kā iet, vai ļaudis protas? Piesēdieties... jūs gribējāt te uzņemt stepku...

— Pateicos, — Jānis atbildēja, cik laipni viņš nu varēja šinī lomā spēlēt. — Es aizvakar neizpratu to lietu, bet tad es dabūju zināt!.. Esmu tad par to rūpējies... — Viņš iespieda tam abus vīstokļus sauļā.

Kungs pārvērtās tik laipns kā saulīte. — Ā, zinu, zinu... labs ir! — Nemaz neapskatījies, viņš iebāza patsniegto ķešā. — Esat tik laipni, piesēdieties... iedzērsim kādu glāzīti! Jums taču jāskrien nekur nav...

— Laika man ir, — Jānis atbildēja piesēzdamies, — labprāt, ja jums tur nekas nav pretim...

— Man pretim?! — kungs saldi iesaucās. — Nē, mīļais, es neesmu tāds lepns. Jā, šeftē, tā ir cita lieta, dieņestā mums vienam otram cietāk jāuziet. Bet pēc feirabenta, te, tā ir atkal cita lieta... te mēs esam visi viens. Labprāt sadzeļu kopā ar saviem strādniekiem... kur tad tā krodziniece? Ē, krodziniec... Frau Žigleman!..

No bufetes puses tuvojās drēbju čakstēšana. — Ko laba vēlaties, Ruģa kungs?.. — Jānis saduga, tīrpuļi viņam pārskrēja pār kauliem... šī balss viņam tik labi bija pazīstama. Labi, ka viņa tam aiz muguras, un viņam nav tā jāuzskata... Arī Ruģis nemanīja viņa uztraukumu... tā acis kaislīgi lūkojās viņam pāri. — Nu, jūs jau zināt?..

Atkal sirsnīgi smiekli viņam aiz muguras. — Konjakus un citrona skābas konfektes, tā, kā jau arvien?.. Un man glāzi sarkanā vīna, jā? Hahaha...

— Lūdzu, lūdzu, nesiet! — Ruģis saldi attrauca. — Parādiet mums to godu...

Kārām acīm viņš tai noskatījās pakaļ. — Smalka mašīna, ech! — Kur ellē tas žiglemanis tādu rāvis?!. — Tikai tagad viņš paskatījās uz Jāni, kas sēdēja tikpat kā akmenī sastindzis... vaigs atkal mierīgs un ciets kā no dzelzs...

Viņa ienāca atpakaļ, nolika viņiem priekšā paplāti ar dzērieniem un piesēdās sānos starp abiem pie galda. — Te jums stādišu priekšā jaunu faktoru, — Rugis sacīja. — Viņam jūs varat dot uz steņku, cik gribat, viņš ir malacis.

Viņa palika stīvi un ērnoti lūkojamies, it kā tā savā priekšā redzētu kādu garu vai spoku. „Bužruncī” viņš izskatījās gluži citādi, un arī uz viņa vaiga bija sadiģuši tādi melni rugāji. Viņa lēni ietrīcējās, un viegls sārtums pārskrēja pār viņas vaigu. Tas viņš bija... tikai tā ātri saņēmās, — viņa to nepazina! Un arī Jāņa sejā neviens vaibsts neparaustījās... Rugim nevarēja ne prātā ienākt, ka starp šiem abiem reiz bijis kāds sakars.

— Tad man jārunā ar manu vīru, — viņa, it kā aizskarta, vēsi attrauca... — lūdzu nu iebaudīt...

Ar kungu viņa piesita, ka vai noklinkstēja, bet Jāņa glāzi tikko knapi ar savu aizskāra. Viņš nu redzēja, cik viņai šī satikšanās nepatīkama, bet Rugis tai lipa klāt kā dadzis, tādēļ jau arī laikam viņai villaine nokrita no pleciem.

— O, Ruģa kungs! — viņa koķeti iesaucās, bet viņš tai to atkal galanti aplika ap pleciem, savu roku spiezdams cietī uz viņas krūtīm. — Kundzīt, jūs esat bagāta, pumpējiet man ar to malaci šovakar simts rubļu! Mēs iesim cauri...

— Āa — bet ko tad kundze mājās sacīs! — viņa tam draudēja ar pirkstu. — Liecieties mierā!.. Vai jūs zināt, kur jūs varat dabūt naudu pumpēt? Aizejiet uz Miljonu banku, tur jums izmaksās.

Rugis pilnā kaklā nosmējās. — Tas padoms ir zelta vērts, kundzīt... nobučoju par to jums rociņu... — Un, iekāms, viņa to varēja aizkavēt, tas to jau bija izdarījis.

— Nu, nu, Ruga kungs, — viņa atrāva savu roku, — pasūdzēšu jūsu kundzei... — Un tomēr viņa tam uzsmaidīja...

Viņa jau to visu darīja sava vīra veikala labā, jo ar Rugi te pienāca visi labākie tērētāji, un tādēļ ar viņu vajadzēja mācēt apieties. Tomēr Jānis sēdēja tikpat kā uz oglēm, viņš drīzāk būtu vēlējies zemē ielīst, nekā viņam tas jānoskatās. Un nezin ko viņš arī būtu iesācis, kad viņam par laimi arī citi faktori nebūtu kungu pamanījuši un tagad sanākuši dibenā. Nu nāca jaunas kārtas konjaka, un viņam ar tiem bija jāiepazīstas. Iesākumā tie bija uz viņu skaudīgi un dusmīgi, laikam gan tādēļ, ka tas tagad atkal pirmais. Kad viņam tik smalka „skrīve”, tad viņš jau labāk varot iet kur par skrīveri... kam viņam jāņemot nabaga cilvēkiem maize nost. Galu galā viņi tomēr izlīga... Ko darīs, katram sava maize jāmeklē, un, kad neiet tā, mēģina atkal citādi.

Tā viņi sāka sarunāties par darbiem un iedzeršanu, un „kungs” nu varēja netraucēts ar krodzinieci paķerstīties. Bet ilgi viņa prieki nevilcās, Žiglemanim arī acis! Pabeidzis savus rēķinus un nostrīpojis stepkas naudu resnajā denķelbukā ar gumijas šņorēm, tas arī ienāca pie viņiem. Tikai viņš neko nelikās manām un

sasveicinājās ar Ruģi, svinīgi nopūtās un, pūzdams vaigus, skrullēja ūsas.

— Nu, Žiglemaņa kungs, kā iet ar šefiti? — Ruģis iejautājās. — Vai ir labi maksātāji?

— Nekas, ienāca diezgan! — Žiglemanis činkstināja bikšu kabatā sīku naudu. — Visu gan nu neaizmaksāja, bet to jau arī nekad nevarot dabūt, tā citi krodzinieki saka. Maza kaza!.. Fric', padod man arī vienu kārtu! Viens, divi, trīs, četri... saskaiti, cik to degunu!

— Te ir atkal viens jauns faktors, — Ruģis rādīja uz Jāni, — redzat, kā es jums gādāju kundes! Tas arī pie jums uzņems stepku... — Pie tam viņam bija arvien kas ko darīt pie kundzes villaines bārktīm.

— Maza kaza, lai griežas pie komija! — Žiglemanis lepni attrauca... — Nu, kungi, būsim veseli!..

Tad, iemetis savu konjaku, viņš noklepojās. — Tu vari iet iekšā, Grēta! Tu zini, ka mums jāsagatavojas uz viesībām pie Cekurchiem... ka tu neizrādies sagulējusies. Man šovakar vēl jāsatiekas ar Lapē kungu. Vai zini, viņš grib doties uz Drezdenu un iestāties drēbnieku akadēmijā.

— Kuŗu Lapē kungu? — Ruģis iesaucās. — Vai tas nav tas, kas ar mani spēlēja viņreiz biljardu? O, tas man liekas būt liels malacis...

Kundze atrāva viņam savu villaines stūri. — Tā jau viņš gan runāja, bet tam vajagot naudas...

— Maza kaza, — Žiglemanis skrullēja ūsas, — tā viņam jau rokā. Viņš „uzgābelējis” tādu bagātu atraītni, tu zini — to Bīdelmanieti, un tā dodot viņam naudas, cik vien vajag. Apsolījies pēc tam viņu precēt. Bet vai

viņš to apprecēs, tas ir vēl jautājums... tai ziņā viņš ir liels makaris...

— Hahaha! — Ruģis sirsnīgi nosmējās. — Bet nu iedzeriet vēl ar mums kādu glāzīti, Žiglemaņa kungs. Vai mēs neizgrūdisim abi kādu partiju biljarda?

— Nē, paldies, satiksim citā kādā vakarā! Šovakar, kā teicu, man darīšanas, — sveiki! Nāc, Grēta!

Viņa piecēlās, savilka villaini cietāk ap pleciem, atsveicinājās koķeti no „kungam” un iegāja savam vīram līdz blakus telpās, kur bija viņa dzīvoklis.

Jānim novēlās tikpat kā smags akmens no krūtīm... viņa nu reiz projām! Bet „kungam” tas nepatika, viņš spļāva baltu vien. — Pagāns — geizsirdīgs kā tāds turks! Vai tavai sievai kāds gabalu nokodīs?... Viņš jau nepavisam neprot ar cilvēkiem apieties! Vai es te pie tevis piesiets esmu, — es jau varu iet ar saviem ļaudīm dzert, kur es gribu! Krogus paliek pilns cilvēku, viņam tev jāiet uz viesībām! Pagaidi, zelli! Gan es tev to ķirķi iegriezīšu... gan es tev iegriezīšu!..

Iestājās kādu brīdi spiedīgs klusums. — Ir palepns, ir, — citi no faktoriem piebalsoja, — ir pret cilvēkiem pastīvs! To gan var sacīt, ka viņš vēl pie rēķinuma nemāk piepindzelēt... vēl ir par jaunu. Bet, kad viņš iedzīvosies, būs tāds pat ekte kā citi...

Ruģis bija norijis daudz maz savas dusmas. — Ek, blēnas, — viņš beidzot nosplāvās, — ir jau redzētas vēl smalkākas dāmas!... Un vai jūs domājat, ka es jūs ļaušu muļķot vai mānīt... mēs jau varam aiziet, kur mums tīk. Roberta Brieža firmai visur durvis vajā... iedzersim, zēni!

Nu sākās žūpošana... īstie brandvīna un alus plūdi. Arī zakuskas netrūka, jo „kungs” mīlēja renomēt ar spirtā noceptām fūrmaņa desām. Un sāpīgu sirdi te Jānis īsti mācījās faktora gaitu, kā tiem pret „kungu” jāizturas. Vienam tas pielēja lielu alus kausu pa pusei ar alu, pa pusei ar brandvīnu un, kad tas nespēja to visu izdzert, tad aizlēja tam paliekas aiz apkakles. Otram apsmērēja pus desas ar biezu kārtu sinepju, un tam tā bija uzreiz jānorij, tā ka tas, nabadziņš, norīstījās vien. Trešajam iegrūda veselu naža galu no ietaisītiem spāniešu pipariem, ko tas nēsāja pie sevis klāt, ko pieņemt pie krogus ēdieniem, un tas, cilvēks, no šīs lielās porcijas palika veselu pusstundu, muti ieplētis. Ceturtajam vajadzēja turēt vīšķi tabakas mutē un dzert virsū alu, tā ka tam nāves sviedri plūda pār vaigiem. Tā viņam ar katru patikās uz savu vīzi panerroties, un neviens tam nepretojās. Tā, lūk, bija parasta lieta, ka no „kunga” viss jāsaņem lēnā garā... Viņš var darīt labu, un viņš var darīt ļaunu, un viņam tādēļ nebūs pretoties...

Tikai Jāni viņš apbrīnojamā kārtā neaiztika un viņam arī neko neuzspieda. Acīm redzot, tas viņu par citiem vairāk izturēja. Reizu reizām tas viņam uzsita draudzīgi uz pleca. — Tā, jaunais malaci, tā mēs dzīvojam! Es neesmu lepns, es ar saviem strādniekiem iedzeru glāzi kopā. Mans direktors arī nav lepns pret mani, mēs dažu labu reizi sadzeļam pēc feirābenta kopā. Tiklīdz būs pirmais sniegs, tad atkal kopīgs izbraukums uz Kudreju. Vai jūs domājat, ka man vienam paliek tā mītes nauda... viņam arī jādod sava daļa! Un daži muļķi pat bijuši mani sūdzēt, bet kādēļ tie taisnības nedabūja? Hahaha! — tā vajag mācēt pasaulē dzīvot...

— Ir jau viss labi, — Jānis atbildēja, — bet kādēļ

kādu dienu... — Un tad atkal viņam parādījās pirmais vakars Šipkas dzīvoklī, skaidri, gaiši bērnu izdēdējušās sejiņas, cik kāri viņi toreiz sagrāba siļķes kumosīnu. Un faktori rīstījās, ieplēta mutes un svīda bālus sviedrus. — Tā mēs dzīvojam, malaci, tā... — Neviļus viņa roka piedūrās pie sāniem un pilnais pusstops, ko viņš nesa savai saimniecei, noklinkstēja... tas runāja... Vairāk jau viņa neprasīja... vismaz uz vienu dienu tas viņu padarīs laimīgu. Un novārgušie bērni cīkst un brēc... Vai patiešām... vai patiešām visas šīs lietas notiek pasaulē, jeb vai viņš ir ārprātīgs?..

CENSONIS.

Pēc kādām dienām iestājās pirmā sala, tik stipra, ka darba ļaudīm vairs nebija iespējams ēst pusdienu zem klajas debess, un tādēļ vajadzēja meklēt pajumti un siltumu. Salst nagi... Nu taču īsti iemesls aiziet uz krogu un iedzert uz pirmo aukstumu.

Tiklīdz Roberta Brieža fabrikas svilpe bija nokaukusi, ļaužu pūlis straumēm gāzās pa kantoņa vārtiem laukā. Un, tiklīdz tie bija tikuši uz ielas, tad sākās trokšņošana un bļautīšanās. Tas jau bija viņu niķis, ka tie aiztika ar muti gaŗāmgājējus un braucējus, it īpaši lauciniekus. Tā arī šoreiz jaunākie zēni apstāja kādu laucinieku un aprīnoja tā pīpi. — Kārsis, kārsis... āre, muŗikam kārsis!.. — Laucinieks ērmots un piesarcis iebāza savu pīpi kabatā un, kā rādījās, tad gribēja viņiem ko jautāt, bet laikam bijās no tālākas nelaiņības.

Te viņa acis līksmi iemirdzējās, jo viņš pa gabaliņu pamanīja Brīvnieku Jāni. Ilgāk tas nevarēja vairs valdīt savu prieku un, sprauzdamies caur pūli, iesaucās: — Jūs, saimniek... cik laimīgi jūs satieku!..

— Tavarišcs, — nosčiki tagad klusu noņurdēja un steidzās tālāk. Jānis pārsteigts ievēroja savu agrāko priekšpuisi. — Kristaps! Arī esi ieradies Rīgā?

— Cik laimīgi jūs satieku! — Kriŗus priecīgs atņēmās. — Mēs jau pie jums nācām, jūs meklējam... dabūjam zināt, ka jūs te esat šinī fabrikā. Bet liels tas placis...

domāju ieiesi te tikpat kā mežā, apmaldīsies vēl... Labi, labi... gribējām drusku parunāties... es, āre, un Sausēnu Annete arī...

Turpat necik tālu viņa stāvēja, bet bija aizsējusi vaļgu gandrīz līdz pusei ar drāniņu, ka viņu bija grūti pazīt.

— Pareizi, jā, kā tad! — Jānis arī ar viņu laipni apsveicinājās. — Bet nu iesim tālāk, iegriezīsimies kur siltumā. Kamēr ēdišu pusdienu, parunāsimies. Un vēlāk varēsīt man atnākt līdz uz placi... izskatīties, kādas te Rīgā ir „ieriktes”...

Abi viesi devās smaidīdami viņam līdz. — Iesim tur pie Žiglemaņa, — Jānis sacīja, — tur jau jums pazīstama krodziniece. Annetes vecā saimniece Grietiņa... Āre, tepat būs... iesim iekšā!..

Bet Annete it piepeši pārvērtās tāda modīga. Pie durvīm viņa palika stāvot un iesaucās: — Nē, nē, kungs, es neiešu iekšā! Es pagaidīšu tepat ārā uz ielas, kalet jūs iznāksit...

Jānis viņu cieti uzskatīja. — Tagad, — sala laikā?! Mēs tik drīz neiznāksim... Āa, tu bīsties no mūsu ļaudīm, viņi laikam sāka jūs riet. Bet nebīsties nemaz, kad es būšu pie jums, tad jūs neviens neaiztiks. Nāc vien droši! Varbūt ka vēl no mājām lika atvest viņai labas dienas?..

Kad viņa vēl pie durvīm domīgi kautrējās, viņš to saķēra aiz rokas. — Nē, nē, — viņa skaļi iešņukstējās — es neiešu iekšā... es neiešu...

— Kādēļ tad ne?..

Viņai nelika vis atvest labas dienas, — Krišus piesarcis stomijās, — viņa arī iekšā neies — kauns... Jo tā lieta... jā, mīļais saimniek...

Jānis viņu pētījoši uzlūkoja, it kā gribēdams ko atcerēties. Tā jau bija varbūt kāda vārīga lieta... — Nu, manis dēļ — iesim tur tālāk uz stūra... Taisnību sakot, es arī te labprāt savu kāju neiespertu, kad man tas nebūtu partijas dēļ un —

Viņi gāja atkal tālāk. Annete noslaucīja asaras un uzmeta viņam pateicīgu skatienu. Un stūra vīnūzi arī nebija tik liela drūzma. Jānis dabūja dibenā sevišķu istabiņu, kur viņš neviens netraucēja. Tur viņi dabūja arī visu, kas vajadzīgs.

— Bet, lai cik sirsnīga bija bijusi satikšanās, valodas tagad vairs nemaz negribēja veikties. Laucinieki bija tādi savādi, tādi nospiesti. — Nu, kā tad jums tur sviežas pa tiem Brīvniekiem? — Jānis atkal beidzot uzsāka. — Kristap, pastāsti taču ko! Kad tad tu brauksi atkal atpakaļ?..

Krišum bija grūti uz krēsla nosēdēt un grūti ko atbildēt, viņš stomījās un stomījās. — Saimnieks, ar tiem Brīvniekiem —

— Kas tad noticis? Tu kautrējies izsacīt... vai kāda nelaime? Tu mani sabiedē!..

— Nē, nelaime nekāda... bet uz Brīvniekiem es vairs atpakaļ nebraukšu...

Jānis viņu izbrīnējies uzlūkoja. — Tu arī vairs ne?! Kādēļ tad tā?!

Tikpat kā jauna meitene Krišus sēdēja, acis nodūris un piesarcis līdz ausu galiem... — Mani atlaida no dienesta... — viņš beidzot lēni sacīja.

It kā negribēdams savām ausīm ticēt, Jānis viņu lielām acīm uzskatīja. — Tevi atlaida, tevi —?! Tu mānī, par ko tad?!.

It kā sevī aizbaldinādamies, Krišus pacēla acis, tās nebija gluži sausas. — Tīri par niekiem, saimnieks! Kungs teica, — es tāds ķerlis varot iet... — Sāka uz mani gremsties un gremsties... es pats nezinu par ko... Mani notaisīja par tādu cilvēku, kas nekam nav vērts... — Sašutums uzreiz pārskrēja pār viņa dzīslām un aizmirsdamies viņš plāja ar dūri pa galdu. — Ikkatrs ir taču cilvēks, ikkatram ir arī sirds! Vēl nekad neesmu pieredzējis to kaunu, ka man saimnieks bez Jurģu jāatstāj, — tagad esmu notaisīts par tādu nelieti!.. Vai es vairs varēju svarupiešos palikt? Uz mani jau visi ar pirkstiem rādītu...

Rūgti viņš norija pēdējos vārdus, un arī Jānis aizskarts atgrūda no sevis traukus. — Hahaha, — viņš dzēlīgi iesmējās — tad tiešām!.. Kristap, tevi — tādu kalpu?! Te jau var redzēt, ka viņš nav saimnieks...

— Kādēļ jūs, saimnieks, atstājāt savas mājas? — Krišus pārmetoši sacīja. — Tad mums nebūtu vis bijis jāšķīras... pie jums es būtu dzīvojis apsirmojis. Es neesmu ēdiena brāķētājs, bet tagad no Brīvnieku putras un maizes pat suņi bēg. Dievs sodi, saimniek, es nemeloju... var palikt cilājams! Pavalga neesmu diezin kad redzējis... un kad vēl maize būtu cik necik. Saimniekam tagad cep īpašu maizi, kalpiem īpašu! Jā, jā, saimnieks, jūs bijāt gan pelnījuši pērienu... kādēļ tad jūs savas mājas viņiem atstājāt?

Jānis rūgti nosmējās. — Kālab es atstāju, — ko nu to prasi? Viņi jau māc dzīvot... es nemācēju. Jā, jā, tā jau tai pasaulē iet, — nerunāsim nu vairs par to...

Krišus it labi noprata, ka viņa jautājums ķēries saimniekam ļoti pie sirds, viņš palika kā uz mutes sists un iestājās uz brīdi nospiedīgs klusums. Uzgriezis papirosu,

Jānis reizu reizām izpūta kuplus dūmus. — Tu gribi palikt te Rīgā? — viņš pēc kāda brīža iejautājās. — Vai tev te kas zināms... ko tu domā iesākt?

Krišus sāka kaunīgi kasīties aiz auss. — Zināms man nav nekā... kad varētu kur saķert kādu vietu...

— Jā, tālab, kad varētu saķert, — Jānis rūgti iesmējās. — To tu grūti saķersi... un vēl šinī laikā! Te vēl bez tevis simtiem cilvēku staigā bez darba.

Kristaps kļuva tāds notriekts un ērmots. — Tad es patiešām nezinu... — viņš nedroši sacīja.

— Jānis pārdomāja. — Nu, jārauga... es runāšu ar kungu! Par laimi tu esi iegādājies izdevīgā reizā, citādi es tev neko nevarētu līdzēt. Cik jaunajā fabrikā cilvēku vajadzēja, tie jau visi saņemti. Bet mūsu partijā bijušais faktors izstājies, to robu tu vari dabūt. Darbs nav viegls, zini, it īpaši sākumā tev būs grūti, bet es jau pazīstu tavu dūšu. Kad es varēju izturēt, tad arī tu cietīsi. Lai nu, lai... lai nu arī viņi tevi no darba atlaida, partija nebūs pārskatījusies, kad viņa tevi pie darba pieņems. Vēl šodien par to lietu pārrunāšu!

Par šādu vēsti Krišus gluži atplauka, un Jānis nu ievēroja Anneti, kas visu laiku sēdēja tikpat kā uz oglēm. — Nu, Annete, kas ar tevi? Vai tu arī atlaista?

Bet viņa sēdēja kā mēma un beidzot nogriezās sāņus, aizklāja vaigu rokām un sāka sāpīgi šņukstēt. Jānis patiešām neizprata... atkal jautājoši viņš uzlūkoja Krišu. — Teic jel, kas tad viņai... teic, kas tad tur īsti ir?...

Bet arī Krišum grūti nācās to izskaidrot. — Jā, — viņa jau nu — jā, ko nu darīt — viņš piesarcis stomijās... — ir jau arī pati vainīga... Vecā Sausēniete dabūjusi to zināt: lai viņa ņem savas panckas un dodas pa vārtiem

laukā. Šī tādu šmuci savās mājās ne par ko! Un Mārtiņš arī par viņu vairs ne dzirdēt, brauc meklēt Lāpi... viņš te esot Rīgā...

Kā zibens Jānim iešāvās prātā viņa negaisa nakts Sausēnos... tagad viņam vairs nevajadzēja tālāka izskaidrojuma. Un līdz ar to viņš jutās nelabi aizskarts... it kā visas viņa vecās vātis būtu atrautas, un it kā šī meita būtu par to vainīga. Kā Lāpis var izdarīt tādas nekrietnības, nav nekas jauns, — vai viņa to nezināja? Viņu sagrāba sašutums un dusmas, manāmi drebēdams, viņš bargi uzlūkoja nelaimīgo meitu, it kā viņš būtu tās tiesnesis. — Tu biji mūsu Mārtiņa saderēta brūte, kā tu varēji aizmirst kaunu un godu un ielaisties ar šo nelieti?! Tik prātīga taču tu biji... pašas vaina... vairāk nekā, pašas vaina...

Annetes vaimanājošā šņukstēšana viņu pārtrauca... — Arī jūs to sakāt... jūs arī... ak, man jākrīt kaunā un negodā! Man jādarās gals, es pati vainīga, es pati... viņš man bija tik mīļš... Visus pirkstu galus viņš man izskūpstīja, visas acis izbučoja... bet kādēļ, kādēļ viņš man to padarīja!.. Un tagad es viņam kāju pirkstus noskūpstītu, kad tikai viņš mani glābtu no kauna, es viņam kājas apautu un noautu... Ak, kādēļ viņš man to darija... vai Dieviņ... man jāpakaņas vai jānoslicinās!..

It kā nāves bailēs viņas balss notrūka, sejā vēl tikai mēmas sāpes un izmisusi viņa žņaudzīja rokas. Galvas lakatiņš tai bija noslidējis tagad pār pleciem, no kupli brūno matu krājuma dažas cirtas gar deniņiem saspurušas, un acis stīvi un šausmīgi lūkojās kā sliķonei, kas vēl labprāt gribētu pieķerties pie salma...

— Tebe, nu tebe, meit, — Krišus lēni piebilda ... — ko tagad vairs līdz vaimanāt ...

Viņas lūpas sāka raustīties un ķermenis trīcēt. Viņa pacēla acis, līdz nāvei izbijušās un noskumušās tās lūkojās uz Jāni, lai tas viņu nesodītu ...

Jānim metās tā savādi ap sirdi, — viņam bija gandrīz savu vārdu žēl. Kas tad viņu bija iecēlis par bargo soģi, lai viņš uz nelaimīgo, apsmieto meitu mestu pirmo akmeni? Vai tad viņa bija vairāk vainīga pie šī grēka, ka pasaule tikai viņu nievāja un nicināja, vai viņas pavedējam nebija uzkraujama lielāka atbildība? Viņš labi atcerējās, ka šī daiļā meitene bija pret jaunekļiem ļoti atturīga ... kādus gan apreibinošus vārdus Lāpis būs viņai sacījis, kā gan tas būs nodievojies? .. Nē, viņš vien bija pie tā vainīgs, viņš bija vīrs, un viņam vajadzēja atbildēt par saviem darbiem! Šī nelaimīgā jau tikai viņam bija uzticējusies, un vai tas bija tik liels grēks? .. Mans Dievs un Tēvs ... kā lai tad māc pasaulē dzīvot, kad cilvēks vairs cilvēkam neticēs! Un tā viņam taču visu, visu atdevusi, nemaz uz sevi nedomādama, kas lai ar viņu vēlāk ... — Bet viņai vajadzēja pielūkot, kam viņa uzticas, — viņš atkal sapīka, — ne blēdim, cūkam, nelietim ...

Un aizskarts, nepaceldams acu plakstiņus, viņš jautāja: — Annet, vai tu viņu vēl tagad mīli?

Uzreiz viņas acis iemirdzējās tik kaislīgi, ka viņš satrūkās. — Es pietikšu ar ūdeni un maizi, kad tikai viņš mani ņem par sievu ... Saimnieks, jūs esat ar viņu draugi ... vai jūs ar viņu bieži satiekaties? Vai jūs ar viņu runājat? Ak lūdzami sakiet, kur viņš piemīt! Ceļos es viņu lūgšu ... es negribu vairs viņa mutes, es

pietikšu, viņam kājas skūpstīdama... ak teiciet, lūdza-
mi, kur viņš ir...

Jānis viņu līdzietīgi uzlūkoja. — Tu nabaga meitene!
Bet kad nu šis lupata tomēr tevi neņem, ko tad?..

— Es arī teicu, — Krišus viņam īdzīgi piebalsoja.
— Un Mārtiņš jau arī vēl būtu bijis nēmājs, kad šī
vienmēr nebūtu kliegusi: Lāpi un Lāpi...

Meiņa atkal sāpīgi iekunkstējās. — Viņš gan man
darījis daudz ļauna, bet, kad viņš mani atstumj... to
es nepārcietīšu. Ak, saimnieks, lūdziet, lūdziet jūs arī
viņu par mani, lai viņš mani neatstāj. Vai Dieviņ, vai
Dieviņ... man jālec Daugavā... — Un viņa sāka tik
žēli raudāt, ka pat akmenim būtu vajadzējis par viņu
iežēloties.

Jānim patiešām bija viņas likteņa žēl... ja Lāpis ē
būtu bijis tagad viņa priekšā, tad diezin ko viņš tam
būtu nodarījis. — Nu, nu, nezaudē jau nu galīgi dūšu,
es tev palīdzēšu, — viņš aizkustināts sacīja. — Gan
mēs viņu dabūsim rokā!.. Lūgties es viņu gan neiešu,
to lai viņš negaida. Bet mēs viņu piespiedīsim izlīdzināt
savus grēkus, uz to palaidies! Citādi jau viņš nemaz
nebūtu cilvēks... un vainīgs viņš ir vairāk nekā tu...

— Paldies jums, tūkstoškārt paldies... to vēl ne-
viens nav uz mani sacījis. Visi saka manu vainu, un
es jau arī to labprāt paciestu, kad tikai viņš mani
ņem... — Un ātri, iekāms Jānis varēja aizkavēt, tā sa-
ķēra viņa roku un to sirsnīgi noskūpstīja. Tik ļoti ne-
laimīgā vēl milēja savu pavadēju.

Aizskarts un nelaipns viņš atrāva savu roku un asi
un skarbi sacīja: — Man jāiet, pusdienas stunda būs
drīz apkārt... Tu, Kristap, pavadi viņu apkārt pa pil-

sētu un vakarā pulksten sešos esat atkal te. Cik manā spējā būs, jums abiem līdzēšu. Tev darbs būs, arī Anetei jārauga kur vieta... jārauga viņai kur pajumte. Apakš klajas debess taču viņa nevar palikt... tu, Krišu, pirmajā laikā varēsi dzīvot pie manis. Tātad uz redzēšanos!..

Aizmaksājis rēķinu, viņš devās laukā dzestraajā gaisā un ātriem soļiem steidzās uz fabrikas pusi. Viņa krūtīs jaucās žēlabas un žults. Kā tas varēja notikt, kādēļ tas notika? Kas tā bija par varu, kas dzina šo glīto skuķi šī tēviņa rokās?.. Un tagad viņai izmisušai kā tārpam vajadzēja locīties priekš viņa dubļos... viņa būtu pat laimīga, kad viņš tai vēl paspertu ar kāju, — arī uz priekšu viņai sagādātu bēdu mūžu, sūras nopūtas un asaras... Un cik bagāta, cik šķīsta un cēla vēl viņas mīlestība uz šo nelieti, viņas uzupurēšanās neizsikstosa, — šis lupata patiešām nebija tās vērts! Šīs dārgās pērles viņai jāsviež cūkai priekšā un jādiedelē, lai šis netīrais kustonis tās aizskartu ar savu purnu. Un citādi nevarēja būt, tam vajadzēja tā notikt... iedomājoties šādu netaisnību, viņam bija tā, ka viņa sirdi kāds sa-grābtu aukstiem dzelzs nagiem. Tad jau lielākas nelaimes pasaulē nevarēja būt kā piedzimt par sievieti!..

Viņš jau arī pats bija cietis mīlestības bēdas... un ļoti cietis! Te jau patlaban viņš pagāja viņas durvīm **garām... kā svešinieks, kā ubags...** Līdz šim viņš bija turējis sevi par ļoti nelaimīgu, bet nu viņam vajadzēja atzīt, ka ir vēl kāds radījums, kuŗš daudz nelaimīgāks. Viņas liktenis bija nesalīdzināmi tragiskāks... viņa nevarēja vis tik viegli nokratīt pīšļus no savām kājām un sacīt: — Tas ir aprakts! — Un viņas negodu nevarēja nomazgāt neviens cits, neviens — kā

šis lupata, kas viņu apsplāvis... un ja tas nu to liedzas, ko tad?... Ko tad lai viņa iesāk?..

Ejot pa fabrikas vārtiem, viņam iešāvās prātā, ko Žiglemanis viņu vakaru bija stāstījis par Lāpi un kādu Bīdelmanieti. Īgni viņš pie sevis nosmējās. — „Smuku padredi” es atkal esmu uzņēmies... esmu viņai apsolijs, ka šo tēviņu pataisišu par goda vīru!.. Kas man gar viņu daļas? — viņš īgni norūca... — kas man gar visu šo lietu daļas?... Es laikam lai eju viņu lūgt un diedelēt...

Tomēr izmisusi jaunava viņam neaizgāja no acīm... rokas žņaudzīdama tā lūdzās, ka viņai citādi jādara gals... Nē, nē, tas neiet, viņš nevar atstāt apsmieto viņas liktenim. Arī viņas dēļ tam jānes mazs upuris, vajadzēja sniegt Lāpim roku kā goda vīram... to jau arī viņš tai apsolijs un tas jāpilda. Un varbūt ka vēl bija ar viņu iespējams iztikt kā ar cilvēku. Katrā ziņā tam vajadzēja izlabot savu kļūdu un precēt apsmieto... un ja tad viņš ne... Dievs tad lai viņu žēlo...

Rupjā balsī fabrikas svilpe sauca pie darba... Jāņa biedri jau knibinājās gar savām paduškām. — Sāksim! — viņš nosvieda virskamzojus, stājās pie „redas”, un biedri cits pēc cita uzņēma smagās nastas. Drīz rāmajā gaisā plankas uz stāpelēm noklaudzēja, kā sniega pārslas vien nokūpēja, un paretam kāds atlūzis gabaliņš, krizdams no lielā augstuma caur stāpeļu starpām, čipstēdams atsaucās...

* * *

Kristaps dabuja robu partijā; nosčiki bija ar mieru, un Ruģim nebija nekas pretim. Saprotams, ka viņam pēc

„partijas rektes” vajadzēja dot zināmo maisiņu un kas Ruģim pienācās, to Jānis izdarija Kristapam nezinot. Viņš pieņēma to arī savā istabiņā korteli, jo telpas tur abiem pietika. Annete turpretim apmetās pagaidām pie šipkas sievas, un, tā kā viņai bija pašai savas gultas drēbes līdz, tad viņa tur varēja arī labāk iztikt nekā savā reizē Jānis. Bērni ar cienību un bijību noskatījās uz to stūri, kur Annetes glīti uztaisītā gultiņa ar spilvenu sniega baltumā un rožaino segu piešķīra viņu istabiņai svinīgumu, tikpat kā altāris baznīcai. Un arī kāda no Mares draudzenēm viņai apgādāja vietu cigoriņu fabrikā pie kāda vieglāka darba.

Viņa tādēļ bija drusku apmierinājusies un cerēja vēl arvien uz mīlestības ziedoni. Jānis gan viņai vēlreiz mēģināja izskaidrot, ka pie Lāpja sāniem viņai liela laime nav sagaidāma un lai viņa nenododas pārāk lielām cerībām. Tad pieviltā meiča sāka atkal rūgti raudāt, plēsa savus matus un vaimanāja un piesauca viņa palīgu. Un nekā slikta viņa arī negribēja par savu pavadēju dzirdēt...

Īgnums Jāni dažureiz pārņēma līdz kaklam, bet neko darīt, viņš bija vārdu devis, un viņam savs solījums jāpilda. Cik labprāt viņš citādi būtu Lāpim gājis ar lielu līkumu apkārt, lai tikai ar to nebūtu jāsatiekas! Bet nu viņam tas taisni jāmeklē un jāstājas viņa priekšā. Tikpat kā lietuvens viņam stāvēja priekšā šis grūtais brīdis, kuŗa sekas vēl tomēr nezināmas. Un tā viņš sāka pēc tā taujāt un klausināt.

Uznāca lieli sniega puteņi un negaisi, tā ka vairs nebija iespējams uziet ar planku uz stāpelēm. Nebija jau arī nekāda vajadzība, viss līdz rokām nostrādāts. Ma-

teriālu jau varēja no fabrikas atņemt un no vagoniem zemē nokraut — gan iznesīs, kad būs jauks laiks. Ar to lielum lielā daļa nosčiku varēja atpūsties, taisīt „feir-abentu”. Arī Jāņa partija... tīri brangi... var pielāpīt drusku paduškas, var aiziet pie Žiglemaņa un pataisīt drusciņ „blau”... steņka klausā!

Pašam faktoram vajadzēja iet uz mājām un uzcirsties „uz glauno”, jo tagad, kur drusciņ pavaļas, „kungu” vēlējās ar viņu kopā drusku pabraukāties ar fūrmaņiem un apskatīt Rīgu. Neko darīt, jo viņa vēlēšanās jau bija savā ziņā pavēle. Un partijai tur arī nekas nebija pretim. Kas tad viņiem te arī kaitēja pie Žiglemaņa... viņi mīlojās ar alu un brandvīnu, cik tik! Lai arī faktors izdod ar „kungu” kopā kādus rubļus... mīte jāmaksā tā kā tā. Un, ka citi faktori šodien pie tā goda netika, tad šis izbraukums jau varēja tikai nākt par labu viņu partijai.

Uz Rīgas ielām bija sakritis mīksts sniegs, viņi sēdās divzirgu fūrmanī un vizinājās no vienas viesnīcas uz otru, zināms, allaž lielākus likumus pamezdami. Kungs „turēja kasi”, vēlāk viņš uzdošot rēķinu. Viņi varētu arī izlaist līdz „Kudrajai” vai „Vila Novai”, tur esot smalki. Ar pirmo sniegu tur tie glaunākie kungi izbraucot ar savām kundzēm pastaigāties, tur varot dabūt labu puņšu, tur varot arī izgriezt dančus pie klavieru mūzikas, un dažureiz esot liela izdevība tuvoties kundzēm. Katrā ziņā viņi laistu turp, bet par nelaimi arī vecais esot šodien izbraucis un nevarot nekur citur būt kā tur priekšā. Esot ļoti bīstami viņu tur satikt, jo tādās lietās direktora kungs neprotot jokus. Jā, kad viņš pats uzaicinājis braukt līdz, tad citādi, bet to viņš nemīlot, ka kāds no lieka tā viņu noskatoties.

Na, viņi iztikšot šoreiz tepat Rīgā, esot arī te diezgan labi.

Saprotams, ka bija labi — smalki šņabji, labs alus un garšīgi uzkožamie, viņi jau dzīvoja kā mazi muižnieki. Un apnika viņiem vienā vietā, viņi sēdās atkal fūrmanī un brauca uz otru. Ruģis atrada visur priekšā pazīstamus, un tiem viņš stādīja Jāni priekšā par muižu īpašnieku no Kurzemes. Svešie kungi tad nezināja, cik zemu viņam klanīties, cik laipnu vaigu tam rādīt. Arī Ruģis kļuva arvien laipnāks, arvien brālīgāks un bija beidzot tā liksmības aizrauts, ka sadzēra ar viņu kopā „tu” brālības, un viņš bija spiests tam dot skūpstu. Gan vēl neviens vienkāršs strādnieks nebija pieredzējis tik daudz goda, kā viņš šodien pieredzēja, tomēr laimīgs viņš par to nejutās. Viņam rieba meli... šie ļaudis jau viņu necienīja kā godīgu cilvēku, bet kā muižu īpašnieku. Kādām acīm tie uz viņu lūkotos, ja tie zinātu, kas viņš patiesībā, to viņš jau zināja pēc piedzīvojumiem. Un arī citādi viņš sevi pieķēra pie ne taisnības. Šos lielos tēriņus, kas šodien tika izdoti, viņš nespēja aizmaksāt, tie jāņem no partijas, un, tiklīdz viņš par to iedomājās, tad viņam neizgāja no prāta izdēdējušie bērnu vaidziņi no viņa vakara. Viņam bija tā, it kā tie viņu pārmetoši uzlūkotu, ka tas te uz viņu rēķina ņemas ar lieku ēšanu un dzeršanu... un kā viņš lai būtu varējis būt liksms. Gan viņš mēģināja šīs domas izklaidēt un visu aizmirst, tomēr drūmās jūtas apslāpēt viņam neizdevās. Arī nelaimīgās meitas asaras bija atstājušas uz viņu dziļu iespaidu... no visas sirds viņš vēlējās, kaut viņa „kungs” un jaunais draugs nu drīz apniktu un brauktu uz mājām un viņš tad varētu uzmeklēt Lāpi, kuŗa adresi bija tagad izzinājis.

Metās jau krēsla, bet Ruģis vēl ne domāt nedomāja šķirties. Tas priecājās ļoti par viņa iznešanos, tikai vēlējās, kaut viņš būtu jautrāks. — Ar tevi ir prieks kopā izbraukt, nav kā ar tiem citiem draņķiem! To neviens neteiks, ka tu esi strādnieks. Tu zini, draugs, es neesmu lepns pēc feirabenta, — veikalā, tur mēs, zināms, nevaram tutuļoties... Bet saki, kas tev kait, kālab esi tāds nolaidies?... Šī diena jau patiešām ko vērta...

— Un pie tam vēl neviens nezināja, ka es vienkāršs strādnieks, — Jānis zobgalīgi piebilda.

Kungs to saprata. — Ak nu, — viņš taisnodamies atrauca, — par to tev nav jāliek sirmiemi matiem augt!.. Un varbūt, ka tu esi lielāks gars, nekā mēs kuŗš katrs, varbūt, ka reiz es vairs neesmu cienīgs tev kurpju siksnas atraisīt. Mēs neviens nevaram otram ielīst iekšā, un to, kas mums priekšā, mēs arī nevaram ar roku apraudzīt. Tu dienās varbūt vari tikt par lielu vīru, un kādēļ tad lai mēs neesam draugi?!.. Un es tev teikšu labu padomu... vai tu gribi pasaulē uz priekšu tikt? Tādu drūmu vaigu tu nerādi kā šodien, kad ar kungiem esi kopā! Tu jau taisi tā, it kā tu savu tēvu ar visiem zābakiem būtu apēdis! Kad es, izbraukdams ar direktoru, taisītu tādu vaigu, tad viņš mani sūtītu uz mājām izgulēties, un vēlāk man gan to pierēķinātu... Ao, draugs, kad ar kungiem esi kopā, tev nevajag būt uz muti kritušam... gādā, ka ir joki, un redzēsi, ka viņi tevi ieraudzīs. Es varbūt arī nebūtu tajā vietā, ja es būtu kāds dūzis!

Jānis sērīgi pasmaidīja. — Uz pavēli jautram būt, — vai tas jēl maz iespējams?

— Bleķis, cilvēkam viss ir iespējams, arī jautram būt, ja tas vajadzīgs. Vajag komandēt savas jūtas. Vai zini

ko, man vēl kāda laba vieta zināma... Noskatīsimies, kā tur Daugavas malā tie mazie, smukie velniņi dzied un danco. Ēdieni un dzērieni tur gan ļoti sālīti, bet par to jau mums nav jābažijas. Ah, draugs, tur dažreiz var dabūt dzirdēt pikantas lietas...

Rugis uzsauca fūrmanim, un tas laida, ko vien zirgi jaudāja, un pieturēja beidzot pie kādas pazīstamas „Café chantant”. Te nebija mazāk smalki. Atdevuši sulainim virsdrēbes, viņi steidzās tālāk gaiši apgaismotā zālē, kuŗa bija pilna ar krēsliem un galdiņiem un kuŗas vienā galā uz kāda paaugstinājuma producējās tā saucamie „mākslinieki”. Jau liela daļa galdiņu bija publikas ieņemti, korķi paušķēja, kungi jautri tērzēja un smējās, un „mazie velniņi”, kuŗiem nebija acumirkli darīšanas uz skatuves, jaucās starp viesiem, ar savu laipnību izkaŗodamas glāzi vīna, glāzi punša vai labu smēķi.

Arī viņi žigli izmeklēja vienu galdiņu labā vietā, un Rugis lika atnest sulainim pudeli ungāru vīna. Lai arī jautrs viņš visu dienu bija, — tagad, kur baletēžu īsie svārciņi lidoja, viņš bija dabūjis tikpat kā otru dzīvību. Dažas no tām jau bija viņam pazīstamas, sauca viņu vārdā un nekavējās steigties šurpu, mirdzošām acīm uzskatīja viņu un viņa vīnu, bet nevarēja zināt, kuŗu tās vairāk cienīja. Un kungs, priekā aizrauts, spaidīja viņu roku stilbus un pildīja glāzes un mutuļodams, tā sakot, liksmībā, bija aizmirsis gluži savu jauno draugu un lika viņu mierā.

Jānis nu varēja viens par sevi noskatīties šinī mutuļī... nē, viņš nevarēja būt jautrs un nevarēja būt arī pacilāts. Arī viņš bija „mākslinieču” pamanīts, bet bezkaunīgie smaidi viņu drīzāk aizskāra un apgrūti-

nāja. Viņš lūkojās tām pāri tālāk, bet visur un visur aiz spīdīgajiem kankariem viņam nīrgājās pretim kaila prasība un notrulināti vaibsti. Un tomēr viņu sagrāba līdzcietība. Šie ļautiņi, apkārušies spožiem kankariem un zelta tresēm, smēja, lēca un dēja tik ļautri, tik bezbēdīgi, it kā pie viņu debess nebūtu ne mazākā mākonīša. Bet kā izskatījās viņu sirdis, kā izskatījās tur aiz kulisēm? Vai tur tas pintiķis, kurš tagad pajautrināja publiku, nerunāja taisnību, katrā panta galā lēkdams:

„Und ich hample, hample, hample,
Und ich hample, was ich kann!
Warum sollt' ich denn nicht hampeln?
Bin ich doch ein Hampelmann!..”

Nemaz postu un bēdas nevajadzēja meklēt tālu no šejienes... viņam izlikās, ka tur cilvēki uz paaugstinājuma lēkātu uz karstas dzelzs... viņi jau citādi nevarēja, tiem bija jādanco...

Bet visā publikā gan vairs otra nebija, kas par tādām lietām galvu laužija. Daudzi te bija sapulcējušies, bet pēc tā neviens daudz neprasīja... vēl daudzi ieradās, — tie visi gribēja pajautrināties, vai vismaz nosist savu laiku un izdot savu naudu pēc sirds patikšanas...

— Ao, redz kā iztrāpās brangi! — Ruģis piepeši iesausās. — Mūsu krodziniēks arī te... Žiglemanis! Redzi kur! Un ko—o —? Ar konsulentu Brokmani viņš arī pazīstams... ā, un skaistā Valeska arī pie viņiem! Vaddzi, iesim turpu...

Pašulaik arī Žiglemanis bija pamanījis Ruģi un steidzās viņam pretim. Laikam komijs bija ko teicis, ka „kungs” izsacījis viņu vakaru savu nemieru, un viņa veikala interese prasīja, ka viņš to „turētu siltu”. Viņš sasveicinājās, tad Žiglemanis pieveda Ruģi pie sava gal-

da un iepazīstināja to ar citiem. Arī tas kungs, ar kuru viņš pilsētas alejās bija reiz izrunājies, atradās viņu pulkā... goda dvēsele, pamanījusi viņu, uzšāvās apjucis no sēdekļa un nesamanīja, ko iesākt, kad Ruģis nāca arī viņam pakal.

Kā rādījās, tad citi Krautberģa uztraukumu neizprata — Jānis gan. — Nāc tur, — kungs viņu aicināja, — tur būsīm visi kopā un daudz omulīgāk! Konsulents Brokmanis arī tur... tam ir garša izmeklēt skaistas sievietes... redz', kā meitenes ap viņu kā bites...

Jānis kavējās, un Ruģis saprata iemeslu. — Nāc, nesi muļķis, — tevi tur neviens nepazīst! Žiglemanis ir veikalnieks, tas zin, ka viņš no mums atkarīgs. Viņš neliksies to ne manām, ka tu esi strādnieks... te tu esi tāds pat kungs kā visi citi...

Jānis ne par ko nebūtu biedrojies ar šiem ļaudīm, ja arī viņa „draugs” Lāpis nebūtu atradies starp tiem, un ar to viņam vajadzēja runāt. Patiešām brangi... viņš vismaz laiku varēs izlietot tagad lieti, un var būt, ka viņš tai nabadzītei pārnes priecīgas vēstis. Un patiešām, arī Žiglemanis, gods Dievam, rādīja tādu vaigu, ka tas viņu savā mūžā vēl nebūtu redzējis, kad viņš pie tiem piesēdās: tāpat Krautberģis cieta piesarcis klusu. Citi kungi, iestīguši ar baletzēm interesantās sarunās, viņa piestāšanos maz ievēroja, tikai Lāpis, viņu pamanot, apjuka un kļuva tāds ērmots laikam apzinājās, ko bija savam draugam darījis.

Bet Jānim no tam nebija ne jausmas, vai arī viņš to visu bija aizmirsis. — Sveiks! — viņš tam draudzīgi un no sirds sniedza roku. — Kā tev nu Rīgā labi viežas?

— Paldies, paldies, — Lāpis vēsi atbildēja un likās viņu zīmējam.

— Ah — tu esi Brīvnieku Jānis!.. Piesēsties... pie-sītīsim... Kā tad tev pašam sviežas?

Jānis ar viņu piesita. — Tad mani vēl neesi vis aiz-mirsis, vecais draugs!.. Man iet tā pa pusei... tu lai-kam zināsi...

— Grietiņa man stāstīja... — Viņš sarīkoja savas brilles, kuŗas vairs nebija zilas, bet gluži baltas. Cieti viņš caur tām raudzījās, it kā gribēdams Jāni izpētīt.

— Labi, ka es tevi satieku, — Jānis sacīja, — man tev daudz būtu kas sakāms. Nāc, pastaigāsimies tur pa zāles viņu galu, tur būsim netraucēti.

Lāpis vēl dīvaināk lūkojās caur savām brillēm... draugs patiešām nekā neņēma ļaunā. Vilcinādamies viņš Jānim paklausīja un, soļojot pa zāli, viņu starpā attīstījās sirsnīgas sarunas. — Jā, jā, — Lāpim sāka vārdi plūst, — esam veci draugi, veci kuŗa biedri. Jau-kie brīži Svarupes dziedātāju korī! Tu biji karoga ne-sējs, es dejas priekšnieks... divus tādus spēkus viņi zaudēja vienā gadā! Jā — tā pašuzturas cīņa, tā atvelk labākos dēlus no dzimtenes kalniem un lejām...

Iegādājoties dzimteni, arī Jānim tapa silti ap sirdi. Bet tādu jūsmību viņš pie Lāpja agrāk nebija ievēro-jis. — Tu esi ļoti pārvērties...

Lāpis glaimots pasmaidīja. — Vai uz labo, vai ļauno pusi? Nu, patriots es arvien labs esmu bijis, to zini, bet pa to laiku, kamēr esmu te Rīgā, esmu ļoti pārvērties. Esmu kļuvis vēl lielāks tautietis. To dara satiksme ar labākajām familijām, ar gara varoņiem, mūsu tautas labākajiem vīriem. Es labākajās familijās netopu slikti ieraudzīts...

Jānis pasmaidīja. — Tā ir reta laime...

— Tā nesmaida ikkatram, tas tiesa, — Lāpis ātri at-

trauca. — Man tevis patiešām žēl, vecais draugs! Jau Brīvniekos tev bija jānoplēšas kā plikam pa nātrām un tagad atkal šinī stāvoklī... es zinu, es saprotu... Domā par mani, kā gribi, man uz tevi naida prāta nekad nav bijis. Bet tā ir tā nelaime — neņem man ļaunā — tu dzīvi īsti neizproti. Tu nemāki iegūt draugus. Toreiz tu arī pret mani biji drusku augstprātīgs, tu negribēji man vairs uzticēties. Ja es būtu tavas lietas labā strādājis, tad Sausēnu Grietiņu neviens cits nebūtu dabūjis. Bet tā... es no tevis vairs nevarēju īsti tikt gudrs... nu — viņu dabūja Žiglemanis...

Karstas asinis sakāpa Jānim vaigos... kāda spilgta balss no skatuves žēli iesaucās: „Mein Herz bekam ein Knax!” — Izbijušas lietas! — viņš domīgs sacīja... — Bija gan reiz laiki, kur es par to biju tīri vai prātu zaudējis... jūs neviens nevarat iedomāties, ko esmu cietis!.. Bet nu — esmu visu pārdomājis... tagad man vienalga. Kad Grietiņa manis vairs negribēja... viņai cits labāks... —! Esam tagad gluži sveši un šķirti ļaudis. Viņa ir Žiglemaņa kundze... nu, un kas tad tur tālāk par nelaimi...

— Nelaime nekāda, — Lāpis, tā kā sakaunējies, piebalsoja, — un, taisnību sakot, — tā vilna tur nemaz tik liela nebija, kā cerēja. Žiglemanis tur daudz negausa. Būtu gausis gan, ja nebūtu bijis muļķis!.. Naudas nu vecajiem Sausēniem nebija, bet par tūkstoš rubļu atstāt Dimzam tās mājas, — viņi jau visi tinti dzēruši! Un tad viņam vēl tā uzticēties... vecajiem par savu daļu nav ne raksta galīņa. Ar tādu ķerli jau tikai var dzīvot ar cietu norakstu... jau dzird, ka sākot vecos nerrot! Bet tas ir labi, — tas ir labi... hahaha! Kādēļ viņi mani neklausīja?!. Un domā, ka Žiglemanis liels kas ir?

Bet viņš saprot pasaulē dzīvot, viņam ir kredīts. Kad viņam ar veikalu arvien tā uz priekšu iet, tad maz gados viņš ir kapitālists.

Jānis jau zināja, ka viņa veikals labi gāja, kauču gan viņam tur daudzas lietas nepatika. — Lai Dievs viņiem palīdz arī uz priekšu... labāk jau kad tā...

— Un tu, vai zini! — Lāpis ātri iesaucās. — Tu nu gan esi pārskatījies, kad neņēmi to bagāto rīdzinieci. Tad tu būtu vīrs uz kājām! Es esmu apklusījies — tam vecajam Grambofam jau esot briesmu nauda...

Jānis savilka pieri grumbās. — Man tas nekad nav rūpējis zināt!..

Lāpis allaž ieklepojās, viņš jutās apvainots. — Man jau arī tavu noslēpumu nevajag, ja tu man tos nevari sacīt... Varbūt, ka viņa tevi nemaz negribēja... bet kas man tur par daļu...

— Tur nav nekādu noslēpumu, — Jānis stingri atrauca. — Ja tu vēlies, tad tev tos sacīšu —: neesmu šo jaunkundzi vēl vaigā redzējis... ar to lai tev pietiek!.. Bet — gan pret savu gribu, es zinu drusciņ vairāk par taviem noslēpumiem... un tādēļ man būtu kāds vārds ar tevi jārunā...

— Tu esi dzirdējis?! — Lāpis dzīvi iesaucās. — Hahaha, tu domā, ka man, vecam puisim, nemaz nebūtu laimes!.. Ai, nē... rīdzinieces uz mani tikpat kā apmēdotas. Tā viena tāda bāgāta atraitne, būs tā gadus trīsdesmit, par traku uz mani uzkritusi. Jau tagad manā rokā viņas kapitāli. Un naudas man vajadzīgs kā ēst! Labākajās ģimenēs manas gara dāvanas ir atzītas, man ir padoms ceļot uz Drezdeni un iestāties turienes drēbnieku akadēmijā, stipendija man zināma! Esmu censonis, kuŗu visi pabalsta, vajag tikai pašam censties uz

augšu. Un tautiets ar akadēmisku izglītību un vēl manos gados... pavisam cita cienība!

Pārsteigts viņš uzlūkoja Jāni, kādēļ šis gan tā uzbudinās? Labu laiku tas viņam klusu domīgs soļoja blakām, tad iesāka: — Priecājos par tavām sekmēm, draugs, priecājos par visu, kur tu uz laba centies... Bet šī precība...

Lāpis gardi iesmējās. — Ak, neesi jel nu bērns, tu domā, ka es viņu patiešām precēšu?! Tas ir vēl nākotnes jautājums, par kuŗu tagad galvas nelauzīsim... Nebīsties, ka es pārsteigšos un izdarīšu kādu muļķību. Ja gadās kas labāks, atmet viņai kādu nieku, iztiek, kā nu redzēdams, un — liec mani mierā!.. To taču viņai tad vajag ieskatīt, ka cilvēks ar akadēmisku izglītību...

— Nē, nē, precēt tu viņu nevari, Lāpi! — Jānis arvien vairāk uztraucās. — To tu nevari!.. Tas ir, tev arī nevajadzētu viņu krāpuļot... tas nav labi! Nē, nē, tu nevari aizmirst savu pienākumu... nē, to tu nevari...

Viņš maniņa, ka tam vaigi dega tikpat kā ugunīs. Klusēdami viņi soļoja atkal uz zāles kluso galu, un Lāpis gaidīja ziņkārīgs no viņa ko tālāk. — Kādu pienākumu?..

Jānis viņu cieti uzlūkoja. — Annete bija pie manis... viņa ir te Rīgā...

Lāpis nelabi satrūkās, viņa acis sāka blēdīgi bolīties. — Annete!.. Ko viņa grib?! Es nekā nezīnu — —

Viņš gribēja no tā atlēkties, bet Jānis turēja ciet viņa kamiesi kā dzelzu stangās. — Lāpi! Tu esi mans draugs, skaties man acīs... Vai tu vari to sacīt, ka tev nebūtu bijis ar viņu nekāda sakara?.. — Tu esi viņu padarījis nelaimīgu, viņa ir labās cerībās... uz kaunu —

— Liec mani mierā! — Lāpis īdzīgi atcirta. — Ko tad es tur varēju darīt, ja viņa pati man kaklā kārās?! Ak, — viņa bez vainas?! Un vai tas nu notiek pirmo vai pēdējo reizi... cits manā vietā to pašu būtu darījis!..

Jānis manāmi trīcēja. — Es tavā vietā to vis nebūtu darījis!.. Lāpi, tu nebūtu cilvēks, kad tu viņu ar tik vēsām asinīm varētu upurēt. Košu puķīti mēs katrs mīlam, katrs labprāt pie tās noliecamies un par viņas smaržu priecājamies. Bet, kad tā reiz iemīta dubļos, tad neviens to vairs neceļ augšām, neviens nesprauž pie krūtīm... neviens...

— Nu, laid taču vaļā un nespied manu roku! — Lāpis sāpīgi savieba vaigu. — Domā, ka tas ir koka gabals, tu esi paradis kā jau tāds nosčīks... Taisnību sakot, es pats šo muļķību nožēloju, ar to man var celties lielas nepatīkšanas. Bet Brīvnieku Mārtiņš jau viņai vēl brūtgans ir... ko viņa vēl no manis grib? To taču varēja tūliņ domāt, ka es viņu neņemšu!..

— Kālab tad tu viņu nabaga Mārtiņam atvīli? — Jānis aizskartā, bet saudzīgā balsī turpināja. — Caur kuŗa vainu tad viņa krita? Viņa tev kā vīram uzticējusies, tev arī kā vīram par saviem darbiem jāatbild. Tev vajadzēja zināt, cik tu no viņas aklās pašāvības drīkstēji ņemt un cik prasīt. Jo viņa bija akla, viņa tevi mīlēja un arī vēl tagad tevi pielūdz kā Dievu. Tu nevari būt tik nežēlīgs un nevari viņu atstāt kaunā. Vai tu varēsi noskatīties, ka visi viņai virsū spļauj!.. Tas jau būtu arī tavs negods... viņa ziedētu vēl jo projām kā puķīte, ja tu nebūtu viņas ziedus saplūkājis... Tas ir lielākais noziegums, lielākais grēks. Varbūt, ka tā bija tikai pārsteidzība... mēs visi esam cilvēki. Un īsteni-

bā jau vēl nekas nav noticis ļauns, ja tikai tu viņas godu glāb un griez atkal par labu!

— Hahahaha! — Lāpis spītīgi iesmējās, — tu laikam gribēsi, lai es viņu precu?! Hahaha! Es lai vienas laidara meitas dēļ atsacītos no savas akadēmiskās karjeras?! Viņa izraudāsies, un būs labi... bet es, — ja es to darītu, es jau būtu gatavais ēzelis. Hahaha...

— Hahaha... — visā zālē norībēja skaļi smiekli un roku plaukšķināšana, it kā visi Lāpim piebalsotu. Jānis piesarcis klausījās — bravo, bravo — da kapo! — patlaban jau bija nobeigusies kāda patīkama kupleja, bet viņš to nebija ievērojis. Troksnis nemitējās, kamēr dziedātāja piepūlētā, aizsmakušā balsī atkal iesāka:

„Ueberall, bei Reich' und Arm',
Hoert man klagen heut',
Dass der liebe Gott erbarm',
Ist das fuer ein Leid!
Schusterjunge, Orgeldreh'r,
Spatzen auf dem Dach,
Auch die ganze Heilsarmee,
Jammert's treulich nach:
Jesses, jesses welch' Malheur,
Giebt's denn keine Jungfrau mehr?
Wie ist's menschenmoeglich nur,
Von der Jungfrau keine Spur..

Atkal skaļi smiekli un aplauss. — Jā, jā, Jāni... neba tas notiek pirmo vai pēdējo reizi... izraudāsies, un būs labi. Naudas man arī viņai nav ko dot...

— Lāpi, tu maldies, tā nebūs labi! — Jānis pietvīcis iesaucās. — Viņa sev ko padarīs. Bet tavai karjerai viņa

arī nebūs ceļā... kā tu viņu tik maz pazīsti?!. Viņa pieķērusies tev ar suņa padevību, viņa darīs visu, ko tu vēlies, ja gribi, ņem arī viņas dzīvību. Nu labi, — ja tu patiešām domā, ka esi jau tik augstu pacēlies, ka viņa tevi varētu vilkt atpakaļ, — tad vismaz ieskati, ka pasaulei atkal savas domas, glāb viņas godu un neliec nabadzīti nomētāt akmeņiem!.. Liecies ar viņu salaulāties un tūdaļ atkal atlaulāties, es dziržu, ka tā lieta esot izdarāma, kad abi esot mierā. Un viņa būs mierā... viņa nebūs tavai „akadēmiskai izglītībai” par šķērslī. Viņa dabūn sievas vārdu, un jūs ejat katrs savu ceļu. Apdomā, kas tev tur būtu par labumu, kad viņa ar tevi ietu uz tiesu?! Noliegt tu to tā kā tā nevari... tikai kauns vēl vairāk tev un viņai...

— Aha, — tad tā tā dziesmiņa skan! — Lāpis iesaucās, tikpat kā odzes dzelts. — Uz tādiem niķiem jūs domājat iziet... aha — tad es it vienkārši nozvēru... Ne znatj ņe znaju!.. Ne prātā man nenāk ar viņu laulāties...

Jānis sāka trīcēt, it kā kad viņu drudzis būtu sagrābis. Asinis durdamas viņam dzirkstījās dzīslās, sakāpa denīšos un draudēja tos saārdīt. Briesmīgi... vai tādas lietas jel pavisam varēja iedomāties... un tas bija viņa draugs! Sirds raustījās tikpat kā krampjos, ka tas par to vēl tik riebīgi ņirgājas... ar mokām viņš tikko vēl spēja valdīties.

— Nozvērēt, nozvērēt, — tu teici?!.. viņš, it kā izbijies, iesaucās. — Tā tikai varētu darīt pēdējais nelietis, lupata, ne vīrs... Lāpi, ko tu runā? Lai es esmu prasts strādnieks, bet kad tu to darītu, tad es tevi neturētu par cilvēku, tad es ar tevi vairāk nerunātu, tev

roku vairs nesniegtu! Tādam lupatam es ne virsū ne-
spļautu... Lāpi, ko tu runā?!

Bet Lāpim šie vārdi ne drusciņas nekērās pie sirds, auksti smīnēdams, viņš uzlūkoja savu draugu. — Haha, cik tu esi vientiesīgs! Aplam tas man no svara, ko tu par mani domā... man, vienam censonim, kas labākajā ģimenē tiek ieraudzīts, kas stāv ar mūsu tautas darbiniekiem pirmajā rindā! Es spēlēju stukulku ar pašu biedrības priekšnieku, un tu esi tikai viens prasts strādnieks... tas jau mans labs prāts, ka ar tevi vēl runāju! Ko tu par mani domā, mīļais, tas ir nieks, — ko es par tevi domāju, tas ir svarīgi. Un es tev teikšu: tu esi labs zēns, bet liels ēzelis! Kas tā par lielu dāmu, ko domā, prasta kalpa meita! Un kādēļ tad tu man mācies tā virsū kā miegs? Vai par velti tu... nē, draudzīn, es neesmu vakarējais! Tava vaina tur būs vairāk... precē tu viņu, un būs labi...

Savu pārsvaru apzinādamies, tas viņam pie tam skatījās bezkaunīgi acīs, bet tad piepeši zaimojošie vārdi viņam nomira uz lūpām, viņš atlēca soli nost. Kā taisns un bargs soģis Jānis viņa priekšā saslējies, pieres dzīslas zilas, uzpampušas, sašutušais vaigs pārvērties, ka to vairs ne pazīt, un acis savādi zvēroja. — Lupata, vai tas ir tavš pēdējais vārds?! — viņš, dusmās trīcēdams, Lāpim uzmācās.

Lāpis nobāla kā krīts, bailīgi viņa acis pavērās plātākas. Viņš tomēr vēl raudzīja nekaunīgi smīnēt. Tad spēcīga plauka nozibēja pa vaigu, — tantarodams viņš atsprāga kādus soļus atpakaļ, tad kukurniski nokrita pār kādu krēslu, kas ar lielu troksni sadrupa...

Jānis vairs neko nesajēdza, zils zaļš viņam dzirkstījās priekš acīm. Sirds viņam tikai dega samīt, iznīcināt šo

riebīgo, netīro kustoni, kas savu smirdošo ģifti bija iešlācis arī viņa sirdī... nosist to, nogalināt... Mūzika uzreiz apklusā, dziedātāji gaŗiem vaigiem lūkojās šurp publikā, viesi uzlēca kājās no saviem sēdekļiem, un skatuves meitas, kas viņus pajautrināja, atlēcās no pilnām viņa glāzēm. — Arnold, glāb, — policiju... viņš ir traks! — Lāpis nāves bailēs iesaucās un, it kā apreibis, tūlojās tikt uz kājām.

— Lupata, vai tas ir tavs pēdējais vārds! — Jānis viņam no jauna uzmācās, kamēr citi draugi metās starpā un viņu aizkavēja. Bet grūti viņš bija turams un valdāms... it kā kāda karsta ogle bija iekritusi viņa sirdī un viņu dedzināja: nosist, nosist... nogalināt... **Un, kad viņš vairs nekādi nevarēja Lāpim pietikt un tas bija lielajā pūlī apslēpies, viņš kā pāršauts, smagi elpodams, atspiedās pie kāda staba... no apakšlūpas tas bija uzkodis asinis, un asaras ritēja pār vaigiem...**

Kņada publikā sacēlās arvien lielāka. — Abar muļķības, cilvēks! — Brokmanis juridiski izskaidroja. — Par miera traucēšanu uz paragrāf — Krautberģis vaimanāja: — Šāda mežonība, nedzirdēti... liek taču viņu izsviest ārā! Tas ir, kad prastu strādnieku uzņem savā sabiedrībā... mans Dievs, šo blamāžu... mēs esam kompromitēti...

— Prasts strādnieks?! — visapkārt atskanēja kurnēšana. — Na, nette Gegend! Tad te gan otrreiz var ienākt... Bet Rugis bija nodabūjis saimnieku un to mierināja, ka skāde tiks samaksāta, un būs viss labi, jo viņš par vari vēl gribēja te palikt ilgāk.

Jānis stāvēja vēl arvien nekustēdamies savā vietā, bet publika palika arvien pret viņu naidīgāka. Arī Žiglemanim aiz bailēm un pārsteiguma lūpas trīcēja, un

aizsmacis viņš brēca: — Ārā, ārā jūs prasts ķerlis! Jūs gribat iespieties mūsu aprindās... aha—! Tur kneipē, tur jūs varat sadzert ar tiem citiem ķerļiem kompanijā, te ne... Maza kaza, mēs negribam jūs savā vidū... jūs prasts strādnieks!..

Ruģis ar sirdssāpēm nomanīja, ka te vairs palikšanas nav. — Paldies, Žigleman, paldies! — viņš aizskarts sacīja. — Mēs abi reizā esam ienākuši un varam reizā arī aiziet... Ardievu, kungī, — iesim, draugs!

Tikai tagad Jānis tā kā atjēdzās un iegādājās visu notikušo. Sašutis viņš uzlūkoja šo baru no galvas līdz kājām un īgni nosplāvās. — Labāk saejos ar dīrātājiem un sniedzu roku ādu vilcējam, nekā še vairs acumirkli kavējos! Spiediet pie savas krūts tālāk šo lupatu un ne-tīro dīrātavas kalpu, man ir diezgan... palieciet visi pie vienas siles veseli...

— Iesim!.. — Ruģis, kas jau bija rēķinu nolīdzinājis, paņēma viņu aiz rokas un vilka sev līdz.

— Oho, pardon! — Brokmanis vēl viņiem nosauca pakaj. — Par goda laupīšanu uz paragrāf —

Bet viņi jau bija savas virsdrēbes paņēmuši un prom. Jānim kāda karsta, nāvīga dzesma dega krūtīs, un kakls žņaudzās ciet, viņam bija jācīnās pēc elpas. Ārā, ārā, prom no šejienes, jo ātrāk, jo labāk! Viss te viņam atriebies līdz kaklam... ikkatra lāse te būtu bijusi viņam nāves zāles... Jā, nāves zāles viņš te jau bija ierījis, atriebību... naidu... karsti un neganti tās dedzināja viņa sirdi... Cik labi, ka asās, ledainās sniega pārslas cirtās gar viņa sakaitušajiem vaigiem un tos veldzēja... steidzīgi un kāri viņš ierīja salas gaisu, it kā gribēdams savas nospiestās krūtīs atsvabināt no smagās nastas.

Tīrā Dieva svētība tādas aukstas vētras un sniega puteni!.. Un kamanas tik viegli slīd uz priekšu...

Viņa biedrs klusēja un bija manāmi aizskarts, ka šovakar viss prieks izmaitāts. — Nu, smukas lietas tu izdariji?! — viņš beidzot iesāka... — Ja viņi tagad sūdz?..

— Nu, tad lai mani soda, ja esmu darījis ko nepareizi! — Jāņa balss vēl drebēja. — Es neko nenožēloju, it neko... Nožēloju tikai to, ka viņš nebija ne godīgas pļaukas vērts. Viņš to nebija pelnījis... ar kāju man vajadzēja spert, kā nekrietnam, paslepenam sunim... samīt viņu ar papēdi, nogalināt kā kaitīgu tārpu...

Rūģis viņu lielām acīm uzlūkoja. — Tu esi traks!.. Vadzi, ar tevi nav joki... var viegli ko izraut!.. Un to arī nebūtu domājis, ka tev tāds spēriens, — kur tu to iemācījies? Hahaha, kā viņš vēlās... kājas pa gaisu! Es arī neesmu sapuvis... labu vīru es varu nosist gar zemi uz cirtiena, bet ar tevi es nevēlētos vis saķerties! Bet abi kopā mēs varam iet cauri eļļu elles...

— Tu maldies, — Jānis drūmi atbildēja, — es neesmu nekāds kauslis un mežonis! Tā bija pirmā pļauka, ko es savā mūžā esmu sitis, un es nezinu, vai tā ir viegla, vai smaga... Bet ko tas viss līdz... viņš drīz to aizmirsīs...

Viņš rūgti norija savus vārdus, un Rūģis piepeši ieminējās: — Pavisam piemirsu jautāt, — kuņas dēļ tad jūs saplēsāties?

— Kas tev nāk prātā? — Jānis aizskarts attrauca. — Tādēļ... ka — Bet te ir pavisam cita riebīga lieta... man kauns to tīri minēt. Viņš pavedis nevainīgu meiteni un tagad gatavs savu vainu nozvērēt...

Rūģis klusēja. — Tādas lietas gan notiek mūsu laikos tik bieži, ka tur nebūtu nekāda iemesla sakarsēties,

— viņš pēdīgi ieminējās. — Kuŗš tad gan neizstrādā kādas mazas nerātnības. Bet smuki viņš vēlās, tu esi zellis... tu man arvien vairāk sāc patikt... Un, ja viņi sūdzēs, par to tu nebēdā. Viņš ar Žiglemani ir viens un viens, un kad viņš ko gribēs sākt, tad mēs iegriezīsim viņa draugam tādu ķirķi, kādu tas vēl nebūs matījis! Blēnas, — tur nekā nebūs! Žiglemanis ir gudrs...

Bet Jānis nevarēja vis tik viegli apmierināties, ka tur blēnas un vairāk nekā. Kāds spoks viņam nostājās priekš gara acīm... nelaimīgā, pavestā meita, kuŗas apsmieklis vēl nebija dzēsts, — un šo nelieti arī neviens pie tā nepiedabūs. Ar aukstām asinīm tas savu vainu nozvērēs, par to vairs nebija jāšaubās, kas tam daļas, ka nelaimīgās asaras brēc pēc soda uz debesīm. Un viņš tam nekādi nevarēja pieklūt, it nenieka padarīt. Ko viņš domāja iesākt pret šo „varoni,” šo „censoni”, kuŗu labākās aprindas loloja un pabalstīja, kuŗš jau ar pašiem pirmajiem „pīlāriem” cirta kopā trumpas? It neko... viņš jau bija tikai nabaga strādnieks, par kuŗu visi paraustīja nicinoši plecus, kuŗam šīs aprindas bija gluži noslēgtas, šīs aprindas, kuŗas tik draudzīgi sniedza savu cienības segu nelietim, ar ko pārklāt savas mazās nerātnības. Neraugot uz visu to, tas dabūs stipendijas, aizbrauks uz Drezdeni un pārbrauks kā „akadēmiķis”, un brammēsies tālāk, — tam nav svarīgi, ko vienkāršs strādnieks par viņu domā. Un viņa... izraudāsies un apmierināsies...

Jau līdz šim viņš bija no šiem ļaudīm smagi ievainots savas kārtas pēc, bet vēl viņš arvien par to bija varējis apmierināties. Šādi vai tādi viņi bija ieguvuši sadzīvē stāvokli, un pasaule jau nu vienreiz mēdza

skatīties, ka katram būtu alga pēc sava nopelna. Tikai neviens negribēja izmeklēt, cik katram pēc taisnības bija tādi nopelni. Bet tagad, kur arī negēlībai šādi nopelni bija sasniedzami, kur netaisnība ar nelietību stāgāja roku rokās, to viena otrai mīli spaidīdamas, tad viņam aptecējās žults, un nāvīgi karsta kvēle iedegās sirdī. Nekaunīgi acīs skatīdamies, tie viņam nosvieda priekšā kaujas cimdu... labi, viņš to piecēla... līdz šim viņš vēl ieraudzīja cilvēkus, tagad vairs ne! Nu lai tad viņš arī paliek mežonis, nekādas kopības viņam vairs ar šiem ļaudīm... tikai naid, naid, naid...

Vienpadsmitā nodaļa.

MAZA KAZA.

Pulkstenis vakarā astoņi, Žiglemaņa vīnūzī rūca tā pa vidam. Gan šovakar nebija kompanijas vakars, kur partijas lieliski brammējās, bet kam jau stenka klausīja, tas iedzēra pats uz sava vārda. Bija ieradušies dibenistabā arī kādi smalkāki viesi, un tie dzēra par skaidru naudu. Noiešana ir vēl šodien bija, kā to labāku daudz nevarēja vēlēties, tomēr pats kungs jau šolaik nopēma no komija kasi.

Kundze rīkojās gar maizes galdu, vēlreiz visu pārliūkoja un pārskatīja. Viņa bija liela saimniece un skatījās gājējiem ļoti uz nagiem. Veikalam tas ļoti nāca par labu; visa apkaimē jau zināja, ka šinī vīnūzī labākie ēdieni. Arī pati skaistā saimniece bija te īstais magnēts. Viņa labprāt uzturējās veikalā un bērnišķīgi priecājās, ka nauda nāca. Un vilks viņu galu zin; — fabrikas meistari, uzraugi, brāķeri un citi precēti un neprecēti ļaudis te citkārt nekad tik bieži nebija redzēti. Agrākais īpašnieks bija tīri Dievu teicis, ka tika no šīs vietas vajā, tagad apkārtnes vīnūžnieki Žiglemanis apskauda. Katram sava laime... tikai savas kundzes dēļ viņš bija uz saviem viesiem greizsirdīgs.

Ienāca no ķēķa patlaban kāda kalpone, cienmāte bija viņu saukusi. Viņai līdz no turienes ieplūda garda vienumu smarža, bet tā nebija maizes galdam nodomāta. Apzinīgi Žiglemanis izlaida no sava cigāra kuplu dūmu.

— Frici, vai pastellētais likieris, madeira un pomeris piesūtīts? — viņš komijam jautāja.

— Jā, kungs, — tas pasteidzās atbildēt, — es jau te izkrāmēju plauktos.

— Jūs duraks! — Žiglemanis sarauca pieri. — Tas tak nav te veikalam... nogādājiet tos dzērienus ķēķī!

Komijs viņu, it kā apjucis, uzlūkoja. — Labi, labi, kungs...

— Un šovakar jūs varat veikalu taisīt drusku agrāk ciet! Kādos pusvienpadsmitos. Par visām lietām gādājiet nosčikus laukā. Šīs rupjās valodas varētu sadzirdēt blakām mani viesi... tas man būtu nepatīkami...

— Kā vēlaties, kungs, — komijs padevīgi atbildēja. — Kad tiem cilvēkiem ir stenka, tad tur jau ir nelaime! Es zinu, ka man ar viņiem būs dumpis, bet es pagriezīšu slepeni pulksteni trīs korteljus uz priekšu. Gan tad viņus dabūšu laukā...

Žiglemanis aplūkoja pudeles. — Pēc veikala slēgšanas ieronieties ķēķī, Frici! Var būt, ka tur esat vajadzīgs.

— Jā, jā, — komijs, leti slaucīdams, palocījās... — man laika būs...

Žiglemanis prātīgi izvilka savu cigāru etviju...

— Frici!..

— Paldies, cienīgs kungs, paldies...

Neievērodams vairs tālāk komija priekus un pateicības, viņš tagad devās pie savas laulātas draudzenes. — Tu vēl te, Grēta! — viņš, pieri saraucis, sacīja. — Viesi var ierasties katru acumirkli... Ko gan tavas draudzenes sacītu, kad viņas redzētu, ka tu te nemies kā prasta kalpone? Vai mums tas vajadzīgs?

— Tūdaļ, vīriņ, tūdaļ! — viņa attrauca. — Vienu dienu jau arī Cekurch kundze un Hulda man uznāca virsū,

tā kā es te stāvu. Viņas gan bija pārsteigtas par šīm telpām... esot ļoti „einfach”. Bet lielākais jau nu, kad tikai nauda nākot...

Skrullēdams ūsas, Žiglemanis viņu sodoši uzlūkoja. — Tāpēc!.. Vai tas tev bija vajadzīgs... Teic, kad tu nāksi reiz pie prāta...

Viņa lūdzoši pasmaidīja. — Nu, nu, — nekāda nelai-me! Cekurch kundze man tad pastāstīja, ka viņiem pašiem arī reiz bijis tāds veikals... Un vai gan visu tā dienestniekiem vien var uzticēt?..

Viņš īdzīgi paraustīja plecus. — Ak nu, kas tur par tām kapeikām... maza kaza... Var jau ienākt kādas reizas pa dienu apskatīties, bet ne tā arvien... Nu, vai tev viss labi sarīkots? Brokmaņa kungs pie mums arī šovakar pirmo reizi. Viņš visupirmākajās ģimenījās ieņem cienīgu stāvokli un esot liels gardēdis. Es viņu lūdzu uz kāršu partiju pie glāzes madeira, bet pagādāju arī pomeri. Maza kaza!

— Esi mierā, — kundze apzinīgi atbildēja, — esmu visas receptes izmēģinājusi, kuņas no Cekurchiem dabūju...

— Mūsu viesi visi tik no labākajām ģimenījām...

Saķērušies viņi abi iegāja caur ķēķi dzīvoklī. Viņa pateica meitām pavēles, tad nodomāja steigties uz guļamo istabu apģērbties. Koridorī varēja skaidri dzirdēt, ka Lāpis ar savu saderēto līgavu, Bīdelmanieti, blakus istabā bucojās.

— Tie nu dzīvo par traku, visu pēcpusdienu, — kundze ieminējās.

— Es jau arī saku, — viņš piebalsoja. — Vai zini, ko Lāpis teica? — Man ir sūrs darbs, kamēr es viņai tos

tūkstošus izbučošu." Viņš to pieprot, maza kaza!.. Bet nu pasteidzies...

Viņš iegāja pie abiem viesiem, un viņa viegliem soļiem aiztecēja uz guļamo istabu. Tur jau stāvēja nolikta Bidelmanietes pagatavota robe, ko viņai bija šovakar mugurā ģērbt. Gaiši pelēka „bēšs” kleita ar zaju plīša garnitūru, tik vienkārša, cik vien iespējams, un tomēr tik lepna; tai bija viņu darināt par vienkāršu mājas māti, kā jau to mode un izglītoto garša prasīja. Un kad viņa zeķēs nostājās uz mikstas grīdsegas grezna spoģuļa priekšā, kuģā atspoguļojās caur pusvirus durvīm Žiglemaņa rakstāmā istaba, aiz tās lielā viesu istaba — un kroņa lukturis jau pie griestiem dega... atspoguļojās daudz lielāks greznums un spoģums nekā Sausēnu salonā, tad viņu pārņēma salds reibulis. To visu viņa varēja saukt par savu. Viņas ilgošanās, viņas sapņi piepildījušies, — viņa bija pilsētā un dzīvoja bagāti tāpat kā visi bagātnieki. Gan viņai iesākumā nospieda sirdi, ka visas šīs greznās istabas lietas tika ņemtas uz parāda... Viņa būtu iztīkusi ar daudz mazāku greznību. Bet vīrs nepalaidās... maza kaza... veikals iet... Un tiešām viņam taisnība... ao, arī viņa prata rēķināt! Kad tā gāja, tad viņi to visu varēja, un atlika arī vēl pāri...

Smaidīdama viņa rūpīgi pietaisīja durvis. Cik dzīve jauka... arī savu skaistumu viņa varēja piekopt, kā vien gribēja. Kas vien viņas acij iepatikās: kāds drēbes gabals, kāda lenta, kāda cepure, — to visu viņa varēja dabūt! Un vīrs viņu gribēja no mīlestības vai apēst, viņai nemaz ļaut strādāt... būtu turējis viņu vai glāžu skapī! Un kas viņai tik ļoti patika... bija viņas dēļ uz citiem greizsirdīgs — „rāzmanītis” tāds!.. Dažreiz tanīs

lielākajos tēriņu vakaros, kad viņa viesus apkalpoja un nauda nāca, viņš to aiz šāda vai tāda iemesla iesūtīja dzīvoklī... par to viņai tīri nosāpēja sirds. Ko viņa lai cauras dienas rokas klēpī saturētu? Darbs jau viņu tikai pajautrināja un atspirdzināja!.. Par to, ka tā varēja visu dabūt, viņa gribēja arī būt mājas atslēga...

Nē, viņa nezināja, kas ir trūkums, — cik daudzkārt dzīve pilsētā labāka nekā uz laukiem par saimnieci! Žibītēs viņa diezgan bija brēkusi... te trūka, tur trūka, ko māte nevarēja diezgan pievest vien. Pēdējais posts, viņa bija nobrēkusies pie gala! Tad vīrs, kā nu varēdams, mājas iznomāja un mantu „izskapēja”... Tikai vēl steigā tie nosvētīja māsas kāzas, tad atnāca uz Rīgu...

Sirds viņai diezgan bija par nākotni pukstējusi, to viņa vēl it kā pa sapņiem iegādājās. Šis veikals viņiem tūdaļ gadijās; agrākais īpašnieks to pārdeva ar visu inventāru, kā stāv, bet naudas viņiem tik daudz netika. Tomēr — Rīgā citi ļaudis! Nevls tā kā uz zemēm, kur ne no viena nevarēja dabūt aizņemties — te draugi, tautieši un patrioti viņiem pagalvoja un bankas vēl vairāk nekā vajadzīgs. Krautbergis bija viņus ar šiem goda ļaudīm iepazīstinājis, tas bija viņiem labākais un uzticamākais draugs un arī tagad par viņiem tik ļoti interesējās. Labais cilvēks! Žēl tikai, ka Hulda viņa sirdi tā sāpina ar savu „Ozolu vainagu.” Viņš tik ļoti pēc tās ilgojās.

Un šie ļaudis vēl tik labi un laipni vēl joprojām. Tikpat kā savus radus, kā savus īsteniekus tie viņus godāja, ielūdza pie sevis uz viesībām un nezināja kā izturēt. Te bija smalka dzīve... it kā pa sapņiem viņa atcerējās vēl pirmās saviesības pie Ciekuriņiem... viņa apstulba

tīri no greznuma, cik daudz viss pārāks nekā uz zemēm. Viņa tīri nemaz nezināja kā greznos galda rīkus rokā ņemt, kā pie gardumiem pieķerties! To viņa uzmanīgi noskatījās no citiem... nekad pirmā neiesāka. Tā manīja arī it labi, ka viņas izturēšanās nav tik veikla kā citām kundzēm. Tās smīnēja vien, ka viņa dažureiz tā apjuka, ka nezināja, kur savas kājas un rokas likt. Bet kungi viņu klusi apbrīvoja: — Ein schoenes Weib! — pie tam īsts dabas bērns... — Tas viņai atsvēra atkal visu, viņa cēla atkal galvu augstāk. Tikai kad kundzes runāja par gardu ēdienu pagatavošanu, viņai bija jācieš klusu, un tā neko nevarēja runāt līdz... Bet viņa iemanījās... iemanījās visu jo drīz un ātri! Lai tagad viņas nāk ar to runāt, kā pēc labāko familiju žurnāla receptēm ēdieni pagatavojami! Un arī smalkās manieres viņa bija rūpīgi no citām noskatījusies, mācēja arī pietiekoši vāciski papļāpāt, kad tas bija vajadzīgs... Platām acīm, it kā sevi apbrīnodama, viņa palūkojās spogulī, un apzinīgs smaids pārļaidās pār viņas lūpām. Kas to gan varēja sacīt, ka viņa tikai zemnieku bērns... jā, kas to varēja sacīt?..

Piepeši viņa sāpīgi sarāvās, un it kā izbijušās viņas acis lūkojās spogulī, tad galva noslīdēja uz krūtīm... viņa dzirdēja tikai savus smagos elpas vilcienus. Tik nejauši priekš viņas gara acīm uzdīga pagātnes atmiņas, un it kā bāla ēna no tām izkūņojās Jāņa tēls. Šis tēls viņas atmiņā bija gan jau gluži nobālis, bet jau pašā pirmajā laimes apreibumā tas parādījās un viņu iztraucēja. Viņa acis tā nevarēja aizmirst, un tās viņu tad pārmetoši un neizprazdamas uzlūkoja. Kā tas viss bija noticis? Kā viņa tam atrauta?... Tādos brīžos viņai metās tā savādi ap sirdi, viņa nezināja, kas tai kait, un bū-

tu varējusi raudāt... Viņa velti bijusies no nabadzības, — un ļaudis stāstīja, ka viņš Rīgā liels vīrs... Varbūt vēl daudz pārāks un cienījamāks nekā Žiglemanis... žēl viņai bija, ļoti žēl... Dažureiz tai pat no vīra bija jāslēpj saraudātās acis...

Un tad viņā vakarā, kad viņa to nejauši satika veikalā, tad viņa tā nobijās, ka tai tapa salti ap sirdi. Ar lielām mokām viņa varēja vēl tikko savaldīties, sirds viņai notricēja... Viņas ideāls prasts strādnieks... planku nesējs... Vai, kauns!.. Prasti strādnieki gan tiktāl labi, ka viņi krogū dzer, bet citādi viņas aprindās neviens labāks cilvēks ar tiem neielaižas... Tādēļ arī viņš bužuruncī tai izlikās tik svešs, tik atbaidošs! Kad viņš to nu būtu saucis vārdā vai viņai tuvojies... no kauna tai būtu bijis zemē jāielien! Bet gods Dievam! — viņš bija tik prātīgs, viņš to ieskatīja... Un kad vīrs viņu vēl to pašu vakaru iesūtīja iekšā, tad viņa rūgti izraudājās, tikpat kā mazs bērns, kas savu rotaļu lietiņu saplēsis, cerēdams tur iekšā atrast vēl ko jaukāku. Tāpat viņai bija ap sirdi, ka tā vīlusies... ka tai nedarītu nekāda goda, ka viņš bijis tai brūtgans...

Saīgusi viņa vēl beidzot aplika zelta pulksteni līdz ar smago ķēdi, it kā pati uz sevi dusmodamās... Tādi grūtsirdīgi sapņi viņai uzmācās jo bieži, — tagad viņa bija gatava un steidzās uz ķēķi. Tur, rīkojoties pa pi-parotu smaržu, tos vislabāk varēja izklaidēt..

*

*

*

Pēc kādaas stundas jaunajai nama mātei bija viss gatavs, un viss bija labs. Viesi varēja nākt... viņa spēja tos godam sagaidīt.

Viņa jau arī sadzirdēja salonā skaļas balsis, un tādēļ gribēja steigties turpu ar viņiem apsveicināties.

Kad mājas kundze iegāja salonā, viesi jau bija pirmās glāzes izdzēruši. Korpulentā Ciekuriņa kundze, smilšu rauša gabaliņu rokās, krita viņai ap kaklu un viņu trīsreiz sirsnīgi noskūpstīja. — Mana mīlā Žigleman, kādēļ jūs mūs vairs nemaz neapmeklējat! Mēs tik ilgi neesam redzējušās! Šurpu braucot, ar papīņu runājām: diezin, vai tik Žiglemaņa kundze tur uz mums labu prātu ... — Viņa grauza atkal rauša gabaliņu tālāk.

— Nē, nē, Cekurch kundze, kādēļ tad? — nama māte apjukusi attrauca. — Bet kādēļ tik vēlu ... es gaidīju jūs agrāk ...

Ciekuriņš, sabraucījis ar roku plānos matus pār pliko pauri, sniedza viņai roku. — Haha, es teicu, ka mēs nonāksim par vēlu. Mums jauns kučieris ... mēs neko neuzskatāmies, un viņš aizbraucis lielu gabalu garām. Es tūdaļ konsulenta kungam sacīju: nu mēs nonāksim par vēlu, hahaha!

Tālāk viņu apsveica Krautbergis, tai godbijīgi roku noskūpstīdams.

— Sieviņ, stādīšu tev priekšā vēl vienu cienījamu viesi, — Žiglemanis viņu iepazīstināja ar Brokmani. Spulgām acīm sirmāis jaunkungs atšķīra savu bārzdu un viņu tīri pārsteigts uzlūkoja. — Man ir tas gods un laime, skaistā kundze, būt šodien jūsu viesim ...

„Skaistā kundze” ... cik patīkami vārdi un vēl no tāda ievērojama vīra mutes! — Jūsu apciemojums mūs patiešām aplaimo, konsulenta kungs, — viņa sirsnīgi kratīja viņa roku, priecādamies, ka arī viņas vārdi tik skaisti un savādi noskanēja ... — Jūs strādājat priekš tautas ...

Viņa sadzēra ar viesiem kopā glāzi vīna, un visiem bija it skaidri noprotams, ka Brokmanis te ir šavakara varonis.

Mājas māte drīz atvainojās un izgāja ar Ciekuriņa kundzi ēdamā istabā vakariņu galdu „aranžēt”. Viņa lūdza, lai viesi pa tam negarļaiķojoties, bet lai jūtoties kā savās mājās un „amizējoties”...

Kungiem jau bija laika kavēklis zināms. — Arnold, dod tik nu trumpas! — Ciekuriņš iesaucās. — Vakar vienā vietā vilkām uz rubli stiķi. Bētes sanāca uz astoņdesmit, uz simtu divdesmit rubļu. Mēs visi iekritām... Krautberģis viens vinnēja...

Žiglemanis smaidīdams skrullēja ūsas. — Maza ka-za... ja patīk, iesim tagad uz pusotra rubļa stiķi...

— Es arī esmu ar mieru, — Brokmanis piebalsoja. — Pie kāršu spēles vajag iet dzīvi...

— Nu tad labi, mēs četri! — Ciekuriņš noteica. — Es, Arnolds, konsulenta kungs un Lāpē... Tu, Krautberģi, vari palikt pie dāmām un paspēlēt ar viņam meldeņa cūciņas, hahaha! Citādi viņām būs gaŗš laiks...

Bidelmaniete līdzēja otrā istabā pie galda greznošanas. Bet acis viņai vilka pie trumpmaņu galda, kur Lāpim it brangi gāja. Viņa par to nebūt nevarēja apslēpt savas bažas. — Laime kāršu spēlē, vai tā nav nelaime mīlestībā?.. Vai tikai viņš mani no visas sirds mīl?.. Jeb vai es viņu tā tikai spēju mīlēt, kā viņš to pelna?..

Sērīgi viņa šad un tad nopūtās, un nama māte viņu apmierināja, kā varēdama. Bet Lāpim gāja un gāja. Žiglemanis jau, lūk, bija pazaudējis labu kušķi naudas, līdz beidzot lepnais vakariņu galds bija gatavs.

Bet viņš par to neko neiztaisīja un, it mierīgi ūsas skrullēdams, lūdza viesus pie galda. Pašā goda vietā

tika sēdināts konsulents Brokmanis, viņam vienā pusē ieņēma vietu nama tēvs, otrā — nama māte. Lāpis ar savu saderēto sēdēja blakām, tāpat Ciekuriņš ar savu kundzi.

Naži un dakšiņas naigi strādāja, kaunīgi piesārtusi, Bidelmaniete allaž pazagšus uzlūkoja savu mīļāko.

Valodas pie galda sprēgāt sprēgāja un grozījās pa lielākai daļai ap dienas jautājumiem, nenovēlību un citām tādām lietām. — Cik nu man lieli tie ienākumi, tomēr topu jau par tiem apskausts, — Lāpis ieminējās. — To vēl priekš maz dienām piedzīvoju, varu sacīt, rūgti piedzīvoju. Te tie kungi bija aculiecinieki. Nelaimīgā brīdī kādā vietā satikos ar kādu no saviem bijušiem draugiem no laukiem. Viņš tur bija tāds panīcis saimnieks... esmu viņam tik daudz laba darijis! Tomēr viņš tur izputēja... un pārnācis tagad arī uz Rīgu. Vairāk vietās viņš te mēģinājis ietikt, bet — kā nu katram cilvēkam tās dāvanas... gan viņš man nekāda goda nedara, bet gribu būt vaļsirdīgs un atzīties, mans draugs Rīgā nav tālāk ticis, kā — nu, sacīsim... „čornij ra-bočij”.

Iestājās svinīgs klusums. Žiglemaņa kundze kaunīgi nolaida acis... it kā viņu kāds nažiem badītu, it kā viņai asinis stātos... — Un tomēr viņš sēdēja ar mums visiem pie viena galda, — Krautbergis aizskarts sūrojās.

— Tie kungi paši bija acu liecinieki, es tur nepielieku ne pušu plēsta vārdu, — Lāpis sērīgi pasmaidīja. — Cik tālu var skaudība novest! Jums, cienījamās kundzes, būs it labi saprotams, ka man savas tālākās izglītības dēļ stāv lieli izdevumi priekšā, ka viņam vairs nevarēju dot ubagu dāvanas... Lai rauga pats sev līdzēties...

īstenībā jau arī, ja cilvēks pats sev neprot līdzēties, tad viņam neviens līdzēt nevar... Par to nu šis cilvēks man lika baudīt savus rupjos miesas spēkus...

— Ak, muļķības! — Brokmanis iesaucās. — Šis cilvēks jau bija tīri traks... viņš arī gānījās... Pardon, uzticiet man to lietu! Par aizskaršanu darbiem un goda laupīšanu uz paragrāf —

Lāpis augstsirdīgi atmeta ar roku. — Nē, konsulenta kungs — es ar viņu tiesā neiešu! Mans vārds tad tādā gadījumā tiktu vazāts pa avīzēm un arī mana drauga Žiglemaņa veikala interesēm būtu kaitēts. Tas bija kāds lielāks fabrikas ierēdnis, kas viņam bija līdz, un tas arī nevēlas, ka mēs to lietu aizkustinātu un viņu līdz iepītu. Jo veikala ziņā tā ir... mans draugs no viņa drusciņ atkarīgs...

— Par zaudējumiem man, — Žiglemanis skrullēja ūsas, — maza kaza! Tādus kundziņus var pamācīt. Izmaksā noscēkiem kādu stopu un liek lai noper. Hahaha...

Tikai Ciekuriņš smiedamies šim jautājumam piebalsoja, citi izlikās, ka nebūtu to dzirdējuši. — Jūs izturaties īsti kā augstsirdīgs varonis! Īsts tautas censonis...

Lāpja vārdi bija šķēpi jaunās sievas sirdij un nogalināja tur galīgi Jāņa tēlu. Sirds viņai ļoti sāpēja, bet nu viņa zināja kādēļ. Tā bija līdzcietība par viņa nelabvēlīgo likteni, līdzjūtība, ko parāda katram nabadziņam... Kā viņa tam stāvējusi tuvu!.. Viņa toreiz bija jauna muļķīte un nepazina vēl dzīvi. Tagad viņa piedzīvojusi sieva un noprata it labi, kāds mūris cēlies viņu starpā. Jo nu, pēdīgi nu, kur viņa visu to dzirdēja, tā jutās galīgi dziedināta... Izsapņoti jaunības sapņi,

uz kuņiem dzīve vairs neliek nekādu svaru... Brīvnieku Jānis viņai miris...

Viņa gribēja būt jautra un priecāties savā laimē, bet ērmoti — tāds savāds drūmums nospieda viņas sirdi. Viņa pat ilgodamās gaidīja to brīdi, kad viesi dosies projām. Un pēdīgi, jau labi pēc pusnakts, tie sāka posties, jo Ciekuriņš bija pastellējis savus zirgus un piedāvājās arī Brokmani pārvest mājās.

Kamēr viņa ar Ciekuriņa kundzi sirsnīgi apkampās un skūpstījās, tā dzirdēja arī, ko viņu vīri, pagājuši sāņus, runāja... — Arnold, tu neaizmirsti... mums nākošu nedēļ' bankā termiņš!.. Pirmo aizņēmumu katrā ziņā vajag atmaksāt...

— Maza kaza, — Žiglemanis vienaldzīgi attrauca. — Samaksās... ja ne, pagarinās...

— Nē, nē, jāmaksā, vajag maksāt! — Ciekuriņš, tīri uzbudināts, iesaucās. — Kreditu vajag uzturēt... tā ir galvenā lieta! Vēlāk, ja tev vajag, es galvoju atkal...

Žiglemanis domīgi skrullēja ūsas un beidzot nodudināja: — Nu jā, jā... maza kaza...

EKSKURSIJAS

Bargā ziema aizgāja pašā sala mēnesī... bargi kungi, teic, ilgi nevaldot. Atkusa kausēja visu, kas sasalis, un lietus lāses noskaloja pēdējās sniega paliekas. Tad atkal uzsala pliksalām, un beidzot uznāca grozīga, miglaina dienas.

Viss tas atspoguļojās Jāņa dvēselē: maz, ļoti maz tur bija gaišu saules dienu! Tur tāpat cīnījās pretēji spēki, karsta tuvāku mīlestība ar cilvēces naidu, vienā brīdī karstas cerības uz visu labu un atkal — drūms izmisums un trula bezcerība! No tās viņš tika izbiedēts kā no grūta, jauna sapņa, kad nelaimīgā meita žņaudzēja rokas un vaimanāja... solījās noslicināties vai pakārties, un viņš tai tomēr nekā nevarēja līdzēt! Viņš nespēja pat novērst pasaules aizdomas, ka pavestā pati vien tik pie savas nelaimes vainīga. Lūk, viņas pavedējs nu bija ieticis citās aprindās, un tās ar savu smalko segu it žēlīgi pārsedza viņa nekrietnību, ka tas bija un palika censonis un goda vīrs.

Bet šo segu viņš gribēja noraut, lai visa pasaule redz, kas zem tās slēpjas. Šai ubadzei vajadzēja dabūt gandarījumu, ja ne tā, tad tiesas ceļā. Tad nāks gaismā, ka šim lupatam jau bijuši nekrietni nolūki no paša gala... un lai tas arī ar likumu punktiem nepavestu šo muļķa nepiedzīvojušo sievieti ap stūri, tad viņš pats apņēmās stāties tam pretim kā viņas pilnvarnieks.

Tā kā viņš pats par savu laiku nebija kungs, tad viņam bija jālūdz Rūģis, lai tas viņu uz kādām dienām atsvabina no darba, un jāsaka arī tam, kālab. — Liecies mierā! — tas strupī noraidīja viņa lūgumu. — Tu neesi tas vīrs, kas var pie tiesām kavēt savas dienas un laiku. Ka tu viņam reiz krietni iešāvi — nu, to „malieri” es viņam arī no sirds novēlu, bet kad tu gribi tādas lietas celt augšām, — kā jau teicu, kuram gan nebūs tādas mazas nerātnības uz sirdsapziņas!! Un vai bez viņas gribas, — cik tu vientiesīgs! It īpaši... kas tevi trenc iemaisīties citu darīšanās? Esi mierīgs, ka viņi tevi nesūdz, par to esmu gādājis. Un kad tas nāktu pašam vecajam vai direktoram ausīs?! Tur cits, ko tu nolamāji, stāv viņiem tuvu. Tu domā, ka es tevi tad varētu aizstāvēt, — nē, draudziņ, paņem tikai savas pekeles un ej! Kā tas tev patiktos... zini pats, ka laimīgs ir tas, kas ticis kur robā. Netaisi dumjības... lai viss paliek, kur bijis...

Viņš nevarēja noliegt arī, ka „kungam” taisnība. Viņam bija jābīstas par savu maizes garozu, pie kuŗas tas bija pieķēries tikpat kā zara galā... bez cerības, bez nākotnes... To pašu zaudēt viņš gan varēja, bet vai arī Lāpim ko lielu padarītu?! Kad tas visu nozvēr... un citādi... tais aprindās jau neskatījās uz to tik stingri, ja viņš to arī sauktu īstā vārdā. Tas jau vēl arvien varēja aizbildināties, ka censoņiem un goda vīriem nekur netrūkst goda laupītāju. Jā, jā, tā bija! Nu tikai viņš īsti atskārta, cik tas maziņš un nespēcīgs un cik viņa agrākais draugs liels. Tas ticis liels pa citu ceju, tam nekas nepielipa, tas noskatījās vēl uz viņu žēlīgi no augšienes, un citi tam skatījās līdz.

Tikpat kā krātinā iesprostots lauva viņš zvērēja naidu un atkal naidu šai smalkajai sabiedrībai, kuŗas nicino-

šos smieklus viņš dzirdēja otrpus mūra. Un lai tad viņš arī zaudētu visu, tas tomēr gribēja uzsākt cīņu un apspiestajai meitai palīdzēt...

Bet tā nekādi nebija piedabūjama pret savu pavedēju spert kādus soļus, un, kad Jānis runāja viņu sūdzēt, tā krita priekš viņa uz ceļiem un lūdza tam jaunu nedarīt... sūdzēt, — to ne, nekad... nekad... Aizskarts viņš tad novērsās no šī nelaimīgā radījuma, ka tā nespēja ienīst šo lupatu. Un viņa nenoslīcinājās, nepakārās arī, viņa vaimanāja un dzīvoja tālāk...

Tad viņa krūtīs atskanēja spilgti smiekli... viss mānī un blēņas... kādēļ tad mēs īsti dzīvojam pasaulē? Raustīdamās viņa sirds smēja par visu: par dzīvi, par cilvēkiem, par viņu priekiem un ciešanām. Pati daba ar savām grozībām viņam izlikās ķēmīga un nejēdzīga. Tik daudz ēnas, tik daudz tumsības, tik daudz nelaimes viņam visapkārt! Un nav iespējams no tās atraisīties, tā jāredz un jādzird ikdienas. Viņš maniņa pats, ka tas slīdēja uz leju, ka viņā attīstījās mežonis, kuņģam par cilvēku ciešanām vairs nebija asaru... tikai spilgti smiekli. Un kad kāds no viņa biedriem bija viņu aizskāris vai darījis ko nepareizi, tad tikpat kā pasprucis vulkāns viņa iekšējais saturs verda laukā — — sirds notricēja atjēdzoties, kādi traki lāsti, kādas velnišķīgas gānīšanās nāca pār viņa lūpām! Bet tie viņu jo vairāk cienīja, klusais jauneklis pacēlās viņu acīs par varoni, un viņi to godāja tāpat kā ikkatru, kas viņus mina kājām...

Bet notika vēl lietas, kas viņu padarīja gluži traku. Bija tumša decembra diena un mazpusdiena jau klāt; viņa biedri skatījās apkārt, it kā ko gaidīdami, un kāri splaudījās. Viņš zināja gan kādēļ, jau visu rītu tie par

to runāja. Jau kopš kādām dienām viņiem uzsmaidīja tāda laime, par kuŗu tie nebija ne sapņojuši. Pusducis, dažu dienu vesels ducis smalku jaunkundžu ieklīda laukumā, gan jāšus, gan uz velosipēdiem. Smalkas, jaunas kundzes, ar un bez brillēm. Un taisni pie viņiem nākušas „gostos"! Lauzītā valodā tās viņus mīli uzrunāja, cik tiem bērnu mājās un ko tie ēdot, lūdza laipni atļauju „redzēt drikstēt” viņu maizes knupīšus un kafijas kanniņas, un vienai bija pat tāds daiks līdz, ar kuŗu tā savus nabaga brāļus nobildēja.

Par šādu laipnību nosčiki bija tīri pārsteigti. Šipka to nemaz nevarēja ne vārdiem izteikt. — Kur tu, strādnieka cilvēks, no saviem kungiem labu vārdu dabūsi, jā, lādiņu to tu dabūn! Un cits svešs ienāk placī, viņš tevi nemaz neredz... viņu dien' gan man viens paprasīja ceļu, bija nomaldījies gaņģos. Bet šis jaunās kundzes tev tikai ar strādnieku ļaudīm vien grib nodoties... Rugis arī ko grib runāt, — viņas tam īsi, īsi, bet ko es saku, to tūlīt ieraksta grāmatā. Vēlāk viņš man dod lādiņu, tās smalkās zosis esot mani piedzirdījušas, es nezinot vairs zortes! Bet vai es tur esmu vainīgs... un kāpēc viņš to nesaka, kad viņas dzird? Aha... būs drusku lielākas...

— Bet vai tu zini ko viņas pa vāciski runāja?! — migacis attrauca. — Mūs' brāļiem jau nu ies labi, tā esot tāda īpaša biedrība „Eichenkranz”... viņas gādāšot tikai par mums, par nabaga brāļiem. Oho, biedri, mēs nāksim vēl činā!..

SATURA RĀDĪTAJS

	lpp.
1. Viņa principi	5.
2. Pārspēta	28.
3. Viens	52.
4. Izdziedāts un izspēlēts	87.
5. „Noštiftētā karte”	117.
6. Ozolu vainags	141.
7. Aiz vārtiem	172.
8. Pa draugam	202.
9. Jauna stenka	216.
10. Censonis	241.
11. Maza kaza	271.
12. Ekskursija	283.

28-

Brīvnieks, kā ikkatrs jauneklis, ceļ savu pasauli, jaunu pasauli, jo kamēr ir jaunekļi pasaulē, arī pasaule ir jauna.

Brīvnieks ir uzsācis jaunas darba, un jaunas cīņas gaitas, kā arī sastapies ar jaunu vilšanos, kas to noved pie akla naida un vēlāk pie atziņas, ka naidis ir noliedzējs spēks, ar kuŗu nevar nekā radīt, bet Brīvnieks grib būt radītājs.

Romāns mūs soli pa solim vada pa ceļu, ko iet cilvēks cīņā par lielāku cilvēciskumu šai skaistajā, bet bēdu pilnajā pasaulē.

ASV un Kanadā tirgus cena \$ 4.20;
TILTA abonentiem \$ 2.80.

Anglijā — tirgus cena 24/—; TILTA abonentiem 19/—.

Austrālijā — tirgus cena 38/—; TILTA abonentiem 20/.

Lai saņemtu TILTA apgāda grāmatas par abonentu cenu, ir jāpērk līdz ar grāmatām arī pēdējā žurnāla TILTS burtnīca.

TILTA APGĀDS

Box 5226, Powderhorn Station,
Minneapolis 7, Minnesota,
U. S. A.

A. Sildega vāks

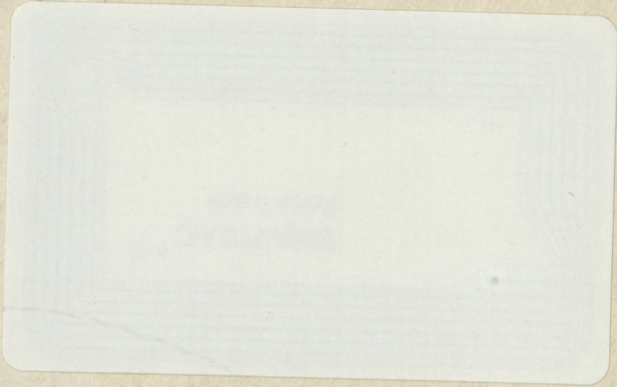
A. Sildega vāks.

28-

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308121366

JAUNĀ

PASAULE

II

W
TILTS

